Editura UNIVERS

V. Şişkov se naşte în 1873 în oraşul Bejeţk, gubernia Tver (azi regiunea Kalinin), într-o familie de negustori. După absolvirea şcolii tehnice de drumuri şi poduri, pleacă în Siberia, angajîndu-se la Direcţia căilor de comunicaţii din Tomsk. Natura profesiei îi oferă posibilitatea să întreprindă prin ţinuturile siberiene, de-a lungul fluviilor Enisei, Obi, Lena, Irtîş etc., numeroase călătorii, impresiile şi peripeţiile cărora vor constitui ulterior sorgintea întregii sale creaţii literare.

Romanele *Taigaua, Ceata, Lacul Peipus, Pelerinii, Fluviul mohorît, Emelian Pugaciov* (ultimele două apărute şi în versiune românească), nuvelele siberiene şi miniaturile tunguse sînt scrierile care au impus numele lui Şişkov în literatura rusă din prima jumătate a veacului nostru.

Lei 7,25

136

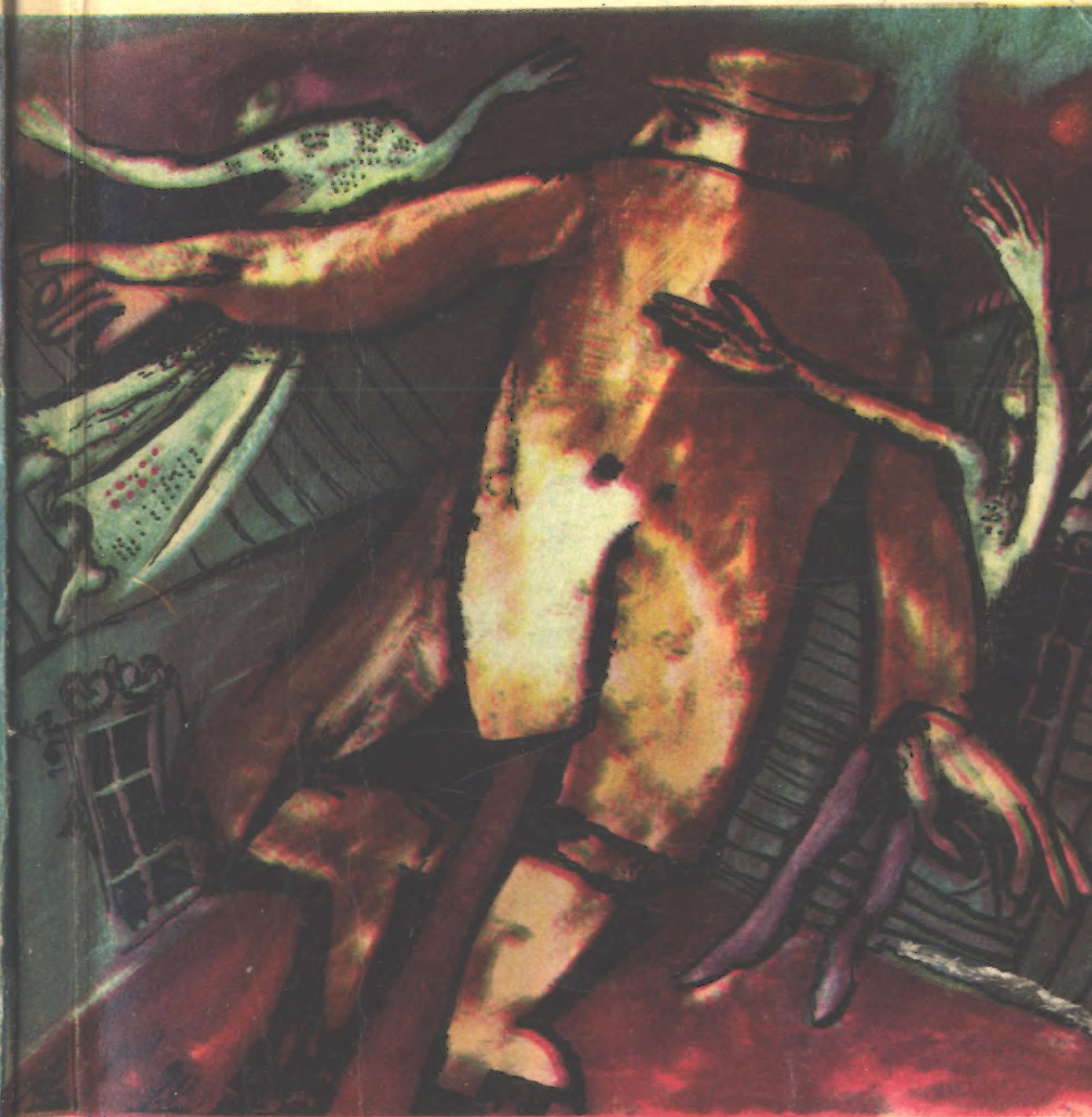
1970

V. ŞIŞKOV • CEATA

V. ŞIŞKOV

CEATA

COLECŢIA MERIDIANE

Coperta: *Mircea Dumitrescu*

Culegere din:

В. Шишков

ВАТАГА

— Роман —

ГОСИЗДАТ, ЛЕНИНГРАД 1924

şi

В. Шишков

ИЗБРАННЫЕ СОЧИНЕНИЯ
В ЧЕТЫРЕХ ТОМАХ

Москва — 1958

V. Şişkov

Ceata

În româneşte de
Teodor Pîcă şi *Mihail Chiţis*

Editura UNIVERS

Bucureşti — 1970

Ceata

— roman —

Capitolul I

— Bună vremea, muiere. Acasă-i bărbat-tu ? Cei doi se opriră în ușă. Un bărbat mustăcios și un tinerel pirpiriu cu chip ca de pasăre, plini de omăt din cap pînă-n picioare.

Innokentievna, o femeie trupeșă, cu sprîncene ca pana corbului, îmbrăcată ca o călugăriță în straie cernite și conci negru, le întinse o mătură.

— Scuturați-vă în tindă. Dumnealui nu-i acasă. I-la baie.

— Poate se întoarce curînd, zise tinerelul îmbrăcat orășenește.

— Dumnezeu știe. Dacă are chef, șade acolo pînă-n cîntători. Că tare-i place să se aburească. Da cine sînteți dumneavoastră ?

— Venim de la oraș. Cu treabă grabnică. Poftim documentul.

Se îndreptară apoi spre baia aflată în fundul ogrăzii întinse.

Bătătura foia de norod și de cai înșeuați. Pălălăiau trei focuri, împrăștiind o lumină de pîrjol.

Din ușa băii țîșni o namilă cu barbă neagră, gol pușcă, se aruncă de-a dura într-un nămete și

începu să se tăvălească în zăpada adîncă, rîzînd și chiuind, de parcă necheza un armăsar.

— Asta trebuie să fie, bănui mustăciosul. Matale ești tovarășul Zîkov ?

— Eu, răspunse despuiatul și se ridică. Stătea în zăpadă pînă la genunchi. Trupu-i uriaș, numai vînă, aburea. Pe tinerelul de la oraș îl luă cu frig. Cu capul dat pe spate, se uita uimit la Zîkov.

— Avem treabă cu matale, tovarășe Zîkov, reluă mustăciosul. Dar hai să intrăm în feredeu, să nu degeri.

— Grăiește.

— Care va să zică, orașu-i în mîinile noastre... Dar de cîrmuit... vezi, la asta nu ne pricepem. De-aia și venirăm.

— Nu cumva sînteți de-ai lui Kolceak ?

— Ferească sfîntul ! Noi sîntem pentru revoluție.

Zîkov tresări, dinții-i clănțăniră de frig.

— Duceți-vă în casă, vin îndată.

Fugi îndărăt în baie, sprinten ca un cerb.

În baie — iadul pe pămînt : aburi, vîjîit șfichiuitor de mături, hohot, nechezat, geamăt.

— Păzea, jupîne !

Un flăcău spătos aruncă în vatra încinsă o găleată de apă. Un nor alb izbucni șuierînd năprasnic spre tavan. Geamurile zornăiră scurt și săriră din cercevele.

— Ho ! se auzi un răcnet, și un om veni de-a berbeleacul de pe lavița de sus. Vrei să ne opărești, diavole ? Cu căușul se pune, bă ! Lua-te-ar mama dracului !

— Hai, dați-i zor ! porunci Zîkov. Ne-au venit oaspeți de la oraș. O să avem treabă.

Sotnicul, deseatnicul și stegarul se îmbrăcară la iuțeală.

În odaia încăpătoare, cu pereții spoiți proaspăt, se adunaseră vreo douăzeci de inși. Mai în față, ședeau pe laițe cîțiva bărboși tunși kerjăcește [1], rotund, „cu oala". În lumina palidă a lămpii păreau că au cu toții același chip. Erau kerjaci, păstrătorii rînduielilor din veac. Apoi, pînă în ușă, ședeau țărani de vîrstă mijlocie și flăcăi. Era cald. Într-un colț se movilea un morman de bunde și sumane. Sub icoane, cei doi oaspeți și gazdele beau ceai de morcov îndulcit cu miere în loc de zahăr. Masa era încărcată cu de-ale gurii.

Tinerelul îmbrăcat în veston scoase din buzunar o pipă și o pungă cu tutun.

— Bine-ai face, drăguță, să te duci în curte ! îi spuse Innokentievna cu o dojană blîndă. Că tare nu-mi place omul cînd duhănește.

Tinerelul se uită la ea nedumerit. Întîlnindu-i însă privirea veselă, dar neînduplecată, se făcu roșu ca focul și vîrî chiseaua în buzunarul de la pantaloni.

Învăluiți în vălătuci de aer înghețat, intrară cîțiva bărbați.

— Toți ? întrebă Zîkov, rotindu-și privirea prin cameră.

— Numa Teluhin lipsește.

---

[1] De la *kerjak* — rascolnic, membru al unei secte religioase din Rusia despărțită de biserica oficială în sec. XVII.

— Lui Teluhin i-am dat eu voie să se ducă pe trei zile acasă. Ș-acu, fraților, uite aici o comisie de la oraș. Cu documente în regulă. Anna, adă-ne un căpețel.

Innokentievna aprinse o lumînare groasă făcută în casă. Zîkov luă hîrtia cu degetele-i butucănoase, neîndemînatice.

— Ia băgați de seamă.

Oamenii tușiră ca la comandă, apoi amuțiră, cu bărbile repezite înainte.

Zîkov citi mai întîi numai pentru sine, mărunțind din buze. Orășenii așteptau cu ochii țintă la el.

Huidumos, lat în spate, îmbrăcat într-o rubașcă albastră, era ca turnat în fontă. Sub făptura lui strivitoare, masa pe care-și odihnea coatele, banca pe care ședea, dușumeaua în care-și proptea picioarele se încovoiau și pîrîiau.

— Cha, tuși el gros. Paharul gol din fața bîzîi ca un țînțar și de după cuptor îl îngînă un ecou.

„Către comandantul detașamentului de partizani, tovarășul Zîkov. Petițiune într-o chestiune urgentă. Personal“ — începu el cu glas adînc.

„Tovarășe Zîkov și dumneavoastră partizani viteji. Luînd în considerațiune zvonurile precum că unități ale armatei roșii au trecut Uralii și sînt pe cale să ia Omskul, iar în Taiga e răscoală, noi, bolșevicii, am ieșit din ilegalitate, am făcut insurecție și am preluat puterea în numele celor ce muncesc. Atît popimea care a organizat legiunile pogromiste «Sfînta cruce», cît și intelectualii și burjuii au fost trimiși la închisoare, iar unii omorîți ori alungați din oraș. Dar deoarece noi, bolșevicii, sîntem puțini, iar elementul conștient se află în orașul nos-

tru în cantitate neînsemnată, hidra contrarevoluției ridică din nou capul. Este nevoie de teroare roșie și de panică roșie, altfel o să ne căsăpească pe toți ca pe niște miei, aducînd cauzei libertății o pierdere mare. Diavolii albi de kolceakoviști, laolaltă cu ceho-sobakii și alte strînsuri cum ar fi maghiarii cu legiunea de ulani polonezi a polcovnicului Czumo, sau altcareva din alb-gardiști ar putea să trimeată în orice timp un detașament care să ne prindă de vii pe nepusă masă. Dacă n-o să ne ajutați numaidecît, aceasta va fi din partea dumneavoastră un cuțit în spatele revoluției. Despre rest o să vă lămurească punct cu punct delegații noștri, tovarășii Rîjikov și Pușkariov.“

— Iscălește președintele Comitetului Provizoriu al Insurecției revoluționare A. Tr.... Zîkov se poticni, zbîrci din nas și străpunse hîrtia cu ochii lui mici.

— Alexandr Trofimov, îi suflă mustăciosul.

— Aha !... Așa... îl știu pe Sașka Trofimov. Mă rog...

...Cîteva clipe de tăcere. Toți răsuflară adînc așteptînd nerăbdători. Părea că Zîkov pune la cale ceva.

— Bu-un, făcu el într-un timp, așezînd hîrtia pe masă. Suflă în lumînare și strivi feștila între buricele deștelor ca-ntr-un clește. Fața lui deschisă, curajoasă, încadrată de barba lată, neagră, era aprinsă de-ncinsoare. Își tot ștergea nădușeala cu prosopul.

— Ce ziceți, fraților ? Are ștampilă și tot ce-i trebuie... Cum scrie la carte. Ochii de oțel, bulbucați, cu un cerculeț negru înconjurînd irisul, pironiră bărbile, printre care trecu ca un freamăt.

— Trebuie să le dăm o mînă de ajutor, răzbi un glas legănat din stufărişul unei bărbi şi doi ochi mici, săgetători, scăpărară în penumbră.

— Tovarăşi partizani, vorbi atunci orăşeanul cel mustăcios, retezînd aerul cu muchea palmei. Tărăşenia e că noi puterea am luat-o, cum să vă spui, da ca să pornim maşinăria, la asta nu ne ţine cureaua. Nu vă mai spun că şi fortăreaţa e în mîinile lor. Sînt acolo vreo treizeci de soldaţi cu comandantul în cap. Acum, noi de împresurat am împresurat-o, dar vă daţi seama de ce se poate-n-tîmpla dacă noi n-avem nici de loc arme ? Ş-apoi, trebuie organizată aprovizionarea, trebuie stabilită legătura cu centrul, că noi habar n-avem care-i situaţia, de parc-am trăi pe vrun ostrov, la dracu-n praznic ; fortăreaţa-i la un pas, dar locuitorii, poţi să ştii ce-i în capul lor ? D-aia zic, întîi şi-ntîi ne trebuie teroare roşie. Uite, armata roşie cum le vine de hac la bandiţii ăştia albi, se apucă şi-i taie cu ferăstrăul, le retează mîinile, nasurile, le scoate ochii, îi jupoaie de vii.

— Nu mai spune ! se minună Zîkov. Cică înainte nu făceau aşa. Da tu de unde ştii ?

— Din ziare, răspunseră deodată orăşenii. Chiar din ziarele lor, kolceakoviste, tipărite la Tomsk.

— Iaca aici, făcu tinerelul smulgînd din buzunarul hainei un ziar împăturit. Cîteva fire de mahorcă se risipiră pe jos. Innokentievna scuipă cu năduf şi ieşi din cameră.

— Las' că nu moare nimeni din asta, mormăi în urma ei Zîkov, aşezîndu-şi ziarul dinainte. Ai să te speli de păcate cu o rugăciune.

— Aici, arătă tinerelul un loc anume pe foaia de ziar : „Bestialităţile roşilor".

Mişcînd din genele negre şi stufoase, comandantul porni să citească rar şi apăsat. Bărbile se zbîrliră, gurile se căscară şi se bălosiră.

— Tactica asta a eroilor roşii trebuie s-o luaţi şi voi, tovarăşi. I-o tactică justă, rosti mustăciosul cu gura plină de turtă dulce.

În mijlocul odăii, învăluit în penumbra galben-cenuşie, stătea proţăpit cu nagaica în mînă un flăcău pocit şi căpăţînos. Cuşma neagră îi era dată pe ceafă. Nările lui bîrligate fremătau de furie. Izbi fără veste cu nagaica în duşumelele vopsite, şi din gîtlejul răvăşit de vifore năvăliră vorbe cîrîite :

— Dar voi auzit-aţi că alde Kolceak o făgăduit ceho-sobakilor să le dea pămîntul ăl mai bun pe care o să-l ia de la ţărani ? Să-i facă moşieri pentru că sug sîngele nostru ? Auzit-aţi ?

— Auzit !

Nagaica izbi cu sete în podea.

— Asta, pînă-i cerul ! Că cine-s ei, tu-le muma lor azi şi mîine ? De unde s-or izvodit ? Şi cu ce drept ?

— Liftele dracului !

— Da auzirăţi cum un detaşament al albilor a pîrjolit satul nostru Melnicinaia, de-o ars toţi de vii ? S-au dat drept bolşevici. Cică „sîntem din armata roşie. Arătaţi-ne încotro au întins-o lepădăturile astea albgardiste, că le facem noi de petrecanie. Dar voi, oameni buni, ţineţi cu noi, cu roşii ?" „Cu roşii. Tot satul, pînă la unul."

Şi-atunci s-au depărtat ei nițeluș și, buf ! cu tunurile. Noapte, pîrjol. N-a scăpat unul. De asta auzirăți ?

Vorba îi era înecată de sughițuri de plîns.

— Auzirăm, auzirăm.

— A-u-zirăm !... Ce vă pasă ! Da ai mei — și tătuca, și mămuca, și frățiorii ăi mici, au ars toți, de nu le mai culegi nici oscioarele. E-he ! Dădu cu cușma de podea, glasul i se frînse și, smiorcăind, șontîcăi spre ușă.

Afară era lumină și guleai mare. Para focului colora ferestrele în galben, geamurile zbîrnîiau de cîntece voinicești, de chiote și șuierături. Ningea molcom.

Înăuntru, tăcerea apăsa încă. Unul a căscat, altul a oftat, orășeanul cel mustăcios își freca furios obrajii nerași, și barba țepoasă, ca de sîrmă, hîrșcîia metalic. Innokentievna ștergea vasele, săgetată în răstimpuri de un sughiț icnit — ca un cîrîit de găină speriată — care îi repezea nasul în sus.

Reapăru flăcăul cu nagaica.

— Zîkov ! Tătucule ! Ca pe un părinte te rog ! Ocrotește-ne !

Se opri crăcănat în fața comandantului și deodată bufni în genunchi înainte-i.

— Mi-au prăpădit tot neamul... Pe surioara mea, un pruncușor, patru ani avea numai...

— Bine, rosti Zîkov. Scoală.

Flăcăul sări în picioare. Era ca turbat.

— E-eh ! își trînti cușma jos și începu s-o piseze în călcîie, de parcă strivea o năpîrcă. Bucăți îi fac ! Le vărs mațele... Numai să-mi pice în mînă... O să curgă sîngele gîrlă... Dă-mi un cal, Zîkov ! Un cal... ! Era ca o bombă în clipa exploziei. Izbi ușa cu tocul cizmei și buzni afară.

Cineva își înghiți un chicotit.

— Uite în cel hal au adus norodul ! mormăi Zîkov jucîndu-și sprîncenele groase ca două aripi arcuite. Privirea îi înțepeni cruciș.

În odaie se făcu liniște de mormînt.

— Dimineața, cum o suna goarna — pe cai ! Acum fiecare cuvînt al lui Zîkov suna ca o izbitură de baros. Patru sotnii. Convoi de samare. Două mitraliere. Pînă la oraș sînt o sută douăzeci de verste. Din zece în zece verste — pîndari și pichete de legătură. Sotniile cinci și șase rămîn aici, în șa. Iar sotniilor de acoperire treisprezece și unsprezece, dinspre Biisk, să li se trimeată ordin de la mine să stea binișor și să nu atace pe nimeni pîn-nu le-oi da eu de veste. Că ăștia, cine știe ce boroboață-s în stare să facă.

Aici se sculă Klîcikov și se propti țanțoș cu mîinile în șolduri.

— Cine o să ducă detașamentul la oraș ?

— Chiar eu, aruncă scurt comandantul, trăgînd cu ochiul la nevastă-sa.

— Eu, eu... îl îngînă cu ciudă Innokentievna, izbind o pîrnaie goală. Cum auzi de război, gata ! O să-ți pierzi capul, mă omule. Teama și tristețea îi adumbriră chipul uscățiv și sever.

— Las'că doar nu-i prima dată, spuse Zîkov cu o miloasă duioșie.

Apoi se ridică în picioare, își îndreptă trupul uriaș și-și aruncă cojocul pe umăr :

— Ș-acum, hai la casa de rugăciuni. Care-i de lege veche, vine cu mine.

Ningea înainte cu fulgi mari, plăcut mirositori. Grohăiau potolit porcii, fornăiau caii, și undeva sus, deasupra capetelor, răsuna trîmbița-nnoptată a unui cocoș.

Dă-i nainte, zi-i colea !
Înc-o dată hop ș-așa !...

Cîntecul și rîsetele ce se auzeau dinspre focul cel mare de la poartă păreau că sfîșie și țăndăresc pîcla alb-gălbuie a nopții.

— Gata, băieți ! îi potoli Zîkov. Liniște ! Care-i de lege veche, hai cu mine la casa de rugăciuni !

Rugăciunile se făceau în catul de jos. Tot acolo, într-o odăiță lipită de o coastă a casei trăia tatăl lui Zîkov, starețul Varfolomei, păstorul obștei kerjacilor.

Înăuntru era întuneric să-ți bagi degetele în ochi. În afară de mirosul de tămîie și de ceară curată plutea în aer un iz vag amărui de lacrimi și suspine. Pitite prin colțurile tainice, oftaturile și șoaptele rugilor așteptau să prindă iar viață. Zîkov scăpără din amnar și iată foculețele luminărilor clipind în întuneric ca niște licurici somnoroși.

Negri erau pereții afumați, negru era și aerul. Sclipiră mocnit coronițele de argint ale străvechilor icoane. Ochii galbeni și triști ai lui Crist cu sprîncene încruntate îl priviră drept în față.

— Doamne Isuse Hristoase, miluiește-ne pre noi, șopti Zîkov tulburat, oftînd din toate băierile. Pe urmă trecu în vîrful picioarelor de-a lungul încăperii și deschise ușa odăiței dintr-o latură. Părinte-taică...

Bătrînul dormea, întins pe spate, cu mîinile cruce ca mortul. O barbă lată, căruntă, i se resfira pe piept. Lumînarea groasă, ce ardea lîngă icoana din perete, fumega aruncînd pe țeasta pleșuvă a bătrînului reflexe tremurate. Pe iconostas — o carte groasă, cu încuietoare, iar într-un colț, un coșciug scobit dintr-un buștean de cedru. Pe capac, o cruce neagră cu opt vîrfuri.

Zîkov ciupi mucul feștilei și cercetă cu luare-aminte chipul bătrînului.

— Doarme.

Casa de rugăciuni se umpluse de lume. Mirosul acru de cojoace jilave se amesteca cu duhnet de nădușeală și ceapă.

Șopotul șoaptelor creștea, și capetele pletoase se înturnau spre chilia starețului.

După un timp, ieși de acolo Zîkov cu o lumînare aprinsă în mînă.

— Părinți și frați ! zise el. Tătucu nu-i în apele lui și se odihnește. Om săvîrși rînduiala fără el, preacinstiți soboreni, așa cum scris este.

— Dă isonul ! răspunse întunericul. Să purcedem cu credință și osîrdie. Amin.

Împiedicîndu-se pe orbecăite unul de celălalt — ferestruicile se vedeau doar ca niște pete mici, purpurii — kerjacii luară din cuie mătăniile de piele, așternură niște covorașe mici cît palma pe care obișnuiau să le așeze sub frunte cînd se prosternau în închinăciune și îngenuncheară gravi și solemni, fiecare la locul lui.

Glasurile alternau cu cîntări în cor, oftaturile — cu ioniri de tuse și tînguiri. Mîinile cu două degete împreunate izbeau în ardoarea închinăciunii piepturile și umerii kerjacilor. Dușumeaua duduia sub frunțile plecate în zeloasa rugă.

Cădelnițînd icoanele și pe credincioși, Zîkov slujea după carte cu glas limpede, jeluitor pe alocuri. Nasurile smiorcăiau a plîns, lacrimile se prelingeau de-a lungul bărbilor. Și lui Zîkov i se încețoșase privirea sub ochii Mîntuitorului, care se uita la el cu tristețe.

— De cîte trei ori patruzeci de ori să zicem, plecînd genunchii, Doamne miluiește...

Uriașii implorau întunericul și băteau mătănii de se zguduia dușumeaua de cedru.

Cucernicele gîfîieli, suspine și vaiete fură curmate de glasul puternic al lui Zîkov :

— Să ne rugăm, părinți și frați, din adîncul inimii și sufletului nostru, după credința noastră, precum rînduit-a Dumnezeu.

— Amin.

Își aținti privirea spre chipul sever al Mîntuitorului, își înălță brațele, dădu capul pe spate, și pletele-i negre fluturară.

— O, preacinstite Mîntuitorule, apărătorul celor săraci și obidiți. Aprinde focul mîniei în inimile noastre și piară de sabia răzbunătoare preoții nikonieni — fumători de tutun, și toate puterile satanei. Să ne unim dreapta noastră credință, s-o păstrăm și s-o întărim neclintită. Precum și tu, Doamne Mîntuitorule, ai izgonit cu biciul pe negustători din templu, așa și sabia noastră răzbunătoare să treacă pe fața pămîntului cu fum și sînge.

Oștirea ta credincioasă, oastea noastră, mîntuiește-o în vecii vecilor...

— Amin... În vecii vecilor... Mîntuiește și apără... fremăta aerul dospit de oftaturi.

Zîkov se închină pînă la pămînt Mîntuitorului, apoi se întoarse astfel încît sfeșnicul cel mare veni între el și mulțime, și peste grămada capetelor plecate aruncă aceste vorbe :

— Și acu, iară vin în fața voastră și vă cer să faceți legămînt. Pornim la o treabă vajnică, oastea noastră sporește ca nisipul și o să avem multe de făcut. Jurați în fața sfîntului chip să-mi dați în orișice ascultare, că toate păcatele voastre lua-voi asupră-mi și voi da socoteală pentru ele ! Jurați să nu vă dedați la beție... Jurați să nu-i obijduiți pe sărmani, mai cu seamă femeile. Jurați...

O dată vui întunericul precum valul al nouălea :

— Jurăm...

Flăcăruile luminărilor se plecară strivite.

— Jurăm.

— Jurăm să stăm una, jurăm să apărăm dreptatea, ca un singur om, de-ar trebui să ne pierdem și viața. Jurăm... Jurăm cu toții !

— Jurăm... Cu toții !...

— Ș-acu, apropiați-vă cu smerenie și cu sărutare.

Cînd încăperea se goli, Zîkov stinse toate luminările și porni prin întuneric aruncînd temător priviri furișe peste umăr. Parcă cineva dădea să-l prindă de poalele cojocului. Parcă simțea în ceafă o răsuflare de gheață... Fiori reci îi furnicau prin șira spinării.

Deodată, o îndoială îi alungă tot sîngele din obraji și-i clătină inima.

„Oare nu greșesc ? Ales-am eu calea cea bună ? Au nu sînt astea mrejele ce mi le întinde cel viclean ?"

Apoi, răsturnă tot ce simțea că-i umple sufletul și strigă fără cuvînt, dar cu un glas tunător, de poruncă :

— Nu ! E chemarea lui Isus, e chemarea norodului.

În curte, focurile abia mai licăreau. Bordeiele, temnicurile și cotloanele adînci unde se adăposteau de ger partizanii închipuiau un brîu lat în pădurea din jurul gospodăriei. Dintr-acolo se auzeau semnalele fluierate ale santinelelor și ararhămăitul dogit al unui cîine de pază.

Zîkov se aruncă în șa. Simțea nevoia să rătăcească de unul singur prin pădurea adormită între munții în care pierise parcă orice urmă de viață, ca să rumege pe îndelete toate cele petrecute. Îndemnă calul cu cravașa și se afundă fără drum în întunericul de smoală.

Prin întunericul acela orb de smoală făceau calea-ntoarsă cei doi orășeni — mustăciosul și flăcăiașul. Merseseră o vreme pe dibuite, pînă dădură de drumul mare știut de ei și acum erau foarte veseli. Că doar însuși Zîkov a făgăduit să le vină în ajutor.

Starețul Varfolomei se trezise din somn și săvîrșea rugăciunea din faptul zilei, închinîndu-se cu rîvnă.

Anna Innokentievna, singură sub plapuma de iepure de cinci coți, plîngea înăbușit, înghițindu-și lacrimile.

Tocmai stătuse al treilea cîntat al cocoșilor, cînd se auzi ușa scîrțîind, și Zîkov se înfățișă bătrînului său tată.

— Binecuvîntează, părinte-taică. În zori pornim.

Starețul Varfolomei, un moșneag descărnat, colțuros, alb de tot așa cum era îmbrăcat cu izmene și o cămășoaie pînă în genunchi, se așeză pe pat, vîrîndu-și cruciș palmele subsuoară.

— Mîinile-ți sînt pline de sînge. De ce nu-mi dai pace, de ce nu mă lași să mor în tihnă ? răspunse bătrînul cu o șoaptă slabă, dar fierbinte.

— Brațul meu varsă sînge ca să-i ocrotească pe cei sărmani și oropsiți, ripostă cu convingere fiul. Că așa a poruncit Hristos.

— Taci, ereticule ! Amuțește, îl strășnici aprig bătrînul, ridicînd degetul amenințător. Grăit-a Domnul : cel ce ridica-va sabia, de sabie va pieri. Ai priceput ?

— Nu se știe ce ar fi spus acum Hristos, murmură Zîkov abia stăpînindu-și furia ce-i clocotea în inimă.

Mătăhăia lîngă ușă, ferindu-și privirea în lături, înspre cosciugul ce mirosea puternic a rășină.

— Nu-ți fie cu supărare, taică, reluă el, dar spune și matale. De-o să stăm toți smeriți ca niște miei, cînd o să vie lupul, o să ne rupă pe toți, o să rășluiască rodul ostenelilor noastre, o să ne căsăpească vitele, o să prăpădească prisăcile. Va fi vai și amar atunci ! Ce-ai vrea matale, să așteptăm cu mîinile în sîn, să stăm și să ne uităm cum sînt pîrjolite și măcelărite sate întregi ? Zîkov își duse mîinile la piept și se uita rugător la

chipul bătrînului. Gîndeşte, taică ! Matale eşti bătrîn, şi ochi-ţi văd mai departe. Dă-mi binecuvîntarea ! Te rog acuma ca şi-n atîtea alte dăţi : binecuvîntează. Şi eu mă perpelesc. Mi-i inima catran de grea...

Bătrînul îşi încruntă sprîncenele moţate şi-l pironi cu o privire rece şi nepăsătoare. Ochii lui ceţoşi nu clipeau, gura i se căscase.

Şi i s-a părut fiului că din ochii, din sprîncenele, din puţinele şuviţe ninse ale bătrînului se ridică ceva ca o boare albăstrie. Simţi cum i se strînge inima, ochi i se tulburară şi, pocnindu-şi palmele de groază, strigă cu glas sugrumat :

— Părinte-taică !

Un elan nestăvilit îl împinse spre bătrîn.

— Piei, satano, nu mă ispiti, îl respinse bătrînul cu o mişcare stîngace a braţului său sfarogit. De cîte ori ţi-am zis să pleci ? Eşti plin de sînge, de sînge.

Zîkov se plecă adînc înaintea tatălui său şi spuse cu răceală :

— Rămîi cu bine.

Ieşi, călcînd ca prin ceaţă.

Capitolul II

Luna suise tocmai în crucea nopţii geroase. Nămeţii albăstrii dormeau. În poalele munţilor buluciţi lîngă rîu odihnea un orăşel : treipatru biserici, o cetate ca o jucărie pe curmătura

malului abrupt — un turn, un val de pămînt, porţi ferecate — străzi, ulicioare, ici-colo case de cărămidă avînd în faţă grădiniţe despuiate de vîntul de octombrie. Toate astea — sus.

Apoi coborai coasta prăvălatică a malului, spre un loc neted ca în palmă, unde se resfirau în voie, ca într-un sat, casele, căsuţele şi cocioabele sărăcimii.

Orăşelul dormea somn alb de nea. Chiar şi paznicul îmbrăcat cu două cojoace cu miţele în afară moţăia ca de obicei în faţa casei unui negustor. Numai în piaţa pustie, lîngă o biserică sticlind în văpaia fantomatică, urla la lună un cîine de pripas ori poate vreun lup.

Somnul orăşenilor era bîntuit de nelinişte. Şi în case boiereşti, şi în cocioabe se vălmăşeau vise sîngeroase : spînzurătorile, împuşcăturile ce răsunaseră aici mai deunăzi, exploziile, bătăile clopotului de alarmă, gemetele — toate acestea umpleau de zvon şi vaier urechile la pîndă şi în somn. Un negustor bătrîn se trezi brusc muiat în sudori şi-şi vîrî mîna sub pernă unde ţinea cheile :

— Uf... Slavă Domnului.

Un preot ţipă sfîşietor în somn ca sub jungher. Un ciubotar scuipă printre buze o dată cu salivă vorbe îngăimate :

— Unde, unde ? Dă-le la cap scîrbelor !

Cîinele urla mereu, paznicul bătea arar toaca, iar din tării priveghea noaptea o lună rece şi cheală.

Mai erau treze şi focurile de la poarta cetăţii. Lîngă ele, lupta cu somnul o mînă de orăşeni curajoşi din bordeie şi cocioabe. Unii dormeau. Li-

căreau arme, topoare, iar ceva mai încolo o mitralieră răşchirată pironea cu arţag poarta închisă.

Dincolo de poartă era linişte: or fi murit? Or fi dormind? Sau poate-şi aşteaptă sfîrşitul? Oamenii nu ştiu ce se petrece dincolo. Dar luna vede totul: „Ei, voi de la focuri, căscaţi bine ochii!"

Ca să nu-l fure somnul, Vanka Barda vrea să stea la taifas:

— Acuşica vine şi schimbul. Ce-o fi zăbovind atîta? Să dea vreunul o fugă pînă acolo, să vadă ce e.

Nu-i răspunde nimeni.

Vanka Barda îi zice înainte:

— Dacă nici de azi în trei zile n-o să vie partizanii lui Zîkov, s-a zis cu noi... Un zîmbet fricos îi tremură pe faţa spînă, vîrîtă adînc în căciula de cîine.

— Cum adică, n-o să vină?! hîrîie un bărbos, uitîndu-se piezis spre valul de pămînt al cetăţii.

— Te pomeneşti că nu l-au găsit pe Zîkov acasă, că ăsta umblă peste tot, de nu-l prinde vremea în loc.

— Dacă-i aşa, n-o să vină.

— Ştii, la o adică o şterg la cabana vînătorească din pădure. Mi-am pregătit acolo de toate: şi pesmeţi, şi carne, îşi continuă Barda litania.

— Dar dacă te prinde Kolceak, ce te faci?

— Parcă ştie el că-s bolşevic! O să zic că-s de-ai lor... alb... Că doar nu-mi stă scris pe burtă cine sînt.

— După cum văd, eşti din proştii ăi deştepţi... zîmbi cu şiretenie bărbosul. Deodată se ridică într-un genunchi şi întinse gîtul: st, st! Se aude ceva dindărătul valului.

— Bă, nehaliţilor! îi strigă Vanka pe-ai lui.

Vreo douăzeci de capete se ridicară smucit.

— Scularea!

Dar se făcu iar tăcere.

Şi după răstimpul acela de tăcere, de pe val bubui o salvă. Vanka Barda căzu cu capul în foc. Paznicul de la poarta negustorului izbi cu furie toaca şi-şi zgîi ochii din care fugise tot somnul. Un bărbat năvăli afară dintr-o cocioabă şi trase în aer. Scîrţîiră portiţe, răbufniră cîteva împuşcături, apoi altele. Un călăreţ trecu în goana mare. Cîinele o zbughi spre rîu.

— Iar începe, mormăi posomorît Fiodor Petrovici Artamonov, funcţionar la accize.

Făcu lampa mică şi-şi lipi fruntea de geam, strivindu-şi de tot nasul şi aşa cîrn şi încrucişîndu-şi ochii duşi în fundul capului.

Casa cu etaj unde stătea în gazdă aparţinea bisericii. Deasupra lui locuia preotul.

— Ptiu, scuipă el scîrbit şi începu să se plimbe prin odaie.

Patul desfăcut, albăstrit de lumina bizară şi amăgitoare a lunii, păru că se cutremură deodată, şi lui Artamonov i se năzări că în aşternut zace un mort cu ţeasta goală, ca şi a lui.

— Mai dă-o dracului, bombăni Artamonov şi, scoţînd din dulap o sticlă de rachiu alb, îşi umplu un pahar. Silueta lui se reflecta vag în oglindă. — În sănătatea cîrmuitorului suprem, amiralul Kolceak, dracul să-l pieptene! Artamonov făcu o reverenţă imaginii din oglindă, dădu paharul pe gît şi, suflînd zgomotos, bîjbîi după un mizilic. Găsi un cap de scrumbie şi începu să-l sugă. — E

albastru de tot! A pierit Rusia. Auzi! Cîr-muitor... Ofițerașii sînt niște lichele bețive, caracude, ce mai, medită cu glas tare Fiodor Petrovici, subliniindu-și cuvintele cu gesturi zvîcnite și colțuroase de fantoșă. Ochii-i ardeau. Își netezi barba mare, neagră, și continuă: halal disciplină... Fir-ar să fie de ticăloși! Înainte să fi văzut disciplină!... Și-apoi, ce, asta-i autoritate? Au lăsat orașul în grija sfinților, nu tu trupe, nu tu ordine. De cinci ori a trecut de la unii la alții. Ba năvălește nu știu ce bandă, ba scîrbele astea de bolșevici ies din nu știu ce cotloane. Iar sîngele curge, pușcăriile gem... Poftim de mai muncește...

Afară, împușcăturile se ințețeau. Pe stradă alergau oameni — forme negre pe albastrul zăpezii. Auzi pași deasupra capului. S-a trezit popa.

— Încumetă-te de încasează dările în vremurile astea. Dar ei, nimic! Dările sau ștreangul.

O bătaie în ușă.

— Intră!

Apăru preotul la care stătea în gazdă, un bărbat lățos, cu ochii cîrpiți de somn, mici ca de porc și încălțat cu pîslari de casă.

— Se trage, nu glumă, Fiodor Petrovici. Te apucă groaza. Fă-ți pomană și urcă pînă la noi.

— Îi foarfecă pe bolșevici, spuse Artamonov. Nu puteai ști dacă se bucura ori îi era ciudă. Cinci zile mari și late — atîta le-a fost domnia. Și apoi, ce, ăștia sînt bolșevici? Ași! Niște lichele, niște huligani...

— Cică au trimis după Zîkov, spuse preotul.

— Ei și? Nu poate să cîrmuiască Zîkov în locul lor. E o fiară de pradă. Atît!

— Și se mai spune că se apropie trupe regulate de-ale roșilor. Ehei, nu-l văd bine pe Kolceak. Doamne, Dumnezeule! Glasul preotului era sfios și tremurat. Mi-e frică de Zîkov. El dușmănește biserica noastră.

— Zîkov? Și încă cum! A făcut și pușcărie pentru Dumnezeul lor, al kerjacilor. Artamonov își umpluse pe orbecăite pipa și începu să pufăie.

— Eh, viață, viață, legată cu ață, suspină preotul. Hai zău, Fiodor Petrovici, vino sus. Coana preoteasă tremură de frică.

În timp ce urcau pe întuneric scara interioară, Artamonov spunea cu vocea lui de bas:

— E și cazul să te temi de Zîkov, părinte. Că doar cine altul dacă nu voi, preoțimea, ați organizat legiunile pogromiste „Sfînta cruce"? Și la ce bun? Ca să-i omorîți chiar pe mujicii voștri pravoslavnici.

— S-avem iertare! Numai pe cei bolșevizați, potrivnici autorității cîrmuitorului suprem...

— Ce vrei dacă mujicilor li-e urît cîrmuitorul ăsta suprem, precum șarpele cel rău, o cam încurcă Artamonov.

— Să știi de la mine că dacă n-o să fie strivită liota asta roșie, răzmerița o să scalde-n sînge toată țara.

— Bine, dar asta nu-i treabă de preot. După denunțurile dumitale au fost spînzurați cinci inși. Se poate, părinte Piotr!?

— Lasă, Fiodor Petrovici; fiecare iubește Rusia în felul lui, mormăi supărat preotul, deschizînd ușa apartamentului său luminat.

Dimineața, steagul roșu nou-nouț și bine-nfipt, care nu fluturase decît cinci zile, a fost smuls de

pe clădirea primăriei, și în locul lui l-au ridicat pe cel vechi, ponosit, alb-roșu-albastru.
În aceeași dimineață, trei sotnii de partizani s-au îndreptat spre oraș.
Zîkov călărea un cal negru, sirep, cu coama bogată. Tot negre îi erau și gîndurile.

Capitolul III

Partizanii lui Zîkov calcă pentru întîia oară prin aceste meleaguri, dar localnicii îi știu de mult și pretutindeni îi întîmpină cu cinstire.
Se înserase de-a binelea cînd avangarda detașamentului obosit intră într-un sat.
În piața din fața bisericii de lemn s-au aprins focuri. Sătenii tăiau de bunăvoie oi, găini, gîște, purcei și le duceau plocon la cazanele oaspeților.
— De v-a supărat careva să-mi spuneți, îi iscodea Zîkov pe țăranii strînși roată în jurul lui. Popa nu vă obijduiește ?
— Stepan Varfolomeici, tătucă !... Cu popa al nostru, părintele Serghii, n-avem nimic. Da cu guvernu aista siberian nu mai e de trăit. Recrutările se țin lanț, de-au pustiit satul de flăcăi și bărbați, dar-ar ciuma în oasele lui de guvern ! Și cînd se nimerește pe aici vreun detașament de-al lor, dă-le de toate. N-ai, te snopesc cu nagaicile, și de-ncerci să cîrtești, ștreangul te așteaptă... Uite așa, măi frate. Sau draco-sobakii ăștia...

— Da, știu.
— În toamnă, draco-sobakii uite chiar pe turla asta au pus două mitraliere ca să bage spaima în inimă. Și cîte fete și neveste n-au batjocorit !... Of, of.
— Ceho-sobaki, de bine, de rău s-au mai potolit, dar mandiarii... mamă, ce fiare... Și mai sînt și cazacii ăia de pe Irtîș...
— Toți se scaldă într-o apă.
Zîkov ședea lîngă foc, pe cioltar, rezemat cu cotul de o șa cu ferecătură de argint. Ridică capul și privi printre gene crucea de pe clopotniță.
— Da popa nu vă obijduiește ? stărui el, și ochii i se rotunjiră amenințător.
— Nu. De la el n-am avut obidă. Auzi, ți-o fi trebuind fîn și ovăz pentru cai ? Apăi dă-ă-ăm...
— Sramnîh ! strigă Zîkov. Am o vorbă cu tine.
Un bărbat cu barba roșie, care tocmai înfuleca lîngă focul de alături, aruncă lingura și veni într-un suflet.
— Vezi casa de colo ? Ii a unui negustor. Ii zice Vaghin. Du-te cu cîțiva oameni și fă rost de nutreț. Trebuie să hrănim caii.
Mujicii se priviră înveseliți.
— Așa da... Înțeleaptă vorbă...
— Ei ! Care a mîntuit cu demîncatul ? strigă Zîkov sculîndu-se în picioare. Ia topoare și suie în turlă... Să-mi tăiați grinzile din partea de sus.
Țăranii fură uluiți.
— Ce-ți veni ? Iți stă-n drum turla asta ?
— Așa trebuiește.

Scîndurile pîrîiră și începură să cadă cu trosnet. Puștimea le căra spre focuri. O fetiță, Akulka, se înțepase la mînă cu un cui și acum își lingea rana sîngerîndă.

— Îi mai bine cu ferăstrăul ! se auziră glasuri. Silanti, ia dă o fugă...

Dintr-o casă izbucni afară un bătrînel cu înfățișare de vrăjitor și se repezi la Zîkov :

— Mă ticălosule, de ce dărîmi lăcașul Domnului ? Cine sînteți voi, nemernicilor ?

Bătrînelul bătea din picioare și-și bîțîia tîrsoaga de barbă ca un țap în călduri.

Cîțiva țărani săriră să-l tragă la o parte.

— Pleacă de aici, moș Nazar. Să nu-ți pice vrun lemn în cap !

Așa cum uliul își înfige clonțul în pradă, se împlînta fierul topoarelor în lemnul tare.

— Clopotele... Ar trebui să le scoată, c-o să se zobească.

— Nu, că zăpada-i moale.

— Ba tot o să crăpe.

Zîkov prinse cu urechea vorbele astea.

— Clopotele voastre nu-l slăvesc pe Domnul, ci-l hulesc, rosti el tare. Popii au spurcat drumul ce duce în împărăția cerurilor. Vai vouă pe lumea cealaltă... Fără veste îi căşună un necaz pe el însuși și, ca să scape de simțămîntul acela neplăcut, strigă la cei din turlă : stai cu topoarele ! Apoi urcă repede scara și lovi cu palma clopotul cel mai mare : cît o trage ?

— Vo treizeci de puduri.

— Bun, făcu Zîkov și se băgă sub clopot. Scoate penele !

Buza clopotului se rezema pe umerii lui.

Cineva bocăni icnind cu ciocanul. Se auzi zgomot de fier izbit în fier.

— Ia seama, Zîkove, că te dehulește !... O să te deșele... O să ți se rupă praporele.

— Dă-i înainte...

Marginile clopotului se împlîntară în carnea lui Zîkov ca în lut. Picioarele îi tresăriră, apoi se încordară și se făcură ca de fontă.

— Du-mă pîn'la parmaclîc ! Nu văd nimic ! horcăi el abia reușind să-și dezlipească tălpile de dușumeaua ce se încovoiase sub această greutate.

— Ferește ! Clopotul se săltă în lăboaiele lui puternice, bălăngăni o dată scurt și, năuc, se rostogoli într-un nămete.

Se auzi răsuflarea sacadată și șuierătoare a lui Zîkov. O răsuflare la fel de zgomotoasă scăpă din toate piepturile.

— Tii... Asta zic și eu putere... Dat dracului... se minunau oamenii.

Lui Zîkov îi dete sîngele pe nas, vinele de la tîmple și de pe grumaz i se umflară. Luă zăpadă în căușul palmelor și se frecă pe obrazul aprins de năvala sîngelui.

Topoarele începură să bată. Așchii sunătoare zburau în toate părțile, săltînd ca broaștele în aer. Cîțiva țărani se căzneau să scoată clopotul din nămete.

Zîkov ajunse iar în mijlocul gloatei.

— Frînghie ! porunci el. Leagă bine !

Preotul începu să strige ceva din portiță. Mai mulți bărbați săriră și-l sfătuiră să tacă din gură, dar babele îi țineau isonul ocărînd scîrnav și amenințînd cu toiegele.

— Dar cu popa cum e, fraţilor ? stărui Zîkov scuipînd vorbele printre dinţii încleştaţi. Albul ochilor îi zvîcni înspre popă ca o limbă veninoasă de şarpe. Spuneţi drept, deschis.

Oamenii tăceau.

— Ei, care mai e în turlă ? Dă-te jos !... Adă caii.

De cele două capete ale funiei fură legaţi cîte zece cai. Bărbaţii, iar în urma lor şi puştii, apucară zdravăn de frînghie şi încremeniră cu trupurile încordate, povîrnite înainte. Părea că două miriapode uriaşe se prinseseră cu ventuzele picioarelor în zăpada albă, bătută şi răscolită.

— Gata ?

— Dă-i drumul !

— Hei, rup, izbucniră strigăte în jur. Unii băteau cruci iuţi şi mărunte. Caii sforăiră opintit sub arsura nagaicelor. Se auzi un pîrîit ca de oase frînte, vîrful clopotniţei se clătină şi, înseilînd o dîră cu crucea pe cerul înstelat, se prăbuşi într-un nor de praf şi zăpadă. Caii şi oamenii căzură în nas. Rîsete, hăulituri, zbînţuiala ţivlită a puştimii.

Moş Nazar se furişă pe la spate şi-l lovi pe Zîkov cu toiagul în cap.

— Na ! Antihîrţule ! Na...

Zîkov se întoarse repede.

— Mă, da nerod mai eşti ! îl repezi el pe moşneag potrivindu-şi cuşma. Ai uitat că pe clopotniţa asta au pus mitraliere ca să tragă în voi ? Ai uitat ?

Fulgerat de căutătura cruntă a ochilor cenuşii, moşul s-a tras speriat îndărăt, de parcă l-ar fi văzut pe necuratul.

— Hau, hau, hau !!! lătră el zălud. Huo, javră kerjăcească... Urmărit de hohotele mulţimii, se depărtă umil şi gîrbov şi se topi într-o ulicioară.

Focurile pălălăiau. Lumina unui foc mare înveselea inimile. Deasupra lor aerul fremăta şi o dată cu el părea că freamătă casele, cerul, oamenii.

În casa popii lumina s-a stins. Dinspre poartă se auzea zăpăitul spart al bătrînului dulău popesc. Prin satul luminat de focuri se plimbau fete şi neveste schimbînd glume şi ocheade cu partizanii şi poftindu-i cu alune de cedru.

— Ia, neicuşorule, să-ţi ţină de urît.

Puştii cercetau armele, tobele şi suliţele în formă de ţepoaie ale partizanilor. În jurul mitralierelor se îmbulzea multă lume.

— Hei, strigă Zîkov. Care-i starostele acilea ?

Mai multe glasuri porniră galop prin sat.

— Hei, Petrovan !... Unde-i Petrovan ?... Făte-n-coa, mă, că te strigă Zîkov... Hai, mişcă !

Din mulţimea bulucită în jurul mitralierelor s-a desprins un bărbat la vreo patruzeci de ani. Scăpărînd din coate şi suflîndu-şi nasul din mers, fugi la Zîkov. Lumea — după el.

— Sînt Petrovan Reabţov, starostele. Poruncă...

Omul se descoperi şi-l privi pe Zîkov drept în ochi.

— Uite ce-i. Eu în toate satele rînduiesc potriveală dreaptă, spuse Zîkov aşa fel ca să audă tot poporul. Să nu văd că unu-i bogătan, iar altul — sărac lipit. O să fac şi la voi la fel. Chiar de-o fi cu bănat cuiva, atîta pagubă. Vreau să domnească pe pămînt sfînta dreptate. Asta mi-e voia şi să n-avem vorbe. S-a auzit ? Ş-acu, staroste,

care-i sărăntoc să treacă la stînga, şi care-i bogat, la dreapta. Sramnîh, ai de grijă. Mă întorc numaidecît ! Adă-mi calul !

Sări în şa — calul se clătină sub greutatea lui — şi porni să controleze posturile de pază aşezate la drum afară din sat.

— Ei, santinele ! Cască bine ochii ! striga el în răstimpuri ameninţînd cu cravaşa.

În vremea asta mujicii se stropşeau, se înjurau şi se scuipau între ei. Cineva îl trăgea pe Parfion din partea sărăcimii spre cea a bogaţilor. Pe unul Aristarhov nu-l lăsau să plece de la bogaţi la săraci. În grupul din stînga un zdrenţăros fonfăia într-una :

— Să nu mă uitaţi pe mine, domni partizani. Stăm nouă suflete într-o cotineaţă, de n-are loc un cîine să-şi întindă coada. Atît e de strîmtă. Am onoarea a vă ruga să fac schimb cu Tarakanov, că are casă mare cu tindă, iar familia — trei inşi cu el cu tot. Pe cînd izba mea, de-ar vrea, să zicem, un cîine...

— Tu eşti cîine, mă. Na-ţi-o bună ! Eu în izba ta ! Să hrănesc păduchii !...

Au venit şi cîteva muieri. Mitraliere li-s gurile, cleşti mîinile şi muştarniţe inimile.

Strigătele nu mai conteneau.

— Dar tu cîţi cai ai, mă ? Şi cîte vaci ? Că douăştrei ai avut.

— Au fost, da s-au dus. Le-o luat statul. Dacă a rămas vreo douăşpe.

— Douăşpe, ai ? Şi eu ce să fac, mă, să mulg mîţa ?

— Mă fraţilor, zic să-l subţiem pe popă, că prea a prins osînză.

— Ăla cîţi cai are ? Patru. Gata. Doi lui Vasili şi doi lu golăneţul ăsta. Dar tot degeaba, că-i bea netrebnicul.

— Cine, eu ? Ia vezi, că acuşi îţi zic una.

— Da popa cu ce rămîne ?

— Cu dulăul, cu ce vrei să rămîie ?

— Aşa nu se poate, oameni buni, ţipau femeile.

— Că mult îmi pasă mie de Zîkov... Cine-i el, mă rog ? Ptiu !

— Stai că se-ntoarce acuşi şi-ţi spune el cine-i. Se întoarse Zîkov.

— E, cum merge ? Ia ascultă, fraţilor, încaltea voi înde voi să nu vă năpăstuiţi.

Scundacul cel zdrenţăros, de-i curgeau peticele, se apucă să bată temenele în faţa calului negru.

— Stepan Varfolomeici ! Matale, carele eşti mai mare, fă-ţi pomană şi mută-mă la cioclovina aia de Tarakanov, iar pe dînsul la mine. Am o cotineaţă, că dacă intră un cîine acolo, n-are cum să-ntindă coada.

Zîkov îl săgetă cu o privire furioasă.

— Nu-i nimic. Adă javra-ncoa să-i tai coada. Că prea o are lungă.

Oamenii făcură haz.

— Ai auzit, bă păduche ? Bine zici, Zîkove ! E un pierde-vară.

— Şi acum, am prea multe de făcut ca să-mi pierd vremea cu voi şi să umblu din casă în casă, rosti Zîkov, strîngînd frîul. Pînă una-alta, faceţi împărţeala la vite... Întocmiţi liste, sfătuiţi-vă voi între voi, faceţi cislă... Cît despre case, cînd o să mă întăresc cum trebuie şi o să apucăm zile liniştite, o să înălţăm case noi în toată Siberia. Că pădure e, slavă Domnului ! Ascute-ţi securea şi do-

boară. Vom construi cu toţi laolaltă toată obştea şi, băgaţi de seamă, la întoarcere trec să văd ce-aţi făcut. Nu cumva să-mi umblaţi cu şoalda ! Hei, Ermakov !

La căderea nopţii s-a aştemut liniştea. O lună palidă lumina taigaua, şi munţii se învăluiau în ceaţă.

Partizanii se împrăştiară prin case, dar mulţi rămaseră lîngă focuri. Înveliră caii cu pături, căci gerul le încărunţise genele, cozile şi coamele.

Zîkov cu şase soţi de-ai lui s-a dus să doarmă la un ţăran cuprins, pe nume Filat.

— Cu ce te ospătez ? întrebă gazda. Ceai obişnuieşti ?

— Da, măcar că kerjacul n-are voie. M-am păcătoşit, mă frate.

— Ei, nevastă ! pune samovarul şi adă oaspeţilor ciorbă de peşte. Am prins nişte lostriţă, să te lingi pe degete, nu alta.

Oamenii au înfulecat cu poftă şi au închinat cîte un pahar de votcă. Cît a stăruit gazda să mai bea unul n-au vrut. Nu se cade !

— Feciorul meu îi dizertir, spuse la un moment dat Filat. Vrea să se bage la tine. Garaska, ia ieşi la lumină, să te vadă dumnealui.

Un flăcău voinic, buzat şi cu umeri povîrniţi, se înfăţişă înaintea lui Zîkov şi spuse scărpinîndu-se la ceafă :

— Apăi... aş voi să te slujesc cu rîvnă... Ruşinat, tuşi în pumn.

— Nu pe mine, ci poporul, îl îndreptă Zîkov. Foarte bine. Mă bucur. Ai cal ?

— O să dăm doi cai, se amestecă în vorbă tatăl. Mai are şi o puşcă bună. Mericană. Şi tot ichipamentul. Le-a şterpelit de pe front.

Pînă să termine ceaiul, au mai venit să se înscrie patru inşi cu cai şi cu puşti.

— De nu i-om căsăpi noi, o să ne facă ei de petrecanie, îi asmuţi un ţăran vîrtos care stătea în uşă.

Se adunase multă lume. Şi oameni, şi muieri. Zîkov, între oamenii lui şi gazde, şedea masiv la masă, cu un cap mai înalt decît toţi. Părul lui negru, tuns rotund, la fel de lung pe frunte şi la ceafă, era pieptănat lins. De sub barba-i neagră, stufoasă, şerpuia pe cămaşa neagră lanţul de argint al ceasului. Femeile îl mîncau din ochi. Micuţa Akulka, mezina lui Filat, stătea lîngă cuptor, răsucindu-se în fel şi chip şi întinzînd gîtul ca să vadă mai bine. Mînuţa-i rănită era bandajată cu o cîrpă.

Uitîndu-se mereu la nenea ăla voinic şi oacheş, fetiţa tot şoptea ceva. Apoi se furişă încovoiată spre cufăraşul în care-şi avea lucruşoarele, scoase de acolo o acadea în înveliş cu ciucuri — comoara ei ! — o vîrî în palma lui Zîkov şi ţîşti ! dispăru atît de repede în grupul femeilor, de-i scăpărară călcîiele. Casa se cutremură de rîs.

Zăpăcit, Zîkov răsuci bomboana între degete, apoi clătină din cap şi zîmbi.

— Mulţumesc, fetico... Cînd te-i face mare, am să-ţi găsesc eu un mire pe cinste, spuse el ascunzînd darul în buzunar.

Iar Akulka, ridicîndu-şi cămăşuţa de i se văzu poponeaţa goală, se căţără iute pe cuptor, la mama-mare.

Cînd să se ducă la culcare, stăpînul casei întrebă :

— Spune, Zîkov, ai mulţi oameni ?

— Două mii aproape.

— Şi mai toţi kerjaci de-ai tăi ?

— Ba nu. Am şi *cealdoni* [1], şi soldaţi fugiţi de la oaste. Mai sînt şi destui dintr-ăi de la ocnă, hoţi şi vagabonzi, iar kerjaci să ştii că nu-s aşa mulţi.

— Şi kerjaci din Plotbişce ?

— Plotbişce ? Nu cred. Da unde vine asta, că n-am auzit ?

— Îs aici din astă-primăvară, băjenăriţi din nu ştiu ce sat de-al lor, care, cică, a fost făcut una cu pămîntul. S-au aşezat într-o vale pustie cale de cincisprezece verste de aici. Auzii că-i vorba să bage plugurile în ţelină.

— Trebuie să mă reped pînă acolo, hotărî Zîkov şi începu să se îmbrace.

— Unde pleci noaptea ?... Culcă-te !

— Nu-i nimic. O să dorm acolo. Spune feciorului dumitale să înşeueze la iuţeală doi cai. Ştie drumul.

Lui Zîkov îi dădeau ochii în gene, dar cu un efort de voinţă reuşi să alunge somnul. În faţa bătrînelor icoane pîlpîia o candelă. Cei şase ortaci ai lui dormeau pe jos claie peste grămadă. După ce ieşi gazda, Zîkov închise uşa şi-l ridică de umeri pe roşcovan.

— Ascultă bine, Sramnîh. Ci trezeşte-te odată, omule ! Ce ţi-ai belit gogoaşele la mine ? Eu sînt. Uite ce este... se gîndi cîteva clipe şi urmă. Mîine pleci la oraş. Porneşti înainte de se crapă de ziuă. Nu te opreşti nicăieri : schimbi calul şi mergi mai departe aşa ca spre seară să-mi fii acolo. Iscodeşte, descoase, bagă-ţi nasul peste tot. Pe cîte unii să-i iei la ochi. Dar ştii, treaba asta trebuie făcută cu cap.

[1] *Cealdoni* — ţărani neaoşi siberieni (n. a.).

Apoi îl sculă pe unul tăbultoc, ciupit de vărsat şi cu barbă neagră, înspicată. Acesta se deşteptă cît ai clipi, sări ca ars pe cojocul ce-i ţinea loc de aşternut şi se propti solid pe picioarele-i crăcănate, de ziceai că-i o buturugă cu rădăcinile înfipte în pămînt. Fruntea şi ochii îi dispăreau sub hălăciuga de păr.

— Ia aminte, Juk. Mîine o să conduci tu detaşamentul. Ai priceput ? O să vă ajung din urmă.

Juk asculta respectuos şi dădea din cap.

Intră Garaska şi strigă.

— Gata caii. Să iau şi puşca ?

— Nu strică.

Era pe la unsprezece. Luna se cocoţase sus de tot. Poarta scîrţîi, lăsîndu-i să treacă pe cei doi călăreţi.

O luară de-a lungul satului. Santinelele înarmate umblau de colo-colo în jurul focurilor ca să nu le fure somnul. Erau îmbrăcate cu bunde şi pîslari. Ultimul foc de veghe ardea lîngă poarta unei case răznite de sat şi aciuată la poalele unor stînci învelite de pădure. La căldura flăcărilor dormeau patru inşi. Al cincilea care era de santinelă şedea ghemuit, cu arma în mînă, pe o şa în preajma focului şi sforăia de zor. Trecînd pe lîngă el, Zîkov îl înhăţă de guler, îl ridică şi-l aruncă într-un tro-

ian, apoi se depărtă fără să întoarcă privirea. Garaska se prăpădea de rîs.

— Uite c-a sărit în picioare... ha, ha, ha... Iar o picat... Acum a dus arma la ochi. Trage!

Glonțul trecu țiuind chiar lîngă capul lui Zîkov, și detunătura deșteptă munții. Zîkov se întoarse ca vîntul. La vederea lui, și ceilalți patru săriră în picioare.

— În cine tragi, bă? răcni el la santinelă.

Acesta, un flăcău zbanghiu, îl privi pieziș și tot scuturîndu-se de omăt, mîrîi:

— În dracu! În ăl de zvîrle oamenii în zăpadă.

Zîkov scoase pistolul și-l doborî cu un glonț în frunte.

Învolburînd troienele și chiuind sălbatec, veneau dinspre sat în goană nebună cîțiva călăreți.

— Următorul treci la post! porunci răspicat Zîkov și-și văzu de drum.

Pe Garaska îl apucă un tremur și-i clănțăniră dinții în gură.

O luară pe hățașurile fiarelor, urcară coaste de munți, coborîră în văi și încă înainte ca Elanul să-și plece spre pămînt coama de stele, cei doi călăreți ajunseră în sălașul kerjacilor, care, așa cum era înghesuit într-o strungă, părea un purice pitit în sîn.

— Ptru! făcu Garaska. Acilea-i.

Din coteţe și de sub hambar se repeziră la ei cîțiva dulăi. Fricosul de Garaska ridică o jordie de jos. Zîkov se duse întins la ușe și bătu. Garaska învîrtea mereu jordia și nu știa unde să se pitească de haita întărîtată.

În casă se auzi vorbă și se aprinse o luminiță.

— Doamne Isuse Cristoase, miluește-ne pe noi, rosti Zîkov.

— Amin.

Le deschise un om bărbos, înalt și uscățiv.

— Vă rog să poftiți... Da cine sînteți dumneavoastră, dragi oaspeți?

Înăuntru era zăpușeală. Căsuța înjghebată în pripă era plină de oameni. Toți dormeau pe jos. Din cînd în cînd, cîte o căpățînă ciufulită se ridica de pe căpătîi, clipea cu ochii lipiți de somn și cădea la loc.

Capitolul IV

Dimineața, sub comanda lui Juk, detașamentul porni mai departe. În loc să apuce pe drumul mare, o luară de-a dreptul prin munți, tăind prin trecători, zănoage și prin văile înguste ale pîraielor. Pămîntenii străvechi ai acestor ținuturi, puțini la număr, parte au căzut victimă în timpul răzmeriței, parte și-au luat lumea în cap, iar cei rămași s-au pitit pe undeva prin vecinătăți, în coclauri tainice, unde cu mare anevoie se putea ajunge.

Munți, taiga, troiene, pustietăți unde hălăduiau în voie vînturi sălbatice. Numai arar se vedea în depărtare cîte o gospodărie, ori un cătun.

În dimineața aceea, în căsuța mică s-au adunat kerjacii pe care apucaseră să-i vestească pe la fer-

mele din împrejurimi. Răsuflările li se tăiau de aerul înăbuşitor, şi Zîkov le propuse să ţină sfat afară.

Ieşiră, petrecuţi de chipurile rumene şi zîmbitoare ale fetelor şi nevestelor. Muierile făcură focul în cuptor şi acum găteau sporovăind cu glas mare.

Rămas singur cu femeile, Garaska s-a apucat să le toarne la snoave. Femeile rîdeau.

— Să vă aduc niscai ovăz ? Ori fîn ? Bucuros. Numai să vină vreuna să-mi arate de unde.

Tot trupul lui Garaska era o vîlvătaie, sîngele-i fierbea în vine. Dar era acolo o babă dată dracului. Şi nimic nu scăpa ochilor ei mari ca două găvane de linguri.

Kerjacii se afundară în codru şi aici, într-un loc unde se tăia pădure, se aşezară pe trunchiurile doborîte. Aprinseră un foc nu atît ca să se încălzească, ci ca să-şi mai înveselească inimile. Zîkov era îmbrăcat cu un caftan lung de postav negru căptuşit cu blană de vulpe. Soarele tîrziu, iernatic, iţit de după creste, rumeni pinii şi chipurile bolovănoase ale kerjacilor, unele bărboase, altele spînatece. Brîul roşu al lui Zîkov deveni de un sîngeriu-aprins cum e jăratecul.

— Au de ce, părinţi şi fraţi, n-a dat nici unul din voi pe la mine pe acasă ? începu Zîkov. Despre asta vreau să ne sfătuim cu voi.

— N-a dat nime, pentru că ne tăinuim de frică.

— Că noi, drăguţă, sîntem băjenari, ne-am pripăşit p-acilea, îl lămuri un bătrîn alb de tot, dar cu glas tînăr, cocoţat pe o buturugă. Nasu-i era subţire, covoiat, iar pe faţa-i uscăţivă argintie luceau doi ochi negri. Kolceak a vrut să ne ia flăcăii la oaste, să-i trimeată la război, dar împotriva cui să se războiască, al cui sînge să-l verse ? Tot al nostru. Acestea sînt de la necuratul.

Moşul se înfăşură smucit în zăbun, îşi roti privirea pe chipurile oamenilor, apoi se uită bănuitor la oaspete.

Zîkov tuşi cu tîlc şi-şi aşeză mai bine pe cap cuşma pufoasă. Cu umerii uşor aduşi şi pasul legănat umbla înainte şi înapoi, între foc şi kerjaci.

— Da tot am fi venit noi la tine, de nu ne opreau bătrînii, izbucni un flăcău şi scuipă ţîşnit în omăt.

— Pune-ţi frîu la limbă ! îl repezi moşneagul coliliu, izbind cu cîrja într-un pin şi făcînd un gest de ameninţare înspre tinerelul care amuţi îndată. Azi, căzut-aţi în păcatul minciunii, mîine o să vă apucaţi şi să duhăniţi.

— Flăcăul ăsta a zis vorbă mare, îi tăie cuvîntul Zîkov şi, după o scurtă tăcere, continuă. Cumnecum, vreau să-mi spuneţi limpede : ce hram purtaţi ? Numai de aia m-am şi abătut pe aici. Zău dacă mint.

Aştepta cu mîinile încrucişate la piept, iscodind chipurile oamenilor.

— Nu vă cer să mă ajutaţi : am oameni destui. Şi-or să vină. Dar răspundeţi-mi cu mîna pe inimă şi fără vicleşuguri : prieteni îmi sînteţi ori duşmani de moarte, sau poate nici una, nici alta ? Ceva îmi spune totuşi că nu-mi sînteţi duşmani. În glasul lui blîndeţea se amesteca cu ameninţarea.

Se făcu tăcere. Stînjenit, moşneagul coliliu ciocănea cu toiagul în pin. Toate privirile, ţintă la el : erau nerăbdători să audă răspunsul.

Într-un tîrziu, bătrînul își rezemă bărbia în cîrjă și grăi cu trufie :

— Ne întrebi, fiule, ce simțăminte avem pentru tine : dragoste întru Cristos ori ură diavolească ? Dar mai întîi să ne răspunzi tu : ce îndreptățire găsești faptelor tale ? Faptele tale, fiule, sînt numai deșertăciuni. Ochii negri ai bătrînului erau răi și împungeau ca două vîrfuri de sfredel.

Zîkov oftă și se schimbă de pe un picior pe altul.

— După cum văd, moș Simioane, matale ții isonul lui tătîne-meu. Nu zic, s-ar putea ca în treburile sfinte voi să vedeți mai bine. Dar în cele pămîntești sînteți orbi precum cîrtița. Fost-ai undeva ? Văzut-ai altceva decît taigaua, munții, cioturi și smîrcuri ? Iar eu am fost peste tot. Spui că-mi sînt mîinile mînjite de sînge ? Asta așa e. Dar inima mea nu este decît pentru norod.

În mulțime — răsuflări gîfîite, freamăt, mișcare. Un erete ce urmărea o pradă vîjîi ca un fulger negru prin văzduhul geros.

Zîkov sări și el pe o buturugă. Poalele lungi ale caftanului fîlfîiră.

— Ei, ascultă toată lumea !

Tinerii făcură roată în jurul lui. Din nările fremătînde năvălea în aerul rece o răsuflare de foc.

— Cine prigonește credința noastră străbună ? Țarul, arhiereul, popimea, negustorimea, tot soiul de nacialnici și de cinovnici. Așa-i ?

— Așa-i, așa-i... Bine zici.

— Bu-u-un. De aceea — dă-le la cap. Omoară-i, pîrjolește-le capiștile. A bătut ceasul ! Tot pămîntul e în flăcări ! Deschideți ochii, destupați-vă urechile. Cine se simte în putere, să mă urmeze.

Cu focul și sabia reînvia-vom credința noastră întru duhul cel sfînt, întru Domnul cel adevărat. Care-i slab de înger, să se ascundă în pămînt ca rîma. Eu unul, pe dușmani înfrunta-voi piept la piept. Hai, grăiește, Simioane, că văd că-ți bîțîie barba.

Moșneagul împunse aerul cu cîrja și-și implîntă pumnalele ochilor în obrazul lui Zîkov.

— Soi de antihrist ce ești ! Se cade ca un fiu al bisericii noastre, al bătrînii noastre mume să ridice baltagul ?!

— Da matale uitat-ai de zurba iscată la mănăstirea Solovețki pe vremea țarului Alexei ? i-o întoarse Zîkov înfigîndu-și mîinile în șolduri și aplecîndu-se spre moșneag. Lanțul lung ce strălucea pe cămașa neagră atîrna în jos, încovoiat ca un arc. — Oare călugării de credință veche nu dădeau în slujitorii țarului ? Nu vărsau sînge ? Adu-ți aminte, bătrîne, cît a curs și din sîngele nostru în acele vremuri. Adu-ți aminte de patimile protopopului Avvakum.

— Soi de antihrist ! Da mulți șefi v-ați plodit de la o vreme ! Să știi că nici antihristul nu-i departe ! Gîndește-te bine, netotule ! Îl vei recunoaște după numărul lui șase sute șaizeci și șase.

— Cui trebuiesc vorbele tale dogite ? se aprinse Zîkov, dar reuși să se stăpînească. Ce mai e și cu numărul ăsta ? De cîte ori s-a tot proorocit încă din cele mai vechi timpuri ? Care zici că-i numărul tău ?

— Una mie nouăsute douăzeci — anul ce vine.

Surprinzînd zîmbetul veninos, pitit în hățișul bărbii și mustăților lui Zîkov, îi aruncă în obraz, cu un glas ce suna ca strigătul șoimului :

— Diavol ești tu sau om ?! Ce-ți hlizești botul la mine ? Despre împlinirea sorocului, citește și vezi în cartea dreptei credințe.

— N-o să buchisesc eu cărțile tale mucegăite ! grohoti ca o avalanșă de pietre glasul lui Zîkov. Toată kerjăcimea, ba chiar și arborii se ridicară parcă în vîrful picioarelor, iar moșul rămase cu gura căscată de uimire. Privește în jur, continuă Zîkov, ca să vezi ce vremuri s-au lăsat pe pămînt. De-ai chiorît, pune-ți ochelari. Cartea mea e securea, iar numărul fiarei — pușca și arcanul !

— Pleacă, Zîkov, pleacă ! strigă bătrînul tremurînd din tot trupul. Tu nu ne ești prieten. Pe toți feciorii noștri credincioși tu i-ai abătut de la calea adevărului... Vai ție, ispititorule... Lasă că știu eu făptuirile tale... Pleacă ! răcni el cu o furie turbată, ridicînd amenințător cîrja.

— Pleacă, Zîkov !!! În mîinile bărboșilor kerjaci se zbîrliră brusc toroipane și, frîngînd cu trosnet rămurișul brazilor doborîți, mulțimea se repezi la Zîkov :

— Tu, vînzătorul lui Hristos !... Lipsește dinaintea noastră !

Pe neașteptate însă, tineretul s-a întors cu pieptul împotriva părinților.

Rînjind cu o răutăcioasă satisfacție, Zîkov sări de pe buturugă și porni fără grabă spre casă, strîngîndu-și în mers brîul.

Îl ajungea din urmă și i se îmbulzea în urechi, în minte și în inimă hărmălaia iscată de kerjaci, un vălmășag de strigăte, gemete și sudalme.

Își lăsară caii la pas moale. Fața rumenă și rotundă ca un bostan a lui Garaska ba se întuneca,

și atunci el ofta și se tot uita îndărăt, ba se lumina de o dulce amintire, și Garaska își lingea atunci buzele, și gura i se lăbărța într-un zîmbet pofticios.

„Mă, ce-am mai dus-o, Matrioșka și cu mine, pe baba aceea. Na, cotoroanțo !" Îi dădu în gînd cu tifla, rîse și lovi calul cu cravașa.

Zîkov, care ședea în șa, cu capul în piept și cu ochii pe jumătate închiși, scruta adîncurile zbuciumate ale sufletului său și se străduia să citească acolo viitorul. Dar în sufletul lui era beznă și la fund se adunase ura ca un cheag negru. Vedea limpede numai ziua de mîine. Atît.

„Stărețu ăsta, Simion, e ceva..."

Și parcă-l vede pe furiosul bătrîn punînd șaua pe cal și, însoțit de cei doi feciori ai săi, plecînd la starețul Varfolomei, tatăl lui Zîkov.

„Două năpîrci... Dar este o vorbă : dacă un pietroi îți stă în cale pe potecă de munte, dă-i brînci în prăpastie."

Garaska, dus și el pe gînduri, se tot lingea pe buzele umflate de sărutări.

„Nici nu m-am dumirit de-o fi fost muiere ori fată mare... Mă, dar gustoase mai sînt kerjăcioaicele astea !"

Deodată caii fornăiră. Zîkov își smuci în sus capul. La poalele costișei pe care coborau ca să treacă prin vadul unui rîuleț, adăstau trei călăreți.

Zîkov opri calul, Garaska își luă pușca de pe umăr. Țeava armei luci în soare ca un șarpe negru.

— Ei, Zîkov ! Noi sîntem... De-ai voștri... Unul din cei trei călăreți se desprinse de grup și le veni în întîmpinare.

— N-au gînduri rele, îs fără arme, băgă de seamă Zîkov.

Lui Garaska îi păru rău.

— Păcat! De cînd n-am mai tras...

Cînd s-au strîns toți la un loc, cei trei străini, care erau niște tineri kerjaci, îi spuseră lui Zîkov:

— Noi am hotărît să venim la tine, stăpîne... Ne iei? Numai să știi că n-avem arme. Am tulit-o cu ce era pe noi... după tărășenia aia.

— Cît pe ce să-mi scoată un ochi, zîmbi unul din ei în colțul gurii, un tînăr cu chip lunguieț și tuleie bălaie abia mijite, arătîndu-și ochiul învinețit.

— Bine, se învoi Zîkov. Vă mulțumesc, copii.

— Și acum, încotro pornim? Acasă la tine sau la oraș?

— Acasă. Cînd m-oi întoarce, vă pun să vă legați cu jurămînt. Duceți-vă cu Dumnezeu.

Și-și văzură de drum. Garaska privi spatele peste măsură de lat al lui Zîkov și întrebă:

— Îi drept ce zice lumea, că nu te răpune nici glonțul?

— Îhî... Nici glonțul, nici spanga, nici toporul.

— Ce, ți-o săvîrșit vreun vrăjitor făcătură?

— Păi, chiar eu îs vrăjitor.

— Ce tot spui? rîse Garaska. Că doar porți la gît o cruce... N-am văzut eu? Doar am dormit alături.

Zîkov nu răspunse.

— Și mai ziceau niște babe că astă-vară te-or împresurat ceho-sobakii într-o casă, iar matale ai luat o bărdacă de apă, te-ai așezat într-o luntrișoară și — fiu-u-u-u!

— Vorbe de clacă. Asta au făcut-o alți haiduci: Stenka Razin și Pugaciov.

— Cum, matale ești căpitan de haiduci?

— Îs.

— Rîzi de mine. Matale ești oștean. Lupți pentru popor. Ai armată și poți bate război. Mai degrabă aș zice că ești ghinărar... Și ce mult te cinstește norodul! O făcut și un cîntec despre matale.

— Să-l aud.

Garaska chicoti rușinat.

— Păi eu nu prea știu... Am un glas... de-oi grohăi odată cu glăsciorul aista al meu scremut și hodorogit, se strică și calul de rîs.

Valea se îngusta din ce în ce. Malurile galbene, stîncoase, crestate de rîpe, se îmbucau ca două fălci colțate, gata-gata să se închidă. Sus, pe coastele povîrnite, străjuia zid pădurea. Zăpada sclipea orbitor în bătaia soarelui. Nămeții puhavi erau însăilați de urmele feluritelor sălbăticiuni, mari și mici. Din seninul palid cobora o lumină blîndă, răspîndind tihnă și pace. Gerul încerca să-i piște de obraz. Domnea o tăcere adîncă. Numai zăpada scîrțîitoare îngîna zgomotul înăbușit al copitelor nepotcovite. Două ciori, cufundate în zăpadă pînă-n gît, își întoarseră căpățînele în urma călăreților. O coțofană străbătu valea în zbor unduitor și, așezîndu-se în vîrful unui brad, îi luă în bășcălie. Zvîrlind din picioarele dinapoi, le tăie drumul un iepure galben, berc. Se așeză pup ceva mai încolo, forfecînd aerul cu tăișurile urechilor.

— Mă Zîkove, spune drept, ți-e drag să strîngi în brațe un trup fierbinte de muiere? Așteptînd

răspunsul, Garaska se hlizi la Zîkov și-și ciuli urechea ușor umflată, ciupită de ger.

— Uneori da, alteori ba...

— Dar mie mi-e drag întotdeauna... Garaska se linse pe gură, și răsuflarea i se iuți.

— Cu chestiile astea la mine-i foarte sever, îl preveni Zîkov, amenințîndu-l cu degetul. Bagă de seamă.

— O să bag... hî, hî, hî...

Lăsară într-o parte Plotbișce și cotiră spre o pădurice arsă.

În timpul acela, în orășel, clopotul catedralei bătea pentru tedeum.

Capitolul V

Modesta catedrală era arhiplină. Mulțimea era atît de înghesuită, încît, privind din strană, aveai impresia că vezi un caldarîm pavat cu capete omenești.

Un cordon rar de soldați despărțea caldarîmul acesta de partea din față unde stăteau autoritățile și notabilii orașului.

Din grămada uniformă de capete unul singur, roșcovan, tuns rotund, ieșea băț în afară.

Era o slujbă solemnă. Fumegau policandrele, strălucirea odăjdiilor clerului se îngîna cu cea a epoleților aurii ai comandantului cetății, porucicul Safianov, și a ochioșilor nasturi argintii de pe uniformele cinovnicilor.

Toată cinovnicimea asta, eliberată abia alaltăseară din închisoare, se ruga cu osîrdie, dar pe chipuri nu se citea bucurie ; rîndurile li se împuținaseră — care fusese ucis, care o ștersese, și cine putea să spună ce le rezerva ziua de mîine.

Marii comercianți Șitikov și Perepreev, membri corporațiunii negustorilor, ca și ceilalți tîrgoveți mai mărunței au o căutătură speriată. Nasurile lor subțiri adulmecă miros de sînge. Și predica înflorată a căruntului protopop le sună în urechi ca un discurs funebru.

Chipul protopopului Naumov, bărbat uscățiv, dar vînjos, respiră fericire cerească. A început predica cu următoarele cuvinte :

— Să ne iubim unii pe alții, precum ne-a poruncit Cristos !

Iar în final, a îndemnat asistența să se înregimenteze cu inima deschisă sub steagul cîrmuitorului suprem și, fără a-și cruța viața, să se năpustească cu crucea în inimi și arma în mînă, asupra hoardelor roșii, asupra acestei plevi a neamului omenesc, călăuzită de apostați pe căile satanei.

— Că nu pace v-am adus eu vouă, ci sabia, a grăit Cristos ! Glasul preotului se înnămoli în contradicții, pe față i se aprinse purpura minciunii, și privirile i se înnegriră de fiere.

După ce se căzni zadarnic să-și tragă o mînă din îngrămădeala strivitoare a trupurilor, roșcovanul scutură tare din cap ca să-și elibereze urechea de sub claia de păr și ascultă cu gura căscată, silindu-se să nu scape o vorbă.

Bătrînul diacon își scoase burta înainte și glăsui : „Pentru buna izbăvire a urbei din ghearele bestiilor răzvrătite un mulți ani spre lauda cîr-

muitorului suprem, pentru oastea învingătoare, pentru aliații de alt neam, credincioși întru Cristos ca și pentru înaltele fețe și pentru toți cetățenii ocrotiți de Domnul. Iar celor dispăruți și uciși în cazne — veșnica pomenire."

După slujbă, însoțită de dangătul clopotelor, mulțimea tălăzui spre primărie.

— O să fie miting... O să țină discursuri...

— Mitingurile sînt interzise.

— Azi e zi mare și s-a dat voie. Mișcă mai repede!

Roșcovanul, lac de năduşeală, trăgea cu nesat în piept aerul rece și înviorător. S-a luat și el după lume, iscodind în dreapta și în stînga:

— Da căsoiul ăla dichisit al cui o fi? Aha, al lui Șitikov? Ce zici? Îi putred de bogat? Și-i înșală pe toți? Auzi, ticălosul! Da voi ce păziți, de ce răbdați?

Tania Perepreeva se întorcea acasă de la catedrală, ținînd-o de mînă pe micuța ei surioară Verocika.

Pe Verocika o amuza totul. Văzîndu-l pe găliganul cel roșcovan, îl arătă cu degetul și rîse cum rîd copiii:

— Tania, Tania, uite.

Dar Tania, cu gîndul dus într-altă parte, nu auzea și nu vedea ce se petrece în jur. Ochii ei mari, cenușii, păreau a scruta zarea și cerul.

Roșcovanul făcu zîmbre:

— Mamă, ce marfă... A cui o fi?

Mitingul s-a desfășurat într-o atmosferă apăsătoare. Prezida cinovnicul Gorițvet, copilul natural al unui călugăr. Au luat cuvîntul personalități oficiale, reprezentanți ai partidelor de dreapta, slujbași de stat, fețe bisericești, chiar și căruntul protopop Naumov.

Toată lumea era deprimată și stăpînită de o panică surdă, iepurească. Cuvîntările erau confuze și de loc liniștitoare: orașul e izolat, puținii soldați din care se compune garnizoana nu sînt de nădejde, alimentele-s pe sponci, nu se poate conta pe vreun ajutor militar din partea guvernului, iar hoardele roșii obțin victorii după victorii și înaintează mereu. Fiți calmi! Liniștiți-vă!... Cică domnul comandant personal ar fi spus cuiva — da, da, cineva a văzut și telegrama — că ne-au trimis un detașament de polonezi care trebuia să sosească încă de ieri... Huo! Minciuni! Sîntem sătui de zvonuri! Ha! În timp ce ne hrăniți cu zvonuri, peste tot se răzvrătește mujicimea, se pradă, se dă foc, și haimanalele alea de partizani ațin drumurile. Uite, tîlharul de Zîkov ațîță norodul, jefuiește bisericile, îi căsăpește pe reprezentanții autorității și pe oamenii cu stare. Vai de țara fără stăpîn! În cine să-ți pui speranța, la cine să găsești apărare? Numai la Cel-de-sus putem afla mîntuire! Dar ca să te învrednicești de ea, trebuie să postești, să te pocăiești, să săvîrșești fapte bune și, mai cu seamă, să-ți iubești aproapele ca pe tine însuți. Dar oare toți răzvrătiții au fost arestați? Ei asta-i! Poftim, aveți aici date referitoare la ultima rebeliune: 14 cetățeni și soldați morți și răniți, doi dispăruți. Iar din partea lepădăturilor bolșevice, 79 schiloditi și uciși. Și cîte lepre roșii au fost rănite? Răniți nu există. Bravo! Bravo!

În fundul sălii se ridică un ins scheletic, cu ochelari negri și îmbrăcat cu o jerpelitură de șubă. Strigă cu un glas de ofticos :

— Dar cine a spus să-i iubiți pe vrăjmașii voștri ? Cine ? !

— Uite cine ! Pumnul măcelarului îl izbi drept în față. Ochelarii i se strîmbară și lentila din dreapta căzu pe dușumea.

— E un croitor, îl cunosc ! Un bețivan !...

— A ținut totdeauna cu roșii.

— Dă-i la cap.

— Socilistule...

Dar treptat spiritele s-au potolit. Ofticosul se strecura de-a lungul peretelui, luînd tot varul pe șubă. Arăta jalnic cu fața lui galbenă scofîlcită și spînatică. Ochiul descoperit văpăia lîngă lentila rămasă ce negrea singuratică.

— Pleacă, mă, că te omoară ăștia ! îl îndemna un milițian, trăgîndu-l de mînecă, în timp ce din spate îl ținea de guler și-l înghiontea un zdrahon cu șorț dinainte.

— Mulțumim, cetățeni ! Bogdaproste ! strigă ofticosul din ușă și scuipă sînge. Ucigașilor !

— Afară, afară !

Sună clopoțelul.

— Liniște, vă rog !

Încet-încet, penele zburlite ale mulțimii începură să se aplece, doar nările mai fremătau și degetele mîinilor se strîngeau singure spasmodic.

— Cetățeni, creștini pravoslavnici !...

Prin sala scundă, învăluită în penumbra înserării, trecu o șoaptă șuierată :

— Șitikov... Șitikov... Șitikov în persoană.

Negustorul își lepădă blana de raton, și pe pîntecul lui, întins tobă, scînteie un lanț de aur cu brelocuri. Cutele slăninoase ale grumazului îi cădeau colac pe umerii rotunzi. Capul lui oval și chel ca un ou deschise o gură de spîn și limba trecu peste buze.

— Cetățeni, orăcăi el ca broaștele primăvara, și ochii lui bulbucați, broscărești, înghețară sub fruntea nădușită. Care mi-l prinde pe ereticul Zîkov capătă trei miare, în bani sunători...

— Îl aduc eu !... Cu mîna mea !... răsună dintr-un colț întunecat o voce răgușită de codrean. Ca la comandă, Șitikov și toți cei ce ședeau la masa prezidiului întoarseră capul într-acolo. Din colțul cu pricina apăru un vlăjgan cu părul roșu ca focul și îmbrăcat cu un cojoc. Își repezi înainte lăboiul cu palma desfăcută și hîrîi :

— Ieși cu biștarii, coane ! Ți-l aduc viu-viuț !

Speriat, Șitikov se dădu înapoi.

— Da cine ești tu ?

Roșcovanul îl privi lung de sub sprîncene :

— Ce-ți pasă ? Odată ce mă prind... Hai, scoate banii ! Dacă vrei să știi, îs de la silă... Ocnaș ca și tine. Banii ! Să mor dacă nu-l aduc ! Chiar pe Zîkov. De viu... Hai, banii !

— Dar unde e Zîkov, roșcovane ? Unde-i ?... Se zvonește că vine încoace ?! se auziră strigăte în sală.

— Zîkov a fost omorît în munți.

— Aiurea ! Vine-ncoace.

— Pe dracu, răcni urseșțe roșcovanul. Zîkov a întins-o în Mongolia să adune oaste. Da eu tot îl aduc... Pentru trei miare, mă prind !

Deodată în stradă răsunară urale și șuierături stridente. Roșcovanul rînji misterios și exclamă :

— Hait, puișorilor ! și se îndreptă tăpălăgos spre ușă.

Toată sala se ridică speriată. Unii se repeziră la ieșire, alții la ferestre, dar prin geamurile înghețate nu se vedea nimic. Numai strigăte și șuierături năvăleau vrăjmașe înăuntru.

— Ce s-a întîmplat ? Stați jos, liniștiți-vă ! țipa președintele cu o voce disperată și tremurătoare, cu toate că-i venea și lui s-o ia la goană. Ce este ?... Stați !... Încotro ?... Încotro ?

De afară, un alt val de oameni lupta să intre.

— Înapoi ! Înapoi ! Sînt aici doi ofițeri. Cehoslovaci, pare-se... Ba nu, polonezi, polonezi !... Uite si detașamentul... Zece inși... Douăzeci... O sotnie... Un regiment întreg !

Sala se cutremură de aplauze și urale.

Cei doi ofițeri polonezi încinși cu săbii — unul corpolent, chel, cu favoriți, celălalt tînăr, cu mustăcioară neagră, îmbrăcați cu tunici de husar și cizme înalte din piele de raton tăbăcită, strigau și ei ura și băteau din palme.

Dar nu toată lumea manifesta același entuziasm patriotic. Mulți tăceau încruntați. Mut ca o stîncă era și roșcovanul. Stătea cu brațele încrucișate, rezemat de tocul ușii și aștepta să vadă ce o să se mai întîmple. Și s-a întîmplat iată ce...

Funcționarul de la accize, Artamonov, nu s-a dus nici la biserică, nici la miting. Dă-l încolo de miting, el nu face politică. Ducă-se naibii și roșii, și albii, și verzii. Artamonov e un truditor, un om care-și vede de treabă. Pînă la cincisprezece ale lunii trebuie să termine mort-copt situația chenzinală pe serviciul accize. Pe vremea țarului, i-a slujit țarului, a venit Kolceak, i-a slujit lui Kolceak. Dacă bolșevicii o să ia puterea, o să-i slujească și pe ei cu rîvnă și credință, lua-i-ar dracu.

Nici părintele Piotr n-a fost la catedrală. Norocos, părintele Piotr !

A plecat cu un țăran din satul vecin să-i înmormînteze baba. Mai întîi n-a vrut, dar țăranul a căzut în genunchi și i-a vîrît în preoteasca mînă doi galbeni. Atunci s-a înduplecat părintele și s-a dus. Ferice de părintele Piotr c-a plecat !

Iar accizarul Fiodor Petrovici Artamonov, în loc să-și vadă de socoteli, se dedulcește cu ceai în compania Marinei Lvovna.

Sînt și ei stăpîniți de neliniște. Ce-o să se mai întîmple ? Ce vremuri, Doamne, Dumnezeule ! Dar puțin cîte puțin, în neliniștea lor se împletește și un dor tainic însoțit de o moliciune pătimașă. Asta a început să se înfiripe cam de multișor între ei, dar azi simțămîntul i-a copleșit.

Poate tocmai de-aia n-a vrut să plece părintele Piotr, că-i spunea lui inima ceva despre dorul ăsta al lor. Și totuși a plecat. Soarta ! Ferice de părintele Piotr. Ferice de Marina Lvovna și de accizarul Artamonov.

Perdeluțe de muselină, un ornic bătrîn în cutie, o mușcată, doi sticleți, un mierloi învățat, portrete de arhierei. Samovarul e plin de clocot și clocotește de sănătate trupul dolofan al coanei preutese Ma-

rina Lvovna. În sobă arde focul. Un motan fumuriu, chinezesc, moțăie lîngă soba încinsă.

— A nu! Prea s-a destrăbălat lumea de la o vreme, se indignă preoteasa și-i puse în ceai oaspetelui o linguriță de caimac. De fete nici nu mai zic. Dar pînă și cucoanele...

— Acum viața ne e ca o gheretă militară, tărcată cu alb, roșu și negru, replică Fiodor Petrovici care era puțin băut. Cît despre sexul frumos, bine face.

— Cum așa? se miră amuzată preoteasa.

— Dar ce, prevedeți ceva blamabil? o ului musafirul și-o mîngîie ușor pe coapsa durdulie. Eu nu văd nimic rău în asta.

— Vai, se poate?! se îmbujoră preoteasa sucindu-se pe scaun.

— Ce să-i faci, spiritul epocii, rosti musafirul pe un ton de înțeleaptă resemnare și-i atinse și mai tandru piciorul ce tresări sub atingerea mîinii sale. Preuteasa depărtă genunchii, dar îi strînse repede la loc.

— De la spiritul ăsta al epocii aș putea să am necazuri. Te rog să iei mîna!

— Păi ce, de mînă e vorba?

Ochii accizarului ardeau. Își potrivi tunica, își netezi barba și spuse răsucindu-și mustața:

— Două mamzele stau de vorbă. Una zice: dragostește-te, fată, pentru ce o ții? Ca să-și facă dracul scufie?

Chicoti.

Preoteasa chicoti și ea și-l amenință cu degetul mic. Tulburat foarte, Fiodor Petrovici făcu cîțiva pași prin cameră, se opri în spatele preotesei și

fără veste o înșfăcă de sînii ei mari și o sărută apăsat pe gură.

— A! Ce faci?... Ce faci?... țipă ea și, aplecîndu-se înapoi peste spătar, îl cuprinse pătimașă pe după gît.

Se auzi o bătaie la ușă.

— Vasiutka!

Vasea, feciorul popii, un băiețaș de zece ani, se dădea în vînt după tot felul de întîmplări senzaționale. Gîfîia de oboseală, dar începu să turuie încă din ușă, aruncînd sacadat cuvintele de nerăbdător ce era să se întoarcă pe stradă.

— Dă-mi ceai... Au venit polonezii. O jumate de sotnie. Ofițeri. O să-i judece pe bolșevici. Unul din ofițeri e gras uite atîta... și-i încins cu sabie. Și au niște cai mici, de zici că-s mîțe. Eu am strigat ura, nu ca alți proști care au fluierat. Stau la masă la negustor. Le-a dus bucătarul vin cu trăsură. Dă-mi niște pîine. Gata, am plecat! Nu, n-o să mă calce. Sînt cu Sergunka!

Fugi trîntind ușa.

Prin geam se vedea cerul de plumb, ziua leșietică, marginea orășelului, iar mai departe, între maluri de piatră, rîul. Pe luciul lui alb șerpuia un drum care dispărea după o stîncă cenușie. Chiar la mijlocul rîului curentul repede săpase o gaură în care apa se vedea neagră. Locul era împrejmuit cu un șir rar de jaloane.

Artamonov se îndepărtă de fereastră. Se simțea ca un vînător care scăpase prada. Dracu l-a pus pe împielițatul ăla de puști să se întoarcă tocmai acum!

— Aș bea o votcă.

Legănîndu-şi şoldurile, Marina Lvovna se apropie de bufet. Artamonov dădu pe gît unul după altul trei păhărele, iar coana preoteasă numai două.

— Ar trebui să-ţi spună nu cucoana, ci bomboana preoteasă, exclamă Fiodor Petrovici, pocnindu-şi încîntat palmele...

...Amurgise. În sobă scînteia auriu jarul muribund. Motanul îşi arcui spinarea şi, trăgînd cu ochiul spre pat, păşi mieunînd spre uşă. Ceasul bătu de şase ori.

Şi din nou cineva smuci nerăbdător clanţa.

— Vasiutka, spuse Artamonov şi se ridică să aprindă lampa.

În timp ce se mişca febril, potrivindu-şi părul şi aranjînd pernele, preoteasa rosti cu un oftat adînc :

— Abia acum îmi dau seama ce înrîurire vătămătoare are revoluţia chiar şi asupra doamnelor din cler. Vai, Fiodor Petrovici. Eşti om rău...

— Mda, făcu acesta într-o doară. Uite că-i trecut de şase. Îşi rotunji buzele, suflă în sticla înnegrită a lămpii, apoi, îndoind un colţ al pulpanei, îl vîrî înăuntru ca să şteargă funinginea.

Vaska năvăli ca o vijelie.

— Se pun stîlpi ! Trei ! Lîngă catedrală ! Ca să-i spînzure !

— Pe cine, pe cine ?

— Pe trădători !

— Domnul fie lăudat, se închină preoteasa.

— Cînd ? se interesă oaspetele.

— Mîine. Au lipit peste tot anunţuri... Hai să mergem să le citim. Curînd o să vină roşii. Sînt la trei sute de verste de aici... Aşa au spus ofiţerii în

piaţă... Şi-i o lume pe stradă... Ceva de speriat. Haidem !

Afară ningea. În locul acela împrejmuit de pe rîu se întîmpla ceva. Se desluşea numai ochiul de apă neagră pe suprafaţa albă. Umbrele serii se îngroşară. În ferestrele bojdeucilor s-aprinseră luminiţe galbene.

Roşcovanul umbla prin mulţime adulmecînd, iscodind, descosînd. Petrecu cu rîsul lui tunător o trăsură în care doi negustori beţi se întorceau acasă, apoi pătrunse în cetate. Cu ocazia sărbătorii, poarta era deschisă. Se va închide la nouă fix. Lîngă poartă, pe valul de pămînt, se zăreau siluetele cenuşii ale santinelelor.

Lîngă val erau nişte grajduri de scînduri construite încă din vară. În boxe caii ronţăiau ovăz.

Ocrotit de perdeaua deasă a ninsorii, roşcovanul se apropie de un polonez care-şi ţesăla calul.

— Ei, frăţie, suflă el tainic drept în faţa soldatului. Spune alor tăi să nu închidă ochii la noapte... Da tu rupi, mă, cevaşilea pe creştineşte ?

— Cevaş govorăsc, răspunse soldatul depărtîndu-se puţin de lunganul ce se aplecase hoţeşte spre el.

— Dacă-i aşa, destupă-ţi bine urechile. Mîine de cum s-o întuneca o să vie partizanii. Pricepi ? Vo două mii. Cînd o fi groasă, săriţi pe cai şi, mînă ! Drept în pădure să vă opriţi... O luaţi de-a curmezişul rîului, că pe drum le picaţi în labă şi vă căsăpeşte pînă la unu. Hîrşt tărtăcuţa ! Înţeles-ai ? Uite aşa să le spui la ai tăi, limpede, pe ruseşte... Şi nu uita, de-a curmezişul rîului...

— Cine este tu? Provocator? strigă soldatul ca trezit din somn. Hei, mujic, mujic, stai!

Dar roşcovanul se şi topise în întuneric.

Soldatul dădu alarma. Îl căutară călări, scotociră peste tot cu felinarele. Parcă îl înghiţise pămîntul.

Polonezii hotărîră să vegheze toată noaptea. S-au întors şi cei doi ofiţeri ai lor de la ospăţul negustorului. Erau cam aghezmuiţi. Au dat ordin: cel mai tîrziu mîine ticălosul să fie prins şi spînzurat. Apoi au poruncit să se aducă pentru sufleţelul lor ceva fete. Prospătură!

Casa popii era pe un deal. Părintele Piotr tot nu s-a întors încă.

Artamonov trecu spre fereastră.

— Asta ce-o mai fi?

Încetoşate de pîcla alburie, se zăreau pe rîu nişte lumini. Multe. Ele formau un semicerc cu capetele proptite în ţărmul dinspre oraş. Şi întrerupt la mijloc. Or fi focurile pescarilor... Da, asta trebuie să fie...

Fiodor Petrovici îşi simte inima grea.

Preoteasa îl culcă pe Vasea.

— Matale mai rămîi să jucăm loto pînă se întoarce părintele.

Artamonov tace. Îi vine să urle de scîrbă şi de urît.

— Noapte bună, spune el şi, aprinzînd din mers un chibrit după altul, coboară la parter.

La poarta negustorului moţăie ca de obicei paznicul. Mormăie şi geme în somn: are coşmaruri.

În clopotniţa catedralei ceasornicul bătu ora nouă.

Tot oraşul doarme. Dar Fiodor Petrovici n-are somn.

Capitolul VI

Deodată, ca la comandă, pe străzile adormite, pe rîu, în pădure, pretutindeni răpăiră împuşcături. Toate clopotele vestiră primejdie. Prin piaţa catedralei, în văzul şi în auzul paznicului, care se trezise, trecură ca vîntul chiuind şi şuierînd nişte arătări comate şi negre ca diavolii.

— Sfinte Hristoase... se cruci paznicul şi maiul cu care bătea toaca îi scăpă în zăpadă.

Fiodor Petrovici Artamonov sări din aşternut, îşi vîrî picioarele goale în pîslari şi, înfăşurîndu-se în şubă, ieşi tremurînd la poartă. În liniştea nopţii nu se auzeau decît vîntul care învîrtejea zăpada. Crezu o clipă că visase.

Dar nu. Îndată, sus pe curmătură, lîngă cetate, pocniră iar cîteva împuşcături, apoi se auzi clopotul de alarmă şi de după acoperişuri scăpărară văpăile dănţuitoare ale unui incendiu.

„Să ştii că au venit roşii", îl fulgeră un gînd spăimos.

Portiţele scîrţîiră ruginit. Se auziră paşi nesiguri, pitiţi, glasuri temătoare. Vecinii se chemau între ei:

— Nazarov ! Tu ești ?
— Eu.
— Ce se-ntîmplă ?
— Habar n-am.
Din pînza viscolului ieși în goana mare un puști strigînd cît îl ținea gura :
— Le găurește cojoaca polonezilor !
— Cine ?
— Nu știu, că nu se vede nimic... Mă, ce mai trag !... I-auzi !
— Hei, băiețaș ! strigă și Artamonov.
Dar portițele se trîntiră una după alta, închise cu grabă. Trăgînd mereu, trecură galop doi călăreți, apoi încă vreo cîțiva și, în sfîrșit, se scurse iureș pe uliță un detașament întreg urlînd vorbe neînțelese și trimițînd în întuneric glonte după glonte. După ei trecură valvîrtej alții, nu se știe cine, pe cai sforăitori. Răsunau chiote, șuierături și potop de sudalme.
— Nu-i lăsa în ulicioare ! Mînă-i spre rîu, spre rîu !
Accizarul Artamonov se piti după portiță.
Călăreții aceia îi mînau pe polonezi drept spre șiragul de focuri. Dar acolo era puzderie de oameni. Polonezii se zbuciumau pe loc, neștiind încotro s-o apuce.
Soldatul pe care-l prevenise roșcovanul strigă alor săi s-o ia repede peste rîu, ca să ajungă la pădure. Detașamentul se năpusti nebunește în beznă drept spre breșa din semicercul de lumini.
— Stați, băieți ! strigă alor săi Zîkov cu glas de aramă, smucind frîul. Oprit brusc, calul săltă în două picioare.

Și ceilalți își strunira gonacii.
— Gata. Au sfeclit-o.
Văzduhul răsună de blestemele, urletele și vaietele dușmanilor care în plină goană, bulucindu-se unii peste alții, bîltîcăiră în ochiul acela de apă — cursa pe care le-o întinseseră partizanii. Izbitura neașteptată îi zvîrli pe toți din șa.
Apa nu era adîncă — ajungea numai pînă la gîtul cailor, dar vijelioasă. Mulți fură tîrîți sub gheață, ceilalți se agățau de cozile cailor, se zbăteau cu disperare în apa rece ca briciul, dar, sleiți, se înecau unul după altul, cu urlete sfîșietoare.
Sforăind și nechezînd cumplit, caii încercau să se proptească cu picioarele dinainte de marginea copcii, dar gheața subțire se sfărîma zuruind.
— Uite că ies ! strigară cîțiva partizani. Ochii lor ageri deslușiră pe gheață două forme omenești. Să-i sfîrșim...
— Las' să se prăjească la ger, crapă ei și singuri, spuse Zîkov. Adică, știți ce... Ia să-mi aduceți pe unul din ei.
Întoarse calul urmat de ceilalți și o luară cu toții la pas, spre focuri.
Secera lunii sfîșiase norii, prefăcîndu-i în ghemotoace scămoșate care pluteau în lumina tulbure.
— Spre dimineață o să se limpezească cerul, vesti roșcovanul. Ia te uită cît se mai căznește soarele ăsta căzăcesc să-și scoată botul afară — adăugă el, fluturînd spre lună mînușa lui cu un singur deget.
— Sramnîh, întrebă Zîkov, orașul e în mîinile noastre ?

— Da, să trăiţi... S-au pus posturi peste tot. Pe ofiţeri cîţi au fost i-am înhăţat. Pe comandantul cetăţii la fel... şi am mai găbjit în cetate, lîngă biserică, un tun vechi ce zăcea acolo. Am poruncit băieţilor să-l suie pe val... Aşa că, la nevoie — bum ! Ş-o să ai şi-o primire pe cinste : cu clopote, cu luminaţie... Am dat ordin.

L-au adus tîrîş pe polonez. Era fără capelă, ras în cap şi avea mustăţi mari, răsucite în jos. Pe faţa lui cu obraji dolofani ochii îi jucau înnebuniţi. Era ud leoarcă şi abia se mai ţinea pe picioare. Tremurînd şi clănţănind din dinţi se prosternă cu faţa în zăpadă dinaintea lui Zîkov.

— Pane... Ai milă, pane !

„Acuşica îl pune la cazne", gîndi cu voluptate sîngeroasă Garaska.

— Scoală. De ce credinţă eşti ?

— Catolic, pane... Catolic.

— Aha, de credinţă romană. Scîrbă... Bucăţi te-aş face...

— Lasă-mă pe mine, Stepane, cîrîi în spatele lui Zîkov un cocoşat cu umeri voinici şi o mutră fioroasă. În mîna lui luci o secure uriaşă.

— Nu, Zîkov, lasă-mi-l mie... se înfipse Garaska, sărind din şa.

— Uite. Zi bogdaproste. Te las cu viaţă, se milostivi Zîkov de polonez. Ia să-i dea careva vreo ţoală uscată... Şi dezbrăcaţi-l, că i-au înţepenit mîinile voinicosului.

După ce-l îmbrăcară cu un cojoc gros, Zîkov îi spuse :

— Cal nu-ţi dau. O să fugi după noi ca să te încălzeşti. Să te uiţi cum împărăţeşte Zîkov, ca să ai ce povesti la ai tăi, dacă ţi-o fi scris să te mai întorci vreodată acasă. Şi mai gîndesc că n-am făcut rău lungindu-ţi zilele. Că cine-mi eşti tu ? Duşman ! Iară eu ţi-am arătat dragoste. Socot că pentru fapta asta o să mi se şteargă multe păcate de pe suflet. Iar acu...

— Vine cineva ! dădură glas cîţiva.

Zîkov se răsuci cu faţa spre oraş. În lumina palidă a lunii, se vedeau patru călăreţi apropiindu-se într-o mîitură.

— Ne predăm !... Fără vărsare de sînge ! strigară ei de departe.

— Ptrru-u-u... Tovarăşe Zîkov, spuse cu sufletul la gură un soldat. Calul lui alb scutura din cap şi fornăia. S-a ţinut miting şi toţi treizeci şi cinci am hotărît să ne alăturăm vouă, tovarăşi... Jos Kolceak, trăiască Armata Roşie în frunte cu tovarăşul Zîkov... Ura... Soldatul îşi flutură capela, calul juca sub el. Gloata izbucni în urale.

— Înţeleaptă hotărîre, băieţi, răspunse Zîkov. Şi pentru noi îi mai uşor, şi vouă o să vă rămîie căpăţînile pe umeri. Mulţămesc. Şi acu, gata ! Ia adă lumină...

Zeci de găteje aprinse, smulse din foc, îl luminară ca prin farmec. Îşi scoase ceasul din sîn :

— Oho, acu se face unsprezece. Trompet ! Sună adunarea !

Peste rîu, se înălţă viguros chemarea sonoră a goarnei, care trezi în munţi şi păduri ecouri somnoroase. În preajma mulţimii de focuri se stîrni mişcare şi, ca purtaţi de aripi, partizanii porniră călări spre locul adunării.

Un gest al lui Zîkov, şi gornistul sună comanda „pe plutoane, adunarea". Două sotnii se rînduiră la iuţeală, cu faţa spre oraş.

— Ian uitaţi-vă la el, băieţi ! strigă Zîkov arătînd pe polonezul ce stătea alături. Ăsta ne-a fost duşman, iar de-acu ni-i prieten şi frate. L-am botezat în rîul acesta, în Ierdan. Şi-o să se cheme de azi înainte Ierdanski, iar după numele de botez, Andron.

Bărbile se ridicară toate o dată şi rîsete aspre rîciîră văzduhul.

— Şi-acum, parada !

Din cîteva salturi îşi purtă calul în fruntea detaşamentului. În urmă s-au încolonat oamenii lui cei mai de credinţă. Muzicanţii se zoreau să-şi puie-n rînduială cornurile din coajă de mesteacăn, fluierele şi ocarinele.

— După mine !

Bubui toba, duiumul de cornuri şi fluiere izbucni asurzitor, doi flăcăi izbiră cu maiuri în nişte lighene de aramă în care de abia îşi puseseră la foc fiertura, alţii porniră să şuiere sălbatec în cadenţă.

Muzica vuia, gemea, ţiuia, grohăia. De atîta hărmălaie, pe mulţi i-a tăiat de la foale. Garaska îşi astupă urechile cu degetele şi se strîmbă strepezit : îi venea să urle ca un cîine.

Chiar şi Zîkov scuipă gros şi mormăi în barbă :

— Ai dracu' de parşivi... Se zbîrleşte pielea pe om...

Cum intrară în oraş, roşcovanul trase un foc în aer şi la toate bisericile începură să bată clopotele sărbătoreşte. În ochii lui Zîkov licări o urmă de zîmbet şi-l privi cu duioşie pe Sramnîh.

Toate străzile pe care treceau erau luminate de focuri. Iar în ulicioarele mărginaşe se vedeau pîlcuri de orăşeni aduşi cu sila din case şi bojdeuci

şi îngrămădiţi în jurul pălălăilor înalte. În fiecare grup era cîte un călăreţ al lui Zîkov.

La comandă, oamenii strigau ura, îşi fluturau căciulile, basmalele, steagurile. Numai puştimea nu trebuia îndemnată de nimeni.

Dulăii se repezeau cu furie la muzicanţi, ţinteau cu colţii gîturile cailor. Cu o mişcare îndemînatică, un călăreţ mărginaş străpunse un dulău cu furca şi-l aruncă peste gard.

Zîkov şedea în şa falnic ca un împărat, fără să răspundă la urale. Doar din cînd în cînd ameninţa mulţimea cu nagaica într-un fel care nu lăsa nici o îndoială asupra intenţiilor sale.

Cînd apăru vederii poarta cetăţii, pe valul de pămînt răbufni o lumină orbitoare şi, o dată cu flacăra, detună o explozie. Caii speriaţi se smuciră şi fremătară. Mulţimea care se ţinea după detaşament se împrăştie care încotro, mulţi căzură, dar se ridicară îndată şi o luară la sănătoasa. La casele din apropiere săriră geamurile.

Zîkov şi ortacii lui intrară în trapul cailor pe poarta cetăţii.

Pe val, în apropierea locului unde explodase tunul, se tîra hîrîind de-a buşilea un bărbos îmbrăcat cu o podiovcă. Chiar la picioarele calului lui Zîkov, omul gemu lung, se răsturnă pe spate, îşi dădu ochii peste cap şi rămase ţeapăn. Pe taluz mai zăcea unul cu capul şi mîinile îngropate în zăpadă.

— Mama lor de nătărăi, mîrîi Zîkov înciudat. Nici cu tunul nu ştiu să tragă.

— Le-am spus eu că-i tun vechi, dracu ştie ce-i cu tunul ăsta, bîigui dînd din mîini anapoda un soldat alb ca varul care se apropiase în fugă. Ei,

că nu şi nu. Dă-i şi burduşeşte-l cu pulbere pînă la gură... Şi acu, iacă-tă. Trei oameni de-ai tăi au umblat la el. Ăştia sînt doi... P-alălant nu ştiu unde l-o fi zvîrlit. Se vede că zace pe vreun acoperiş. Eu o întinsesem mai înainte cînd i-am văzut ce ispravă pun la cale.

Au mai venit şi alţi soldaţi tremurînd ca o pădurice de plop.

— Mai aveţi un tun? întrebă Zîkov. Haide, aduceţi-l. Aha, aveţi şi pulbere berechet. Foarte bine.

Se înhămară cu toţii la funii şi traseră hoitul ruginit al tunului pînă la poalele taluzului. Se opinteau şi se îndemnau:

Un — doi! Zi-i cu mine!
Un — doi! Maica vine!
Un — doi — Hai că-i bine!

Dar nu era bine de loc. Tunul abia se tîra, de ziceai că-i o broască ţestoasă de o sută de puduri.

— Hai să zicem Dubinuşka[1], strigă Vanka, zis Privighetoare, o mîndreţe de flăcău, şi prinse a-i fierbe cu o voce înaltă:

Zîkov căpitanul
Îi smead la fa-ţă!
Are inimă vitează
Îndrăzneaţă!
He-he-ei, Dubi-i-i-nuşka, uhnem...
He-he-ei...

— Ia să vedem, zise Zîkov sărind de pe cal şi înhămîndu-se într-o chingă.

[1] Vechi cîntec popular rus cu care se îndemnau la muncă edecarii.

Toată liota se scremu din răsputeri, în jur se răspîndi o duhoare de ridiche dospită, şi, căscîndu-şi ameninţător botul, tunul urcă repejor.

— Mikluhin! strigă Zîkov. Ia comanda, că doar ai făcut la artilerie. Tragi de vreo douăzeci de ori... Vreau să bag spaima în tîrgoveţii ăştia. Dar unde or fi cîrmuitorii roşii? Bolşevicii?

— La puşcărie... Doar cîţiva or mai rămas. Pe capi i-au omorît.

— Toată lumea să fie eliberată!

— Şi pungaşii?

— Şi. Ordin de la mine. Spune la bolşevicii ăia să se ducă liniştiţi la căşile lor. Cînd o fi nevoie, îi chem. Şi să stea cuminţi, că de nu... se lovi cu pumnul în piept şi strigă cu trufie: aici eu poruncesc. Chipul i se năspri. Mă Gusak! Spune la ai noştri să se ducă la cvartiruri şi să se poarte după cuviinţă... Ordinul ăsta îl dau cu toată străşnicia. Dacă prind de veste c-au obidit pe careva, le zbor capetele ca pe căpăţînile de varză! O să tragem şi-un gulleai, da numai după ce om mîntui cu toate treburile. Sramnîh! Du-mă la cvartir.

Capitolul VII

Luna risipise norii. Din cerul înstelat cernea o lumină albăstrie îngînată.

Casa de lemn, cu două caturi, a negustorului Şitikov, cu coloane şi ornamente sculptate, dădea în piaţa catedralei. Geamurile de la ferestre aveau

reflexe azurii ca mătasea albastră în soare. Înăuntru ardea o luminiță singuratecă și sperioasă. În fața porții, la fiecare colț și în curte erau postați partizani înarmați.

— Ușa, porunci Zîkov urcînd treptele.

Două răngi groase își scăpărară oțelul, lemnul pîrîi, și Zîkov cu roșcovanul suiră scara interioară. Încă o ușă închisă. Zîkov o dete de perete cu umărul și, călăuziți de luminiță, se îndreptară amîndoi spre odaia din fund. Pîslarii înăbușeau zgomotul pașilor grei. Lampa ardea în dormitor. În fața icoanelor pîlpîiau două candele. Sub ele, cu fața la ușă, stăteau stăpînul și stăpîna casei, cu mîinile adunate rugător la piept. Chipurile le erau schimonosite de groază.

— Bine v-am găsit, avem onoarea, hîrîi Sramnîh. Scoate banii, negustorule! Trei miare! Vezi? M-am ținut de vorbă. Ți l-am adus pe Zîkov. Ăsta-i, iacătă-l! Banii. Hohoti cu o bucurie sălbatecă. Cei doi simțiră că li se oprește inima și le îngheață sîngele în vine. Se prăbușiră în genunchi.

— Luați tot... Fie-vă milă, oameni buni, tătucule.

— Ține-ți bogăția ta, strecură printre dinți Zîkov, pășind spre ei încet, strivitor. Ca într-o străfulgerare, Șitikov își citi în ochii lui sfîrșitul. Se trase înapoi, hîit într-o parte, își acoperi cu amîndouă mîinile țeasta netedă ca un ou și scoase un urlet sfîșietor. Zîkov ridică de două ori *bezmen*[1]-ul și se făcu tăcere.

— Au și prăsilă?

[1] O greutate de cîntar pe care o purta atîrnată de încheietura brațului.

— Nu. Îs sterpi. În ochii și pe fața lui Sramnîh plutea un rînjet mîrșav, bălos.

— Da cine se vaită dincolo? Zîkov luă lampa și trecu în odaia de alături.

— Mă-sa, o babă beteagă...

— Să fie zvîrlită pe fereastră, cu pat cu tot. Roșcovanul și încă doi partizani ridicară patul.

— Iertați de deranj, coană-mare.

Mută de groază, bătrîna își rostogolea ochii și-și tot căsca gura surpată ca peștele pe uscat. O duseră pînă la o fereastră mare, îi făcură vînt și totul — pat, babă și cerceveaua dublă — zbură de-a dura în aerul înghețat de afară.

Aruncară și cele două leșuri.

— Mă dobitocilor... O să faceți o ghețărie aici, îi dojeni Zîkov.

— Nu-i nimic, avem cu ce astupa. Uite ce de covoare, răspunse roșcovanul. Mă fraților, ia să-mi căutați niște cuie...

Aprinseră toate lămpile.

— Jos cine stă?

— Vînzători, băieții de la prăvălie și Mavra, bucătăreasa.

— Să vină bucătăreasa, porunci Zîkov așezîndu-se pe divan.

Mavra era cam cherchelită. În prag, se aruncă în genunchi și, tîrîndu-se spre Zîkov, se milogi cu voce groasă:

— Îndură-te, binefăcătorule, nu mă prăpădi... Că mîndru ești precum soarele și luna din cer... Îngerașule... Tîlhărașule...

— Scoală, toanto! Că doar nu ești negustoreasă. Ce, ți-e frică?...

— Sînt roaba ta credincioasă... Mînca-l-ar mama de tîlhăraş ! Femeia se apucă să bocească de-a binelea.

— Osînză ai, da minte ioc, o repezi Zîkov şi, săltînd-o de subsuori, o aşeză lîngă el pe divan.

— Aoleu, păcatele mele, nu se potolea femeia. Gura i se strîmbă şi smiorcăi înainte. N-am văzut nimică, nu ştiu nimică... De m-ăi tăia cu fierul, de m-ăi arde pe jeratec eu atîta spui.

— Ascultă...

— Nu mai voi să stau la trecleţii ăştia de burjui...

— Ascultă, mă femeie...

— N-am văzut nimică, nu ştiu nimică... Tîlhăraşule neică...

— Ci taci odată, scorpie ! sări în sus Zîkov şi-i vîrî pumnul sub nas. Sramnîh ! Fă-o să priceapă că trebuie să gătească masă pentru douăzeci de guri... Ce ştie mai acătării... Uf, dracu s-o ia de muiere proastă. Gata baia ?

Tunul bubui pentru a treia oară. Geamurile şi zorzoanele de la lampă zurăiră.

— Trimite vorbă deşteptului ăla de Mikluhin sau cum i-o fi zicînd să nu mai tragă. Şi mîine mai e zi, bombăni Zîkov şi se duse la baie.

Vînzătorul şef Polovikov îi lumina drumul cu felinarul şi căra după el mătura, săpunul, cearşaful şi rufăria de corp din dulapul stăpînului.

Baia era la capătul grădinii dese care, îmbrăcată într-un văl miţos de promoroacă, amintea de mălinii înfloriţi. Totul era de un albastru îngheţat. Umbrele reci şi moarte ale pomilor vrîstau zăpada pufoasă.

— Cu ce-l pot servi pe domnul ? întrebă vînzătorul, ridicîndu-şi puţin căciula şi înclinîndu-şi respectuos nasul lung.

— Nu-i nevoie. Mă descurc singur.

— Poate domnul doreşte o fetiţă sau o cuconiţă ? Facem rost de intelectuale... Vînzătorul şef îşi dezgoli dinţii şi stătu aşa, răsucindu-şi pe deget vîrful ţăcăliei.

Zîkov se întoarse scurt spre el şi-i suflă mînios în faţă :

— Dă-mi pace, eu nu păcătuiesc.

Intră în baie, aprinse două lumînări şi începu să se dezbrace.

Cînd îşi trase pîslarul de pe piciorul stîng, mîna i se năclăi într-un fel de gelatină scîrboasă şi rece ca o broască. Şi-o retrase repede, cutremurîndu-se din creştet pînă-n tălpi, faţa i se schimonosi, şi în gîtlej i se zvîrcoli ca un şarpe greaţa.

— Ptiu ! Creieri...

Deschise uşa, făcu un pas afară şi aruncă amîndoi pîslarii departe, într-un nămete.

Prin albastrul nopţii se apropiau de baie trei călăreţi.

Zîkov puse cîrligul, îşi luă puşca, pistolul chinezesc, cuţitul şi mătura şi intră gol la aburi. Cînd se întinse pe laviţă şi începu să se biciuiască de zor cu mătura, tunul bubui pentru a patra şi ultima oară.

Partizanii cărora de atîta marş istovitor le intrase frigul pînă-n măduva oaselor îşi căutară fiecare cîte un loc la căldurică.

Cind au tras la casa Nastasiei. Hăituşca asta măruntică şi iute ca ardeiul tot zburătăcea de la

cuptor la masă, de la masă în cămară, din cămară la magazie.

— Tu culcă-te, că ne-om descurca și singuri... Zîkov a poruncit să nu fim nimănui povară. Și cînd zice Zîkov o vorbă — e sfînt !

— Vai, se poate, protestă Nastasia, nechezînd ușurel.

Pe masă — un samovar, pește, omletă și colaci — că ea cu asta se îndeletnicea ; făcea colaci pentru vînzare.

Patru partizani aveau plete și bărbi cînepii și semănau între ei ca patru frați. Numai al cincilea, Garaska, n-avea nici fir de păr pe obrazul bucălat și roșu ca un cazan de aramă bine frecat.

— Da tu ai stăpîn, adicălea bărbat cu cununie ? clefăi el cu buzoaiele umede.

— N-am, domnișorule... Adică am, da-i la război... Cu Kolceak.

— Cu Kolceak ? lăbărță vorbele Garaska, înfulecînd pîine cu smîntînă. Dacă află Zîkov, te altoiește.

— Păi dacă a fost bilizație... Că doar nu s-a dus de voia lui, bîzîi muierușca cu inima cît un purice.

— Dacă l-au luat cu bilizație, hotărî unul din partizani care purta niște pantaloni roșii de ulan, n-are nici o vină.

Nastasiei îi mai veni inima la loc. Ochii ei neastîmpărați se pironiră în bărbile plescăitoare.

— Da dumneavoastră pe cine ați venit să-i bateți, pe bolșaci ?

— Pe cine o să spuie Zîkov, răspunse partizanul care ședea în capul mesei și mușcă cu dinții lui zdraveni o bucățică de zahăr. Era îmbrăcat cu

un pieptar de oaie de care erau prinse galoane de ofițer.

— Ce ne pasă nouă, ori pe ăia, ori pe ăilanți, vorba e treaba să meargă ! exclamă voioșat Garaska și, opărindu-se cu ceaiul, își trase iute stacana de la buze.

— De ce, matale ai ucis pe careva ? se îngrozi muierușca.

— Am. Cînd munceam la minele de aur. Cu bandiții ăia nu mergea altfel...

Ochii Nastasiei se holbară de groază.

— Ha-ha-ha-a, se-nveseli Garaska de spaima femeii. Te-am mințit... Da că-mi place să gîdil fetele, asta-i drept. Orăcăi ca o broască și, în joacă, o înghionti cu capul în coasta cărnoasă.

Ceilalți se răstiră la el.

— Ai uitat porunca lui Zîkov, mă cioflingarule, luate-ar dracu ?!

— Ei na, parcă o să afle ! făcu Garaska cu o sfidare prefăcută, clipind către ei.

Oamenii rîgîiau de sătui. Celor mai tineri le tot fugeau ochii după gazda lor durdulie și nările începură să le freamăte. Atît numai că-i cam gîgîlice. Dar, oricum, una n-ar ajunge la toată gașca.

— Și-acu, fraților, stingerea.

Nastasia se culcă în pat după perdea, iar partizanii își așternură cojoacele pe jos în odăița de alături.

Sidor, cel mai vîrstnic, dădu ovăz cailor, își spuse rugăciunea și, fără alte gînduri, dormi cinstit pînă dimineață.

Aproape că nu era casă în care să nu doarmă vreun partizan. Dormeau somn de plumb. Numai

la barieră vegheau ochi ageri şi patrule băteau străzile tăifăsuind încetişor.

Îndărătul unei porţi vopsite s-a iscat un mare tărăboi: doi partizani, unul ţîngău, celălalt bărbos, beţi criţă şi unul, şi altul, s-au luat la bătaie pentru un cufăraş de lemn.

— E al meu ! striga tinerelul.

— Ei aşi ! Eu l-am văzut primul.

Jap unul, jap şi celălalt.

Portiţa fu deschisă cu o izbitură şi, fără să descalece, o patrulă intră în curte.

— Scandal, ai ? Fir-aţi ai dracului !

Partizanii dormeau duşi, tunul amuţise şi el, numai localnicilor nu li se lipea somnul de gene. Voinţa le slăbise, li se încovoiase, fiecare se simţea bicisnic şi lipsit de apărare, ca un puşcăriaş ce zace îndărătul gratiilor. I-a cuprins pe oameni ca un fel de paralizie, de parcă ar fi fost nişte iepuri în a căror cuşcă a pătruns un boa. Icicolo se crăpa o uşă ori o portiţă şi cîte un localnic, mirat de această linişte, iscodea cu urechea noaptea albastră de iarnă.

Dar noaptea era tăcută.

Tăcerea aceasta îi speria şi mai rău. Fiecare presimţea că mîine se vor petrece lucruri grozave ! Zîkov însuşi e aici.

Se perpeleau negustorii şi toţi cei cu stare, se perpelea şi funcţionărimea, şi preoţimea. Mica burghezie, meseriaşii şi toţi sărăntocii oftau şi tremurau şi ei: Cu Zîkov nu poţi şti niciodată. S-a dus buhul despre el şi de bune, şi de rele.

Nu degeaba ne-a ameninţat el cu nagaica. Of, of, of ! şi totuşi cine stătea lîngă focuri ? Oameni de rînd. Dracu i-a pus să se bage deunăzi

în blestemata aia de rebeliune !... S-au luat după popă şi bogătani ! Of, of, of... Mai bine rămîneau bolşevicii peste oraş. Atunci nici Zîkov n-avea ce căuta aici.

Uşile şi portiţele prinseră a se închide şi încă multă vreme mai stărui prin case şi bojdeuci murmurul şoaptelor zmăcinate.

Părea că dăduse damblaua în tot oraşul.

Cu trupul dogorind ca focul, Zîkov bufni afară din baie şi se aruncă cu capul într-un nămete prăvălindu-se în zăpadă. Pe pielea-i înroşită de loviturile măturii se vedea neagră o cruce mare, kerjăcească.

— Vegheaţi, băieţi ?

În lumina lunii sclipeau puştile călăreţilor.

— Veghem. Îmbăiază-te în tihnă !

Şi totuşi cineva dormea în noaptea aceea. Dormeau pe ger, somn fără trezire, Şitikov cu maică-sa şi cu nevasta, şi mai dormea în lumina fantomatică cimitirul semănat cu cruci. Printre morminte trecu săgeată un iepure orbit de spaimă, iar în urma lui, vînzolind zăpada, alerga un cîine hămesit ori poate un lup.

În casa negustorului Perepreev nu ştia nimeni ce s-a petrecut la Şitikov.

Perepreev, un bătrîn masiv, voinic, cu barba tunsă rotund, umbla de la un capăt la altul al odăii. Umbra lui mare ce se tîra după el avea ceva înfricoşător.

— Ce ne facem, tată ? Tăticuţule, scîncea mezina lui, Verocika, implorîndu-l din ochi. Tatăl tăcea.

În colţul întunecos de la fereastră, cu picioarele strînse sub ea, şedea într-un fotoliu Tania. Părea

liniştită, dar sufletul i se înfiora ca luciul iazului încreţit de o piatră.

Atîta ştie: că-i noapte, o noapte de vis, că bubuie tunul, că luna a sfîşiat norii şi că în tîrgul lor nenorocit a venit cineva din munţii aceia posomorîţi din depărtare. Dar cine-i el? Un mîndru cavaler din basmele ruseşti, sau un balaur cu o sută de capete? Asta Tania n-o ştie. Şi cine s-o lămurească? Tatăl? Surioara? Mama?

— Ce ar fi, tăticuţule, stăruia Verocika, să trimiţi pe cineva să afle ce se întîmplă. Sau să-i scrii un bilet comandantului cetăţii.

Tatăl făcu un gest de deznădejde şi neputinţă, apoi se sui — pentru a cîta oară? — pe pervaz şi strecură o privire prin oberliht.

Cineva şade pe banca din faţa casei. Se vede o baionetă, o barbă mare, neagră.

— Ei, nene!

Nenea întoarse capul în altă parte şi scuipă în zăpadă.

Pe divan gemea nevasta negustorului, legată strîns la cap cu un ştergar. Verocika se apropie de ea, o privi lung şi o sărută cu dragoste.

— Măicuţa mea.

Tatăl îşi reluă acel du-te-vino de pendulă. Capul îi căzu în piept, picioarele începură să-i tremure, genunchii să se îndoaie.

— Ei, fir-ar să fie... Să intru la Perepreev să mă încălzesc şi eu olecuţă, molfăi paznicul pe care îl răzbise gerul prin cele două şube. Tocmai atunci trecu — arătare întunecoasă — o patrulă călare. Paznicul izbi toaca şi bombăni holbîndu-se în urma patrulei.

— Iote... Se plimbă. Ăştia ne mai lipseau. Apoi deschise portiţa şi intră şontîcăind în curtea negustorului.

— Un'te bagi, mă! Ieşi afară! se auzi din întuneric.

Paznicul se opri.

— Plec, uite că plec, şi făcu calea-ntoarsă, bombănind în barba-i căruntă: blestemaţii ăştia-s în stare să te şi împuşte... Nu dau nimănui socoteală. Şi cui să te plîngi?... Halal cîrmuitori.... Auzi, Tolceak! Mînca-ţi-aş coliva, Tolceak... Dar jupînului să ştii c-o să-i facă felul. Of, Doamne. Mă duc acasă să mă culc... Mai dă-l în mă-sa, cu hambarele lui că tot îl omoară... Dacă o venit Zîkov, s-a zis...

Zîkov a stat mult la aburi şi s-a întors de la baie în picioarele goale.

Toată casa lui Şitikov era luminată.

Mare zarvă în jurul mesei lungi pe care erau aliniate ca soldaţii pe un cîmp de instrucţie nenumărate sticle, pahare şi păhărele. La masă serveau vînzătorii din prăvălia negustorului şi doi ucenici — nişte băieţaşi cu părul vîlvoi, îmbrăcaţi cu cazace purpurii. Unul din ei, zbanghiu rău, a tras la măsea pe furiş din vinul cel dulce, şi vînzătorul şef i-a aplicat în camera de alături o urecheală zdravănă.

Oaspeţii, aleşi de Sramnîh pe sprînceană, erau: nouă sotnici şi desetnici, flăcăi de la ţară, slujitori credincioşi şi încercaţi ai lui Zîkov, şi încă vreo cincisprezece kerjaci şi ţărani bărboşi. Erau oamenii cei mai apropiaţi ai lui Zîkov, suita lui,

mîna lui dreaptă. Printre ei, doi moşnegi cu plete albe: unul fost căutător de aur, celălalt, ţăran, tăcut şi încruntat.

Vorbe, veselie. Fură golite cîteva sticle şi mai multe farfurii cu gustări, dar cina încă nu era gata: Mavra şi bucătarul chior, grec de neam, care gătise în ziua aceea dineul oferit ofiţerilor polonezi, au pus la cale un ospăţ în toată regula cu nişte pateuri speciale umplute cu peşte, colţunaşi siberieni, friptură de berbec şi de găină.

— Zîkov!

Toţi mesenii se ridicară precum călugării cînd intră egumenul.

— Să vă fie de bine, Stepan Varfolomeici!... Poftiţi, poftiţi... Să ne trăiţi o mie de ani!

Spinările se plecau adînc, pletele fîlfîiau.

Fără să răspundă, Zîkov se aşeză la mijloc. În dreapta lui şedea nemişcat şi ursuz cocoşatul. Securea uriaşă, măcelărească, şi-o pusese sub el. Era ciotîc de stat şi crăcănat, în schimb avea nişte umeri de uriaş. Fruntea îi era îngustă, ţeasta mică, maxilarele enorme. Mutra asta hidoasă, lăţită în jos, mai era şi plină de urme negre de vărsat, de ziceai că-i ciuruită de alice. Înfăţişarea lui i-a adus porecla de Năpîrstoc. Căutătura ochilor săi mari spelbi şi veşnic sîngerii nu era a unui om normal. Lîngă tîmplă avea o cicatrice lată pe care zicea că i-a lăsat-o un urs. Lumea vorbea însă că s-a procopsit cu semnul ăsta tîlhărind la drumul mare.

Cocoşatul e în puterea lui Zîkov. Are o frică grozavă de el şi-l urăşte de moarte. „Ce l-aş doborî pe Stiopa, ca să m-aşez în locul lui!" Şi Zîkov ar dori să scape de cocoşat. Prezenţa lui

i-a devenit apăsătoare, dar o plămadă de sînge le-a unit strîns destinele.

Cina-i gata. Au sosit colţunaşii.

— Şi acu, fîrtaţilor, putem să tragem şi-un gu-leai, anunţă Zîkov, dar larma îi acoperi cuvintele. Mă, vorbesc eu! Apoi glăsui răspicat în tăcerea care se lăsase. Auzi, mă fîrtaţi! Aţi bătut destul taigaua şi munţii. Ş-apoi, azi trăieşti, mîine nu mai eşti. De-aia zic: beţi şi vă veseliţi. Dar şi-n asta trebuie socoteală. După ce vă ghiftuiţi, vă culcaţi aici. Nu ieşiţi pe uliţă, că ne facem de ocară. Şi să nu fie altora pildă rea. Aşa că, nu cumva!

— Lasă, Stepane! îl întrerupse Năpîrstoc. Aici îi săcurea, sub mine. Un rîs ca o tuse îi zgîlţîi coaşa. Îşi întoarse spre Zîkov căpăţîna pleşuvă, ce creştea parcă din pieptu-i scălîmb, şi-şi rînji dinţii putrezi.

Zîkov îl fulgeră cu privirea şi vorbi înainte:

— Fraţi întru credinţă! Nu vă fie teamă că păcătuiţi: acum e război. Cînd om isprăvi, ne-om aduce aminte de credinţa noastră dreaptă, om curăţi văzduhul şi ne vom aşeza traiul după legea părinţilor şi străbunilor noştri. Care se teme, află: orice păcat veţi săvîrşi, pe capul meu cază. Eu vă sînt singurul poruncitor, eu o să dau socoteala!

Kerjacii dădeau din cap, clefăiau, cinsteau. Flăcăii se grozăveau pe întrecute cu tot felul de isprăvi, turnau în ei la vin cum ai bea apa, dar tot trăgeau cu coada ochiului la Zîkov. Acesta înfuleca, frigîndu-se cu colţunaşii care mai sfîrîiau încă, şi tăcea cu un aer posomorît.

Din partea stîngă îi vorbea la ureche Sramnîh. Avea în faţă, pe masă, o foaie de hîrtie, acoperită

toată cu o scriere stîngace: pe ea erau trecuți toți acei pe care îi aștepta a doua zi osînda. Zîkov asculta în tăcere. Cînd și cînd sprîncenele i se încrețeau și privirea i se întuneca.

— Măi băiete! Ce dracu păzești, mă? Toarnă!

Vînzătorul șef se cocîrjea, opintindu-se să tragă dopurile. Salonul era scăldat în lumină. Pe un perete — tabloul „Mirele domnește" într-o ramă aurită. Între două ferestre atîrna o oglindă ovală. Zîkov ridică fruntea și se privi îndelung printre gene...

Într-o vitrină scînteiază argintăria și cristalurile. Scînteiază și ochii beți ai petrecăreților cînd furișează o uitătură într-acolo. Zîkov e mereu încruntat. Nu băuse decît două pahare. Cînd ornicul rotund bătu de două ori, se sculă de la masă și-i spuse răspicat lui Năpîrstoc:

— Ascute toporul. Apoi trecu în camera de alături și trase ușa după el.

Voia să doarmă, să nu mai știe de nimic. Se dezbrăcă, se culcă pe divan și se înveli cu caftanul lui cu blană de vulpe. Dar somnul nu venea. În cap gîndurile i se zbuciumau ca un șuvoi printre bolovani, fugărindu-se, învolburîndu-se. Eh, de-ar putea să strîngă oaste multă, milioane, să pună stăpînire pe țară și s-o curețe de neghină... Dar bolșevicii ăștia ce hram or fi purtînd, pentru ce or fi luptînd? Pentru popor? Las'că vedem noi de-s prieteni ori dușmani. Eh, mai e și tata...

„Cum, tată, oare și matale mi-ești dușman?" Care va să zică, gîndea Zîkov, l-au chemat încoace. Acu trebuie să purceadă la fapte de osebită seamă. Dar cu ce să înceapă? Și cum să

prindă putere? Adică asta știe el: cu sînge și spaimă. Dar mai departe? De-ar mai afla oameni pe potriva lui! Veniți încoa, vajnicilor, să ne unim olaltă!

Gata, trebuie să doarmă, să doarmă. Dormi dacă poți cu tărăboiul pe care îl fac ăia. Cel mai tare zbiară Năpîrstoc. Apoi mai e și luna care bate în geam...

Fiodor Petrovici șade lîngă fereastră și fumează țigară după țigară. Șade pe întuneric. Încă nu s-a dezbrăcat. În văpaia lunii, țeasta și fața lui cu pomeții ieșiți în afară par o hîrcă de mort. Afară numai lună și tăcere.

— Fedea! O dată cu glasul preotesei o aude coborînd pentru a treia oară scara.

— Asta-i prea de tot, se înfurie Fiodor Petrovici. Te rog, fă bine și întoarce-te la dumneata.

— Mă tem pentru părintele Piotr.

— Iar eu mă tem pentru soarta orașului. Nu-ți dai seama pe mîna cui a încăput?

După Pavluha, cel cu barba roșie, s-a dus la Nastasia Luka, iar ăstuia i-a urmat Kuprian care se perpelea ca pe jăratec de poftă. Nastasia nu zicea nu. În geamul Nastasiei bătea luna, iar pe pervaz dormea cuminte o mușcată. Garaska se răsucea pe așternut. Obosise de-atîta sforăit prefăcut, cum, de altminteri, făceau și ceilalți. Îl blestema în sinea lui pe Kuprian: „Ce dracu stă atîta?" Din respect pentru camarazii lui mai vîrstnici, Garaska a rămas la urmă, cum îi șade bine unui boboc.

Ceasornicul negustorului bătu ora trei, dar cheful era și mai încins. Au prins a zice cîntece, apoi să și joace. Fără să se scoale de pe scaun, Năpîrstoc își înfipse pumnii în șolduri, scutură din cocoașă și aruncă țîfnos către cei care jucau:

— Da ce, mi-e frică de Zîkov? Ia mai dă-l în...

Cam în aceeași clipă și Garaska, venit în locul lui Kuprian, i se lăuda Nastasiei:

— Da ce, mi-e frică de Zîkov? Ia mai dă-l în...

Se vîrî sub plapuma ei de stambă și nu mai ieși de acolo pînă dimineață. Nastasia nu spunea nu, pentru că înainte de asta ținuse post un an întreg.

Jucau de mama focului izbind podeaua cu călcîile. Juca și soba, jucau sticlele de pe masă.

— Buf, buf, buf, buf!

Toată lumea era în picioare. Băteau tactul din palme, hăuleau care cum apuca. Numai Năpîrstoc ședea pe securea lui, de parcă era încleiat de ea.

— Uite așa îl țin pe Zîkov al vostru!... M-ar curăța el, și încă cum, da cu mine nu-i merge. Ascultă, bă, kerjăcime împuțită! bălmăjea Năpîrstoc cu limba îngălată de băutură. Anateme. Blestemați ce sînteți! Hai, mă jigodiilor, să facem o ceată, să ne apucăm de tîlhărie! Eu oi fi căpitanul... Uite securea! Atunci țin-te trai! O să avem muieri, vin... Apucă o sticlă și zvîrli cu ea în vitrină. — N-na! Ia, neamule, argintăria și daurăria! Umple buzunarele! Că hapsînul de Zîkov n-o să vă dea nici praful de pe tobă. Ia, că eu răspund! Și lu Zîkov i-am gătit o danie — uite-o acilea! Trase securea de sub șezut și în aceeași clipă dădu un țipăt de groază: o mînă îl prinse de ceafă și-l ridică în aer.

Așa cum trecea printre chefliii muți și încremeniți, Zîkov, uriaș, numai în cămașă și izmene, părea o corabie înaintînd printre luntre. În laba întinsă înainte, dădea din picioare, se răsucea și horcăia ghebosul. Călcînd fără grabă și cu ochii încrucișați la rădăcina nasului, Zîkov ajunse în odaia din fund, smulse covorul ce astupa fereastra spartă și-l aruncă pe cocoșat afară.

La întoarcere fu întîmpinat în sufragerie și în odăile vecine de sforăitul petrecăreților care se culcaseră pe dușumele, de parcă îi pălise somnul în moalele capului.

Capitolul VIII

— Aduceți-mi-i pe colivarii ăia lătoși, rosti cu un glas adînc și ferm Zîkov, intrînd în catedrală.

În urma lui venea gloata. Zîkov purta o căciulă nouă de vulpe, cu fundul de catifea. Părul negru, retezat, îi atîrna pe frunte.

— Acoperiți! Porunci el întorcîndu-se către mulțime. Cine v-a pus să vă scoateți căciulile? Aflați că ăsta nu-i lăcașul Domnului, ci numai așa... ca să amăgească poporul...

Din localnici nu era acolo nimeni afară de puști, printre care și Vasiutka al popii. Ceilalți se grămădiseră pe lîngă magazine, băcănii și depozite de grîne: dis-de-dimineață trîmbițașii anunțaseră peste tot că-i poruncă de la Zîkov să se împartă norodului avutul negustorimii.

În oraș nu mai era altă cîrmuire în afară de cea a lui Zîkov, singura, cumplita. Sus de tot, pe scrînciobul pe care polonezii îl adaptaseră în ajun pentru execuții, atîrnau cu ștreangul de gît cîțiva localnici: patru tîrgoveți, două femei și un băiat. Mulțimea încercase să devasteze o dugheană. Dintre toți, i-au înhățat pe ăștia. Zîkov a poruncit să fie spînzurați.

Cu toate că fuseseră chemați toți vînzătorii, mai peste tot mărfurile erau împărțite cetățenilor de către partizani. Fulgerau în aer arșini, stamba învîrtoșată de ger se rupea cu trosnet, foarfecele tăiau în bucăți baloturi de stofă.

— Hei, tușică! Cîte suflete zici că ai acasă? Ține colea... Cinci coți de cumaș, zece de lancort, opt de tvin și trei basmale. Buletinul! Un semn încovrigat zmîngălit scurt și apăsat cu creionul. Următorul!

Pe străzi și în piețe e un forfotitor du-te-vino de oameni ce cară făină, mazăre, stămburi, încălțări. O fetișcană rumenă zîmbește cu toată gura zilei însorite de iarnă: în picioare îi scîrțîie ciubotele noi-nouțe, brațele îi sînt pline de daruri nesperate, iar la subțioară mai ține și un borcan de peltea.

Dintr-o prăvălie ieși glonț un băiețaș și o luă la fugă bălăbănind vesel o legătură de covrigi.

În dreptul spînzurătorii se opri, privi leșurile și, posomorîndu-se, își tîrî pașii spre casă.

În cetate partizanii iau în primire armamentul de la soldați. Lucru anevoios, făcut cu socoteală, fără grabă. Alții colindă curțile bogătașilor și rechiziționează cai.

Zîkov le-a dat tuturor de lucru. Se află la catedrală, dar e prezent peste tot și orice partizan la orice muncă s-ar afla vede ochii lui pironiți aspru și-i aude glasul: Zîkov e de față.

Soarele cobora spre asfințit, din hogeaguri se ridicau stîlpi groși, rumeni, de fum, la catedrală se aprinsese policandrul.

Zîkov ședea în amvon în fața ușilor împărătești date de perete. Pe jeț îi puseseră perna arhiereului, iar la picioare orlețe — covorașe rotunde pe care erau brodați vulturi și pe care stătea vlădica atunci cînd oficia. În dreapta și în stînga lui Zîkov ardeau în sfeșnice înalte lumînări mari — așa poruncise Sramnîh, ca să iasă mai dihai. Luminile venite de sus și din părți îi aruncau pe fața de o paloare mată umbre jucăușe și aprindeau licăriri argintii în desișul bărbii lui negre, ușor înspicate. Cine l-a văzut atunci, nu i-a mai uitat niciodată căutătura grozavă.

E o tăcere de mormînt. Liniștea asta pînă și pe Năpîrstoc părea să-l fi turburat, căci amuțise și încremenise locului, cu uriașa secure atîrnîndu-i în mînă.

E tăcere — toți așteaptă un semn. Și semnul s-a dat: din micul grup de fețe bisericești, nacealnici și alți slujbași ce stăteau împietriți în strana stîngă, înconjurați de partizani înarmați, a fost smuls bătrînul protopop.

— Cine ești ? îl întrebă răspicat Zîkov pe bătrîn.

— Sînt protoiereu, slujitor al Domnului. Dar tu cine ești, ereticule ? îi întoarse întrebarea preotul. Glasul lui, deși subțire, era de asemenea ferm și răsuna tînăr.

Încruntîndu-se, Zîkov se așeză picior peste picior și reluă :

— Dar de protopopul Avvakum, de moartea lui năprasnică auzit-ai ? Cine l-a omorît ?

— Nu cumva eu ?!

— Voi, sămînță de anticriști, voi apostaților, duhănitorilor, nikonienilor. Cine a fost capul bisericii voastre dezmățate ? Țarul. Pe cine slujirăți ? Pe ăi bogați, pe ăi puternici, pe mamon. Iar de prostime, de cei nevoiași, nici că v-a păsat. Bine zic, fraților ?

— Așa-i, așa-i...

— Tu cu cine ești : cu Kolceak sau cu poporul ? Răspunde !

— Descoperă-te, ești în lăcașul Domnului ! rosti protoiereul, și capul cărunt începu să-i tremure.

— Pe lăcașul ăsta al tău nu-i o cruce, ci o cîrjă !

Preotul își repezi în sus brațul și, amenințîndu-l pe Zîkov cu degetul, strigă :

— Cuvîntul meu te va judeca, nelegiuitule, în ziua judecății de apoi.

Turbat de mînie, Zîkov sări în picioare, agitîndu-și pumnii încleștați. Apoi se stăpîni și se așeză la loc.

— Să i se taie popii mîna, aruncă el către Năpîrstoc. Ca să se știe ce pate acela care îl amenință pe Zîkov.

Năpîrstoc rînji cu gura pînă la urechi, și bărbuța lui spînatecă, tătărească, se desfășură evantai pe fălcile-i mari.

Brusc, Zîkov îl opri.

— Stai așa ! Apoi, către Sramnîh, care ședea în fața lui, tot într-un jeț : Măi, judecătorule, îmi încuviințezi hotărîrea ?

— Încuviințez, încuviințez, hîrîi găliganul cel roșcovan. Că mai întîi a zis scîrba să ne iubim unii pe alții, iar p-ormă a întors-o pe sînge pentru sînge... Ca să-l vezi cum e... Colivaru dracului !

— Da poporul încuviințează ? bubui glasul lui Zîkov, izbindu-se de cupolă și ziduri.

— Încuviințăm, încuviințăm... Jos colivarii.

Protopopul înghețǎ. La un semn al lui Zîkov, Năpîrstoc se purtă pe picioarele-i scurte și crăcănate spre popă, legănînd securea ca pe o cădelniță.

Tremurînd din tot trupul și ținînd mîinile pavăză, acela se trase înapoi :

— Oprește, ce vrei să faci ?

O clipă mai tîrziu, preotul fu trîntit la pămînt, securea scăpără, și mîna dreaptă zbură cît colo, zgîrcindu-și degetele. Un hohot de rîs, o scuipătură scîrbită, un țipăt răscolitor...

Năpîrstoc clipi către Zîkov : îngăduie ! și ridică securea deasupra capului popii.

— Ridică-l ! porunci Zîkov.

— Scoală, lepră !

Năpîrstoc se crăcă și, cît ai bate din palme, îl săltă drept în picioare. Bătrînul era amețit.

— Copăcel, părințele !

Cineva din mulțime făcu haz :

— Ține-te de barbă să nu cazi !

Sramnîh sări de pe jeț și-i întinse lăboiul :
— Bună ziua, părinte.... Dă-mi voie să-ți strîng mîna ! Binecuvîntează, sfinția ta !
— Hai, mă, dă frumos bună ziua ! fonfăi Năpîrstoc.
Sramnîh răcni :
— Să ne iubim unii pe alții, părinte ! și îl pocni cu toată puterea pe bătrîn peste cap. Zîkov bătu din picior :
— Sramnîh !
Flăcăruile luminărilor fremătau și fumegau, pe catapeteasmă tremurau licăre aurii, sus proorocii păreau că deapănă din picioare.
Din cînd în cînd se auzea izbindu-se ușa. Intrau partizani înarmați cu puști, se descopereau, își făceau cruce. Apoi, luînd seama la cei din jur, își puneau căciulile în cap și, suflînd greu, își croiau drum prin mulțime, mai în față. Într-un ungher întunecos, un tînăr partizan puse mîna pe o candelă de argint, o cercă cu dinții și o pitì în traistă. Apoi se închină și se trase mai la o parte, pipăind cu privirea icoanele scînteietoare.
Preotul era galben la față, ochii îi ardeau ca de febră, buzele livide îi tremurau spasmodic. Nu simțea durerea, dar instinctiv își strîngea cu mîna brațul mutilat, și printre degetele-i înțepenite de sforțare, șiroia sîngele.
— Iar amu, popă, avem altă vorbă de vorbit, spuse Zîkov. N-am pus eu degeaba să te ciumpăvească, prigonitor al credinței noastre sfinte. Vă cunosc eu, știu eu toate mișeliile voastre popești, pîrele, pogromurile. Întărîtați noroadele cum ai zădărî cîinii.

— Și-a dat drumul ! fonfăi nerăbdător Năpîrstoc, potrivindu-și căciula țuguiată, din blană de cîine.
— Mă colivă, tu știi cine sînt eu ?
— Un nelegiuit, asta ești ! Preotul se smuci înainte, și un scuipat gros, năprasnic, căzu la picioarele lui Zîkov. Acesta țîșni în sus ca un cal buiac.
— Popă !! Ca o furtună voi străbate pămîntul și-l voi potopi cu popescul...
— Blestem ! De trei ori blestem ! Anatemă ! strigă preotul bătînd aerul cu brațele ridicate. Din brațul retezat sîngele țîșnea șuvoi. — Anatemă ! Ucide-mă mai repede ! Ucide-mă... Brusc, glasul i se stinse, din piept îi izbucni un horcăit și, cu geamăt lung, se lăsă moale pe podea. Mă doare, mă doare... mîna mea...
Zîkov se ridică.
— Că scris este în cartea a doua a Regilor ! glăsui el solemn, și, făcînd un pas spre bătrîn, îl împunse cu piciorul : Auzi ? „Iar poporul care se afla într-însa l-a scos și l-a pus sub fierăstrău". Ia aminte, popă ! Sub fierăstrău !... „Și sub îmblăcie de fier și seceri de fier și așa să faci cu fiii cetății necredincioșilor." Citit-ai asta ? Se îndreptă cît era de lung și porunci : hai, băieți, să facem după Sfînta Scriptură...
Năpîrstoc se lăsă în genunchi :
— Hei, care-mi dă o mînă de ajutor ! La treabă !
Pînza lungă a fierăstrăului se mlădie ca un pește mare și-și înfipse dinții cu o fioroasă lăcomie în straiele preoțești.
Flăcăul cu traista se ivi printre cei care stăteau în față, dar în aceeași clipă se trase înapoi și se

strecură de-a lungul pereților spre ieșire. Tremurînd tot, dibui candela în traistă, o furișă în firida unei ferestre și se închină speriós. Avu deodată senzația că beschia se împlîntă în carnea lui. Chircit de o durere sfredelitoare, se apucă de burtă și fugi afară. Ochii lui în care de abia mai pîlpîia viața aveau o privire rătăcită.

— Următorul! porunci Zîkov, așezîndu-se pe perna de brocart.

Următorul era un bărbat uscățiv, chel, în sutană. De spaimă, i se tăiaseră picioarele și fu adus tîrîș. Se prosternă înaintea lui Zîkov și începu să bocească, izbindu-se cu fruntea de dușumea.

— Ce ești tu?

— Diacon, taică, diacon... Îndură-te și mîntuiește...

— La care biserică?

— Bogoiavlenskaia, tătucă, Bogoiavlenskaia, stăpîne...

— N-ai obijduit norodul?

— Vai de mine... Puteți să întrebați pe oricare... Sînt un om mic, sub ascultarea stăpînilor.

— Să fie spînzurat în clopotniță! Altul!

L-au scos pe diacon afară și au adus un popă gras, roșcovan.

— Parșivul ăsta-i ăl mai al dracului pogromist, rosti Sramnîh.

— Jos bostanul!

Năpîrstoc își înfășură pe mîna stîngă pletele popii și, icnind o dată, îi hîrști capul.

— Următorul! porunci Zîkov cu o smucitură a bărbii.

Capitolul IX

Soarele scăpătase după crestele stîncoase, mohorînd treptat munții. Se apropia ceasul albastru al înserării. Sus, în cer, sîngera un nor. Spînzurătoarea și leșurile aninate de ea păreau o amenințare mută.

Năpîrstoc ieșise ultimul.

— Vrea să fie de față tot norodul, scîrba... mormăi el în barbă. Adică mie mi-e totuna. Numai securea să aibă ce hăli...

Inima-i era îmbuibată de sînge, pîslarii însîngerați lăsau pe zăpadă urme întunecate. Cocoașa strîmbă i se legăna în ritmul pașilor crăcănați. Avea o căutătură de linx turbat de cît sînge băuse.

Prin piață foiesc fără țel și în deplină tăcere partizani — pe jos ori călare — și lume nevoiașă.

Spînzurătoarea pare gata să înhațe pe oricine. Leșuri proaspete atîrnă în clopotnițe și în portalurile bisericilor.

Trei călăreți plimbă prin tîrg pe comandantul cetății și pe doi ofițeri polonezi legați cu funii. Călărețul din mijloc e Andron Iendanski. De capătul funiei sale e legat pan Palacki, ștabs-rotmistrul cel gras. Cînd călăreții pornesc la trap, pan Palacki, care nu reușește să se țină după ei, cade și e tîrît ca un sac burdușit cu paie. Trupul lui brăzdează zăpada, și rotmistrul înjură de mama focului. Puștimea care aleargă în urmă face mare haz și-l bombardează cu balegă înghețată. Trecătorii se opresc, din portițe se ițesc băsmăluțe și

căciuli și, ca la comandă, toată lumea rîde mînzește.

Mustața pare și mai neagră pe chipul palid și trist al lui Andron Ierdanski. Îl scutură frigurile, fruntea-l arde. Ah, de-ar putea să lepede capătul funiei, s-o zbughească pe o ulicioară lăturalnică, să se ascundă undeva și să doarmă, să doarmă... Dar călărețul din spatele lui nu-l slăbește din ochi.

Peste tot flutură steaguri roșii: Zîkov nu se sgîrcea cu pînza negustorilor. Casa lui Șitikov e gătită toată cu steaguri. În balcon, un drapel uriaș pe a cărui pînză roșie, cam jerpelită, scrie: „Veniți cu toții la Zîkov, că-i pentru poporul de rînd. Haidați!"

Dimineața, Garaska și Kuprian au furat de undeva un chiup de miere zaharisită.

— O subțiem cu apă și zicem că-i bere, propuse Garaska. Răsturnă mierea într-un ciubăr și turnă deasupra două vedre de apă din puț.

— Ce-ți veni, mă fecior de ghindă, să strici bunătatea de miere? îl luă la rost Nastasia, care tocmai se întorsese din tîrg cu darurile primite: o jachetă, un șal și ciuboțele de pîslă. Vars-o. Trebuie apă clocotită... Las că vă fac eu o bragă...

Intră repede în casă și începu să se foiască sprintenă de colo-colo, trebăluind de zor. Peste noapte, se cam trăsese la față și ochii ei albaștri erau încercănați de nesomn.

Garaska își luă pușca și ieși în stradă.

— Eh, de-ar veni odată și guleaiul ăl mare...

Se întuneca. Bolta spălăcită se spuzi cu stele mici, palide.

În fața casei lui Șitikov, unde ardeau cîteva focuri, se strînsese lume. Garaska se afla și el în

mulțimea ce încremenise încordată în jurul unui foc mare. Tocmai cînd își făcea loc prin înghesuială, fierul lat al securii lui Năpîrstoc fulgeră deasupra mulțimii și o țeastă se rostogoli la pămînt.

O tățică rumenă, legată cu o băsmăluță roșie, scoase un țipăt țivlit, de plăcere, și se trase înapoi în mulțime, dar reapăru numaidecît și pironi cu o privire scăpărătoare securea însîngerată. Laba negricioasă se întinse din nou și înhăță un bătrîn într-o podiovcă cenușie, care tremura vargă.

— Scapă-mă, Zîkov... Ai milă... Ia totul... implora gemut și sfîșietor bătrînul, prăbușit în genunchi și cu privirile ridicate spre balcon.

Dar mîna se înfipse în el ca o gheară și securea scăpără iar. Tățica cu basma roșie țipă strident și dispăru în mulțime, dar, învinsă de curiozitate, veni înapoi și pentru a douăzecea oară. Ceva mai încolo adăstau movilă pe sănii cam două care de leșuri, iar din pricina sîngelui care topise zăpada, butucul gîdelui stătea hîit. Dinspre bulucul osîndiților, încercuiți cu pază, răzbeau geamăt, plîns și vaiet.

Abia acum, ca trezit din somn, Garaska își aduse aminte de Zîkov și ridică ochii: îl recunoscu îndată în uriașul ce stătea în balcon, îmbrăcat în podiovcă neagră, peste care era încins cu un brîu roșu și în cap avînd căciulă roșcată.

Năpîrstoc făcu „hîc", mulțimea icni o dată cu el, securea căzu cu un hîrșcîit scurt și încă o căpățînă se rostogoli la pămînt...

— Fiară, fiară... izbucni cu un glas chinuit Andron Ierdanski, zbuciumîndu-se sus, în balcon. Îi venea să sară asupra cocoșatului și să-i înfigă

dinţii în beregată. Lasă-mă să plec, pane. Mi-e tare rău...

În balcon mai erau şi alţi oameni; printre ei se aflau Sramnîh şi doi flăcăi înarmaţi cu puşti: garda lui Zîkov.

— Aduceţi-l mai aproape! strigă Zîkov.

Sub balcon fu adus comandantul cetăţii, porucicul Safianov.

Chipul de piatră al lui Zîkov vădea o anume încordare. Încerca cu tot dinadinsul să-şi ţină firea, dar potopul de sînge începu să-l copleşească. Năpîrstoc aştepta porunca. Zîkov se uită cu scîrbă în ochii lui de nebun ce se holbau între pleoapele însîngerate, răsucite în afară.

— Ajunge cît sînge a curs! răzbătu din adăpostul întunericului un glas din mulţime.

Un altul, mai îndepărtat, îi ţinu isonul.

— Să nu mai curgă sînge!

Gemetele şi vaietele osîndiţilor se înălţară mai răscolitoare, mai deznădăjduite.

— Îndură-te, pane! se rugă de Zîkov Andron Ierdanski, căzîndu-i la picioare. Vai, cîtă singe, vai...

Zîkov intră repede în casă, bău cu lăcomie un pahar de vin — al treilea, şi rămase o clipă pe gînduri.

— Întăreşte, Doamne, braţul care pedepseşte! rosti el, făcîndu-şi apăsat cruce cu două degete, şi cînd se înfăţişă înaintea mulţimii, era din nou ca turnat din fontă.

— Cinstiţi judecători, oastea mea, oameni buni! Glasul lui plin şi puternic umplu piaţa.

Garaska căscă gura şi se holbă în lături ca prostul. Ceva mai la dreapta, înşiraţi pe două bîrne lungi, şedeau judecătorii: mujici bărboşi, cîţiva flăcăi, nişte orăşeni şi trei soldaţi kolceakovişti.

— Să-l lăsăm slobod pe comandant, pe duşmanul nostru hain, ori trebuie să moară cu moarte?

— Să moară, să moară! se auziră strigăte. Ce mai atîta vorbă, Zîkove? Parcă tu nu ştii?

— Să moară! Că ne-a adus la sapă de lemn cu dările şi cu corvezile... Ba sapă-i tranşee, ba adă-i lemne... A spînzurat trei soldaţi... A necinstit o fată şi a lăsat-o borţoasă... Şi-a pus ştreangul de gît, săraca... Ofiţeraşii ăştia, cu Kolceak al lor vor să avem iar ţar.

— Minciuni, minciuni! Nu-i ascultaţi, tovarăşe Zîkov!...

Zgîlţîindu-se într-una porucicul Safianov, comandantul cetăţii, cînd se chircea, cînd lua poziţie de drepţi. Avea păr roşcovan, rar, şi purta favoriţi. Era în capul gol, pe umerii mantalei sale sfîşiate străluceau epoleţi aurii.

— Lăsaţi-mă să spun şi eu... Cer cuvîntul!

— Ei?

— Am depus jurămîntul. Am servit cu credinţă şi devotament... Uneori, glasul ofiţerului se stingea, devenind de neînţeles, dar disperarea îi dădea iar tărie. Şi acum cred în puterea dumneavoastră, tovarăşe Zîkov... Mi s-au deschis ochii...

— Te lepezi?

— Mă lepăd, tovarăşe Zîkov!

— Poate vrei să treci la mine?

— Vreau, din toată inima... Să servesc cu credinţă şi devotament... detaşamentului dumneavoastră de partizani... Că eu şi înainte, întotdeauna am admirat...

— Mă, ce scîrbă... Zîkov scuipă și-i făcu semn lui Năpîrstoc, dar pe loc îi și strigă : Așteaptă ! Apoi își încleștă degetele pe balustrada balconului și piața bubui de glasu-i de aramă : Ei, toată lumea ascultă la mine, vorbește Zîkov... Puterea mi-e trainică precum stînca și sîngeroasă în numele Domnului. Zîkov pe unde trece seamănă moarte printre dușmanii poporului și strivește toate năpîrcile sub picioare. Să le dăm la cap popilor ! Ei s-au vîndut țarilor și au ascuns poporului credința cea dreaptă, strecurîndu-i-o prin înșelăciune pe a nouă ce vine de la antihristul țar Petru, de la nelegiuitul de Nikon. Iar credința noastră sfîntă a trebuit să-și caute adăpost prin păduri, prin schituri, prin munții de piatră... Moarte popilor, moarte cinovnicilor, negustorilor și tuturor mărimilor. Rămîie numai raiaua, cei săraci și goi ! Calicimea să muncească, calicimea să petreacă, vie împărăția sărăntocilor ! Zîkov e cu voi ! Hei, Năpîrstoc, zboară-i căpățîna boierului.

În clipa aceea, în balcon detună o împușcătură. Năpîrstoc duse mîna la cușmă, iar tățica cea curioasă bătu aerul cu mîinile și se mistui pentru totdeauna în mulțime.

Judecătorii săriră de pe bîrne și țuști în balcon :

— Nu cumva a tras în tine, Zîkove ? Cine o fi fost ?

Veni într-un suflet și Năpîrstoc cu securea.

— În mine au tras... Au nimerit în căciulă !

La picioarele lui Zîkov se rostogoleau, ghem, Andron Ierdanski și tînărul partizan pe care polonezul îl dezarmase. Tînărul încerca să-și ia înapoi pușca.

— Dă-i drumul ! Îți spun cu binele !

Ieșit din minți, Ierdanski îl mușca de mîini și căuta să mai tragă o dată în mulțime, în gîdele Năpîrstoc. În fiecare îl vedea pe blestematul de cocoșat, pe monstrul mînjit cu sînge, pretutindeni i se năzăreau scăpărări de topoare și — în chip de stoluri de păsări — țeste tăiate.

— Trebuia să-l nimerești, mă nenorocitule, că merită ! Zîkov își mută iute privirea de la țeava caldă încă a puștii la fruntea nădușită a lui Năpîrstoc. Grabnic ți s-a mai împlinit sorocul, țîncule. Cu aceste cuvinte îl săltă de guler pe Ierdanski și-l zvîrli peste balustradă : Spînzurați-l !

Dar Năpîrstoc, mîrîind și scoțînd un fel de lătrături scurte, îl căsăpi cu securea.

Capitolul X

— Halal bărbați ! Zîkov jecmănește tîrgul, iar voi, botoșilor, ză-ă-ceți pe cuptor ca niște beșnițe sau dați tîrcoale muierilor ! își dondăneau dimineața soții femeile din Sazoniha, satul cel mai apropiat de oraș.

În satul Krutîie Iarî, un bătrîn șontorog, Oharcin, om de nimic despre care se știa că se culcă cu noră-sa, trecea din casă în casă și-i zădărea pe țărani :

— Hai, neamule ! Pune caii la sanie și, Doamne ajută... Zîkov s-o pus pe treabă la oraș... Întinde mîna și ia !...

Iar în al treilea sat, fostul vagmistru Aliohin, care servise sub țar și dezertase din armata lui Kolceak, spunea oamenilor :

— Ajunge, fraților ! Care-i de capul lui, haidați la Zîkov ! Are la oameni cîtă frunză și iarbă. Că dai peste tot de patrulele lui — și în pădure, și la drumul mare. Eu socot că un mic detașament acolo o să-mi dea el. Să mai încerce atunci haidamacii lui Kolceak să ne prade ori să plesnească pe careva cu nagaicele...

Se mișcau siberienii și în alte multe ferme de prin părțile acelea.

Asta a fost dimineața.

Iar acum a ieșit luna și i-a găsit pe Garaska și pe alții din gloată foind tîlhărește pe uliți...

A ieșit luna așternînd din nou peste orășel vălul ei albastru.

Undeva departe, la periferii, bufnesc împușcături rare. Zîkov le aude, Zîkov știe foarte bine ce-i cu împușcăturile acelea și-și vede liniștit de treabă.

Nastasiei i-ar plăcea să se ducă la plimbare; dar e singurică și n-are cine să vadă de braga ce fierbe în clocot și de cuptorul încins.

La marginea orașului, împreună cu cîțiva țărani s-a apropiat de un foc de veghe și părintele Piotr. Se îmbrăcase în straie țărănești : cizme de blană, cojoc de căprioară cu părul în afară și căciulă mițoasă cu apărători pentru urechi.

De-a lungul drumului însemnat cu jaloane pe gheața rîului năzăreau negre în pîcla albăstrie căruțele mujicilor. Cinci partizani le-au tăiat calea.

— Lăsați-ne să trecem, oameni buni...

— Nu-i voie, nu-i voie ! Întoarce înapoi !

— Făceți-vă pomană, creștinilor... Oi merge pe jos, cu ce am pe mine, se rugă părintele Piotr, imitînd vorba tărăgănată a țăranilor.

— În darn băturăm atîtea verste ?... Voi să furați tot, și noi să zbîrnîim din buze ?... mîrîiră țăranii bulucindu-se și suflînd cu năduf. De nu ne lăsați cu binele...

În mîinile oamenilor licăreau cuțite și topoare.

Cele cinci durde ale partizanilor detunară deodată, în văzduh. Țăranii se rostogoliră devale pe povîrnișul malului, spre locul unde-și lăsaseră caii.

În tîrg se mai ajungea prin celălalt capăt, și pe alt drum care cobora în goană din munți. Și acolo adăsta un șir lung de căruțe și sănii, și acolo țăranii se înverșunau să pătrundă în oraș. Șontorogul acela dezmățat, Oharcin, era în față :

— Abia ne cîrpim zilele. Kolceak ne-a adus în sapă de lemn... Am vrea să-i ciupim și noi nițeluș pe negustori.

Drept răspuns, o salvă trasă în aer. Dar nu toți țăranii au fugit. Vreo zece, călări, au rămas locului.

Fostul vagmistru Aliohin veni chiar lîngă foc. Iepșoara lui scundă și rotundă ca un boloboc nechează.

— Vreau să vorbesc personal cu dom'șef, cu Zîkov, rosti Aliohin.

— Ce chestiune urgentă ai cu dumnealui ? întrebă partizanul căruia i se adresase, și el fost vagmistru. De sub glugă nu i se vedeau decît nasul și barba înțurțurată.

— Am adus cîțiva camarazi, ăștia... Vrem să ne înrolăm în detașamentul vostru. Mîine or să mai vie și alții.

— Treci numai tu. Dacă te întreabă, spui că Kravciuk ţi-a dat drumul. Voi staţi aici pînă la noi ordine. Descălecarea... Paşcă aveţi, frumoşilor ?

Detunăturile se aud cînd ici, cînd colo, mai de aproape, mai de departe. Zîkov ştie de ce se trage : patrulele îi execută pe loc pe hoţi şi pe huligani.

Dar Garaska-i şmecher : pe unde se strecoară el nici dracul nu-l vede. Sacu-i e burduşit cu de toate, buzunarele i-s pline şi mai pitise cîte ceva în sîn şi căciulă.

Puşca prinsă cu un curmei i se bălăbăneşte pe după umeri ca o povară inutilă.

Se furişează prin grădinile din spatele caselor, înotînd prin nămeţi.

— Deschide, paştele şi grijania ! Percheziţie ! strigă el, izbind uşa cu patul armei.

Îi deschise o bătrînă, nevastă de diacon. Garaska trase un foc în tavan, apoi forţă cufărul. Tiii, ce de bunătăţi !

Dădu să bage în sac o bucată de postav — nu încăpea. Ca să-i facă loc, trebui să scoată de acolo o tigaie de tuci — păcat că-i pe cinste — şi un vas de aramă. Văzu pe masă o lampă din porţelan şi bronz cu nişte figurine.

— Taman cum îmi place mie, mormăi Garaska. Ei, fir-ar să fie, e de sticlă. Şi o izbi de podea.

În casă era tăcere. Numai din camera de alături răzbea un plîns înăbuşit, cu izbucniri isterice. Garaska apucă un scaun şi-l repezi în bufetul cu veselă. Mişcările îi erau stîngace, dar iuţi, de ştrengar.

Zări pe bufet o plăcintă cu dulceaţă, mare, rotundă. Băgă lăboiul, rupse o bucată zdravănă şi şi-o îndesă în gură. În timp ce mesteca, scotocea cu privirea peste tot. „Uite un samovăraş taman cum îmi trebuie mie. Da cum dracu să-l iau ? Şi ce bine mi-ar prinde... Nu-i bai, mai fac un drum... Să-l slujesc eu pe Zîkov ? Draci... O să mă întorc acas', o să mă însor şi trai, neneacă !" Înfuleca, înecîndu-se şi întinzînd gîtul ca o cioară. „Eh, păcat că n-am vreme", regretă el cu ochii la cît mai rămăsese, apoi puse tava pe duşumea, se desfăcu la pantaloni, se lăsă pe vine şi, rîzînd în hohote, se scîrnăvi ca un animal drept în mijlocul plăcintei.

Focurile din faţa casei lui Şitikov, hrănite cu braţe întregi de lemne, ard straşnic. Flăcările şuşotesc şi se mlădie, împletindu-se în albastrul nopţii.

— Printre popii cărora le-ai făcut seama au fost şi oameni de treabă. Dar tocmai ăl mai ticălos n-a pătimit nimic. Asta nu-i bine, Zîkove ! strigă cineva din mulţime.

— Da care-i ăla ? întrebă Zîkov.

— Părintele Piotr. Cel mai al dracului mîncător de jidani.

— Nu-i aici ! Se auzi din diferite locuri. Trecurăm noi pe acolo ! Cică-i dus de alaltăieri la o înmormîntare.

— Altcineva ! De la cine aţi mai suferit obidă ?

Lumea atîta aştepta. Îndată s-a revărsat găleata cu lături a denunţărilor, plîngerilor şi vînzărilor. Oamenii erau tîrîţi afară din case şi bordeie, scuipaţi, înjuraţi şi linşaţi în chip bestial, într-o hărmălaie de nedescris. Cu trei ani în urmă, Petka

Ruli a furat de la unul Pahomov nişte hamuri ; de paşte Ivanov a făcut-o pe nevasta lui Stepanov curvă ; cutare le-a cărat kolceakoviştilor pe gratis bîrne pentru spînzurători ; cutare l-a înjurat pe Zîkov.

— Minţi, jigodie, minţi ! Vrei să mă omoare ca să nu plăteşti alea două sute pe care mi le datorezi ? Ia mîna, ocnaşule ! Tu vorbeşti, care ai tras în oamenii lui Zîkov ?! Da, da ! Puteţi s-o întrebaţi şi pe Lukeria Hvastunova.

— Care eşti, mă, Lukeria ? Ia dă fuga careva s-o aducă încoace.

— Uite-o aici... Ia zi, Lukeria, cum a fost ?

Larmă, ţipete, lacrimi, sudălmi. Fără să fi băut, mulţimea era beată. Tîrgoveţii, meseriaşii, golanii — părea că toţi au scăpat din lanţ şi au căpiat dintr-o dată. Năpîrstoc cercă cu unghia leafa securii.

Împuşcături, sînge, focuri, un cor de glasuri bete zbierînd un cîntec dezlînat. În piaţă, beţie ca la crîşmă : beţia sîngelui.

— Matale eşti Artamonov, accizarul ?

Fiodor Petrovici se căznea să adune la abac coloanele de cifre din situaţia contabilă, dar de fiecare dată îi ieşea alt rezultat. Ridică fruntea. În uşă stătea Vasea, iar în faţa mesei, doi inşi — un soldat şi un civil cu barbă mare.

— Poruncă de la Zîkov să te înfăţişezi la el.

— Pentru ce ? Ţeasta lui chealǎ, faţa, odaia, toate erau verzi. Abajurul verde al lămpii zuruia mărunt şi încetişor, bumbii împăjuraţi jucau pe vestonul ponosit.

— Pentru ce ?

— Nu ştiu. Ii ordin.

Artamonov era rezemat cu coatele de masă şi se vedea că tremură. „Ştiu pentru ce, ca să mă omoare."

— Spune-i să se ducă dracului ! strigă Artamonov, dar i se păru că nu strigă el, ci altcineva ascuns în fiinţa lui. N-am timp. Trebuie să termin situaţia. Politică n-am făcut, cu kolceakovişti şi cu alţi nemernici nu m-am pupat în bot... Dacă are treabă cu mine, să poftească el încoace...

— Ia seama, coane !

— Dă-l dracului !

Cei doi făcură stînga împrejur şi plecară chicotind. Îmboldindu-şi calul, bărbosul se întoarse rîzînd către soldat :

— Întirisant ce-o să zică Zîkov de comedia aiasta...

Zîkov fu mirat :

— Nu zău ? ! Chiar aşa, m-a dat dracului ? Se încruntă, dar imediat un zîmbet îi însenină chipul. E tare ! Să fie lăsat în pace.

— Mulţumim ! se auzi din mulţime. Să nu-i faci vreun rău, că-i om bun... Atît numai că trage la măsea.

Plictisit, Zîkov intră în casă, trase o duşcă de vin şi se trînti pe divan.

— Îţi huieşte capul, nu alta ! U-uf !...

— U-uf, fir-ar să fie ! Văzuşi, Nastio, ce de bunătăţi ? spuse Garaska abia încăpînd pe uşă. Era plin de zăpadă, năduşit şi sufla greu. O să-mi prindă bine în sat... Cînd m-oi căpătui... Da ce, să-l slugăresc pe Zîkov ? Vezi să nu... Aflǎ, fă, că m-am veselit grozav... Atît că dinspre partea femeiască... numai de scoabe am dat, iar mie mi-s dragi alea cărnoase... Uite că braga e gata ! Ian

toarnă... Da ai noștri unde-s? Garaska goli două bărdace și spuse vîrînd sacul sub laviță: — Dacă lipsește măcar atîtica, te omor! Luă un sac gol, îi lipi Nastasiei o palmă peste fund și fugi iar.

Ici-colo lîngă case și bordeie cu geamuri sparte zăceau beți ori poate împușcați soldați, pușcăriași în bluze mohorîte, așa cum au scăpat din închisoare și alți inși de strînsură. Străzile erau pustii, nu se mai vedeau nici patrulele. Numai dinspre piață venea o larmă amestecată.

Zîkov ațipi.

Jos, Mavra, bucătarul și băieții de prăvălie ai negustorului făceau blinele. Un munte întreg. Mirosul de blinele plutea deasupra pieței, a rîului și a pădurii întunecoase.

Iar dincolo de munții aceia păduroși, în pierdute zări, pînă la care ochiul nu ajunge, se aflau sate, orașe, capitale albe și roșii. Trenuri ticsite de exantematic, spaimă și deznădejde goneau spre răsărit, duduind pe nesimțitoarele șine de oțel. Oamenii fugeau de oameni, fugeau ca niște fiare pe strîmtul hățiș jivinesc al dușmăniei. Ca fiarele de cruzi, de sălbateci și de temători. Și întocmai ca în lumea fiarelor, unii fugeau, alții urmăreau; iată: i-au prins! Vai ție, omule orb. Chiar și luna de pe bolta-i înstelată privește cu mîhnire pămîntul prin vălul albastru al nopții. Era noapte pe pămînt. Dar flamurile roșii se apropiau.

Garaska sui scara și, fără să șovăie, izbi cu patul puștii în ușă.

— Cine e?

— Oameni buni.

Garaska îi dădu brînci lui Vasiutka în stradă și încuie ușa.

Marina Lvovna își duse mîna la inimă și se trase înapoi.

— Ce vrei, tovarășe?... Sîntem săraci, tovarășe!...

— Hî, hî... Pe tine te vreau, pepenaș, pe tine! Garaska aruncă sacul și-și smulse cojocul de pe umerii zbîrliți. De cînd poftesc una ca tine... Culcă-te că te omor.

Țipătul strident al preotesei îl asurzi.

Pe ușă năvăli ca o furtună Fiodor Petrovici.

— Ce-i asta? Te împușc cu pistolul, canalie!

Garaska îl trînti jos, îl strînse odată de gît, apoi tăbărî ca un urangutan peste preoteasă și, rîzînd sălbatec, sfîșie hainele de pe ea.

— Ce mai țîțe!... Țîțulică!...

Capitolul XI

Blinelele sînt gata, securea a ostenit, și în piață sîngele a contenit să mai curgă. Pe toți cei pe care nu apucaseră să-i ucidă i-au închis într-o biserică de lemn și au pus pază la ușă. Zîkov știe de pe acum în ce fel va sfîrși cu ei.

Lîngă arătoasa casă a lui Șitikov se pune la cale ceva grozav de tot, comedie mare!

Lumea îngrămădită în fața balconului a fost împinsă înapoi, ca să rămînă loc gol. Paznicul acela cu două cojoace a venit cu o lopată, dar n-a fost nevoie, pentru că mulțimea bătătorise așa de bine zăpada, că era ca în palmă. Partizanii cherchelițí

aduc covoare după covoare şi le întind pe zăpadă, strîns, unul lipit de altul. Pe urmă scot mobila. Din uşa deschisă se ivi pieptul negru şi lucios al unui pian cu coadă, întocmai ca o luntre dintr-o strîmtoare cu maluri înalte.

— Adă grădina ! comandă Sramnîh.

Casa lui Şitikov, cea mai bogată din oraş, avea înăuntru o adevărată grădină de palmieri, ficuşi, tuie parfumate. Toate acestea fură scoase afară în hîrdaiele lor şi înşirate de jur împrejurul locului aşternut cu scumpele covoare.

Casa lui Şitikov o fi ea cea mai bogată, dar nici cea a lui Perepreev nu-i mai prejos.

Zîkov îşi struni calul negru şi, sărind din şa, aruncă dîrlogii unui om din pază.

Doi ochi mari, galbeni, îl urmăriră, şi un bărbos spuse altuia :

— O fi vroind să-i sfîrşească cu mîna lui.

Zîkov intră la Perepreev neînsoţit, ca la el acasă.

Fiodor Petrovici făcu o mişcare şi gemu. Garaska, care dădea pe gît a doua stacană de votcă, îi aruncă o privire scurtă, aburită.

— Ş-acu, preuteaso, vorbi el fonf Marinei Lvovna, care şedea răvăşită pe podele, trebuie să-ţi fac de petrecanie, că aşa zice în regulament : moarte colivarilor.

Pe preoteasă o podidi plînsul şi se puse pe bocit.

— Nu mai urla, o opri Garaska şi-i surîse. Avea o privire şi un zîmbet slinos şi lipicios ca glodul. Pentru că eşti aşa osebită, n-o să-ţi fac nimica. Ascultă aici : decît să boceşti, pune iute pe tine nişte nădragi, căciulă şi cojoc şi fuga la preteni

sau la cine-i şti... Că dacă vin ai noştri, te-ai dus pe copcă... Mă, dar gustoasă mai eşti, cucoană, fi-ţi-ar să-ţi fie...

Pe masă fumega un muc de lumînare. Umbra căpăţînoasă a lui Garaska se legăna beată pe pereţii spoiţi. Luna privea chiorîş în geam, iar în lumina ei se perindau pe străzi partizani călări. Apoi izbucniră fluierele, ocarinele, tobele, şi, în acompaniamentul lor, mai multe glasuri strigară :

Popi, boieri, negustorime,
Cinovnicime, ţărănime.
Şi ăi mici, mai din plevuşcă
Porcuşor, caras, băbuşcă !
Hai veniţi, Zîkov vă cheamă
La blinii şi panoramă !
Să petreceţi, să cîntaţi
Dracului să vă închinaţi !
Hai la blinii-ii-ii !

Luna îl lumina şi pe iscusitul tunar Mikluhin, care, acolo sus, pe valul cetăţii, îndopa tunul cu o cantitate zdravănă de iarbă de puşcă. Iar Nastasia, după ce a isprăvit cu treburile, s-a înnoit cu lucrurile căpătate în dimineaţa aceea şi, scîrţîind cu ciuboţelele pe zăpadă, a pornit voioasă înspre partea de unde se auzeau muzica şi chiotele.

Poate din pricina strigătelor sau pentru că în cameră a intrat pe neaşteptate un bărbat uriaş, Tania sări de pe divan şi-şi luă de la ochi batista înecată de lacrimi.

— Urît mi-e să stau pe întuneric... Faceţi lumină...

Tania buzni din cameră printr-o altă ușă; glasul ei învălmășit se stingea încet:

— Zîkov, Zîkov...

După ce așteptă zadarnic să se aducă o lampă, Zîkov o urmă cu pasul ferm. Într-o cameră inundată în lumină din fundul clădirii, trei femei bulucite lîngă perete tremurau de groază. Cînd îl văzură pe Zîkov, începură să țipe și s-alerge înnebunite de colo-colo.

Tania scoase un strigăt, sări în pat și, punîndu-și o pernă pavăză, se ghemui într-un colț.

Chiar atunci bubui tunul în cetate. Clădirea tresări. Nastasia căzu cu nasul în omăt și pufni în rîs. Garaska, strecurat prin grădini cu sacul plin în spinare, căzu și el, dar se ridică îndată și mormăi cu limba împleticită:

— Mă, da strașnic a mai tras, mama lui de tun!

— Eu îi omor pe negustori cu toată sămînța lor. Dar voi n-aveți de ce să vă temeți... Asta v-o spune Zîkov. Băieții păzesc bine casa... Nu vă fie teamă. Încheie, arătînd-o din cap pe fată: Ei să-i mulțumiți, pentru ea să vă rugați.

Ochii Taniei se dilatară de groază ori poate de altceva și buzele subțiri i se întredeschiseră:

— Taniuha! Lasă perna și treci încoa!

Mama îi căzu în genunchi:

— Zîkov, tătucă... Vai, vai...

El încruntă sprîncenele și-și împlîntă oțelul privirilor în ochii nemișcați ai fetei:

— Ei?

Tania se lăsă să lunece din pat, își îndreptă trupul nălțuț și mlădios și pății supusă spre el, neînțelegînd nici ea ce i se întîmplă. Zîkov îi veni în întîmpinare și mîna lui masivă o mîngîie pe cap. Cozile negre, de fată, îi cădeau greu pe spate. Lui Zîkov i se păru că toată fața o alcătuiau doar acești ochi mari, cenușii care îl priveau de sub puful sprîncenelor și gurița asta mică și roșie.

— Uite, ai venit singură la haiduc... Și ești îmbrăcată în straie cernite, ca o călugăriță... îi vorbi el cu blîndețe.

— Ah! strigă fata fără veste, aruncîndu-și brațele pe umerii lui. De ce l-ați omorît pe tăticu? De ce?...

— Așa trebuie, răspunse Zîkov cu răsuflarea opintită. Dacă n-ar fi prins-o, fata s-ar fi prăvălit pe podea. Și-a pierdut simțirea, sărmana...

Tania avea ochii închiși, pe fața ei palidă era zîmbet și durere. O duse în pat. Mîinile fetei atîrnau ca ale unei moarte, cozile îi spînzurau pînă la pămînt.

În timp ce o purta în brațe, mama și Verocika se repeziră speriate la Tania. Zguduită de tremur, Verocika țipă, bătînd din picioare și împingîndu-l cu pumnii strînși:

— Afară, ucigașule! Pleacă... De ce l-ai omorît pe tăticu?... Tăticu a fost un om bun... un om cinstit. Iar tu, tu ești un mizerabil, un ticălos!... De-a valma cu vorbele-i mînioase îi țîșneau din gură stropi de salivă.

Zîkov smulse dopul carafei cu apă și udă un prosop. Tania deschise ochii.

— Te-ai speriat? Și eu care am venit să te poftesc la banchet... Ian auzi!

Din nou bubui tunul.

— Ei, stai și te hodinește... Vin mai tîrziu să mîncăm împreună... Își privi ceasul: Oho, două-

sprezece trecute. Care va să zică, fiţi fără teamă. N-o să vi se întîmple nimica.

Copitele calului său stîrneau mici vîrtejuri de zăpadă, iar dincolo, în cartierele mărginaşe, nimic nu tulbura strălucirea blîndă a omătului, şi în geamurile caselor şi bordeielor bătea văpaia lunii.

În văpaia asta a lunii, îngînată cu a unui muc de luminare, Fiodor Petrovici se ridică ca un lunatic de pe duşumea. O vreme tuşi, trăgînd cu coada ochiului la individul cu cojoc şi căciulă, iar cînd îl lăsă tusea şi dădu să-l alunge, nu putu să-şi întoarcă gîtul învineţit şi se furişă pe scară tăcut şi temător.

Iar individul cu cojoc şi căciulă aşternu un cearşaf, strînse în el zorit lucrurile mai de preţ de prin scrinuri, sipete şi cufăraşe şi legă o boccea uriaşă. Individul acela era Marina Lvovna, coana preoteasă.

Pe Zîkov îl umflă un rîs de zile mari.

În jurul unei mese uriaşe, şedeau în fotolii moi de mătase oaspeţii — negustori, boieri, feţe înalte, în straie care de care mai bogate şi mai pompoase. Ce de pălărioare împodobite cu pene, cu flori, cu păsărele, unele tuflite în chip de cozonăcel, pînă peste ochi, alte împinse pe ceafă. La mijloc şedea o doamnă năsoasă, cu evantai. Îşi legase pălăria cu o panglică violetă de atlaz care după ce trecea pe după urechi şi peste obrajii ţepoşi dispărea într-o barbă mare şi stufoasă, galbenă ca un snop. Cucoanele s-au dat din gros cu pudră şi sulimanuri. Multe însă sînt atît de bărboase că, negăsind pe faţă nici o bucăţică de piele neacoperită de păr,

şi-au muruit cu alb şi roşu numai frunţile şi nasurile. Toate sînt pieptoase ca nişte doici. Nevasta negustorului Şitikov fusese o femeie trupeşă şi toaletele ei, cu care se gătiseră oaspeţii, le veneau taman bine, doar la vreo trei le plesniseră bluzele. Uite-l pe Pomazkov, cel cu barba bălţată, cu o coşcogea turnură, iar în cap cu o bonetă dantelată, albă ca neaua; sau pe Oparciuk, cel cu fundul gros — într-o cămaşă a coanei-mari, cu ochelari pe nas şi pălărie roşie în cap; sau pe Mitka Jaba numai în pantalonaşi cu dantelă şi corset. Şubeicile, camizolele, capoatele şi jachetele smălţează masa. Tot cuconetul acesta tăifăsuia cu glasuri subţirele, pufăia din pipe, tuşea ca să-şi desfunde gîtlejul şi scuipa gros peste umăr. Bărbaţii purtau ghecocuri, vestoane, podeovci şi halate.

Cu mîna streaşină la ochi, Zîkov încerca să-şi recunoască oamenii şi făcea mare haz.

— Pofteşte, Zîkove! Sîntem bucuroşi de oaspeţi!

Îndată cu a treia lovitură de tun se porniră să bată clopotele, şi la alte biserici, frumos, ca de paşti. Orăşenii îmbulziţi în jurul locului încovorat întoarseră capetele ca la comandă.

Zvonul voios şi sărbătoresc zbura în noapte, clopotele mari buhneau lung şi grav şi în dangătul lor, sub razele lunii, înainta ceremonios, dinspre catedrală, o procesiune religioasă. Tot mai aproape se legănau în văzduh cîntări bisericeşti împestriţate de uralele piţigăiate şi desperecheate ale puştimii.

Mulţimea se despică pentru a face loc şi privi cu gura căscată preoţimea necunoscută. Vreo douăzeci de gîtlejuri zdravene zbierau irmoasele de-ţi

luau auzul. Mulți dintre tîrgoveți se descoperiră și se închinară, dar cînd desluşiră și cuvintele, îi umflă rîsul și-și îndesară căciulile pînă peste urechi, iar cîțiva se depărtară scuipînd și înjurînd.

Cînd clericii, scînteindu-și odăjdiile, pășiră pe covoare, mesenii se repeziră la arhiereul care era cel mai bărbos, pentru binecuvîntare. Acesta îi blagoslovea cu un dupac glăsuind :

— Prea bi-i-ine, și le întindea spre sărutare degetul mare băgat între mijlociu și arătător.

În jurul arhiereului, tot frecîndu-și mîinile și bătînd temenele, se învîrtea un negustor arătos, îmbrăcat cu o blană de raton, și nevastă-sa, o bărbărie cu trenă și umbrelă deschisă : gazdele.

Poftiți, preasfinția-voastră, la o ceșcuță de ceai. Să poftească și scîrbopopii... Vă rog, necuraților și preaparșivilor ! Să îmbucați ceva din cinstita noastră trudă.

Cînd arhiereul a binecuvîntat blinelele și vinul și a vrut să se așeze, i-au smuls scaunul de sub el. Mitra veni de-a dura, arhiereul căzu cu zgaidaracele în vînt și începu să înjure cum îi venea la gură.

Nastia se prăpădea de rîs, clopotele sunau de zor, focurile uriașe pălălăiau voios, răspîndind căldură și lumină, iar leșurile spînzuraților priveau de sus cu ochi de gheață.

Nastia dădu o fugă pînă acasă — să n-o fi jefuit vreo pușlama — iar cînd se întoarse, munții de blinele erau mîncați, vinul băut, iar salonul negustorului, scos în stradă, plin de mobilă, covoare și flori, vuia de un cor de urlete. Tot clerul sobornicesc laolaltă oficia un tedeum.

Pe pian stătea un jeț, iar în jeț trona un popă beat, în sfită și cu o litruță de votcă la subțioară. Un protodiacon buhos își scoase luleaua din gură și mugi ca ursul :

— Dă-i drumul pe glasul al șaselea !

Arhiereul își înălță brațele și, uitîndu-se cu evlavie la preacuviosul din jeț, viersui cu glas plin de simțire și mieros :

— Miluiește, hopa-popa, cu o votcă și pre noi-i-i...

Patru diaconi cădelnițau solemn către cuvios, spre oaspeți și către mulțimea de gură-cască. Mesenii se închinau cu policarul ițit dintre degetul mijlociu și arătător, unii chiar stînd în genunchi. În mulțime se auzeau înjurături, strigăte revoltate, mulți scuipau cu scîrbă. Dar evlavioasele urlete ale corului care glăsuia răspunsul după tipic înăbușea toate celelalte zgomote :

— Miluiește, hopa-popa, cu o votcă și pre noi-i-i...

Sramnîh, la pian, parcă era duhul pădurii. Izbea clapele cu zece degete dintr-o dată și zbiera de unul singur un cîntec tîlhăresc. Pianul vuia și duduia, mesenii scoteau răgete sălbatice, numai cădelnițele tămîietoare zornăiau ritmic și ușor.

Nastiei îi venea să rîdă, dar și să plîngă de obidă.

— Trăsni-v-ar să vă trăsnească, afurisiților, bolborosea ea cu lacrimi în ochi, dar îndată o umfla iar rîsul.

Ceva mai la o parte, uitat de toți și uitînd de toate, stătea trist și singuratic Zîkov. Cu capul rezemat în pumni, era dus cu gîndul în altă parte.

Cînd Nastia dădu să plece acasă, arhiereul behăi căpreşte :

— Preaevlavioşii mei fraţi şi surori ! Din porunca sfîntului sinod, acuşi începe tontoroiu' ăl mare.

Se întoarse scurt, îşi potrivi mitra pe cap şi comandă :

— Arde-o !...

Fără să-şi lepede tichiile, camilafcele, odăjdiile de brocart, clericii tăbărîră cu furie pe „cucoanele" bărboase. Jucîndu-şi rolul, acestea ţipau subţire, fugeau în jurul meselor, răsturnînd scaune. Popii le prindeau, le strîngeau cu patimă, le trînteau pe canapele, pe paturi, pe covoare şi mimau de-a valma în văzul tuturor, dezmăţul împreunării.

Atunci şi Zîkov scuipă dezgustat, se ridică şi porunci :

— Ajunge ! !

Totul încetă ca prin farmec. Numai mulţimea vuia mînioasă, în preajmă şi mai pe de lături. Din larma surdă de glasuri unele cuvinte se zbîrleau ca ţepii :

— Sfintele icoane ! Pe arhierei ! Preoţimea ! Biserica !... Ptiu ! Nu ţi-e ruşine, Zîkove ? !

Din mulţime se desprinse un ins slăbănog, adus de spate şi înfăşurat într-o şubă ca vai de lume. Era croitorul acela ofticos. Alături de uriaşul turnat în fontă părea o joardă uscată lîngă un brad.

— Eşti un nemernic, Zîkov ! Ca ciuma şi holera, aşa eşti tu ! Scîrţîit şi înăbuşit de tuse, glasul său dogit a fost totuşi auzit de toţi. Pe obrajii

lui supţi se aprinsese o roşeaţă vie, ochii împăienjeniţi, scăpărători îi jucau în cap.

Două forţe egale şi inegale se înfruntau, mistuitoare, ca două stînci de pe ţărmuri vrăjmaşe.

— Ce este ? spuse Zîkov calm, dar tulburat în sinea lui.

— Mai întrebi ? ! Bastonul omului lovi cu mînie covorul. Pentru ce ai venit aici ? Ca să jefuieşti, să omori, să dai foc ?

Mulţimea prinse a lărmui şi se rostogoli pe covoare ca un val fremătător. Neliniştiţi, cîţiva partizani puseră mîna pe arme. Dar, în ciuda vacarmului, tot se auzea cum joarda uscată şfichiuie bradul semeţ.

— Pentru asta te-au chemat, ucigaşule ? ! Ai băgat spaima în toţi şi nimeni nu îndrăzneşte să cîrtească, dar uite că mie nu mi-e frică... N-ai decît să mă căsăpeşti ori să mă arunci în foc ! Oricum o să crăp curînd. Dar o să-ţi spun adevărul verde în ochii tăi neruşinaţi... Na !

— Ce îndrugi prostii ? Ce ştii tu ?

— Tu vorbeşti ? Ucigaşule ! Satano ! Tu şi cîrmuitor ?! Pe dracu !... Un casap, atîta eşti ! Uită-te ce fac banditii tăi : fură, pradă, ologesc oamenii în bătăi. Au spart depozitul de vinuri şi acum beau ca turbaţi.

— Ce face ? mîrîi Zîkov, şi fălcile-i zvîcniră de furie.

— Iar pe tine te fac troacă de porci... Halal cîrmuitor !...

Zîkov icni opintit şi-şi şterse cu pulpana obrazul muiat în sudori.

— Năpîrstoc îi zădărește... spuse Sramnîh. Ăsta te sapă...

— Știu ! făcu Zîkov, apoi cu un glas înfricoșător. Hei, trompet ! Sună alarma. Adunarea ! Acuși o să le arăt eu cine-i mai mare acilea !

Cu sacul plin în spinare, Garaska o tulea în buiestru chiar prin mijlocul drumului, urmărit de un ins buhos, care arunca toate blestemele de la potop încoace și strîngea în mînă un par cît toate zilele ; după el venea o fată umplînd văzduhul de țipete și bocete. Insul, care, cu tot gerul de afară, alerga numai în cămașă și în capul gol, era un meșter dărăcitor, iar fata — fiica lui.

— Te omor, îți crăp capul, scîrnăvie !

Garaska lepădă sacul și, strîngîndu-și pulpanele, o luă la goană, de parcă ar fi avut un ardei într-un loc.

Atunci chemarea poruncitoare a goarnei se înălță deasupra orașului ca un amenințător bici de aramă.

— Hait !... Alarma ! strigă Garaska cu răsuflarea tăiată și, fără a încetini pasul, o cîrmi spre piață.

Din curți, din stradele, dinspre rîu, alergau și galopau partizani.

— Mai repede !... Alarma !... se îndemnau unii pe alții în goană.

Unii călăreți se țineau bine în șa, alții se cam bălăbăneau, dar erau și dintr-aceia care lopătau zăpada cu urechile.

Goarna chema aruncînd și culegînd zbucium în noapte...

— Tovarășe Zîkov !... Iată-mă-s ! Am venit îndata-mare... Garaska zbucni înspre locul unde se strîngeau în cerc larg partizanii.

Fata cu pletele în vînt căzu în genunchi dinaintea lui Zîkov :

— Ocrotește-mă !... Omul tău... Vai...

Chipul ei tînăr ardea, părul i se resfira în dezordine pe fruntea nădușită, iar ochii i se zbăteau în cap ca două păsărele prinse în laț.

— Fata mea... Fata mea... Nemernicul a vrut s-o silnicească ! răcnea dărăcitorul buhos agitînd parul. Dă-l pe mîna mea să-l omor !

Zîkov se aplecă repede și o ridică pe fată.

— Mulțămesc ! Mulțămesc că aveți credință în Zîkov. Și Zîkov o să vă facă dreptate... Toți oamenii îs aici. Caută ! Dar bagă de semă, fato, adăugă el amenințînd-o cu bezmenul, de nu-l afli, pun să te spînzure.

Porni împreună cu fata de-a lungul frontului.

— Iată-l, ăsta-i ! strigă fata înghiontindu-l pe Garaska și se strînse, speriată, lîngă Zîkov.

Garaska se făcu alb și începu să se jure. Zîkov însă nu se îndoi nici o clipă de spusele fetei.

— Ticălosule !

Garaska îi căzu la picioare, dar bezmenul se înălță scurt, și brațul lui Zîkov, ridicat să lovească, nu putea fi oprit.

Gata. Zîkov e călare. Calul zboară, joacă în frîu, aruncă fum pe nări și foc de sub copite. Deodată, de după acoperișuri țîșnesc în cîteva locuri fum și flăcări.

— Arde ! Arde !...

Ardeau cele trei biserici unde pe la prînz partizanii căraseră din ordinul lui Zîkov grămezi de lemne şi paie.

— Arde, arde ! strigau orăşenii fugind să caşte gura la foc.

A patra biserică-i de lemn. Acu-acu o să ia foc şi ea. O să ardă mai abitir decît celelalte. În biserica aceea îşi aşteaptă sfîrşitul cincizeci şi trei de orăşeni nesupuşi. Sînt legaţi toţi cu aceeaşi frînghie. Să tresalte de bucurie oasele protopopului Avvakum ! Spre cinstea şi în slava lui, din porunca lui Zîkov, toţi osîndiţii vor fi arşi de vii. Iată, au şi dat buzna înăuntru doi aprinzători cu torţe.

Pe uşa dată în lături se prelinseră şuviţe de fum, se auziră gemete înăbuşite, vaiete, implorări apoi se rostogoliră ghemotoace groase de fum gălbui şi, o dată cu ele, ţîşniră şi incendiatorii.

— Mă scîrbelor ! N-aţi putut să mai aşteptaţi ? hîrîi sufocat şi ameţit de sînge Năpîrstoc, apărut de undeva.

— Încotro, mă ! Înapoi !... O să iei foc.

Dar cocoşatul ridică securea şi, chiuind sălbatic, se topi în fumăraie.

— Cine-a pus primul la cale, să se pocăiască ! tuna glasul lui Zîkov, şi calul juca sub el. Aţi jurat să nu mă minţiţi niciodată... Mărturisiţi ! Aţi vrut să vă îmbătaţi, ca să vă ia kolceakoviştii ca din oală ?

Au fost daţi în vileag opt partizani, doi soldaţi şi şapte orăşeni pe care nu-i prinseseră încă.

— Jos bostanul !

Năpîrstoc nefiind acolo, s-a apucat Sramnîh să-i descăpăţîneze. În timp ce se îndeletnicea cu treaba asta, Zîkov îi spunea sacadat, din şa :

— Depozitul de băuturi să fie ars. Fără zăbavă !... Care e găsit beat, împuşcat pe loc... O să fiu şi eu acolo...

Abia cînd al zecelea cap căzu de pe umeri, Zîkov ridică cravaşa, calul se cabră, împroşcînd cu zăpadă, pămîntul dudui, şi cal şi călăreţ se făcură nevăzuţi în noapte.

Năpîrstoc se rostogoli afară clătinîndu-se pe picioarele-i crăcănate. Părul îi era pîrlit, de pe secure, de pe faţă, de pe mîini se prelingea sînge. Aruncă securea şi se trînti jos. Mugind şi ţipînd ascuţit, ca un ieşit din minţi, îşi muşca mîinile, îşi sfîşia hainele şi se tăvălea în zăpadă. Semăna cu un ciot scos din pămînt cu rădăcini cu tot. Apoi fugi spre rîu, căzînd şi sărind iar în picioare.

— Sînge... Sînge... urla el prelung. Daţi-mi securea să tai, să hăcuiesc !...

Noaptea albastră, zarea largă, cerul înstelat — nimic din toate acestea nu existau pentru el. Vedea peste tot sînge — fierbinte, lipicios, copleşitor :

— Mor... mor...

Ajungînd lîngă o copcă, se aruncă pe gheaţă şi începu să lipăie lacom ca un cîine înnebunit de zăduf.

Calul comat, negru ca necuratul, se opri în plină goană. Călăreţul de fontă îl apucă pe Năpîrstoc de picioare şi-i vîrî cu sila capul sub gheaţă :

— Răcoreşte-te.

Apoi răsuflă uşurat cu toată fiinţa lui, îşi făcu cruce cu două degete, sări în şa şi porni în galop de-a lungul focurilor de veghe.

Capitolul XII

Clădirile şi bisericile ardeau ca nişte ruguri.

— Cîte un sufleţel de fiecare hogeac, numai ălor calici să li se dea pace, îi dăscălea tainic Sramnîh pe unii dintre partizani. Asta pentru ce făcuseră roşilor, bolşevicilor... Să ştie altă dată... Poruncă de la Zîkov. Şi dacă găseşti ceva lucruri mai acătării, umflă.

Casele negustorilor şi ale preoţilor erau în flăcări. Hîindu-se şi despuindu-se, ardea cetatea. Flăcările mistuiau depozitul de băuturi spirtoase. Prin tot oraşul se împleteau în noapte vălătuci groşi de fum, vaiete, ţipete sfîşietoare, împuşcături, cîntece, sudalme birjereşti şi hohote bezmetice.

Luna se duce la culcare, noaptea e pe sfîrşite, dar în tîrguşorul osîndit dezmăţul abia se înteţeşte.

— Săriţi, ajutor !

— Bandiţilor... Ban...

Cîntece, sînge, hohote de rîs. Scapă cine poate ! Dar unde o fi Zîkov ? Sramnîh străbate tîrguşorul în galop nebunesc, căutîndu-l peste tot. Degeaba ! Era o noapte fără o adiere de vînt.

Brusc un bufnet şi un vuiet surd se auziră pînă departe : un clopot mare se prăbuşise, străpungînd bolta de piatră.

— Clopotul... A căzut clopotul...

Şi cîinii sînt deşucheaţi, veseli şi beţi. O căţeluşă roşcată ce-şi ciulea singura ei ureche, hăpăie lacomă creierii lui Garaska, scurşi în zăpadă.

Împietrite de ger, leşurile spînzuraţilor bălăngănesc în lumina fantasmagorică a pîrjolului, flecărind şi glumind între ele. Ici-colo, grămadă ori singuratice, zac cadavre decapitate, bocnă şi ele. Capetele — cu căciuli sau fără — negresc rînjit pe zăpada învăpăiată. N-are cine să le strîngă : tot ce-i viu e cufundat pîn-la gît în vîrtejul guleaiului, sau e sfîşiat de teamă şi trece prin frigurile morţii.

O noapte cu iz de fum, sînge şi desfrîu. Numai sus de tot, mult aproape de stele, de lună, se aşterne, neprihănită, o tihnă albastră.

Dar cum se face că în casa lui Perepreev ?... Adică nu, iată că şi aici răsună zornăit de geamuri sparte : un par zbură cercevelele, mulţimea deşăntată mătură paza şi năvăli în casă.

— Moarte negustorilor cu tot neamul lor !

Dar, dînd buzna într-o cameră puternic luminată, atacanţii încremeniră locului.

— Zîkov ! !

Buluc, ca oile, făcură calea-ntoarsă, împingîndu-se, călcîndu-se în picioare şi venind de-a dura pe scări.

Dar în stradă unul din ei, Vanka, zis Privighetoare, o mîndreţe de flăcău, se opri brusc,

de parcă l-ar fi pălit cineva din spate, făcu stînga împrejur şi urcă în fugă scările.

— M-ai strigat, Zîkove ?

Zîkov puse jos cupa de argint plină cu vin şi întoarse capul :

— Nu.

— Mi s-o fi năzărit.

— Ia stai jos... Ai picat la ţanc. Scoate-ţi sumanul.

Cu mişcări iuţi, Vanka îşi desfăcu brîul, scoase sumanul şi se înclină cu stîngăcie înaintea Taniei :

— Să trăieşti, cucoană domnişoară ! apoi dădu smucit din cap, ca să-şi îndepărteze de pe frunte şuviţele bălaie, mătăsoase şi se aşeză sfios pe marginea divanului.

Genele dese ale fetei se zbătură iute, şi ea rămase cu ochii la chipul tînăr şi voios al flăcăului. Gulerul înalt al rubăştii sale verzi se încheia cu un şirag de bumbi albi, aşezaţi des ca boabele de mazăre în teacă. Iar la piept avea brodate pasărea paradisului şi, cu litere mari, cuvintele : Vanea-Privighetoare. Fata surîse trist, şi de pe chipul ei de o paloare monahală o lacrimă se prelinse pe bluza cernită, de călugăriţă.

— Ei, Privighetoare cu viers dulce, înveseleşte-o pe jupîniţa mea, alungă-i aleanul.

— La asta sîntem meşteri...

Zîkov atinse uşor cu palma umărul sperios al Taniei :

— Hai, nu mai sta aşa posomorîtă.

— Nu înţeleg cum poţi să-mi pretinzi asta, îl dojeni Tania cu blîndeţe şi amărăciune.

— E-eh ! făcu Zîkov răvăşindu-şi părul.

Acelaşi „e-eh" izbucnea din zeci de piepturi în preajma bisericii în flăcări şi a clopotului amuţit. Sus, în clopotniţă, se pîrjoleau patru cadavre, iar cînd frînghiile se scrumeau, spînzuraţii, fumegînd şi sfîrîind, săreau voios în vîlvătaie. Şi de fiecare dată, din toate piepturile izbucnea acelaşi „e-eh" !

— O fi căzut clopotul ăl mare, că a bălăngănit ceva, spuse Zîkov.

— O fi clopotul, cum zici matale...

Răsuflarea lui Zîkov era întretăiată şi gîfîită. Beţia i se urcase la cap, sîngele îi clocotea în vine.

— Las' că le arăt eu diavolilor. Prea îşi fac de cap.

— Guleai de zile mari, spuse flăcăul, şi ochii lui se întîlniră cu ai fetei.

Păşind cum nesigur, Zîkov se apropie de fereastră.

Tot uitîndu-se la fată, flăcăul o revăzu în minte pe pieptoasa Grunia, logodnica lui, pe care o lăsase dincolo de zidul pădurilor, în munţii troieniţi. Din clipa aceea nu-şi mai putu desprinde privirile de la Tania. Nici în vis nu mai văzuse un chip ca al ei, ochi ca ai ei.

„Parcă ar fi Precista" gîndi el şi se simţi îmboldit să îngenuncheze în faţa ei. „Preacurata mea dragă..."

Iar în odaia de alături, dincolo de o uşă de lemn înflorat, se ruga în genunchi la însăşi icoana Precistei, mama Taniei, implorînd cu lacrimi în ochi ocrotire mamei lui Crist.

Izbind cu pumnul în geam, Zîkov răcni prin cele două rînduri de cercevele în noaptea învăpăiată :

— Hei, blestemaților !

Îi era necaz pe el însuși. „Am scrîntit-o... Acum, numai dracu-i mai strunește..." și se întunecă la față.

Vanka goli o cupă mare de vin.

— Mai bea, îi spuse Zîkov revenind la masă. Privirea-i, în care furia mocnea încă, mai fulgeră o dată în noapte, vestind o furtună năprasnică. „Să mă duc să-i potolesc pe zurbagii." Dar nu găsi în el putere să părăsească acea casă.

Vanka bău. Flăcăul are trăsături fine, un nas ușor arcuit și ochi mari, ca viorelele.

— Zi o cîntare.

Se ridică — înalt, bine zidit — își potrivi rubașca trăgînd-o scurt de poale și trecu lîngă perete, între două ferestre, sub oglindă. Avea niște pantaloni nemaipomeniți, care semănau mai curînd cu o crinolină : îi cususe aseară o spălătoreasă bătrînă din trei draperii roșii, pe care Vanka le șterpelise de undeva ; aveau pe ele desene închipuind cornuri, flori și păsări. Tania zîmbi din nou printre lacrimi. După ce Zîkov o sili să mai bea un pahar, privirea i se făcu ca de nebună.

Vanka își încrucișă brațele la piept, scutură din cap și, legănîndu-se ușor, prinse a zice un cîntec de inimă albastră :

Molcomește-ți, vîntule, vuietul,
Domolește-ți, codrule, freamătul...

Glasul lui plin, tînăr, tremura de durere. Tania asculta cu inima strînsă. Zîkov, tolănit pe spătarul divanului, se uita în gura cîntărețului. Ușa

scîrții ușor, și o ureche se lipi de crăpătură. Toate luminile din cameră înmărmuriră.

Mai ogoaie-ți, copilo, plînsetul,
Nu-ți scălda chipul mîndru în lacrimă...

Tania își frînse mîinile, gemu și se prăbuși cu capul pe masă. Zîkov se sculă și se aplecă spre ea.

— Eh, proastă mică, proastă mică, murmura el, sărutînd-o pe tîmplă și pe cărarea ce-i despărțea părul la ceafă, între cozile negre.

Tania se cutremură :

— Lasă-mă, lasă-mă...

Ridică spre Zîkov o față înlăcrimată ca soarele înnourat.

Întreagă făptura lui Zîkov fu străbătută de un freamăt. Își plecă genunchii și-i luă duios mîinile ca de gheață.

— Frumusețea mea îngerească și nevinovată... Fetița tatii... Nu te mai canoni așa, ajunge... Hai cu mine prin schiturile noastre. Să vezi ce bine-i la noi în munți — lacuri, pîraie repezi, foșnet de brazi...

— Zîkov, dragule... Zîkov...

— Stepan Varfolomeici, ești om cu nevastă. De ce sucești mințile fetei ? se auzi dinspre oglindă. Mai bine lasă-mi-o mie...

— Gura ! Vreau să-mi fie ca și copila mea... Ție, dobitocule, ai ? Din ochii lui Zîkov țîșniră scîntei negre.

Pe fața în clipă albită a tînărului se citi o hotărîre desperată :

— Află, Zîkove, că eu tot ți-o iau !...

Luna pălise, străzile au tăcut și în acel fapt de dimineață cerul era leșietic, ca și visele. Nici un clopot nu-i chema pe credincioși la utrenie : clopotele amuțiseră. Și chiar de-ar mai fi avut glas, cine ar fi putut să slujească în bisericile dărîmate ? Că din toți preoții de acolo, numai părintele Piotr scăpase cu viață. În ceasul acela, îmbrăcat în straie țărănești, numai el bătea străzile, căutîndu-și nevasta și băiatul. Cînd și cînd se auzea scîrțîitul săniei vreunuia dintre cei cîțiva țărani care pătrunseseră cu sfruntătoare îndrăzneală în oraș și acum se întorceau teferi acasă, iscodind în jur cu privire temătoare.

Casa părintelui Piotr e o jariște, unde mai pîlpîie ici-colo ultimele flăcări. A ars totul. Au pierit în flăcări și situațiile contabile ale accizarului Fiodor Petrovici Artamonov.

Iar dînsul, Artamonov, și-a pierdut, pare-se, mințile. Altminteri de ce ar fi stat ghemuit în closetul din piață, psalmodiind cu glas dogit : „Împărățește, o, țar pravoslavnic, spre a dușmanilor spaimă", rîzînd în hohote și înjurîndu-i pe trecători cu cele mai scîrnave sudalme.

Clopotele nu mai chemau la utrenie, dar starețul Varfolomei se sculă, aprinse lumînări la icoanele din chilioara lui, se spălă, sărută crucea de pe capacul raclei și începu să se roage.

— Și visul cel păcătos scoate-l, Doamne, din inima mea...

Buzele șopoteau fierbinte, mîna bătea cruce cu osîrdie, în inima bătrînului era gheață și beznă,

dar privirea îi scînteia de cutezanță și înverșunare.

Azi trebuie să aducă înțelepciune în inimile fraților săi întru credință, care pășiseră pe calea tîlhăriei. Trebuie, trebuie ! Pînă atunci nu va avea tihnă să se pristăvească... Și blestem să cadă asupra feciorului său, apostatul.

Iar apostatul de fecioru-său, cu coatele înfipte în fața de catifea a mesei rotunde și cu capul strivit între palme, ascultă viersul lui Vanka-Privighetoare, și sufletul i se zbate să scape din mreajă.

Sînt lacrimi în ochii fetei și în glasul flăcăului :

Alei, șoim din alte zări,
Frîntă aripioara !
Hei, voinic din alte zări,
Arde-ți inima ca para !

Zîkov dă din cap și oftează din rărunchi. Iar Vanka, mlădiindu-și umerii, își zice cu și mai mult foc bătrînul cîntec. Nu vede nimic decît ochii plini de vrajă ai fetei și e fericit în aceste clipe.

— Eh-eh ! Arde-o-ar focu de viață, răcni sălbatic Zîkov. Își înfipse gemînd mîinile în păr și jalea îi întunecă ochii, așa cum vîntul de toamnă întunecă zarea. Ajunge, diavole ! Of, of, of... Hai să bem, să petrecem. Bea, Tanecika, bea, inimioară !

— Toate sînt vîrtej amețitor...

Tania dansează, cîntă, plînge. În crăpătura ușii se ivește capul mamei. O sticlă vîjîie într-acolo, se izbește de ușor și se face zob.

— Hei, zi unul vesel ! strigă Zîkov.

Vanka pocni din palme, sări în mijlocul camerei şi-i arse un cîntec de joc.

Zi mare-i azi,
Doar bucurie,
Doar veselia
Inima-nbie

Vanka joacă, şuieră, pisează duşumeaua cu călcîiele. Zîkov se avîntă şi el în joc, sare, dă din mîini şi, cînd striveşte o căzăcească, zici că bagă casa în pămînt. Vanka tropăie mărunt tactul, chiuie şi o joacă pe Tania, pe care o simte subţire ca un firicel de iarbă.

Azi mi-am văzut
Dragostea,
Cînd prin vii
Mîndra trecea.

Tania se frînge, se răsuceşte, de parcă ar vrea să scape din braţele flăcăului, ca ziua în hîrjoană cu soarele. Iat-o că-şi pune mîinile în şolduri şi-şi ridică trufaşă căpşorul, iat-o săltîndu-şi un pic marginea rochiei, cînd în dreapta, cînd în stînga, şi picioruşele-i scapără în veselă goană.

Zîkov bate din palme — de-ai zice că trage cu puşca — şi cîntă cu Vanka pe două voci :

Strugurel
Tot culegea,
În pat ramuri
Mi-arunca

Prinsă într-un vîrtej ameţitor, Tania se învîrte, se mlădie, joacă, şi cozile-i grele saltă şi biciuie

aerul. Tania rîde în hohote, ţipă, rîde în hohote, şiroaie de lacrimi varsă :

— Ce faci cu mine, Zîkove ? Eu sufăr, mă doare... L-ai omorît pe tata... Nu mă chinui, Zîkove... Tania ţipă şi rîde, se blestemă singură, pe toţi îi blestemă, strigă : „Mămico !“ Ori poate i se pare, poate şade cuminte la gura de jar a sobei şi nu ea strigă, ci lumea din lume. Şi de undeva de sus, ori de undeva de jos, din jarul din sobă, un glas, tot ca o părere :

Spune, iubite,
M-auzi, au dormi...

Ar vrea să-l cuprindă cu braţele, dar se teme. Şopteşte :

— Vanea, nu mă săruta...Vanea...

Iar cînd strigătele lumii se înteţesc şi se încrîncenează, Zîkov o ia de mînă şi iese cu ea în balcon. Un semn al lui, şi se aşterne tăcere.

— Asta mi-e soaţă ! bubuie Zîkov. Vă place ?

Un buhnet de urale, o jerbă de căciuli, un uragan stîrnit de clopote, trîmbiţe şi tobe. Caii nechează, joacă în frîu, saltă în două picioare, cerul de jar e plin de flori, curcubee şi păsări. Dar inima o doare, i se frînge inima. Zîkov e îmbrăcat în caftan de zarafir cu zagara de zibelină. Caftanul străluce în soare de-ţi ia ochii. Zîkov e voios şi puternic aşa cum soarele, iar inima Taniei mai aprig se sfîşie. Tania e gătită cu brocart, mărgăritare şi raze de soare.

— Tanecika, puişor, fetiţa mea dragă... Tata ! E în gheroc ! Îi încuviinţează şi-i sărută pe amîndoi. Lumea vine s-o sărute, rudele, cunoştinţele. Tania vrea să se închine şi să sărute crucea pe

care i-o întinde bătrînul protopop, însă atunci îl aude pe Vanka :

— Da cu mine cum rămîne ?

Zîkov :

— Nu ne-am cununat încă. Alege...

Tania se uită cînd la unul, cînd la altul, apoi adînc se uită în inima ei și se ghemui la pieptul lui Zîkov :

— Tu.

...Dar n-a fost decît un vis de o clipă, un dulce vis. Tania deschise ochii și privi în jur, neprice-pînd ce se întîmplă. Vanka nu mai era acolo ; zăcea pe jos, spart, un scaun de stejar, prin cadrul ușii tocmai dispăreau spinarea ca turnată din fontă a lui Zîkov și o chică roșcovană, vîlvoiată, și se auzea un horcăit într-un colț.

În vîrfurile picioarelor se apropiară de ea sora și mama.

— Să zici bogdaproste că mi s-a muiat inima, că-ți zburam creierii pentru copilul ăsta, îl certă Zîkov pe găliganul roșcovan.

— Păi dacă se bagă unde nu-i fierbe oala, se feri Sramnîh.

— Da tu de ce-ți lași oamenii să-și facă de cap ? ! Ce disciplină-i asta ?

— Ține-i tu în frîu, dacă poți. Au turbat de băutură și asta-i...

Ca să-și mai vină în fire, Zîkov porni călare prin acel alburiu fapt de dimineață, luînd la rînd focurile de veghe înșirate cale de zeci de verste.

Acolo, departe, după creste, se înfiripa purpura zorilor, rumenind povîrnișurile și zăpodiile albe

unde se încherbau noi și noi detașamente de partizani.

În pîcla dimineții geroase, lui Zîkov i se năzărea că flutură o flamură roșie, vuiește pămîntul sub mii de copite, vîjîie, bubuie oțelul și arama.

Iar în munții din spatele lui, în dimineața năs-cîndă, un moșneag ca de pe lumea cealaltă le ține kerjacilor o înfricoșătoare vorbire.

Și asta o simte cu inima Zîkov.

Starețul Varfolomei, înalt, cu barba albă și încovoiat sub povara anilor, a ieșit în cerdac în fața mulțimii. Abia îl mai țin picioarele. E îmbrăcat cu un halat de bumbac albastru, vătuit, peste care e încins în neștire cu un capăt de funie. Țeasta-i pleșuvă e pradă gerului. Galben, sche-letic, moșneagul pare cu adevărat o arătare de pe ceea lume, numai în ochii lui întunecați, ageri, stre-șiniți de sprîncene cărunte, stufoase, ca două aripi de huluб alb, stă lumina vieții. Se înăbușă — văzduhul lumii acestei, a Domnului, nu-i ajunge. După ce răsuflă adînc, chinuit, ca să-și mai tragă suflețul, bătrînul izbi cu toiagul său lung în lătunoaiele late cu care era podit cerdacul și încheie așa :

— Și azi grăiesc vouă, dragii mei, pentru a cîta și a cîta oară ! Întoarceți-vă la casele voastre. Faptele voastre sînt răul și păcatul de neiertat. Mîinile vă sînt mînjite de sînge, cum și ale feciorului meu, apostatul. Nu vă luați după el, fiii mei. Voi v-ați găsit să tîlhăriți ? Domnul nostru Isus Cristos este Dumnezeul iubirii. Feciorul meu, apostatul, v-a zădărît ca pe niște nerozi : „moarte bogătanilor, izbăvire săracilor !“ Minte și-l vinde pe Cristos. Cine ucide pe altul, pre sine se ucide. Gheena — acela va fi lăcașul vostru în viața de

apoi. În foc cu voi, în smoală, la cei viermi veșnic flămînzi și nesățioși ! Așa să știți, nerozilor... Și iarăși spun vouă : spre împlinirea numărului anilor, vezi cartea despre dreapta credință. Ce an vine ? Una mie nouăsute douăzeci. Scrie-l și cugetă : scoate doi și cu unu din nouă, iese șase. Adăugește unu și cu nouă și cu doi, fac doisprezece. Împărțește pe din două, iese șase și încă șase. Asta face împreună șase sute șasezeci și șase — numărul fiarei.

— Așa e ! Așa e ! strigă oarecine din oameni. Întocmai a tălmăcit și starețul Semion de la sălașul tăinuit.

Pieptul bătrînului Varfolomei șuiera și gîlgîia. Glasul îi era cînd tăios și înalt, cînd tremura ca de friguri. În plin ger partizanii asudau de încordare, iar inimile le zvîcneau surd în piepturi. Își puseră palmele căuș la ureche, să nu scape nici una din vorbele înfricoșătoare, dar rostite de un glas ce le era atît de drag. Moșneagul ca de pe ceea lume se mai opri o dată să răsufle, apoi săltă brațul, mai-mai să se prăbușească :

— Vai, zic vouă, fiii mei ! Vine antihristul, fiul pierzării, însemnat cu numărul fiarei. Și vai vouă, iubiții mei fii ! Duceți-vă la casele voastre, petreceți-vă zilele în post aspru, sfîntă rugăciune și pocăință mare întru Sfîntul duh, întru Domnul cel adevărat.

Soarele răsărise de după creste, aprinzînd văpăi în ochii sumbri ai bătrînului Varfolomei, iar Zîkov, săgetînd prin dimineața aceea însorită, gonea ca o furtună peste rîul înghețat, întorcîndu-se în orășelul obidit și batjocorit. Gerul îi limpezise mintea, dar prin mintea asta limpezită nu trecu nici o clipă gîndul că poate pe aici pe undeva, pe sub copitele de fontă ale calului stă proptită în gheața geroasă scăfîrlia fără viață a gealatului, a cocoșatului Năpîrstoc, înțepenit în vrun vad cu apă mică. Ori poate nici apa nu l-a răbdat și a izbutit să iasă deasupra printr-o copcă apropiată, iar acum se gătește de răzbunare.

Nu de asta îi arde acum lui Zîkov. Alte gînduri îl muncesc.

El revede, retrăiește ca aievea toate făptuirile sale din urmă și în inimă i se strecoară, ca un fum înțepător, teama : e bine ce-a făcut ? N-a greșit oare ? Ce-or să zică roșii despre răfuiala lui cu orașul ? A fost un guleai strașnic, sîngele a curs gîrlă, dar dacă l-ar întreba careva ce treabă de seamă a mai făcut, n-ar avea ce să răspundă

— Ce-mi pasă mie de roșii ! vru să strige Zîkov, dar vorbele i se înțepeniră în gît.

Își simte sufletul pustiu, iar inima, întotdeauna înflăcărată, acum e rece, un cuptor stins, din care toată căldura s-a irosit în văzduhul geros. Ha ! Roșii...

Numai fata aia cernită a negustorului îi mai lipsea. Eh, ce să-i faci dacă are asemenea ochi, asemenea coade, și un glas de turturică, și dacă toată-i ca scorușul în floare.

— Isprăvește odată, nătărăule ! Cîrpă ce ești ! Cravașa vîjîi și arse coastele clăbucite ale gonaciului.

Calul se așterne vîntului, scuipă foc pe nări, fuge de ispita diavolească, dar în plină goană — stai ! — încremenește la poarta casei lui Perepreev.

— Ei, drăcia dracului !

Străină mai ieri, din ajun cunoscută, casa acum e o caldă ispită la care pîrdalnica-i inimă nu poate rămîne nepăsătoare. Lui Zîkov îi venea să-și pună ștreangul de gît, să-și înfigă un cuțit în inima trădătoare. Unde mă duci, zănatico ! Dar cu fălcile încleștate de furie a urcat scara, ca o oaie supusă trasă de funie. Treptele scîrțîiau sub greutatea lui.

În oraș au fost deschise cele mai mari magazine și depozite de grîne ale negustorilor și li s-a spus localnicilor : luați cît puteți duce, iar partizanilor : cît încape în căruță, ori cît poate să care calul.

Pe la amiază, glasul de aramă al goarnei sună adunarea.

Ordin : Zîkov nu îngăduie jaful. Să se dea foc depozitelor și magaziilor cu cîtă marfă a mai rămas. În cetate să fie arse cazărmile cu toate lucrurile și zestrea. Vin roșii, dar s-ar putea ca albii să le-o ia înainte. Puneți foc !

Piața se însufleți iar : Sramnîh încolona oamenii, făcea apelul.

Zîkov își luă rămas bun de la Tania, care zăcea în pat bolnavă, nimicită de suferință.

Îi vorbi cu un glas întretăiat, tremurător :

— Iar ți-a venit haiducul, buna mea Taniuha... Haiducul, zic...

Într-o străfulgerare a priceput că fata asta i-a robit pe vecie inima. Ar fi ucis-o pe loc, dar nu se îndura.

— Turturica mea... turturică scumpă... Se aplecă asupra ei cu chipul răvășit de o durere cumplită. Spune, te-ai mărita cu un haiduc ?

— Zîkov, dragul meu... N-aș putea uita niciodată că tu... tu... l-ai ucis pe tăticu.

— Nu eu l-am ucis.

— Tu ai pus să-l ucidă... Și pe mama, și pe soră-mea... Zîkov, iubitule... Vin. Voi veni, voi zbura cu tine... cu el... O troică... armăsari înaripați și tu călare... ca Sfîntul Gheorghe cel purtător de biruință... Înveșmîntat întreg în aur... Nu plînge, tăicuțule... Mamă...

Mama plîngea, o stropea cu aghiazmă de la Bobotează. Zîkov se îndreptă din șale, răsuflă adînc și spuse :

— Bolnavă rău fetișcana, a început să piardă șirul vorbei.

— Unde-i doctorul ? Unde-i felcerul ? I-ai omorît, țipă Verocika tremurînd de ură și ridică pumnișorul să dea în el, dar îi lipsi curajul... Fiară !... Tîlharule !... Ticălosule !...

— Hai, isprăvește, mormăi tulburat Zîkov, dîndu-se un pas îndărăt. De sînt sau nu ticălos, asta ai s-o-nțelegi cînd o să crești mare.

Afară, strigările goarnei nu conteneau. Mulți erau lipsă : Garaska, Vanka-Privighetoare. Vanka încetase de mult să mai horcăie și din pieptu-i nu va mai izbucni niciodată viersul înflăcărat.

Nastia l-a tot așteptat pe Garaska să vină să-și ia calabalîcul. Geaba : cățelușa roșcată îi hălpăise de mult creierii vărsați în zăpadă.

Dar unde-i călăul, unde-i Năpîrstoc ? N-a mai apărut nici el. Fiecăruia i s-a împlinit ursita care-i fusese hotărîtă încă de la începutul începuturilor. Ce ți-e scris, în frunte ți-e pus...

Tania deschise ochii și-l pironi pe Zîkov cu o privire mirată, cu totul alta decît pînă atunci :

— Tu, Zîkov ?

— Eu. Privirea lui era încinsă și poruncitoare. Cînd te-i înzdrăveni ai să vii la mine. Ai să vii cu voie voită pentru că de acum n-o să-l mai poți uita niciodată pe Zîkov. Și nici el n-o să te uite. Rămîi cu bine ! Fiecare cuvînt al lui părea trecut prin văpaie de forjă, atunci făurit.

Apoi, către mama fetei, schimbîndu-și glasul :

— Chiar așa... Dacă-i de rău, veniți la mine. O să vă ocrotesc.

Ieși. Afară era strălucire de soare. Muzicanții și stegarii păreau poleiți în aur și argint : douăzeci de mîini de muieri se chinuiseră noaptea întreagă tot cosînd nădragi și veste din odăjdii de brocart. Totul scînteia și ardea. Pe tururi și spete — cruci și serafimi.

Toboșarul și portdrapelul din fruntea coloanei erau gătiți cu mitre de aur, alții aveau pe cap scufii, camilafce. Se vedeau și cîteva cădelnițe din care șerpuiau firicele de fum. Cei din față țineau în mîini cruci de pe pristol și vase de argint pentru împărtășanie. Urlau mahmur cît îi ținea gura.

— Da ce, nu sîntem și noi dumnezei ?

Cînd a apărut Zîkov, partizanii strigară „ura“ din fundul bojocilor și vreo trei sute de căciuli și ce mai aveau pe acolo zburară spre boltă.

Zîkov încălecă.

— Fraților, tună glasul său, bună, rea, treaba e făcută. Care a avut vreo vină față de norod a fost aruncat la cîini, ceilalți... încheie cu un gest de amărăciune.

Nimeni nu bănuia clocotul din inima lui mistuită de rușine și furie. Sînge, peste tot sînge și dezastru. Ochii îi erau înroșiți de afurisitele acelea de lacrimi care atît de rău ustură.

Strășnici cu nagaica jalnica adunătură de orășeni :

— Iar voi să vă băgați mințile în cap ! Vin roșii. Să-i slujiți cu credință.

Își purtă calul în capul coloanei :

— Nainte, 'arș !

Caii de ham, de șa, iepele, mînjii, se înșirară depănîndu-și gionoatele. Și din nou hărmălaia stîrnită de vaierul cornurilor, țiuitul fluierelor și ocarinelor, de glasul alămurilor și ropotul tobelor cutremură văzduhul.

În flancurile și în coada omizii cu mii de picioare ce se întinsese de la un capăt la altul al tîrgului zburară pietre, bețe și bucăți de gheață : se dezlănțuise puștimea. Prin strigătele ascuțite ale copiilor, răzbăteau ici-colo glasuri de bărbați și femei :

— ...Bisericile !... Iuda... Fiară sîngeroasă... Dar-ar... Ai ars bisericile !

— Moarte lui Zîkov !

— Bravo, Zîkov ! Bine le-ai făcut !

În marginea tîrgului, cînd ariergarda detașamentului se lăsa spre rîu, din podul unei căsuțe prăpădite, hîite, pocni un foc de armă. Călărețul din coadă veni peste cap, în zăpadă.

Cinci inși ieșiră îndată din rînduri și peste cîteva clipe fu zvîrlit din pod leșul sfîșiat al băiețașului care trăsese.

Capitolul XIII

Zîkov îi zise lui Sramnîh ce călărea alături de el:

— Cine te-a pus, diavole, să mi-o arăţi pe fetişcana aia?

— Te-ai aprins rău?

Zîkov nu răspunse. De pe faţa lui posomorîtă curgea o privire rece şi goală.

— Dacă ţi-a căzut cu tronc, trebuia s-o iei cu tine. Nevastă-ta n-ar afla nimic, că în munţi e loc, slavă Domnului... Aşa, o să se bucure altcareva de ea... Numai proştilor le e milă de fata mare.

Zîkov tăcea.

— Da de ce ai întins-o aşa repede? Mai întîi trebuia să faci niţică ordine, cît de cît.

Zîkov bombăni în barbă.

— Mă apasă ceva pe inimă. Prea o făcurăm lată. Tiii, era să uit...

Scotoci cu privirea printre rînduri.

— Kuriţa! îl strigă el pe unul roşu la faţă şi cu o mustaţă ca focul, îmbrăcat cu o manta neagră, de pe vremea lui Nicolae, cu guler de biber. Trage o goană pînă la oraş şi spune-le că am poruncit cu străşnicie ca de acum piaţa Catedralei să se numească Piaţa Zîkov. Şi să vopsească toate tăbliţele... Na, ai văzut? Taman asta uitasem... Ai înţeles? Piaţa Zîkov. Executarea!

Pe nesimţite Zîkov s-a pomenit singur şi răznit de toţi, tocmai în coada detaşamentului. Capul îi căzuse în piept: poate moţăia, ori poate era împovărat de gînduri mustrătoare.

Au poposit peste noapte pe malul dinspre şes al rîului. Vara se învolburau aici ierburi înalte, împestriţate cu flori. Acum, peste tot se ţuguiau stoguri. La lumina focurilor, tabăra partizanilor, aşezată între stoguri, părea o şatră de nomazi. Pestriţătură de haine: din stofă, mătase foşnitoare, brocart, catifea şi pluş. Grupurile gălăgioase închipuiau buchete multicolore, care-ţi luau ochii. Malul răsuna de nechezatul şi fornăitul cailor, de chiotele şi cîntecele oamenilor care aduceau din pădure doborîtură uscată. Unul tivilichiu prinse a hăuli o cîntare, acompaniindu-se la armonică. Un strigăt puternic sparse liniştea codrului:

— Adă de-alea cu răşină-ă-ă!

Lîngă cazane se îmbucătăţea carnea. Bucătarul, o huidumă pîntecoasă cu înfăţişare de fătălău, trăgea cu înverşunare măruntaiele dintr-o gîscă, tot potrivindu-şi mitra duhovnicească ce-i luneca mereu pe ochi. Poznaşul de Kolşa i-a smuls-o din cap şi a rupt-o de fugă căpreşte prin nămeţi, hohotind în gura mare.

— S-auzim de bine, domnule anhireu cutare!

Huiduma căscă o gură cît o şură, apoi aruncă gîsca şi întocmai ca o căpiţă care ar fi făcut brusc picioare se luă după şugubăţ.

— Dă-mi-o înapoi, tîlharule! Te omor!

Scînteile zburau în toate părţile ca nişte păsări de jar. Deodată, un stog luă foc şi începu să se destrame în straturi şi să se năruie, repezind flăcări spre cer. Deasupra taberei se învălmăşiră pale de lumini dănţuitoare, iar întunericul din jur deveni negru ca funinginea şi scămoşat pe margini. Fumul vînăt-sîngeriu plutea ca o leneşă visare.

Înfulécau pe rupte, înfigîndu-se la bucățile cele mai grase, pe care le sărau vîrtos, iar în ciorbă puneau la piper, de-o făceau iute ca focul. Kolșa liorpăia fiertura de-a dreptul din ciubăr, pescuind bucățile cu laba — mă, da bună mai e! — și era mînjit și umflat la bot ca după o bătaie zdravănă.

Au dormit în ger sforăind de zor, răpăind ca tobele, înjurînd și aiurînd în somn. În răstimpuri, un guițat ca de godac adormit străbătea tabăra. Santinelele de lîngă focuri răspundeau cu explozii de rîsete:

— Al dracului, fătălăul! Ce zici, ce glăscior are!

Către ziuă, cînd stelele sclipeau mai tare și focurile mai ardeau încă, veniră doi călăreți în goana cailor.

Ei îl chemară pe Zîkov deoparte și-i povestiră ce se petrece la el acasă: mulți kerjaci și mujici l-au părăsit, întorcîndu-se la rosturile lor și, dacă Zîkov mai întîrzie mult, or să plece toți. Zîkov se făcu verde la față:

— Uite, acum ar fi bun Năpîrstoc!

Se plimbă îndelung încolo și încoace în jurul focului, mușcîndu-și mustața. Într-un tîrziu, îl sculă pe roșcovan și, pradă unui zbucium cumplit, îi vorbi cu glas tainic:

— Ei, Sramnîh... Te-ai trezit? Ascultă... Tu, diavole afurisit, mi-ai tulburat inima. Pricepi? Și o dată cu ea mi s-a topit jumătate din tărie. Hai să ne socotim ca să fim chit.

Căpățîna roșcovană a lui Sramnîh tremura de spaimă. Își ferea ochii în lături, neputînd înfrunta privirea sălbatică a celuilalt. Nu mai era Zîkov,

ci necuratul. În ochi îi scăpăra o lumină verde, fălcile i se încleștau și i se căscau, barba i se făcuse de smoală și în dreapta uriașă strîngea bezmenul.

— Zîkov, tătucă! Stepan Varfolomeici...

Dar Zîkov nu ridică bezmenul, ci rosti cu un glas fioros care sună în urechile lui Sramnîh ca țiuitul unui ferăstrău ce taie fier:

— Pui șaua și te duci la noi acasă. Într-o mîitură să mergi. Acolo, faci ce-o să-ți spun eu acum.

Tot restul nopții, pînă s-a crăpat de ziuă, a tot rătăcit printre focuri, încercînd să-și citească soarta în stele, dar n-a putut afla ce avea să se întîmple de-atunci înainte, pentru că acolo, înainte, totul se topea într-o pîclă înfiorată.

Nimeni n-a închis ochii pînă în zori nici în casa lui Perepreev, iar zorile descoperiră jariștea stropită de șiroaie de lacrimi. Ochii dureau din pricina fumului înțepător, larma tîlhăriilor mai stăruia în urechi.

Morții erau mulți și bociți amarnic, dar nu avea cine să-i prohodească. Nastia — fericită și fără habar. Își amintea cu recunoștință — Doamne iartă — de noaptea aceea dintîi, de cei trei bărbați în puteri și de nesățiosul Garaska.

Nastia e bisericoasă și ar vrea să se spovedească, dar cui? Preoții-s morți, bisericile arse. Trage cu ochiul la icoane, își face cruce, oftează. Ar trebui să verse lacrimi de căință, dar pas de plînge cînd masa și toate lavițele gem sub greutatea atîtor lucruri de preț furate de Garaska. Dacă flăcăul e mort, odihnească-se în pace, dar dacă

trăieşte, şi-o aminti de ea şi se va întoarce. Eh, Garaska, Garaska ! Dulce ţi-e amintirea — Doamne iartă !

Paznicul cu două cojoace şi cîţiva băieţi de prăvălie de-ai lui Şitikov tîrau din casa lui Pereperev leşul lui Vanka-Privighetoare. Servitoarea freca cu piatră măcinată petele de sînge de pe duşumea. Au chemat un dulgher şi s-au învoit cu el din preţ să repare uşa.

Cei vreo zece soldaţi cîţi au rămas, ajutaţi de orăşeni, săpau la cimitir o groapă comună şi aşezau înăuntru morţii.

Toată lumea avea treabă pînă peste cap. Gerul s-a mai înmuiat şi s-a aşternut o ninsoare cu fulgi mari, flocoşi.

Prin ninsoare se desluşea silueta sumbră a spînzurătorii şi tăciunitele turle păreau alte patru spînzurători. Stau negre ruinele caselor arse, iar cele scrumite de pîrjol se risipiseră, pulbere neagră, în tuspatru zările. Cu degetele negre ale negrelor coşuri stingherele vetre ameninţau cerul.

Muncit de gînduri negre, Zîkov îşi călărea fugarul negru ca diavolul, dar oamenii lui erau voioşi.

Detaşamentul s-a răsfirat din nou pe poteci de munte, care pe unde a apucat. Mergeau fără grabă, cu caii la pas, avînd drept singur ordin ca toată lumea să se înfăţişeze la căderea nopţii în locul convenit.

Cînd om ajunge în tabără, gîndeau oamenii, Zîkov o să ne dea conced. De ne-am vedea mai degrabă acasă, să punem bine toată aurăria şi argintăria. Destul ne-am războit şi ne-am făcut de cap !

Ăi patru de au mas noaptea la Nastia îşi amintesc de ea. Mă, ce muieruşcă... Pepenaş, nu alta... Păcat de nărodul ăla de Garaska. E-eh !... Cînd o afla Grunia !...

Lîngă focuri, cîţiva turtesc cu pietre vasele de argint luate din biserici, pînă le fac cocoloş. Dincoace, unul l-a plesnit pe altul peste bot, dincolo, la împărţeală, patru s-au luat la bătaie.

Pădurea e verde şi întunecoasă. Fulgii mari de nea acoperă pe-ndelete hăţişurile sălbăticiunilor.

...E noapte. Ninge. Tania s-a apropiat de balcon — de balconul acela — s-a oprit la fereastră şi şi-a lipit de geam chipul ce părea o poveste frumoasă şi tristă. Afară nu s-a schimbat nimic — întuneric, ninsoare. Nu se mai văd focuri, nu se mai aud cîntece, chiote, a pierit şi călăreţul de fontă. El a plecat pentru totdeauna în goana calului într-o altă poveste, înfricoşătoare, aievea...

...Fata tristă şi drăgălaşă dintr-o tristă poveste rusească fu smulsă din lumea viselor de un plînset. Un glas o chema. Dar se închisese în sinea ei şi nici un glas nu-i mişcă inima. Arde toată, în ochii ei mari cenuşii e visare şi zbucium. De două ori i-au zdrobit inima, orfană de două ori a rămas. Ce se va petrece mîine, poimîine, după trei zile ?

Spre capătul celei de a treia zile primul partizan a ajuns la ferma lui Zîkov, iar în cursul nopţii au sosit şi ceilalţi.

În ogradă şi în pădure e puhoi de oameni, dar focurile ard fără voioşie şi cîntările au amuţit toate.

Încă în ajun, în faptul dimineții, s-au pomenit deodată cu Sramnîh, care i-a trezit pe toți, strigînd cu un glas ce te umplea de fiori :

— Ia nu mai trageți la aghioase, mă flăcăi, că starețul vostru Varfolomei s-o pristăvit.

Vestea a stîrnit mare tărăboi — Sramnîh alergă s-o trezească pe muiere, dar o găsi sculată : tocmai spusese o scurtă rugăciune și se apucase să frămînte aluatul.

— M-am dus să-i duc plecăciune de la feciorusău, de la Stepan, spuse Sramnîh ferindu-și privirea. Scapăr un chibrit și cînd mă uit, bătrînul e culcat în coșciugul lui. Moșule ! Tace. Strig ceva mai tărișor — nimic. Atunci vin lîngă el și mă las în genunchi : nu suflă. Mă trag înapoi, de parcă m-ar fi izbit deodată în piept un vînt năprasnic. Și avea o față întunecată, de mă cuprinse spaima...

La înmormîntarea lui Varfolomei a venit mulțime de kerjaci. Au răscolit pădurea și văgăunile, căutîndu-l pe Sramnîh, dar n-au reușit să-i dea de urmă : o întinsese, nelegiuitul.

Un flăcău din așezări îndepărtate le-a adus vestea că în ajun l-au găsit pe moș Semion mort în pădure. Ucis.

— Cum ? L-au omorît pe starețul Semion ?

— Îhî... I-au tăiat capul...

L-au așteptat pe Zîkov, dar el întîrzia să apară. Vagmistrul căruia îi încredințase comanda le-a spus că Zîkov a cotit-o spre Mulalî-selo.

După ce l-au îngropat pe bătrînul Varfolomei, cei mai mulți kerjaci s-au întors definitiv la vetrele lor. Au rămas numai cei credincioși lui Zîkov

— credință plămădită în sînge. Și totuși, detașamentul se înmulțea mereu : pe toate cărările bătute de fiare, de piciorul omului ori de copita calului, veneau într-una dezertori din tabăra albilor, muncitori de la exploatările miniere, tăietori de pădure, tot felul de sărăntoci, mici cete — de cîte cinci-șase inși — de partizani, vagabonzi, oameni scăpați de la ocnă. Au mai venit și o mînă de kirghizi, de calmuci-telenghiți, ba chiar și un diacon tuns, cu doi seminariști, pe care băutura îi abătuse de pe făgașul celor sfinte.

Veneau toți acei care îi urau de moarte pe albi și auziseră de Zîkov. Pe unii îi mîna lăcomia ori lașitatea. Pe alții — cei tineri — eroismul, dorința de a lupta în apărarea siberienilor iubitori de libertate și care gemeau sub asuprirea strivitoare a kolceakoviștilor. Alții, în sfîrșit — bețivanii, hoții, hîlharii — erau puși pe pleașcă și omoruri.

Dar într-o privință, printr-un fel de înțelegere mută, erau cu toții la un gînd : cum din nuiele multe se leagă mătura, la fel și puterea trebuie strînsă într-un singur mănunchi.

Și peste toate acestea stăruia întunecata lege născută în furtuna răzmeriței : ucide, de nu, vei fi ucis.

Toate trebuiau rînduite, toți oamenii ăștia trebuiau puși la treabă. Unde o fi stăpînul ?

E drept că Zîkov cotise spre Mulalî-selo, dar brusc și-a schimbat gîndul — fir-ar să fie de viață ! — și în toiul nopții a bătut la poarta îndepărtatei ferme a bunului său prieten Terioha Tolstolobov.

— Tu ești, frate Stepanușka ?! Ce vînt, ce vijelie mi te aduce ?

Capitolul XIV

Terioha Tolstolobov, iscusit vînător de urşi, era un bărbat zdravăn, de o vîrstă cu Zîkov. Acest ţăran rus nu era kerjak, ci de credinţă ortodoxă, popească. Avea douăzeci şi două de vaci, opt cai, cinci cîini şi două neveste : una bătrînă, cealaltă tînără. Pe bătrînă o ocăra şi-o bătea, iar pe cea tînără, Stepanida, o giugiulea şi o răsfăţa cu daruri. Întotdeauna însă, după plecarea lui Zîkov, îi trăgea o mamă de bătaie.

— Ai mai vînat ceva urşi ?

— Da ce vrei, să mă uit la ei ? Chiar deunăzi am ucis patru şi am prins un ursac de viu. Vrei să-l vezi ? L-am închis în baie.

— Dar pe albi, pe cehi ori pe poleaci îi baţi ?

— Cu aşa ceva nu mă ocup. Ş'apoi, n-am ce să mă tem de ei, că în gaura asta nici dracu nu mă dibuieşte.

Gospodăria lui se afla undeva în creierii munţilor — o adevărată fortăreaţă înconjurată de codru des. Nici un drum nu ducea într-acolo, în afară de întortocheate şi neumblate poteci croite de marali, capre de munte şi urşi. Dar calul negru al lui Zîkov ştia să se caţere pe coaste abrupte.

Zîkov nu e în apele lui. Mormăie :

— Spui prostii, Tolstolobov. Cum, nu vrei să dai şi tu o mînă de ajutor obştei ?

— Uite că nu. Mă doare în cot de obşte !...

...Cine să mai doarmă !

De pe salteaua largă, gospodărească, sări Stepanida. Era într-o cămaşă scurtă, trandafirie. Strigă :

— Bine-ai venit, Stepan Varfolomeici ! şi trecu fuguţa prin faţa oaspetelui acoperindu-şi cu mîna pieptul fremătător. Picioarele-i albe scăpărară pe blănurile de urs.

Zîkov, care se aşezase lîngă masă, nu-i aruncă nici o privire. Era posomorît. De după perdeluţă se auzea trebăluiala harnică a Stepanidei, care turna apă în samovar.

— Aş bea nişte vin... făcu Zîkov. Nu vreau ceai.

— Vin !? se miră gazda şi-l bătu pe umăr : de cînd ?

Apoi Terioha Tolstolobov îl privi cu teamă şi nedumerire în luminile ochilor :

— Ia spune, ce ai pe suflet ? Ce ai păţit ?

Stepanida îl iubea pe Zîkov ca o nebună, el însă n-o băga în seamă. Cu un an în urmă Stepanida a vrut să se spînzure, dar au găsit-o la vreme. Şi iat-o acum desluşind dintr-o dată tîlcul suferinţei lui Zîkov.

— Stepan Varfolomeici, pe cîte văd a dat năpasta peste dumneata.

El pregeta să răspundă. Buzele i se schimonosiră, sprîncenele-i zvîcneau.

— Niscai fleacuri, făcu el. Mă rîcîie nu ştiu ce la inimă.

Orele mici de la capătul nopţii i-au găsit pe cîteşitrei beţi. Terioha se trînti în pat şi o înlănţui pe Stepanida cu amîndouă mîinile pe sub sîni, de parcă ar fi prins-o într-un cleşte. Iar Zîkov, cul-

cat într-un colț pe blănuri de urs, se uita în tavan și ofta într-una, clătinînd din cap.

Îndată ce Terioha începu să sforăie, Stepanida lunecă ușoară ca un pește din brațele muiate de alcool și se tîrî în genunchi pe întuneric pînă la Zîkov.

— Lasă-mă, Stepașka, nu-mi arde de tine, spuse el.

Stepanida îl săruta pe ochi, pe obraji, îi căuta gura cu buzele și, strivindu-și sînii de pieptul lui, murmura cu limba împleticită de băutură :

— Vai, Isuse Cristoase, ce păcat greu, vai, ce păcat... Stepanușka...

Zîkov o îmbrînci. Femeia se tîrî înapoi la bărbatul ei și se chirci lîngă el în capul oaselor, plîngînd într-una și suflîndu-și nasul în poalele cămășii. Terioha mîna porcii la jir.

Spre cîntatul cocoșilor, prin tindă se auzi umblînd tiptil Lukeria, o femeie de patruzeci de ani, speriată și îndobitocită, care trăia în cealaltă jumătate a casei cu cele două fiice, ciupite de vărsat, fete-n păr amîndouă. Intră sfielnică și temătoare și se apucă să facă focul în sobă.

Dimineața baia era gata încălzită. Zîkov luă cu el un sfert de vin și intră să se abureascǎ. Era o baie încăpătoare, cu tindă — lui Terioha Tolstolobov îi plăcea să trăiască bine.

În tindă era ursacul legat cu un lanț. Ședea cîinește pe laviță și tot ca un cîine se scărpina după ureche cu laba din spate. Cînd intră Zîkov, ursacul începu să mormăie, sări de pe laviță și se băgă dedesubt. Ochii mînioși ai sălbăticiunii din taiga aveau licăriri verzi. Zîkov se dispuse imediat, și un zîmbet îi însenină chipul.

— Martinică !

Îl trase afară din ascunzătoare. Ursacul îl lovi rău cu laba, se stropși la el ca o mîță și-și rînji colții. Zîkov îi scoase lănțugul. Ursacul se zborși, și țuști înapoi sub laviță. Zîkov îi întinse o bucată de pîine, dar el își suci botul într-o parte, tremurînd tot. Dar cînd Zîkov muie pîinea în vin, el adulmecă mai întîi, apoi o înfulecă.

Zîkov se dezbrăcă, luă o măturică, pușca, bezmenul, pistolul și pumnalul și intră în baie. Și-a snopit în dușmănie trupul cu măturica, a ieșit în curte să se tăvălească în zăpadă, iar s-a snopit — degeaba, zbuciumul din inima lui nu se potolea de fel.

Din cînd în cînd mai trăgea cîte o dușcă.

Ursacul îi lingea tălpile mari, scorțoase, cerșind vin. Pîine goală refuza să mănînce, dar pîinea înmuiată în vin o înfuleca hulpav, pufnea scuturînd din cap și scoțînd un fel de răcnete de bucurie, în timp ce ochii-i străluceau a zîmbet, ca doi bumbișori galbeni în soare.

— Ce știi tu, fiară mică și dragă... ăi fi rîzînd în sinea ta de Zîkov, de tolomacul ăsta bărbos. Rîzi, frate... Că și eu rîd de mine... Amîndoi sîntem fiare, deopotrivă, asta-i...

Și uite-așa a ținut-o trei zile și trei nopți.

În nopțile albastre, cu lună, cineva ofta la fereastră și bătea rugător în geamul înghețat.

Și de fiecare dată răspundea dinăuntru o voce răgușită care făcea să răsune tot feredeul :

— Pleacă, Stepașka !

Zîkov n-are chef de Stepanida. Gîndul îi zboară mereu la o anume casă albă din tîrgul acela, la fata cu ochii cenușii, cum nu se află alta pe lume.

Cînd se gîndea stăruitor, pironind privirea nesigură a ochilor împăienjeniți în vreun ungher întunecos, deodată, în ungherul acela apărea Tania. În asemenea clipe ursacul se zbîrlea și o zbughea sub laviță.

— Zîkov, dragule !...

Și tot atunci, departe, în orășelul stins, lîngă patul cald, feciorelnic, acoperind cu capul luminița candelei și tot restul lumii, răsărea din semiîntuneric Zîkov :

— Taniuha, turturica mea...

— Ah, pentru ce ai venit, ca să mă chinui ?

— Simt că-mi pierd mințile. Te văd ca aievea. Mă fată, mă...

— Atunci ucide-mă, cum l-ai ucis pe tata...

Ușa cu clanța de cristal scîrțîia, și în camera Taniei intra maică-sa. Ursacul mîrîia deodată ascuțit, iar Zîkov gemea, ducîndu-și o mînă moale la inima ce și-o simțea ca de cîrpă.

Cînd în zorii celei de a patra zile ieși din baie, era din nou Zîkov cel din totdeauna, energic și viguros.

După ce îmbucă la repezeală varză cu ceapă și goli o bărdacă de cvas, își înșeuă calul. În ochii lui se citea o hotărîre nestrămutată.

— Rămîi cu bine, Terioșa. Să știi că la o adică, vin să mă ascund aici. N-o să mă vinzi dușmanilor ?

— Așa mă cunoști ? ! Mai bine să-mi reteze căpățîna...

— Ascultă, Terioha, te-aș mai întreba ceva : dacă ți-aș cere să găzduiești cîtva timp o fată, un fel de călugăriță, ce-ai zice ?

— Ad-o încoa și n-ai nici o grijă, răspunse Terioha clipind cu înțeles.

Zîkov îl amenință cu degetul și-și îndemnă calul la drum.

De îndată Terioha o luă la judecat pe Stepanida, așa cum era la ei rînduiala. Ea fugea în jurul mesei, sărea pe lavițe, țipa :

— De m-ai tăia bucăți-bucățele, de mi-ai scoate și sufletul din mine, mie tot mi-e drag. Da, diavol pocit ce ești, mi-e drag, mi-e drag, mi-e drag ! Prin bluza sfîșiată se bulbucau sînii ei goi și rotunjimile umerilor.

— Află că lui nici nu-i pasă de tine !

Zîkov s-a întors acasă. Crucea kerjăcească, de aramă, prinsă deasupra porții se înverzise de cocleală. Toată ferma i se părea străină.

Pe mormîntul tatălui său zăpada se și nămețise. Zîkov nu s-a dus la mormîntul acela, iar pe nevastă-sa o obidea și o repezea la tot pasul.

Temîndu-se ca stăpînul să nu-l omoare la mînie, Sramnîh s-a făcut nevăzut, așa că Zîkov trebuia să puie singur rînduială în toate.

Dis-de-dimineață era în șa, nemaiprididind în tot locul : colinda fermele și cătunele, îi îndemna pe kerjaci și pe ceilalți țărani să se întoarcă la el, spăimîntîndu-i cu cehoslovacii, cu maghiarii, cu albii, cu roșii, cu pîrjolul. Reuși să-i înduplece pe cîte unii mai tinerei, dar bărbații în puterea vîrstei nu se mai învoiau de fel să-și părăsească sălașele. Era urmarea celor spuse de starostele Varfolomei și a morții sale năprasnice.

Acum, detașamentul era o adunătură ; jumătate oameni noi, o pestrițătură de cugete și inimi bă-

tucite. Era nevoie de măsuri aprige ori de năvăliri dezmățate, altfel praful s-ar fi ales de oastea lui.

Gîndurile lui Zîkov se clătinau ca o cumpănă, cînd negre și apăsătoare, cînd peste măsură de aprinse și de vijelioase ca o viitură ce se prăvale din munți.

Uneori îl furau visurile: o să lase totul, o să plece pe furiș în tîrg, o să-i cadă în genunchi fetei de negustor, ea o să-l ierte și...

Într-o noapte, ferindu-se de privirile cuiva, a intrat în casa de rugăciuni, a aprins o lumînare la icoana Mîntuitorului, apoi a mai aprins una, la o altă icoană. Prima lumînare s-a stins. A aprins-o iar. S-a stins a doua. Din nou a aprins-o. Atunci s-au stins amîndouă și a năvălit întunericul.

Întîmplarea îl tulbură, mîinile care țineau piatra și amnarul fură cuprinse de tremur. Prin încăpere plutea, țăndărindu-se și pierind în răstimpuri, un zvon de clopote, ușor ca un susur, un glas gemut implora îndurare, apoi se auzea un pîrîit de oase, iar două glasuri — al lui și al lui Vanka-Privighetoare abia auzite în beznă — viersuiau fierbinte un cîntec: *„...strugurel tot ciugulea, în pat ramuri mi-arunca"*. Li se alătura un glas de fată: „Zîkov, dragule"...

— Cha! tuși Zîkov amenințător și a sfidare. Încăperea vui, ecoul se stinse brusc, se revărsă din nou în hohot, în chiot și iar se stinse.

Umerii, pieptul și inima lui Zîkov se făcură din nou ca de fontă.

Cu mișcări energice scăpără din amnar și se apropie de un sfeșnic învelit într-o crustă de ceară. Flăcăruia născîndă pîlpîi tare, apoi se aplecă parcă

suflată de cineva. Lîngă sfeșnic stătea, alb ca peretele, bătrînul. Zîkov se trase înapoi, căzu într-un genunchi, sări în picioare și, cu brațele întinse, se repezi în neștire spre ușă.

Lăsase ușa vraiște. În casa de rugăciuni se învolburau vîntejuri, și prin noapte îl urmărea pe fugar ceva negru și înspăimîntător ca întunericul:

— Blestem ție... apostatule... Vînzător de Cristos...

— Tată, tată, horcăia Zîkov, năpustindu-se în bezna înviforată. Părul i se făcuse măciucă, umerii i se zgîrceau și simți deodată un gol în pîntecu-i și-n pieptu-i reci ca gheața.

Era o noapte fără stele. Brazii vuiau în viscol, vîntul zburlit urla și gemea, și nicăieri nu se vedea vreun foc de veghe.

Zîkov căzu bolnav.

Chinuit de coșmarurile fierbințelii, sălta în așternut, strigînd gornistului să sune adunarea: roșii uniți cu albii vin să-l înhațe pe Zîkov. Innokentievna, care îl îngrijea zi și noapte — ba îl freca cu zeamă de ridichi, ba îi punea în cap o năframă de la o icoană străveche a Mîntuitorului — pica de oboseală.

Intrau partizani, schimbau în șoaptă cîteva cuvinte cu Innokentievna, clătinau din cap, după aceea țineau sfat în jurul focului, întrebîndu-se: dacă moare Zîkov, ce să facă, unde să se ducă?

A patra zi și-a revenit. A închis casa de rugăciuni cu lacătul, și-a pus cheia în buzunar și, către seară, înainte de asfințit, s-a dus la cimitir unde a zăbovit îngîndurat, cu capul descoperit, la mormîntul tatălui său. Mormîntul îi părea străin și vrăjmaș, nu-i venea să se roage.

Soarele lumina ca primăvara, zăpada scînteia orbitor. Zîkov privea pieziş crucile negre.

Şi Afanasi Nikolaevici Perepreev, unchiul Taniei, străbătînd în acele zile cu trăsura străzile devastate ale orăşelului, trăgea cu coada ochiului la crucile negre ale bisericilor şi clopotniţelor pîrjolite.

La întîlnire curseseră multe lacrimi de bucurie, de groază, lacrimi de orfan. Venise toată familia la cimitir şi se rugase la mormîntul cu o cruce lată, de lemn, cu icoana Sfîntului Nicolaie făcătorul de minuni înscrisă la mijloc. La parastas slujea părintele Piotr. Cel mai avan se căina mama Taniei : i s-au tăiat picioarele şi s-a prăvălit în zăpadă.

Afanasi Nikolaevici grăi :

— A fost un martir.

— Întocmai, încuviinţă părintele Piotr. Cei dimpreună cu sfinţii... Iar aici e înmormîntat doctorul cu toată familia. Şi-a otrăvit fiul — un băieţel de zece ani — fiica, soţia, apoi a luat şi el otravă. De frică să nu nimerească în ghearele lui Zîkov... E înfricoşător...

Tania îşi ştergea lacrimile cu manşonul ei alb. Verocika se uita undeva într-o parte, muşcîndu-şi buzele ca să nu plîngă. Obrajii ei palizi zvîcneau.

Rîzînd în hohote, o coţofană se mută de pe un mesteacăn pe altul, stîrnind o ploaie diamantină de zăpadă albăstrie.

— Toţi fug spre răsărit, povestea unchiul. Mai întîi trupele, iar după ele şi populaţia : marii comercianţi, negustorii mai mărunţei, funcţionarii publici, într-un cuvînt : burjuii, cum li se spune acum, ca şi oameni de toată mîna. Dacă aţi vedea ce se petrece prin trenuri ! Dumnezeule mare ! În vagon, omul devine fiară. Fiecare se gîndeşte numai la sine. Uite, eu, bunăoară, sînt om blînd, cu frica lui Dumnezeu, şi totuşi mă bucuram cînd aruncau bolnavii pe fereastră. Of, Doamne, Doamne. Cînd închid ochii şi-mi aduc aminte de cîte am văzut, mă înfior. Uitaţi-vă cum am albit.

Afanasi Nikolaevici semăna cu tatăl Taniei. Unchiul o ţinea la braţ, şi ea se strîngea tandru lîngă el.

— Şi voi trebuie să fugiţi, fu de părere unchiul. Că dacă vin roşii, e de rău.

Tocmai intraseră în casă şi se dezbrăcau în antreu.

— Unde să fugim ? întrebă Verocika.

— În Mongolia. Ieşim pe Tractul Ciuiski, ajungem prin Koş-Agaci, la Kobdo, pe urmă la Uliasutai.

— Ne omoară pe drum, spuse mama.

În ochii Taniei scăpără o lumină înfrigurată :

— Să mergem la Zîkov, rosti ea extatic. Zîkov o să ne dea o escortă.

— Termină ! o repezi maică-sa. Iar Zîkov ? ! Nu ţi-e ruşine...

— Da, da, la Zîkov ! izbucni Tania cu obrajii văpăi. El e salvatorul nostru.

— Ce face ? Salvator ? ! se înfurie mama. Haimana nenorocită ce eşti !

Tania tresări, apoi îşi aruncă cozile pe piept, maltratîndu-le în neştire :

— Îl iubesc pe Zîkov ! Îl iubesc, îl iubesc... O să plec la el... Uite aşa !

Degeaba a vărsat mama şiroaie lacrimi, degeaba a ţipat la ea şi a bătut din picior.

Tania îşi astupa urechile şi făcea „nu" din cap. Ştia una şi bună :

— Îl iubesc, îl iubesc, îl iubesc...

— Scîrbă afurisită, strigă mama şi-i arse o palmă zdravănă, apoi încă una şi încă, şi încă. Na, putoare, na !

Unchiul se uita la ele cu gura căscată.

— Admiră-ţi nepoata ! ţipă isteric mama. Nişte stricate, asta sînt fetele de azi ! Gemînd, fugi greoi şi stîngaci în dormitor.

Verocika se repezi la soră-sa mai mare, scuipînd-o şi ameninţînd-o cu pumnişorii ei uscăţivi.

— Vrei să te facă tîlhăroaică ? Să te măriţi cu căpetenia bandiţilor ? ! Ptiu !

După ce a plîns pînă şi-a mai uşurat inima, Tania a luat-o spre rîu şi a zăbovit multă vreme pe curmătură, scrutînd stîncile şi pădurile de pe celălalt mal, unde pierise călăreţul cel negru. Măcar o singură dată să-l mai vadă ! Zîkov, Zîkov ! Dar zadarnic îşi frîngea mîinile, mistuită de dor. Călăreţului negru îi era oprită calea întoarcerii.

Călăreţul cel negru se pregătea să purceadă spre inima munţilor Altai. Acolo se aciuiaseră nişte albi — pulbere, zgură, lepădături — bine adăpostiţi între zidurile albe ale unei mănăstiri. Era ultima redută kolceakovistă din Altai, dar şi aceea destul de şubredă. Vor fi striviţi, stîrpiţi ca ploşniţele pitite într-o crăpătură : vine Zîkov.

Tania îl vede, Tania îi zoreşte la drum pe ai săi. Perepreevii au vîndut la repezeală mobila, vesela, ce n-au vîndut, au dăruit, iar în grădină au

îngropat o lacră cu lucruri de preţ : Afanasi Nikolaevici a muncit două nopţi de i-a ieşit sufletul.

Era o noapte neagră, fără o stea pe cer, cînd a venit după ei cu căruţa un om de nădejde de la ţară. S-au îmbrăcat ţărăneşte din cap pînă-n picioare şi, cu ţăranul acela pe capră, au părăsit oraşul.

Au mers aţă, de la un om de încredere la altul, poposind uneori şi cîte o săptămînă pe la foştii lor clienţi cu care se aveau bine.

A doua zi după ce au plecat, orăşelul a fost ocupat de roşii. În razele soarelui de primăvară, pe catarguri înalte, prinseră a pîlpîi temeinic steaguri roşii. Din capul locului noua putere s-a cufundat în muncă, în viaţă. Dar totul era distrus, prădat, ars, foametea se vădea inevitabilă.

Ia să vedem, care a făcut „ordine" pe aici ?...

Capitolul XV

— Tovarăşe Vasiliev, adă-l pe... cum să-i zic... pe partizanul acela, porunci Blohin, comandantul detaşamentului roşu de avangardă, un tînăr vînjos, de statură potrivită. Faţa lui uscăţivă şi nervoasă, împodobită cu o mustaţă neagră, trăda oboseala, iar privirea-i era mereu la pîndă şi neîncrezătoare. Era îmbrăcat cu o tunică americană de piele, nou-nouţă, bocanci galbeni,

tot americani, cu jambiere, și, aninat de centura galbenă, un pistol.

L-au adus pe partizan. Arăta înfricoșător, cu ochiul stîng scos și tot capul înfășurat într-o cîrpă murdară, de sub care se zburlea o mustață roșcovană. Mai zăcuse și două săptămîni la pușcărie. La masă, în rînd cu Blohin, șed cinci tineri și un bărbos, toți cu căciuli groase, cu apărătoare pentru urechi. Pe masă — șapte puști, cu țevile înainte, hîrtie, o călimară. Este chiar sala unde se ținuse ultimul miting. Un steag pe care sînt brodate cuvintele „Toată puterea — Sovietelor". Portretele lui Lenin și Troțki, chenăruite cu cetină. Intră mereu ostași roșii, raportează și pleacă. Doi, cu armele în mînă, sînt postați la ușă.

Blohin muie penița în călimară și începu interogatoriul :

— Cum te cheamă pe dumneata, tovarășe ?

— Kurițîn Vasili, zis Kurița [1], iertați necuviința, răspunse fără vlagă partizanul, potrivindu-și zdreanța jegoasă cu care se oblojise la ochi.

— Ești din detașamentul lui Zîkov ?

— Da, să trăiți. Din banda dumnealui.

— În ce scop ați venit în acest oraș ?

Kurița clipește din ochiul drept, își netezește mustățile cu palma și răspunde :

— Ca să facem ordine.

— Și ce părere ai ? Ați făcut ?

— Da, să trăiți, făcurăm.

Blohin zîmbi și schimbă o privire cu tovarășii lui, care păreau și ei amuzați, iar Kurița reluă :

[1] Găină.

— Să-mi fie cu iertare, excelență, dar nu mai poci să mai stau așa, stîlp. Îngăduiți să mă așed. Nu mă mai țin balamalele. Tîrgoveții ăștia m-au omorît în bătăi, ba m-au ținut și flămînd... Ca să vedeți ce jigodii... Și cînd te gîndești că toate astea pe degeaba, că eu n-am făcut nimica. Pătimesc din pricina lui Zîkov... Smiorcăi a plîns și, dibuind pe orbecăite un scaun, se așeză.

Bărbosul veni lîngă partizan, își ridică poala cojocului de Barnaul, dădu la iveală o sticlă de votcă și un codru de pîine și i le întinse.

— Ține, să mai prinzi la inimă.

Kurița gîlgîi din sticlă, icni de plăcere și începu să înfulece pîinea, clefăind și înecîndu-se ca un cîine hămesit. Fața i se însenină pe dată.

— De ce a distrus detașamentul vostru cetatea, a dat foc la avutul republicii, a ars magaziile, depozitele de băuturi, casele ? Tovarășe Kurița, cu dumneata vorbesc.

— Ai ?

Blohin repetă întrebarea.

Kurița se ridică puțin de pe scaun.

— Toate aiastea s-a făcut din porunca lui Zîkov, răspunse el, apoi se scărpină și se așeză la loc. Trecletul aista de Zîkov, ieși-i-ar călcîiele din cizme, zicea : Dă-i, arde-i, că eu răspund, care va să zică. Ce țoală babană putui să prăpădesc din pricina lui ! Șubă boierească, dom'le, cu guler de biber, pricepi ? M-o trimis înapoi cu porunca să-i zică d-acu nainte pieții, piața Zîkov. Ei, na c-o botezai. Cît pe ce să-mi lepăd potcoavele la botezul aista. Cum fac ochi, mă uit : Îs la pîrnaie. Și eu care am crezut că-s pe lumea ailaltă. Asta-i

toată tărășenia... hî, hî !... Și m-or chiorît de un ochi, încheie el bine dispus.

— Da de unde ai luat șuba, tovarășe ?

— Cum de unde ? Zîkov mi-o dat-o.

— Da dumneata cine ești, la drept vorbind ? Cu ce te-ai îndeletnicit ?

— Eu mi-s dintr-ăia sărăntoci, ba pot să zic că-s ăl mai pîrlit dintre calici, țăran, ce alta. Pămîntul — atîta știu de cînd m-o făcut mama. Iar de fel îs din satul Srostki, poate știți 'mneavoastră... E p-acilea, pe-aproape...

— Ești un mincinos, Kurița ! Tu ai fugit de la ocnă, de la Alexandrovskoe.

Ochii înguști ai lui Blohin îl pironeau mari și sfredelitori.

Kurița se foi pe scaun.

— Cum, eu ? Asta cine ți-a mai spus-o?

— Un camarad de-al tău. Partizan și el.

Kurița își pierdu cumpătul. Unicul lui ochi se holbase și-i juca în cap, întreaga odaie, masa, armele de pe ea, chipurile grave ale ostașilor roșii se învîrteau cu el, călimara țopăia parcă și iar se așeza la loc.

— Care camarad ? Minte, dom'le ! Cine e, cum îl cheamă ?

— Asta nu te privește, i-o tăie Blohin, punctîndu-și cuvintele cu lovituri de creion în tăblia mesei. Dar cele trei ceasuri de aur de unde le-ai avut ? Tot de la Zîkov ?

— Nu știu de nici un fel de ceasuri.

— Cetățene Stukaciov ! strigă Blohin. Spuneți-i să poftească.

Intră tușind hîrîit croitorul acela slab ca o scîndură. Fața lui de scapet se făcu lividă, buzele

spuzite începură să molfăie în gol, lentilele negre ale ochelarilor scăpărară.

— Ticălosul... L-am scăpat de la moarte și zău dacă nu-mi pare rău. Nu trebuie să-ți fie milă de bestii ca ăsta. Uitați ceasurile. Le avea în buzunarele de la pantaloni, tîlharul.

— Lua-te-ar dracu de turnător ! zbieră Kurița, amenințîndu-l cu pumnu-i bătucit. Las că-ți arată el Zîkov cînd s-o întoarce. Și nu numai ție... pe toți o să vă bage sub gheață... Vi s-o făcut de șefie, mă ? Huo !

— Taci ! răsună glasul de la masă.

Au mai fost audiați și alți martori, printre care și părintele Piotr Troițki.

Depozițiile părintelui Piotr, făcute cu glas întretăiat de tulburare, dar mieros, erau destul de confuze. El respectă autoritățile roșii și a fost întotdeauna pentru forță și dreptate, deoarece, după cum a putut să afle din ziare și, potrivit știrilor răzlețe ce i-au ajuns la ureche, lozincile Puterii Sovietice coincid întru totul cu preceptele evangheliei. Cît despre albi, aceștia îi sînt total indiferenți : incapacitatea lor de a cîrmui, de a fi o întrupare a puterii de stat a adus într-o stare tragică cetatea asta păzită de Dumnezeu. Zîkov ? Ce ar putea spune despre el ? Sectant, fost pușcăriaș, fanatic, fire violentă și despotică, stăpînit, chipurile, de ideea de a reînvia în Rusia cucernicia de odinioară. Dar părintele Piotr n-o crede, deoarece faptele acestui apostat nu-l arată a fi un fanatic al credinței. Mai curînd seamănă cu Pugaciov și, dacă multstimații tovarăși vor binevoi să-și amintească de o anume operă a sublimului nostru poet Alexandru Pușkin...

— Ba, s-avem iertare... făcu Blohin cu ironie, uitîndu-se printre pleoape la popa care se făcuse roşu ca racul.

— Aveţi perfectă dreptate ! exclamă acesta. Am spus-o numai aşa... Exclusiv din punct de vedere istoric ! Fiind de viţă nobilă, în ziua de azi Puşkin ar fi fost un albgardist. Categoric ! Şi şi-ar fi primit desigur pedeapsa meritată... E simplu ca bună ziua.

Blohin scria ceva aplecat cu nasul asupra foii de hîrtie. Ostaşii pufăiau tot timpul, umplînd încăperea cu fum de mahorcă. Afară începuseră să se adune umbrele serii. Vrăbiile ciripeau de zor. Kuriţa, cuprins de toropeală, sughiţa cu palma la gură şi abia îşi mai ţinea ochiul deschis.

— Cetăţene Troiţki, şi voi, cetăţeni, puteţi pleca acasă.

Plecăciunea servilă a părintelui Piotr fu urmată de un ropot de paşi grăbiţi, în care se distingea ţăcănind bastonul croitorului.

— Cetăţene Kuriţin...

Singuraticul partizan îşi smulse anevoie capul din mrejele somnului şi întinse gîtul. Glasul lui Blohin, care citea ceva, răsuna mai tare în sala aproape goală. Cînd explodară cuvintele :

— Condamnat la moarte prin împuşcare !

Kuriţa răcni :

— Pe cine ?! Pe mine ? Capul i se vîrî fulgerător între umeri apoi gîtul i se lungi iar ca împins de un resort, şi Kuriţa căzu în genunchi. Fraţilor, nenişorilor !... Fie-vă milă, domnilor şefi... Bandajul îi luneca, găvanul gol se căsca oribil.

— Dar luînd în consideraţie...

Prosternat în faţa mesei, Kuriţa scîncea udînd podeaua cu bale, pîslarii lui pingeliţi, mînjiţi din belşug cu sînge de om, erau răsuciţi cu călcîiele spre tavan. Cînd l-au pus în picioare şi l-au ajutat să se apropie de masă, îşi ştergea cu pumnul lacrimile ce-i scăldau faţa, desfigurată de tremurul ce-l zgîlţîia.

— Curat găină, spuse bărbosul. N-a meritat să stric votca pe el...

I-au vîrît lui Kuriţa în mînă un plic sigilat şi apoi i-au poruncit să facă cutare şi cutare lucru, străşnicindu-l într-una ca să-i intre mai bine în cap. Blohin se ridică pe jumătate şi, plecîndu-se spre el, îl ameninţă cu pistolul.

— Ai înţeles ?

— 'Nţeles... Aşa... Aşa... bîiguia Kuriţa, care nu vedea şi nu pricepea nimic.

Escorta l-a dus de acolo.

— Aduceţi-l pe... cum dracu îi zice... Tovarăşe Vasiliev ! Să vină următorul partizan de-al lui Zîkov.

Omul care intră suflînd zgomotos şi legănîndu-se pe picioarele-i crăcănate era hidos la vedere.

Blohin îi aruncă o privire pe sub sprîncene, se strîmbă de scîrbă şi strigă :

— Numele !

Cît priveşte pe părintele Piotr, acesta, molfăind ovăz pisat, îndoit cu cvas, îi spunea neveste-si :

— Deocamdată sînt politicoşi... Ca să respect disciplina, s-ar cuveni să-mi ofer serviciile pentru vreo funcţie civilă. N-a mai rămas un intelectual în oraş.

Apoi, fără nici o trecere, buhăi la fiul său, micul Vasea :

— Bagă în tine, animalule ! Pungaş ce eşti...

Vasea, jigărit ca un pui de vulpe, înghiţea în silă, stropind mîncarea cu lacrimi. După corecţia pe care o încasase, era o caznă cumplită să stea pe scaun.

Uf, de s-ar face odată primăvară ! Atunci Vasea o să fure o barcă şi o s-o şteargă la Zîkov. Pe tata îl urăşte, de maică-sa îi e silă : ce a făcut acolo atîta cu partizanul ăla botos ? După aia, cînd cobora scara, botosul i-a dat lui Vasea un ceas deşteptător şi un căţeluş de bronz tare drăguţ : „Ţine, popoiace, că într-un fel m-am însurat cu mă-ta". Aşa i-a spus flăcăul care avea nările în vînt şi nişte ochi de motan. Toate astea Vasea le ţine bine minte. Şi de ce îl face pungaş, de vreme ce a primit lucrurile acelea în dar ?... Nu, hotărît, o să fugă la Zîkov ca să bată cu el pădurile. Iar acolo sînt urşi, draci şi tot felul de duhuri necurate... Bine e să fii tîlhar ! Ca în „Brigandul Ciurkin". Grozavă carte. Cartea asta, ca şi multe altele, Vasea care adoră poveştile, o împrumutase de la Tania Perepreeva.

Îi plac la nebunie poveştile cu haiduci şi Taniei, fiica negustorului. Ah, să fii iubita unui asemenea voinic, să umbli numai în brocart, gătită cu perle, să dormi într-un cort de covoare scumpe, între păduri şi pajişti, iar în zori să-ţi trezeşti iubitul cu o dulce sărutare !...

Tania Perepreeva, fata cernită, luminată de ochi mari, lunecă din realitatea sinistră, sîngeroasă, străbate neguri cărunte, troiene albe şi, luînd-o

pe poteci ce trec prin inima-i de fecioară, se îndreaptă spre albastrele şi neştiutele zări ale basmului... „Zîkov, dragule"...

Zîkov e ca un voinic din basme, turnat în fontă şi putere. N-are stare pe loc. Vrea să plece cu ai lui la luptă, însă trebuie să mai adaste : s-o trimită pe nevastă-sa, Anna Innokentievna, într-un lăcaş îndepărtat — aici ar fi primejdie să rămînă şi, peste toate, nu mai are ochi s-o privească...

Anna Innokentievna bocea : cum să se rupă de el ? Dar cinci căroaie şi fuseseră încărcate, şi vizitiii grijeau caii, pregătindu-i de drum lung.

— Las' că ştiu eu ! Te-ai încurcat c-o curvuleană... Eh, bărbate ! îl ceartă Anna Innokentievna.

Zîkov izbeşte-n podea, de se cutremură casa. Innokentievna tresare şi amuţeşte sub fiara privirii lui.

În acest timp, pe drumul ca palma de pe gheaţa rîului trec călare Kuriţa şi trei ostaşi roşii. Ajung din urmă o sanie mare. În sanie — un ţăran mai trecut, o femeie şi doi flăcăiaşi, dintre care unul ochios şi frumos ca o cadră. Păcat că-i mut... Arată cu mîna şi-şi bagă nasul în guler, de parcă ar vrea să se ascundă.

— Bun întîlniş ! strigă Kuriţa. Mergem tovărăşie ? Are chef de vorbă, dar ostaşii îl zoresc. O ia înainte, dar multă vreme ba unul, ba altul întoarce capul să se uite la sania ce rămînea tot mai departe în urmă.

— ...Noroc, Zîkove! strigă Kuriţa fluturînd plicul. Ai aici o scrisoare de la nişte nacealnici, adăugă el cu o veselie răutăcioasă.

Casa e goală ca o magazie călcată de hoţi. Gospodina nu se vede pe nicăieri. În camera cu pereţii goi, în jurul mesei goale şedeau cinci inşi.

— Şeful 'ce că să vii la oraş... Fără vorbă... Că acu, frăţie,-i cîrmuire nouă şi tu nu mai eşti mare lucru... turuia Kuriţa clipind mărunt din singurul lui ochi.

— Am vrea să ştim ce vreţi dumneavoastră, tovarăşe Zîkov, îl întrerupse unul din ostaşi. Să ştim : eşti sau nu eşti bolşevic. Ce tactică duci. Conducerea vrea...

Nicovală e pieptul lui Zîkov şi stîlpi doi îi sînt braţele. Fără cuvînt, desfăcu plicul şi aduse hîrtia la ochi. După ce o citi de două ori, buche cu buche, o rupse, liniştit, în două. — Ce faci, Zîkov ! — apoi o făcu bucăţele şi o zvîrli pe duşumea.

— Scriitor-scriitoraş. Jigodie zice-ţi-aş ! tună glasul lui Zîkov. Aşa să le spuneţi.

Trei piepturi săltau cu răsuflări smucite. Afară, în dreptul ferestrei omătul scîrţîia sub paşi grăbiţi.

— Păi atunci trebuie să vă arestăm...

— Arestaţi-mă ! Cu un gest răsturnă masa cu picioarele în sus şi se ridică, cît era de înalt, maimai să atingă tavanul.

Ostaşii puseră mîna pe arme, Zîkov apucă bezmenul : Kuriţa se trase repede lîngă sobă, strigînd chiar ca o găină :

— Lăsaţi-l, băieţi, daţi-i pace ! Ăsta vă face chisăliţă.

— Conducere ?! Omul de fontă îi bombarda cu cuvinte de fontă. Lui Zîkov nu-i porunceşte nimeni. El îşi este singur domn şi stăpîn.

— Tovarăşe Zîkov, tovarăşe Zîkov, încercau să-l îmbuneze ostaşii cărora le clănţăneau dinţii în gură. Avem ordin.

— Jos armele, porunci Zîkov pe un ton ce nu admitea împotrivire, săgetîndu-i cu privirea vulturească.

Cei trei flăcăi, redeveniţi brusc copii, lăsară ascultători armele şi rămaseră smirnă, cu călcîiele lipite.

Zîkov se îndreptă fără grabă spre uşă. Li se părea că prin faţa lor trece un armăsar buiac, ridicat în două picioare, şi camera se făcu dintr-o dată scundă şi neîncăpătoare.

— Hei ! strigă Zîkov şi spuse oamenilor ce dădură buzna pe uşi : pe ăştia trei îi băgaţi la arest. Le daţi să bea şi să mănînce. Dimineaţa îi trimiteţi înapoi de unde au venit. Iar lu' Kuriţa — jos tărtăcuţa... Altă dată să nu se mai lase prins de cine nu trebuie. Ţeasta o aduceţi aici, s-o văd eu.

Kuriţa scoase un ţipăt ascuţit şi se prăbuşi grămadă.

Capitolul XVI

Apoi a dat dintr-o dată dezgheţul, apele puhoiră devale în goană turbată, iar pîraiele de munte, deşteptate din somn, se zbînţuiau bezmetic, smulgînd podurile putrede.

Drumurile fiind desfundate, Perepreevii au poposit pentru mai multă vreme la un oarecare Tel-

nîh, siberian neaoş şi om de credinţă. Ferma lui era dosită în nişte cotloane sălbatice pe unde numai arar dacă se abătea cineva.

Familia n-o slăbea din ochi pe Tania, şi noaptea o vegheau cu rîndul. Iar Tania veghea nopţile de primăvară : Doamne, cîte stele sînt pe cer ! Iar foşnetul brazilor în noapte nu e ca în alte dăţi, e ca o muzică frumoasă şi pătimaşă. Nu, nici o pază nu va putea s-o împiedice pe Tania să asculte de glasul brazilor, care o îndeamnă să plece în depărtări albastre, de basm.

Iar în depărtările acelea albastre, dar de data aceasta reale, dincolo de creste, sub zidurile albe ale mănăstirii, viteaza şi bezmetica ceată a lui Zîkov scotea din ascunzişurile mănăstireşti rămăşiţele detaşamentului represiv al albilor, aşa cum ai scoate gîndacii pitiţi prin crăpături.

După cîteva ciocniri cu albii, ceata lui Zîkov s-a împuţinat : care a fost ucis, care a fugit, care trăgea să moară, dar pe zăpada albăstruie, între stînci cu muchii ascuţite, între trunchiuri de cetini cu miros de primăvară negreau de-a valma cu partizanii şi destule leşuri de-ale vrăjmaşilor.

Lumînări le sînt brazii, tămîie — aroma răşinii şi prohod — jalnicul foşnet al vîntului prin crengile dese. În mijlocul moartei oştiri, se preumblă grave şi ghiftuite păsări hoitare. Iată una cocoţată pe pieptul unui ofiţer ce nu mai are nici ochi, nici nas, nici obraji. Bumbii de la pepţii tunicii şi un epolet îşi scînteiază aurul în soare. Pasărea întoarce capul în dreapta, în stînga, mişcare ce-i aprinde în ochii iscoditori licăriri de hurmuz, admiră cîtva timp disculeţele aurii, apoi

scoate un cîrîit şi încearcă să le ciugulească, dar se lasă păgubaşă : nu-i place.

Le-o fi plăcut oare neînfricaţilor voinici să se spetească şi să-şi rişte viaţa la fiecare pas, trăgînd şi împingînd patruzeci de verste, peste munţi, prin zăpezi adînci, suind şi coborînd pripoare, înfundîndu-se în văgăuni, tunul acela greu, capturat mai de mult de la cehi ?

Şi totuşi pînă la urmă l-au adus, au băgat în el douăzeci şi două de încărcături şi cînd au tras o dată, deasupra zidurilor albe s-a şi ridicat steagul alb al capitulării.

La început ţăranii s-au bucurat : „Zîkov, tătucă... Izbăvitorule... Apărătorule..."

Două săptămîni a durat asediul. Oamenii lui Zîkov, operînd în mici pîlcuri, jecmăneau negustorimea din bogatele sate ale Altaiului : era nevoie de furaj, de hrană pentru oameni, iar de şchiopăta cuiva calul, scoate, negustorule, calul din grajd. Pe urmă s-au luat de ţăranii cuprinşi, iar spre sfîrşit nu-i prea ocoleau nici pe mijlocaşi. Şi, după cum se ştie, în Siberia sărăcimea e puţină, a început să cîrtească şi s-a înverşunat împotriva lui Zîkov aproape tot Altaiul. Nevestele trupeşe ale localnicilor îşi spăimîntau plozii cu numele lui :

— Astîmpără-te, ghiavole, că acuşica vine Zîkov !

Iar babele şopteau şuierat :

— Ăsta-i antihrist... Dărîmă bisericile. Cică la Maima a doborît o clopotniţă. Cremenal, ce mai !...

Toate s-au petrecut atît de ciudat, la iuţeală şi prosteşte.

De la o vreme, tîrcolea pe acolo unul scundac, clăpăug, cu față negricioasă, năpădită de o barbă țepoasă, poate cerchez, ori poate ceh, ori vreo corcitură fătată de-o rusoaică. Tîrcolea, adulmeca, tăinuia cu oamenii, cu muierile. Auzirăți ? Zîkov se pregătește să-și prăznuiască biruința !

Și mai treceau galop, prin umbrele serii, din strungă în strungă, din potecă în potecă, sau chiar cavalcadă, pe drumul cel mare, călăreți străini de loc. Dinspre focurile de veghe zboară după ei gloanțele partizanilor. Ho-ho-o ! Împielițaților !

În sfîrșit, iată și praznicul. Băutură — gîrlă, că de bucurie țăranii au fiert la bere... Ura ! Pleacă Zîkov, așa și pe dincolo. Să-l prăznuim, fraților !

La spartul chefului, în ceasul cînd Zîkov își simțea inima parcă mai grea ca oricînd, pe uliță izbucni un tărăboi de pomină : împușcături, chiote, zăngănit de săbii, detunături de grenade, răcnete, vaiete, sudalme.

Pe ușă a năvălit un vălmășag de mutre și urlete. Luciră țevile cîtorva pistoale țintite spre pieptul lui Zîkov, o pereche de galoane își scăpărară aurul, se bîrligă o mustață neagră și sute de ochi se holbară de furie :

— Stai ! Nu mișca ! Mîinile sus ! !

Cît ai clipi, Zîkov sparse lampa. Se făcu brusc întuneric. Gazdele fugiră afară, țipînd de groază. Pocniră cîteva pistoale. Zîkov dibui și ridică dintr-o smucitură o laviță grea, din cedru, de vreo trei puduri.

— Rugați-vă Domnului, blestemaților ! ! strigă el învîrtind lavița cu o putere satanică și crăpînd țestele ca pe niște oale de lut. Mirosea a pucioasă, împușcăturile speriate detunau fără noimă, bezna de smoală se zbuciuma, gemea, țipa ascuțit, scuipa sînge, urla după ajutor.

Zîkov zbură rama dublă a ferestrei, sări afară numai în cămașă și, sub ploaia de gloanțe, porni în goană prin grădini, spre pădure.

Curînd i-au pierdut urma, dar cînd cerul se aprinse de zori, îl văzură iar : stătea pe o stîncă și zvîrlea în jos, ca pe niște ghiulele, slove de fontă :

— Geaba ! Geaba, secături albe ce sînteți. N-ați scăpat, că uite îs viu...

„Viu-viu !" îl îngîna puzderia de gloanțe ce bîzîiau pe lîngă capul său.

— Geaba !... Pe mine glonțul nu mă răpune ! Sînt fermecat ! striga, agitîndu-și pumnii, de vuia Altaiul...

Știa să se cațere ca o capră pe strîmte poteci, prin rîpe și strîmtori de primejdie. Trei inși au vrut să se ia după el, dar teama i-a tras îndărăt ca un magnet.

Răsări soarele, însîngerînd piscurile înzăpezite.

Zîkov coborî în valea unui rîușor, se repezi la un stog și se vîrî în fîn, chiar la poale. Nu-i era frig, era liniștit și deplin stăpîn pe sine. Dar după ce s-a mai încălzit, l-a cuprins un tremur atît de puternic cu zgîlțîieli și clănțăneli de dinți, încît ditamai stogul se cutremura și se zbîrlea ca un arici uriaș.

Capitolul XVII

— Bagă de seamă, Zîkov-taică, să n-o iei pe tract, tai-o peste munţi... Mă gîndesc că lîngă Turaceak se poate trece Bia pe gheaţă. O fi încă destul de bună ca să ţină calul... Totuşi, ai grijă.

Zîkov călărea un armăsar şarg. Calul său negru rămăsese dincolo, împreună cu bezmenul, puşca şi pistolul. Numai pumnalul îl mai avea la el. Era îmbrăcat cu un cojoc şi pe cap purta cuşmă neagră, de care era prinsă o tresă aurie. A luat-o de pe capul unui mort de care era să se poticnească aseară, cînd fugea.

Faţa-i era tristă, avea pungi sub ochi. Părea bolnav.

— Dacă întîlneşti pe careva dintr-ai noştri, să se ducă galop la mine acasă. Acolo a rămas grosul forţelor mele. Aşa să spui la toţi... Cu bine, Mihailo.

Armăsarul îl purtă spre răsărit.

Drumul era cumplit de greu, jaloanele verstelor se perindau anevoie, dar Zîkov cunoştea bine Altaiul şi mergea înainte fără să şovăie. Noaptea poposea pe la ferme şi cătune unde avea cunoscuţi şi-i îndemna cu înflăcărare pe ţărani să-i trimită oameni, dar era refuzat. Iată ce i-a răspuns întărîtat un ţăran cu barba roşie, rumen şi fălcos :

— Da ce, Zîkov, n-ai auzit de congresul răsculaţilor ţinut la Anuisk în septembrie trecut ? Noi vrem ordine, nu pogromuri. Cu pogromuri nu cîştigi nimic, Zîkove. E nevoie de disciplină, ca fiecare să dea socoteală cu toată străşnicia, numai aşa se poate pune rînduială în viaţă... Chiar n-ai citit proclamaţiile armatei ţărănimii răsculate ?

— Da tu proclamaţiile mele le-ai citit ? o întoarse Zîkov.

— Le ştiu şi fără să le citesc : unde a fost un ditamai oraşul, acu au rămas doar tăciuni.

— Şi unde-i, mă rog, armata voastră de răsculaţi ? izbucni Zîkov. Kolceak a făcut-o praf.

— Asta a fost voia Domnului.

— Nu, fraţilor ! Aşa ceva încă nu-i de voi. Mai bine veniţi la mine... Şi îndemnaţi-i şi pe alţii...

— Nu cred c-or să vină, Zîkove, intră în vorbă un bătrîn falnic, cu părul alb. Prea s-au ţinut ai tăi de blestemăţii. Şi-apoi, se zvoneşte că peste tot roşii sînt din ce în ce mai tari, şi kolceakoviştii dau dos la faţă.

— Vom lupta pentru dreptate, stăruia cu ardoare Zîkov. Iar roşii... Nu te grăbi să-ţi dai cu părerea despre ei. Încă nu se ştie.

Pe Zîkov îl roade o nelinişte : ai lui nu se vedeau nicăieri. Să se fi împrăştiat ca o turmă de oi ? Să-l fi părăsit ? De-o fi aşa, o să plece numaidecît în Mongolia, o să se repeadă ca vîntul la Minusa şi o să-şi alcătuiască acolo o ceată. Zîkov trăieşte, şi faptele lui or să facă să vuiască lumea.

Cînd poposea într-o aşezare kerjăcească, flăcăii, ca să nu dea ochii cu el, fugeau în pădure, pasămite după lemne, ori se duceau la fîn, dar bătrînii îl dăruiau cu de toate şi-l pofteau să mai rămînă. Zîkov n-avea însă vreme de ospeţie : soarele îi dădea zor.

La plecare, bătrînii aruncau cam în doi peri:
— Auzirăm și noi de stareţul Varfolomei, părintele dumitale. Dar cîte nu vorbește lumea...
Pe Bia mai era gheață, dar atît de șubredă, încît a fost nevoit să treacă pe jos și încă cu multă trudă, așezînd scînduri înainte de a pune piciorul. Armăsarul șarg și l-a lăsat unui țăran oarecare. La Turaceak a primit în dar un cal bălan, înalt și masiv și o pușcă cu cartușe. Darurile acestea i le-a făcut unul Matiuhin, soldat dezertor, care i-a făgăduit că după ce s-o mai hodini o ţîră o să vină să slujească la el. Neapărat, întărea soldatul, adăugînd că poate o să mai aducă și ceva oameni. Cît despre roșii, se spune că-s o putere foarte severă. Care putere, după părerea soldatului, n-o să îngăduie ceata lui Zîkov.
— S-o văd și pe asta! sări cu trufie Zîkov, amenințînd cu cravașa. Auzi, puterea roșie! Mă faci să rîd. Și eu sînt putere dacă vrei să știi. Am avut două mii de călări! Ce zici?! E asta putere ori ba?
După ce trecu Bia, o luă pe drumul mare, fără să se mai ferească.
Pe cîmpii zăpada se topise, numai povîrnișurile dinspre miazănoapte ale munţilor mai șovăiau încă să-și lepede șubele albe. Pajiștile brunroșcate înverzeau, ici-colo se zăreau viorele și pîlpîiau sfielnic luminițele gălbenelelor. O dată cu razele soarelui venea de sus gîgîit de gîște și țipăt de cocori, ca un cînt de bucurie al unui pribeag reîntors de peste mări și țări. Zîkov ridica ochii și căuta pe cer volnicele cîrduri de păsări, dar își simțea inima grea și rece. Ce rău e să fii singur. Să se ducă la nevastă? Nu. La Stepanida?

Pradă gîndurilor, Zîkov lăsă capul în piept și slobozi frîul.
Și iată, din pădure apăru Tania, gătită cu flori peste straiul ei de călugăriță. O cunună de flori îi împodobea părul; ducea în mînă o lumînare roșie, de ceară.
— Zîkov, dragule.
— Tania!? Cum ai ajuns aici?
— Am fugit la tine... Dacă nu mă vrei, omoară-mă... Te iubesc.
Zîkov își continuă drumul; în fața lui plutește în văzduh Tania, ușoară ca un fulg. Îl privește cu ochii ei mari și spune: „Mi-ești drag".
Zîkov ridică fruntea, se uită în jur și rîde cu amărăciune. Eh, de-ar apărea Tania aievea, ar avea pentru cine să lupte pe viață și pe moarte... E-eh... Dar nu, trebuie să rămînă singur... Piei, nălucire drăcească!
E tot mai aproape de casă. Se vede că-l așteaptă oamenii acolo. O să aleagă numai fruntea, pe cei mai încercați în lupte. Ceata lui va fi ca o stîncă, o vîlvătaie, ca o avalanșă ce se prăvale din munți. Îi spune inima că pînă la urmă o să se ia în colți cu roșii! Întîmple-se și asta...
Într-adevăr, de pretutindeni veneau plîngeri la centru: „E drept că Zîkov îi bate pe albi, dar și pe țărani îi apasă fără îndurare. Rău cu albii, rău cu Zîkov. Ce mi-s unii, ce mi-i altul! Salvează norodul, Putere Sovietică!"
Se înserase. Soarele puhav se aciuiase pe după munţi. Se făcu frig. Văzduhul era curat și limpede. Crestele aflate la mai bine de cincizeci de verste păreau la doi pași, să le apuci cu mîna.

Cobora într-o zănoagă adîncă. În vale înverzeau semănături proaspete, iar în mijlocul lor, într-un crîng încă desfrunzit — un pîlc de izbe mari, o înstărită așezare kerjăcească.

Era sîmbătă. Descălecă și, clătinîndu-se din pricina bolii, intră în casa de rugăciuni.

Luminițele pîlpîie, oamenii cîntă — oameni pașnici între care se simțea ca la el acasă — și mirosea a tămîie. Trase aerul pe nări: întocmai, a tămîie și nu a iarbă de pușcă. Lumina vine de la lumînări, nu de la focuri tîlhărești. Și Dumezeu e aici al lui, kerjăcesc, căruia i se închină de copil. Simți deodată nevoia să se roage, să plîngă și să se pocăiască. Să se roage pentru propria-i soartă, să se închine și să-l implore pe Domnul pentru propria-i fericire: „Dă, Doamne, bucurie robului tău nevrednic, Stefan". Inima-i gemea de durere, și sufletu-i chinuit era prins ca într-un sloi de gheață. Oamenii glăsuiau stihuri, starețul viersuiește vozglasurile și cădelnițează, cădelnița zornăie ușor. Lui Zîkov i se năzare că e o slujbă de îngropăciune, mortul fiind chiar el, Zîkov, că în clipa aceea capacul coșciugului se bate în cuie, norodul cu feștile aprinse îl jelește cu ultima plîngere și îndată răposatul va fi coborît în groapă. A-ah!...

Înhață o bancă să-și zobească vrăjmașii. Țipete, vaiete, hălălaie. Calul cel negru îl duce ca vîntul prin ploaia de gloanțe, pîrjol, vijelie, apoi — hîrști! i-au zburat capul de pe umeri. „Hîc", face Năpîrstoc, „hîc", icnește mulțimea din piață și capul i se prăvale. Dar calul gonește înainte,

negru ca un diavol, cu ochi arzători, diavolești, apoi brusc împietrește: iată casa cea dragă a Taniei. Glasul Taniei se împletește în jelania glăsuirilor multe. Iată și sicriul în care zace el, Zîkov, cu mîinile pe piept.

— Nu vreau să mor, șopti el tăios, smucind capul îndărătnic.

Cîțiva își suciră ochii spre el. Chipul îi era muiat în sudori reci.

În jur nu se schimbase nimic: Același Dumnezeu bătrîn, kerjăcesc, luminițele blînde, glasul blînd și solemn al starețului. Zîkov oftă din adînc și-și făcu semnul crucii.

După slujbă toată lumea s-a așezat care pe trepte, care pe bîrne. Zîkov legă vorbă cu oamenii, încercînd să priceapă după chipurile lor ce gîndesc despre el frații lui de credință. Îi venea amețeală și-l treceau fiori reci prin șira spinării.

— Hai noroc, Zîkove, rosti cu o voce catifelată un omuleț pîntecos. Dădu din cap, de-i flutură părul cînepiu și i se așeză la picioare, pe pămîntul gol. Era ciupit de vărsat, obrajii lui grași băteau în conabiu, ochii îi erau spelbi, fără sprîncene.

— De unde ești, că nu te cunosc? întrebă Zîkov cu o tresărire lăuntrică.

— De departe, tocmai de pe Minusa... Îs kerjak din secta lui Fedosie. Ia spune, Zîkov, rogu-te: tu pentru ce lupți? Pentru credința a veche?

— Da tu cum ai ajuns aici? îl iscodi Zîkov. Cum de ai aflat despre mine?

— Din întîmplare, Zîkove-taică, din întîmplare... Eu îs prisăcar. Tare mi-s dragi albinițele, gîngăniile

dăruite cu har dumnezeiesc... Dar o tăbărît albii ăştia sau mai ştiu eu cum le-o fi zicînd şi mi-au răşluit prisaca — o sută jumate de stupi... Atunci am venit la un frate de-al meu, prisăcar şi el p-acilea, lîngă tîrgul ăla al vostru. Cînd m-am dus în tîrg şi am văzut ce-i acolo, am întrebat a cui îi isprava. Mi-au zîs că a lui Zîkov. Eu am încuviinţat-o în sinea mea, pentru că bisericile niconienilor trebuie arse cu focul sufletului şi al flăcărilor... Iaca aşa... Îşi scoase pălăria lui neagră, o învîrti într-un deget, şi-o puse la loc şi reluă : Iar roşii, bolşevicii ăia, n-au de loc credinţă în Dumnezeu — nici în al ruşilor, nici în Alah al tătarilor şi nici în al jidovilor. Ca să vezi...

— Zău ? se însufleţi Zîkov.

— Ţi-o spun fără teamă de păcat. Au un Dumnezeu al lor, Mars, unul cu o barbă cît toate zilele care măcar că tot din ovrei se trage, umblă cică îmbrăcat în haine nemţeşti. Ca să vezi...

Zîkov îl privi pieziş.

— Dacă toate astea-s adevărate, află că sînt gata să mor pentru legea mea strămoşească.

— Atunci cum rămîne cu roşii ? O să li te pui împotrivă ?

Zîkov întîrzie cu răspunsul pînă ce un ţăran cu barbă neagră ce şedea alături îl înghionti cu cotul. Atunci grăi răspicat :

— Drept să-ţi spun, nu ştiu pentru ce luptă roşii, dar eu sînt pentru Dumnezeu. Se ridică. Spelbul tăcu un timp fîsîind pe nas, apoi îşi îndesă pălăria pînă la urechi şi făcu tărăgănat :

— M-da-a...

Lui Zîkov îi veni din senin să-l strîngă de gît.

S-au culcat să doarmă pe duşumeaua aşternută cu fîn. S-a culcat şi omuleţul pocit de vărsat.

Zîkov se zbuciuma şi ofta. Somnul îi era bîntuit de vise încîlcite : ba se făcea că intră gol într-o copcă, ba se vedea gătit cu straie împărăteşti şi cu coroană de aur pe cap, proclamîndu-se rege al urşilor şi însurîndu-se cu o tînără kirghiză, fiica Lunii, ba un şarpe se tîra afară din baie şi-i înlănţuia gîtul cu inele reci, lipicioase. Gemea, deschidea ochii şi cerea apă.

„M-o fi picnit în noaptea aceea cînd m-a răzbit frigul."

Spelbul dispăruse. De aia o fi lătrat noaptea cîinii. Dimineaţa kerjakul cel cu barba neagră îi spuse îngrijorat :

— Ai face bine, Zîkov-taică, să pleci mai degrabă acasă.

— Da ce s-a întîmplat ?

— Nimic, dar... Ştii, spelbul ăla parcă prea o scălda... Tura-vura, tura-vura, dar pînă la urmă tot n-am priceput ce-i cu dînsul. Şi apoi, ăsta-i kerjak cum îs eu popă. Se preface... Mi-e să nu fie vreo iscoadă.

Zîkov se scărpină în barbă, icni şi se găti repede de plecare.

— Să fii cu ochii în patru, îl povăţuia kerjakul, că ştii cum e în munţi, ar putea să tabere peste tine cînd nici cu gîndul n-ai gîndi. Doamne, păzeşte !

— Îmi şi ţîţîie nădragii de frica lor ! mai spuse Zîkov şi plecă spre casă.

Îşi simţea capul pustiu şi greu, iar gîndurile îi alergau puzderie ca foşnitoarele frunze uscate, de

toamnă. Purta în piept același foc nestins. Icoana Taniei i se înfipsese în inimă ca un ghimpe în laba unui urs. Îl fierbea ciuda, viața ajunsese pentru el un calvar. Numai spelbul ăla îi mai lipsea, lua-l-ar toți dracii.

Era o zi leșietică, noroasă ; cînd și cînd se pornea să țîrîie o ploaie iute și rară și o dată cu stropii cădeau triluri de ciocîrlii aninate în slăvi, deasupra țarinilor. Uneori, căruțe sau călăreți stîrneau praful drumului. Atunci Zîkov se dosea pe undeva pînă ce drumul rămînea iar pustiu.

Se înnopta. O stîncă tăia drumul în două. În stînca aceea era străpunsă o trecere strîmtă. Copitele țăcăne răspicat în piatră. Neagră-i piatra și negru ca smoala e întunericul în tunelul acela îngust. Zîkov își pregăti arma și-și ascuți auzul. În beznă răsună venindu-i înainte un alt țăcănit de copite. Zîkov strigă :

— Ține dreapta !

Ca tunetul bubui glasul între zidurile de piatră. Celălalt țăcănit se curmă brusc. Zîkov băgă un glonț pe țeavă și merse înainte. În stînga se auzi o răsuflare, apoi forăi un cal. Zîkov simți că-și pierde cumpătul. „Stă la pîndă, ticălosul... Acum ochește..." Se lipi de gîtul calului : „Uite acuși o să tragă". Sîngele înspăimîntat fugi spre inimă.

Dar întunericul se subție și se desluși, cenușie, ieșirea. Zîkov își arse calul cu cravașa și țîșni în galop afară. Iar în urma lui un glas strigă îngrozit și deznădăjduit :

— Zîkov, tu erai ? ! Stai, stai !

Dar praful învolburat de copite îl învălui pe călărețul ce se îndepărta în goană nebună.

Flăcăul îl urmări cît putu, apoi își opri mîrțoaga, care gîfîia să-și dea sufletul, și-l înecă plînsul. Plîngea, hohotea desperat, repezindu-și nebun brațele spre cer. Nu vedea și nu auzea nimic, pentru el lumea întreagă pierise.

Întoarse calul, sui bocind într-una pe muchia stîncii, descălecă și se apropie de marginea prăpastiei. Privi spre trecătoarea aceea scobită în stîncă, unde se întîlnise adineauri cu Zîkov. Se uită în jos. Sub el golul se căsca umed, înfricoșător. „Stepan nu se va mai întoarce, or să-l omoare..." Inima i se strînse. Și abia în clipa aceea ceva ca un năprasnic bici de foc îi arse inima lui Zîkov. Întors din drum în plină goană de o mînă nevăzută, calul său porni galop. Flăcăul se dădu cîțiva pași înapoi ca să-și facă vînt spre moarte, cînd deodată :

— Ei, băiețaș !

Flăcăul încremeni. Dar peste o clipită :

— Zîkov, dragule !!

Munții începură să dănțuiască în fața ochilor lui Zîkov.

— Taniuha ! Tu ?!

— Stepan ! Iubitule !... Te duceai la moarte sigură !

— De ce ?

— Ferma ta e în mîna roșilor. Sînt mulți, vreo sută... Au mitraliere, un tun. A fost o luptă... Și acum umblă să te prindă. Hai, să fugim mai repede de aici !

— Dar ai mei unde sînt ?

— S-au împrăștiat care-ncotro.

Zîkov se înroși ca un rug. Calului său alb i se zbăteau coastele clăbucite.

Capitolul XVIII

Cînd ajunseră la drumul ce le era de trebuinţă, se aşternuse o noapte înstelată de primăvară, stropită cu o pulbere mişcătoare de aur.

— N-ai teamă. E un loc ferit unde am pregătit o chilioară pentru tine.

Aceeaşi noapte învăluia şi orăşelul şi ferma lui Zîkov, întreaga fire.

În noaptea aceea preoteasa îndrăzni în cele din urmă să mărturisească soţului ei :

— Ştii, părinte, eu am purces grea...

— Nu mai spune ! se bucură părintele Piotr şi-şi făcu semnul crucii.

— De trei luni, părinte.

Popa se ridică, binecuvîntă pîntecele soţiei sale şi aşa cum era, numai în cămaşă şi-n izmene, îngenunche în faţa icoanelor şi înălţă o rugă mai mult decît fierbinte — arzătoare ! Cît şi-a dorit el un al doilea copil. Nouă ani a fost sterp pîntecul soaţei sale şi iată că în al zecelea an a fost dezlegată de sterpiciune. Doamne, Dumnezeule...

Preoteasa asculta slovele rugăciunii fără să le audă. O frămînta mai mult ca oricînd întrebarea : al cui plod poartă ea în sîn ? Pentru odihna sufletului nou adormitului rob al lui Dumnezeu Fiodor, ea se va ruga negreşit, dar celălalt rob al lui Dumnezeu a murit ori mai trăieşte ?

Şi Nastia a împlinit trei luni de cînd poartă rod în pîntec, dar o vorbă nu suflă nimănui. Doamne, Dumnezeule, de nu i s-ar întoarce bărbatul taman acum... O s-o omoare ! Ca şi preoteasa, nici ea nu ştia al cui e plodul. Să-l înăbuşe pe micuţ, pe puişorul ei drag, ori să-l lase să trăiască ?

Iar noaptea se scurgea, stelele îşi întregeau crugul, din înălţimi cernea tremurătoare pulberea de aur.

Zîkov ridica privirea spre cer. Cîte un firicel de aur îi pica în inimă pe care în acele ceasuri şi-o simţea atît de împăcată... Îl năpădi un simţămînt ciudat, proaspăt, cum nu mai încercase vreodată. Ar fi dorit să lupte şi în acelaşi timp nu vroia să se împotrivească. Răsufla zbuciumat, îşi muşca buzele, mîrîia, dar inima îşi are legile ei şi, fie ea chiar de fontă, nu e în stare să strunească dragostea ce-şi luase vînt, ca un cal nărăvaş. Zîkov tremura, şi în braţele-i vînjoase tremura Tania.

Calul alb călca apăsat, ca turnat în oţel. În urmă, ca un şoarece sur se tîra cu şaua goală mîrţoaga.

Tania se ghemuia la pieptul lui Zîkov. El o săruta pe ochi, pe frunte. Tăceau amîndoi, şi totul în jur era cuprins de tăcere : munţii, codrii, noaptea cu stele de aur. Doar pîrîul ce nu doarme nicicînd se tînguia zdrobindu-şi de pietre pieptul năvalnic şi blestemînd nu se ştie pe cine.

La Zîkov scurtele porniri senzuale alternau cu stări de deznădejde. Înfricoşătoarea veste ce i-o dăduse Tania îl lovise în inimă aşa cum uraganul izbeşte un cedru singuratic. Rădăcinile s-au rupt, Zîkov a fost smuls din pămînt, şi întreaga lui viaţă s-a zăticnit dintr-o dată. S-a aplecat într-o parte şi se prăbuşeşte ca turla cu grinzile retezate.

Oare clopotul său nu va mai bate, oare goarna trompetului a amuţit pe vecie ?

Mai poate să-şi smulgă ghimpele din inimă — ei, şi dacă o să doară ?! — şi să ia totul de la cap... Eh, s-o strîngă niţeluş de gît pe fitişcana asta care tremură în braţele lui... Oare cine o fi ea — fată, diavol ori poate vrăjitoare care i-a făcut vrun descîntec ? Să sfîrşească odată pentru totdeauna — şi pe urmă ? Nu, fata n-are nici o vină, nu de ea s-a poticnit soarta lui blestemată. Se întoarce cu gîndul în trecut. Vede prin negura zilelor de demult forturile închisorilor ţariste. Pentru adevăr, pentru credinţă, pentru vorbe îndrăzneţe, pîrît de popi şi nacealnici, era aruncat ca un cîine dintr-o puşcărie în alta. După săvîrşirea anilor de osîndă a pribegit prin Rusia, prin Siberia, şi a cunoscut o mulţime de oameni. „Eh, dacă aş putea să urnesc poporul ăsta, aş muta munţii din loc !" Apoi a izbucnit războiul, iar după război, a plesnit buba, s-a burzuluit poporul : răzmeriţă, foc, furtună.

Zîkov s-a născut pentru a doua oară în furtuna răzvrătirii şi în inima lui a răsunat porunca : „Ridică-te în apărarea robilor, luptă pentru adevăr şi, întrucît adevărul este totuna cu Dumnezeu, luptă pentru Dumnezeu". Era asemenea unei rămăşiţe de epavă, pe care valurile au aruncat-o pe o stîncă. Şi s-a făcut peste tot auzită chemarea lui semeaţă : „Care-i pentru poporul de rînd, pentru obidiţi, pentru adevăr ?... Hei, fraţilor ! Cu toţii la mine."

Zîkov gîndea că adevăr fără Dumnezeu nu se poate şi că Dumnezeu fără adevăr e un Dumnezeu

mort. Şi cum gîndea, aşa făcea : pentru credinţa cea veche, pentru adevăr, pentru norodul obidit ! A lăsat totul, a ars toate punţile ce-l legau de trecut şi s-a hărăzit singur acestei teribile lupte. Spada lui răzbunătoare nu pregeta la vărsare de sînge. În numele Domnului, pentru adevărul cel nou ! Urgie, pîrjol, schingiuiri. Nu-i nimic, aşa trebuie, nu te-nspăimînta de nimic, nu-i păcat. Ca o vijelie bîntuia Zîkov Altaiul. Tatăl său i-a strigat : „Înapoi, apostatule". Moarte bătrînului ! Şi tatăl a fost ucis.

Zîkov a sacrificat totul noului adevăr — tihnă, avuţie, l-a omorît chiar şi pe tatăl său. Şi de-acum înainte ?

Înainte tot munţi şi noapte cu stele. Drumul a început să urce.

În sufletul lui Zîkov totul e zbucium şi freamăt. Cînd s-au întîlnit acolo, la buza genunii de piatră, Tania îi vesti că-l caută roşii pretutindeni — umblă să-l înhaţe şi să-i facă de petrecanie. Ehe ! Pe Zîkov nu-l prinzi cu una, cu două ! Să încerce numai. Da, dar, la urma urmei, pentru ce ? Ce au cu el ?

În sufletul lui Zîkov totul e freamăt şi zbucium. Calul se încordează la suiş, dar sufletul lui Zîkov ar vroi cu tot dinadinsul să se prăbuşească în iad.

— Taniuha, turturica mea, murmură el şi şovăie, neştiind ce vorbe să spună. O să vezi, cînd ajungem acolo, o să-ţi spun poveşti. Ştiu una frumoasă despre vestitul tîlhar Vanea Cain.

— Tu însuţi eşti o poveste.

— Eu îs diavol.

— Pentru mine eşti Dumnezeu.

— De ce rosteşti vorba asta sfîntă ?... M-am zăpăcit şi m-am împleticit de nici eu nu mai ştiu cine sînt.

Tania îşi lipeşte obrazul drept de pieptul lui. Cînd el vorbeşte, pieptul îi vuieşte şi duduie ca un clopot de catedrală. Ghemuită lîngă trupul acesta cald, masiv şi puternic, Tania se simte cuprinsă de o bucurie senină pe care nici un gînd n-o întunecă : Zîkov e cu ea. Şi nu-i pasă nici de mama, nici de surioara şi nici de unchiul ei. Zîkov i-a vorbit încă multă vreme aşa, apoi şi-au continuat drumul în tăcere. Tania aţipise. El a întrebat-o ceva cu temătoare aşteptare în glas. Tania l-a auzit cu inima. A deschis ochii. Şi-a pregătit mai întîi răspunsul în gînd :

— Ei îşi au credinţa lor, pămîntească...

— Aha...

— Cînd eram la liceu în capitala guberniei... N-am apucat să învăţ cine ştie ce, numai trei ierni am stat acolo... Fratele meu Nikolenka a fost tehnician... Nu mai ştiu nimic de el. De cînd a izbucnit revoluţia, n-a mai dat nici un semn de viaţă. Ce spuneam ? Da... Noi stăteam împreună în oraşul acela. La noi veneau cîteodată studenţi — îşi spuneau revoluţionari. Întruniri cu băutură, cu cîntece oprite. Ce discutau nu-mi amintesc şi nici nu prea înţelegeam pe atunci. Ţin minte numai că nu credeau în Dumnezeu. Ziceau că-s prostii, basme băbeşti. Tot aşa şi bolşevicii...

— Zău ? vui pieptul lui Zîkov şi vuiră munţii.

— Asta nu-i nimic. Ei îşi au religia lor... Adevărul lor. Fiecare trebuie să trăiască după credinţa lui.

— Hm, făcu Zîkov şi munţii îl îngînară. Urmă : Ei cu adevărul lor, eu cu al meu. Vorba ceea : bot în bot, dar cozile în lături.

Obrajii-i zvîcneau, între sprîncenele-i încruntate i se săpase o cută. Oftă din rărunchi, şuieră scurt şi îndemnă calul cu cravaşa.

Cerul pălea şi o dată cu întunericul se topeau şi stelele. O pasăre de noapte trecu fîşîind nesigur din aripi. Undeva departe boncăluia un maral şi munţii îi aruncau mugetul lui ca pe o minge.

Zîkov înţelese că pentru el totul s-a sfîrşit. Care va să zică, iscoada, kerjakul acela pocit a spus adevărul : noua orînduire nu crede în Dumnezeu. Aşa deci !

Şi din senin :

— Ia spune, Taniuha, ţie ţi-e teamă de moarte ?

La început Tania nu înţelese.

— Îmi este, zise cu sfială, apoi prinse curaj şi adăugă : Dar cînd sînt cu tine, nu.

— Hm, făcu iar Zîkov şi tăcură amîndoi o vreme.

La drept vorbind, Zîkov părea numai că tace. El se încontra muteşte cu sine însuşi, punînd întrebări, încuviinţînd, contrazicînd. Uneori exclama :

— Ei, drăcie !

Atunci Tania deschidea ochii. Ultimele zile o istoviseră, şi spre dimineaţă o toropise somnul. Zîkov nu izbutea să afle răspuns la întrebarea care îl frămînta cel mai mult. La început, mai an, totul era atît de simplu şi de limpede : îi altoia pe albi, îi altoia pe cehoslovaci, se răfuia cu popii, cu bogătanii şi mărimile, lupta pentru dreptate. Ştia, presimţea că de dincolo de Urali a pornit şi va veni încoace o oaste puternică, apărătoare a

aceluiaşi adevăr pentru care lupta şi el. Oastea aceea a venit, aducînd însă cu sine un adevăr nou, altul decît al lui. Dar oare sînt pe lume două adevăruri ? Nu, nu, numai al lui Zîkov e cel întru totul adevărat, căci el este cu Dumnezeu, iar ăilalţi sînt fără Dumnezeu, iar în fapta şi în cugetul lor sălăşluieşte minciuna. Aşa-i ? Ori poate nu-i aşa ? Cine ar putea să-l lămurească, gîndeşte Zîkov cu moartea în suflet, începînd să se îndoiască de el însuşi.

Drumul se propti într-o stîncă ruptă şi de aici încolo aveau de mers vreo două verste pe un fel de cornişă îngustă, pe buza unui hău ameţitor.

— Taniuha, lebăda mea albă, îi spuse el cu duioşie, trebuie să te sui pe căluţul tău.

— Mi-e frică. N-am mai mers niciodată pe un drum ca ăsta.

— Atunci, ce-i de făcut ?

„Ce-i de făcut ?" întrebară munţii. În munţi e tăcere adîncă şi ei sînt dornici de sunet, de aceea le şi place să se îngîne ca papagalii cu oamenii. Jos de tot, pe povîrnişuri întunecoase, albeau nori scămoşaţi de ceaţă, iţindu-se din văgăuni şi din trecători. Se crăpa de ziuă. Cerul se spălăcise şi-şi miji o geană. Se făcuse frig, băltoacele din scobiturile stîncii prinseră pojghiţă şi nenumărate ochiuri de cristal o fixară pe Tania cu o privire de gheaţă.

— Am îngheţat, se plînse ea şi umerii firavi tresăriră înfioraţi.

— N-avem vreme să aţîţăm foc. Acuşi o să iasă soarele şi-o să te încălzeşti. Nu-i nimic. Ţi-e fierbinte sîngele ca braga clocotită. Fie şi aşa, o să mergem amîndoi pe un cal numai că am să trec

eu în faţă. Şi ai de grijă, stai dreaptă ca o lumînare. Te ţii de brîul meu şi mi te uiţi în ceafă. În jos să nu priveşti — cînd nu eşti învăţat, ţi se face inima cît un purice şi te ia cu ameţeală. Drumu-i tare păcătos. Uită-te şi tu. Vezi ? Ei, cu Dumnezeu înainte.

Se străduia să-i vorbească liniştit ca să-i dea curaj. Cînd se urniră, mai spuse :

— Lasă, nu-ţi fie frică.

Dar teama o cuprinse deodată pe Tania. Glasul lui Zîkov o înspăimîntase, şi inima ei îi şopti : ia seama !

Într-adevăr, glasul lui Zîkov tăinuia ceva precum tăinuie codrul pe tîlharul la pîndă. El a hotărît să termine dintr-o dată. A sacrificat totul, şi-a omorît tatăl, ca pînă la urmă toţi să-l părăsească — partizanii, prietenii — iar adevărul lui să nu fie cel adevărat. Dacă-i aşa, la ce să mai trăiască ? Tania nici nu va apuca să se sperie, atît de repede se va sfîrşi totul.

— Dar dacă mor eu, ai, fetico ? Să zicem că lunec din şa şi mă duc în prăpastie. Ai ?

— Nu vorbi aşa ! răsună în spatele lui vocea ei chinuită. Mai bine să mi se întîmple mie... Zîkov, iubitule...

— Tu eşti tînără, trebuie să trăieşti... Cu mine s-a sfîrşit...

— Dacă-i să murim, să murim împreună.

— Eşti nebună, fetico !

„Tico, tico, tico", se rostogoli prin munţi.

Se luminase binişor, şi în răsărit cerul se rumenise.

Tania întoarse capul spre stînga. La numai un cot de ochii ei se mișca încetișor un perete cenușiu, de șist, în straturi răsucite. Ici-colo răzbeau din crăpături smocuri de iarbă, licheni. O șopîrlă verde ca o jucărie stă pe o ieșitură a stîncii, așteptînd razele de soare.

— Nu știu de ce mi se zbuciumă inima, spuse după un timp Tania cu un glas sugrumat de neliniște.

— Las' că se potolește ea îndată.

— De unde știi că îndată ?

Nici un răspuns. Taniei i se tăie răsuflarea. Biruindu-și tulburarea, stărui :

— De unde știi ?

Zîkov răspunse cu glas tremurat și nesigur :

— Pentru că... făcu o pauză. Pentru că o să iasă soarele.

Tania răsuflă ușurată și-și rezemă fruntea de spinarea bărbatului.

O ispitea genunea din stînga. Ar fi aruncat o privire-ntr-acolo, dar îi era frică. Vai, cît ar mai fi vrut să se uite ! Nu se poate, ba da, ba nu, ba o să se uite ! Capul i se răsuci singur, și privirea i se prăbuși în abis. Scoase un țipăt ascuțit și se smuci în șa.

— Închide ochii ! îi strigă Zîkov. Acuși vine locul ăl mai de primejdie. Și porni să-i vorbească cu o grabă și o înflăcărare ce nu erau ale firii lui.

— Ascultă... dar fii cu băgare de seamă, nu te mișca și închide ochii... O să-ți povestesc tot, o să mă spovedesc ție... Mă canonesc păcatele săvîrșite, mi se perpelește sufletul și inima mi-e cufundată în beznă... Trebuie să mă spăl de păcate, să mă spovedesc... Și n-am cui, decît ție... Ascultă !

— Ce-ți veni...

— Taci și ascultă...

— Mi-e frică... mi-e frică, Zîkov...

— Ascultă !... Stai cuminte acolo. Închide ochii.

Erau la o înălțime amețitoare. Cornișa îngustă încingea ca un brîu stînca aproape verticală. Poalele stîncii se pierdeau undeva, jos, nevăzute. Calul tremura de încordare și alegea cu grijă locul unde să pună copita. Pîrîul ce curgea în fundul hăului părea o funie albă, șerpuitoare. Apele lui goneau vijelios, zguduind bolovanii și dînd vuiet în cale, dar acolo sus nu ajungea nici un sunet... Nu e bine să te uiți în jos... Zîkov ridică ochii spre cer. Calul înainta cu fereală, forăind încetișor în răstimpuri. Zîkov lăsă frîul.

— Ascultă ! Eu am pe suflet mult sînge, poate nevinovat... Ascultă ! Ce-ți spun eu acum n-am spus nimănui : l-am ucis pe taică-meu, pe starețul Varfolomei, care a fost un sfînt... Da, da... Dar pe al tău nu eu l-am omorît, ci oamenii mei.

Tania asculta cu gura întredeschisă și ochii măriți de groază. Dar nu de prăpastie îi era frică — uitase de primejdie — ci de cu totul altceva.

— Stepanușka, Stepanușka, sufletelul meu, mi se rupe inima de mila ta.

— Adevărul meu e înecat în sînge. În glasul lui trist era o nestrămutată convingere. Păcatele mele și ale altora mă apasă ca niște bolovani. Dumnezeule din ceruri ! Oare nici la tine nu voi afla un strop de îndurare ? Oare nu pot nădăjdui în iertare și mîntuire ?

Lacrimile îi curgeau șiroaie de-a lungul nasului ars de vînt, se pierdeau în barbă, picurau pe piept. Și Tania plîngea, dar nu-și dădea seama.

— Ascultă... Doar nu degeaba mi-am încărcat sufletul cu păcate atît de grozave. Doar nu sînt tîlhar, gealat sau ucigaş, ci o slugă credincioasă a lui Cristos. Şi acum aflu că tot rodul luptei mele se duce de rîpă. Da, fetico, praful s-a ales din toate... Că vine împotrivă-mi o forţă mai tare ca mine. Şi forţa aceea împărtăşeşte alt adevăr... Chiar dacă eu am dreptate, ei mă vor dovedi cu puterea lor, şi dacă dreptatea e de partea lor, cu atît mai straşnic s-a mîntuit cu mine, că de adevărul meu eu nu m-oi lepăda. Atunci la ce bun să mai trăiesc ?... Tu mă asculţi ?

— Tu nu mă iubeşti ! Nu mă iubeşti !

— Ba da, te iubesc... O să vezi, noi doi nu ne mai despărţim niciodată... te iubesc.

Iată şi locul cel mai strîmt. Calul îşi potriveşte anevoie copita pe cărarea lunecoasă, parcă lustruită. Genunchii din stînga se agaţă de ieşiturile stîncii, iar cei din dreapta, una cu coastele teşite ale calului, atîrnă în gol. Calul freamătă şi, de teamă să nu se prăvale, se lipeşte de zid. Copitele îi ţăcăne pe marginea lunecoasă a prăpastiei. Ah...

— Nu mă iubeşti !...

— Ţi-am spus că da.

— Ba nu, ba nu, ba nu...

Soarele răsare negru, de smoală. Razele lui se implîntă în ochi şi în inimă, ca nişte pumnale. Zîkov ridică braţul stîng ca să îmbrîncească în duşmănie zidul de stîncă... Ah... Cît ai clipi, toţi trei, cal şi călăreţi vor cădea în gol. O moarte fulgerătoare, un ţipăt, mişcare, tumult.

Zîkov simţi că îngheaţă.

— S-a sfîrşit ! strigă el strîngînd tare pleoapele şi împingînd zidul cu putere.

În clipă, totul fu vaier de spaimă, rostogol, grohotit. Munţii săltau, veneau de-a dura în năprasnic de tunet, iar jos ba e soare şi cer, ba pămînt, ba iar soare, pămînt, soare, pămînt... Bum-bum-bum — pe urmă scîntei, tăcere şi beznă.

. . . .

... — U-uf, suflă Zîkov din fundul bojocilor şi deschise ochii. Nu pot, nu mi se ridică mîna... Taniuha... sufleţelule...

— Stepanuşka, Stepan Varfolomeici ? Ce ai ?

Zîkov bătu cruci mari şi-şi şterse cu mîneca fruntea brobonită. Tremura tot, umerii-i zvîcneau. Clipa morţii pe care şi-o închipuise şi o trăise cu atîta intensitate, de parcă s-ar fi petrecut aievea, a măturat din inima lui tot ce era deznădejde şi slăbiciune. Acum era iarăşi cel din totdeauna : viguros şi tare ca fonta.

Poteca o luă spre stînga, se afundă într-o strungă şi-i scoase pe un platou larg. De aici, răsucindu-se printre steiuri uriaşe şi brăduţi pitici, începu să coboare domol într-o văiugă păduroasă.

— Ei, Taniuha, ce-o fi o fi, dar de acum, în faţa lui Dumnezeu, sîntem soţ şi soaţă. Trag nădejde că pentru mine începe o viaţă nouă. Şi nu vreau să ştiu de nici o cîrmuire — sovietică ori a lui Kolceak. Plec în Mongolia sau în Ureanhai... Te iau cu mine... O să poţi ţine pasul cu mine ?... O să fie treabă, nu glumă... Vreau să-mi adun oaste, să stau de strajă adevărului. Ia spune drept,

ţi-a fost tare frică? Îmi închipui cum îţi bătea inimioara!

Tania rîdea cu toată gura, plîngea de bucurie, îl săruta pe Zîkov, rîdea şi plîngea în acelaşi timp.

Soarele cald se ridica tot mai sus şi ierburile dese erau smălţate cu flori.

Capitolul XIX

Bătea un vîntuleţ uşor, brazii sfătuiau în şoaptă: cădea amurgul.

Terioha Tolstolobov era în toane rele: ursacul scăpat din baie omorîse doi gînsaci şi frînsese şalele unui cîine. Tîrîndu-se cu labele din faţă, cîinele se vîrîse sub hambar şi acum urla acolo, de te scotea din minţi.

Terioha o bătea pe nevastă-sa cea bătrînă iar Stepanida scotea nişte oale din cuptor şi zîmbea cu răutate. Deodată, se auzi în curte glasul lui Zîkov, şi Stepanida simţi că o mănîncă şi pe ea spinarea.

— Fii pe pace, frate Stepanuşka, spunea Terioha în poartă, toate or să fie cum îţi va fi voia... Da ce vînt turbat te-a adus? Lukeria, ia fă-te-ncoa... Nu mai fă mutra asta acră. Răpciuga dracului... Hai, liberează la iuţeală odaia şi mută-te cu odraslele la magazie — puteţi sta o vreme şi acolo, că nu-i gerul Bobotezei...

Stepanida se pomeni cu Zîkov.

— Bun găsit, jupîniţo. Ia să-mi alegi tu din straiele tale pe ale mai frumoase... Pare-se că sînteţi cam de un stat... Numai că tu eşti mai pieptoasă. Du-i-le fetei să se îmbrace... O lăsai acolo în pădurice... Te-oi răsplăti eu p-ormă... Haide!

Stepanida înţelese imediat despre ce este vorba şi tot sîngele-i fugi din obraji.

— Stepan Varfolomeici... Şi eu...

Tocmai atunci intră şi Terioha, strigînd:

— Mişcă, răpciugă! Îndata-mare!

Prin curte se vînzoleau cîinii. Sub căruţă o căţea îşi alăpta puii. În trei cuiburi de lemn, ca nişte căsuţe mititele prinse de copaci, şuierau graurii. În asfinţit penele lor străluceau ca lustruite.

Pe fundul zănoagei, unde se afla casa lui Terioha, munţii aşterneau umbre dese, crepusculare. Drept în faţă cobora din nori povîrnişul larg, roşgălbui al unei stînci pe care fîlfîia ca o coamă căruntă o cascadă îndepărtată, neauzită. Mişcîndu-se spornic, fără o vorbă, Lukeria şi fetele se mutau în magazie. Un motan cu coada bîrzoi se ţinea scai după ele. Călcînd ţanţoş ca un ofiţer, un cocoş se abătu sub căruţă, îşi suci încolo şi încoace barba roşie, bolborosi ceva pe limba lui şi-l ciupi de coadă pe unul din căţeii care sugeau.

Strecurîndu-se prin dosuri, să nu le vadă careva, Tania şi Stepanida intrară la baie. Apă era cam puţină, dar ajungea pentru ele, mai ales că Stepanida nici n-avea chef să se îmbăieze de-adevăratelea şi s-a dezbrăcat numai aşa, ca să-i ţină celeilalte de urît.

Tania i-a povestit tot. Ruşinoasă cum era, roşea sub privirea Stepanidei, care îi măsură din cap pînă-n picioare trupul zvelt, cu piele albă.

— Mă fată, da slăbănoagă mai eşti ! Cum poţi să-i fii tu nevastă cu picioarele astea subţiri ? Uite la el, parcă-i Ruslan... Date naibii orăşencele astea... Pe toate le ştiu. I-i fi dat tu niscaiva licoare de la spiţerie, de-i căzuşi aşa cu tronc.

Tania zîmbea. Apa caldă, spuma albă de săpun îi dădeau tihnă şi voie bună. Şi ea o cerceta pe Stepanida. Aceasta era voinică şi rumenă ca o pîine de secară atunci scoasă din cuptor, ba chiar mirosea a pîine.

— Mi se pare că eşti îndrăgostită de Zîkov, spuse Tania.

— De Zîkov ? Nu mai pot eu de el ! Ia ascultă, fa, îs nevastă cu bărbat, se înfurie fără veste Stepanida şi azvîrli o bărdacă de apă peste pietrele încinse ale cuptorului. Asta-i la voi orăşencele, de vă ţineţi cu bărbatul alteia... Că de, fără supărare, dar ruşinea-i la voi ca la ţigani...

— Nu mă supăr. Dar ia spune, Lukeria despre care mi-a pomenit Zîkov cine e ?

— E... aşa... un fel de rudă a lu bărbatu-meu... mormăi Stepanida, snopindu-şi trupul cu mătura. Rău ai făcut, mă fată, că te-ai încurcat cu el. Păi ăsta-i pacoste curată pe capul femeilor ! Şi-a lăsat nevasta şi cîte fete o fi nenorocit, e-hei... O să te părăsească şi pe tine, dacă n-o să-ţi facă de petrecanie...

— Ce ţi-e scris, în frunte ţi-e pus, spuse Tania cu tristă resemnare, îmbrăcîndu-se şi strîngîndu-şi coc coadele-i negre.

Terioha le întinse masă mare. E vesel : de-acum încolo şi-a luat grija lui Zîkov şi poate o da Dumnezeu de şi-o băga şi Stepanida minţile în cap.

Iote, scîrba, ce se holbează la Zîkov ! Dar ăsta n-are ochi decît pentru călugăriţa lui — o tot mîngîie pe cap şi pe umerii ce par dăltuiţi de un mare meşter. Frumoasă foc călugăriţa... Mare pehlivan şi Zîkov ăsta.

— Bea, Stepan Varfolomeici, bea drăguţă... Ia şi tu o gură, Tatiana... Nu ştiu cum îţi zice după tată. E rachiu făcut în casă. Spirt, nu alta. Dacă-i nuntă, nuntă să fie !... Alelante ducă-se dracului.

Vesel nevoie-mare, Terioha îşi apucă puşca, se repezi la fereastra deschisă, trase în aer din amîndouă ţevile o dată şi răcni :

— Urrra ! ! În cinstea tinerilor însurăţei !

— Ce tot îndrugi, Terioha, rîse Zîkov. Mai e pînă la nuntă. Lasă-ne să ne mai giugiulim o vreme ca doi logodnici.

— Om merge după ciuperci, după poame. Asta viaţă, fir-ar să fie... Ascultă, Stepan Varfolomeici, mai dă-o încolo de tîlhărie... Hai să muncim împreună... E aici la pămînt, cît vrei. Nici dracu n-o să te găbuiască... Ştie careva din ai tăi de ferma mea ?

— Nimeni. Unul singur ştia, Năpîrstoc, cocoşatul, dar ăla de mult îngraşe peştii.

— Stepan Varfolomeici nu-i tîlhar, îi luă apărarea Tania.

— Ba-s tîlhar. Are dreptate, i-o reteză Zîkov şi goli pe nerăsuflate o stacană de rachiu. Şi de-oi vedea că nu se înstăpîneşte pe pămînt adevărul cel adevărat, tîlhar o să şi crăp.

— Mai taci, mă ! strigă Terioha suflecîndu-şi mînecile. Adevărul tău aduce moarte. Rahat ! Asta e adevărul tău !

— Eh, frate-miu, făcu Zîkov, bătîndu-l pe umăr. Stai tu aici în munţi ca ursul în bîrlog. Ce vezi aici ? Un petic de cer cît o ţăcălie de ţap. Asta nu-i lucru pe măsura ta. Află, frate, cînd am pribegit prin lume cu traista în spinare, am întîlnit nişte oameni, tiii, ce mai oameni ! Ştii, tot omul are gînduri. Dar nu toţi sînt şi gînditori. Ei, află că gînditorii ăştia, înţelepţii, sînt stîlpii pe care se razimă omenirea. Pe ei să-i ispiteşti despre adevăr şi dreptate... Dar să nu mai vorbim de asta... Poate că era mai bine să nu fiu aşa cum sînt. Dar ce să-i faci dacă clocoteşte puterea în mine ca urlătoarea aia din munţi... Pas de-o struneşte ! Uite, aşa sînt şi eu. Poate-s aşa sucit de la naştere. Năpîrstoc avea o cocoaşă în spinare, iar mie sufletul mi-e ghebos.

— Atunci, îndreaptă-te, Stepan Varfolomeici, rosti cu căldură Tania. Doar ziceai, atunci, cînd veneam încoace...

— Atunci ne aflam în ghearele morţii ! O îmbrăţişă cu o delicată duioşie. Eh, Taniuha, păsăruică din alte zări, hai să nu ne gîndim azi la nimic, să nu ne căinăm. Pe urmă, vedem noi ! N-avea grijă ! Iese el, Zîkov, la lumină... Dar să lăsăm asta. Spune, îţi mai aduci aminte de Vanka-Privighetoare ? De cîntecele lui ?

— Nu vorbi despre asta, iubitule...

— Bine, bine... Dar straşnic le mai zicea ! Am băgat eu atunci de seamă că ţi se aprinsese inimioara. Mi-e dor de un cîntec...

Toţi erau cam afumaţi şi veseli, numai Tania revăzu în gînd noaptea aceea de groază şi oftă

din greu. Odihneşte în pace, tinere cîntăreţ ! Terioha ieşi cu paşi plutitori în mijlocul odăii, lovi podeaua cu călcîiele şi, strîmbîndu-şi gura într-o parte, prinse a glăsui cît îl ţineau bojocii :

— I-ieh şi o-o-of...

Zîkov se aplecă şi o sărută pe Tania pe gură. Stepanida izbi cu paharul de masă de-l făcu zob, răsturnă scaunul şi se năpusti pe uşă afară.

— Stai, holeră !... Încotro ?

De dincolo se auziră plînset şi gemete.

Cînd Tania şi Zîkov ieşiră să se plimbe pe malul prăpastiei, era din nou noapte spuzită cu stele şi din nou în tăriile întunecoase tremura şi se învălura pulberea de aur. Ceva mai jos, pe povîrniş, albeau pîlcuri de mălini înfloriţi. Mireasma lor aspră ajungea pînă la ei. Ici-colo cîntau pe întrecute privighetorile. Zîkov aprinse un foc mare. Se aflau într-un hăţiş de cedri. Covor gros de cetină acoperea pămîntul. Tăceau.

Aducîndu-şi parcă aminte de ceva, Zîkov scoase din buzunar acadeaua cu ciucuri dăruită de Akulka şi o întinse Taniei :

— Ţine... Mi-a dat-o o copiliţă. Uite cînd mi-a prins bine...

— Ce noapte, Stepan... Auzi privighetorile ?... Şi ce multe... Priveşte mălinul ăsta înflorit.

— Noaptea asta, fată, o s-o ţinem minte cît om trăi.

— Chiar dacă voi muri mîine, nu-mi pasă. Mai fericită ca acum n-am să fiu niciodată. Vai, ce fericire e să te iubesc...

Privighetorile au cîntat pînă în zori. Pînă în zori a bocit Stepanida.

Înainte de a se lumina de ziuă, Tania spuse îndoindu-și ușor umerii și privind în gol :

— Totuși, de ce sînt atît de tristă, dragule ? De ce mi-o fi inima grea ?

Spre revărsatul zorilor, Stepanida s-a furișat spre locul acela cu un topor în mînă..

Cei doi stăteau lîngă foc. Tania sta culcată pe genunchii lui Zîkov, care părea că-i spune o poveste.

Toporul pe care-l strîngea Stepanida în mîna-i voinică avea tăiș iute. O să-i dea una lui Zîkov, să-l amețească, apoi s-o hăcuiască pe fată : na ! Și p-orma va sări în prăpastie. Niște cercuri de foc prinseră a i se învîrteji înaintea ochilor și totul dispăru ca-n ceață, în afară de cei doi. Ridică toporul și făcu un pas. Trosni o crenguță. Zîkov întoarse capul. Stepanida zvîrli cu furie toporul în foc și, răcnind sălbatic, „blestemaților, ticăloșilor !“ fugi ca o nebună, pierzîndu-se în desiș, în beznă.

Capitolul XX

Zîkov încă nu se înzdrăvenise de-a binelea : ultimele luni după măcelul din orășel pînă la refugiul tainic de la ferma lui Terioha Tolstolobov i-au clătinat din rădăcini făptura. Sufletul lui se afla în cumplită cumpănă și nestatornic ca un smîrc. În închipuirea lui înfierbîntată se vedea cînd săvîrșind fapte eroice și acoperindu-se de glorie, cînd sfîrșind jalnic, rușinos și neștiut de nimeni. Gîndurile astea îl apăsau, îl destrămau, și ar fi vrut să-i mărturisească Taniei teama care-l săpa, dar îi lipsea curajul.

— Eh, bine-am ajuns...

S-a pregătit o baie strașnică „zîkoviană“. Chiar el și-a încins cuptorul.

Stepanida pierise pe cine știe unde. Terioha își luase pușca și plecase s-o caute. Îl auzeau hăulind, de răsuna pădurea.

Tania ședea la fereastră în odaia ei. Mai gîndea încă la noaptea trecută. Ochii ei mari, cenușii, sticleau de zîmbet sub sprîncenele negre și drepte, acum liniștite, și sub bluza neagră de mătase bătăile inimii erau măsurate și limpezi. Bine e să trăiești pe lume ! De-ar veni Stepan mai repede... Nu, niciodată nu trebuie să-ți faci griji de ce va fi mîine...

Zîkov se dezbrăcă. Se auzi o izbitură în ușă. Deschise :

— A, tu erai, Martinică ?!... Hai, intră.

Ursacul se gheboșă și intră în tindă pășind crăcănat, cu un curmei de funie la gît. Avea o căutătură de șiretenie poznașă. Îi linse lui Zîkov picioarele, apoi se răsturnă pe spate, mormăind prietenos. Zîkov îl scărpină pe burtă cu degetul mare de la picior, apoi își luă pușca, pumnalul, pistolul, o ghiulea de vreo patru kile legată de o curea și intră la spălător. Îi trage acuși Zîkov o baie, de o să-și scoată toată boala din oase. Să-i țină pe viață. Strașnică baie !

Nu apucă să bage bărdaca în putina cu apa fierbinte în care se aruncaseră pietre încinse, că în

curte izbucniră lătrături îndîrjite și în tindă răcni scurt ursacul.

— Cine dracu o mai fi ? bombăni Zîkov. Mîna cu bărdaca se opri la buza putinei. În odaia ei Tania se trase speriată din fereastră și furișă o privire prin perdeluțele de muselină.

În curte intrară, unul după altul, vreo douăzeci de călăreți. Detună o împușcătură. Tania începu să tremure. Toți călăreții, în afară de unul, săriră din șa.

— Blocați ieșirile ! Postați oameni lîngă toate șurile și magaziile, comanda pe un ton autoritar călărețul — un tînăr cu ochi mari cenușii și față uscățivă, arsă de soare. Purta o scurtă de piele, decolorată la cusături, o șapcă tot de piele, iar de după umeri i se isca țeava unei puști militare.

— Doamne, e Nikolenka, șopti Tania, plesnind din palme. Simți cum i se moaie genunchii.

În curte răsunau glasuri ațîțate, stridente, sfioase, îndîrjite :

— Ei, femeie, unde-i stăpînul ?

— Nu-i acasă, taică, nu e... S-o dus după muiere...

— Zîkov e aici ? Ai ?... Vorbește ! Unde-i ? !

— Aracan de mine... Nu știu nimica... Zău, mă feciorаș... Acușica se întoarce stăpînul...

— Umfl-o !

— Știu eu unde-i... se auzi un glas răgușit. Ia, băieți, pas alergător după mine.

— Nikolenka, Nikolenka, imploră Tania, agățîndu-se de cercevea și încercînd să se ridice de pe lavița de lîngă fereastra deschisă.

Tînărul descălecă și se uită prin fereastră în cameră.

— Surioară !

Năvăli în casă.

— Ce-i cu tine aici ?... Tatiana... Te-a răpit Zîkov ? Spune.

— Nu... Am venit de bunăvoie.

— De bunăvoie ? Cum așa ? Fața i se lungi, șapca îi lunecă spre ceafă. La Zîkov ?!

— Da. La Zîkov.

Se ridică zvîcnind ușoară și, încrucișîndu-și brațele la piept, își înfruntă fratele cu o privire scăpărătoare. Îi tremurau buzele palide.

— Tatiana ! Tu-mi spui toate astea ?

— Eu.

— Lasă prostiile. Ne întoarcem împreună acasă. O să muncim... Tania, surioară, fetiță...

— Nu, frățioare... Îl iubesc. Mi-aș da viața pentru el.

Zîkov se depărtă cu un salt de ferestruica joasă a băii și simți că i se face părul măciucă : i se păruse că dinspre curte își lipise nasul de geam, punînd palmele streașină, Năpîrstoc.

Crucindu-se mărunt și strigînd — mortul ! mortul !... căzu moale pe podea.

Cocoșatul sufla în geam cu buzoaiele țuguiate, ochii lui plumburii îl sfîșiau pe Zîkov, nările căscate i se umflau.

— Acilea-i ! strigă el sărind în sus de bucurie și lovindu-se peste coapse. Să mor ! Hî, hî hî !... Parcă ne-a așteptat... Hei, băieți !

Cocoșatul deschise dintr-o smucitură ușa băii... Ursacul se ridică încet și amenințător în două labe,

mormăind fioros. Năpîrstoc, care nu se aşteptase la una ca asta, dădu să fugă, dar ursacul îi arse o brîncă în spinare. Urlînd cît îl ţinea gura, Năpîrstoc căzu ca o broască. Un ostaş îi înfipse lui Mantinică cuţitul între umeri. Ursacul îşi rînji colţii, se stropşi şi, aşa, cu cuţitul în carne, o rupse la fugă spre pădure, aruncînd în lături labele dinainte şi scuturînd din cap.

Ostaşii roşii proptiră repede cealaltă uşă cu un par, ca să nu se poată deschide dinăuntru.

— Ei ! Sînteţi oameni vii sau de pe altă lume ? strigă Zîkov.

— Vii ! hîrîi cu izbucniri piţigăiate Năpîrstoc în scîndura uşii. Că eu, Stepan Varfolomeici, Zîkov-tătucă, îs vrăjitor. Halesc iarbă fermecată... Că tu mi-ai dat brînci într-o copcă, iar eu am ieşit pe alta. Un' ţi-au fost ochii ? Hî, hî, hî. Ai cam scrîntit-o, tătucă, şi acum am venit să-mi plăteşti poliţa... Şi nu sînt singur. Am adus şi cîţiva oameni de treabă.

— Dacă nu eşti mort încă, o să fii, jigodie ! strigă Zîkov.

Strîngîndu-şi pumnii, tînărul spunea printre dinţii încleştaţi :

— Să nu mai îndrăzneşti să-mi spui frate...

— Iar tu să nu îndrăzneşti să te atingi de Zîkov... Zîkov e soţul meu ! Ai înţeles ?

— Toantă, putoare...

— Frate, fra-a-ate...

— Putoare !... Zîkov e un bandit, un călău, un duşman al Puterii Sovietice. Iar tu... Îţi spun pentru ultima oară : vino-ţi în fire ! Nu-i timp de

pierdut. Ar putea să intre cineva. Ssst !... îi făcu semn să tacă şi se întoarse spre uşă :

— Îndată, tovarăşi ! Un moment numai ! Apoi, către Tania :

— Hotărăşte-te. Cu mine ori cu el ? Te conjur, surioară... De dragul copilăriei noastre.

— Cu el.

Tînărul îşi acoperi ochii cu palma.

— Hai odată, tovarăşe Migunov !... L-am găsit pe Zîkov... Îi la baie... strigară într-un glas de la uşă trei ostaşi roşii.

— Păziţi-o pe asta ! porunci hotărît tînărul. Să nu iasă din odaie...

— Vino repede, tovarăşe Migunov... hîrîi Năpîrstoc cînd îl văzu.

Cu mînecile sumanului zdrenţăros suflecate pînă la cot şi poalele prinse în brîu, se ciucise lîngă un colţ al tindei întors cu o parte spre tînărul ce venea în pas alergător. Părea că cineva a luat un bărbat voinic, i-a retezat picioarele pînă la genunchi, apoi i-a tăiat capul şi l-a aşezat de mîntuială pe un piept pocit. De sub ceafa păroasă se movilea o cocoaşă enormă, faţa-i grasă, tutunie, cum e coaja pinului, plină de bube, vînătăi şi zgîrieturi, era puhavă şi fleşcăită, de-i curgea carnea obrajilor.

Tînărul îl privi cu dezgust.

Pocni scurt şi tăios un foc de armă.

— Văleau, iar trage, dracul să-l ia ! urlă cocoşatul.

Tînărul se clătină, piciorul ridicat în fugă îi tresări convulsiv, apoi se apucă cu mîinile de burtă şi sări într-o parte.

În baie izbucniră înjurături şi hohote de rîs.
Întinzîndu-se cît putea şi fără să iasă din colţul lui ferit, Năpîrstoc făcu un salt şi zbură fereastra cu o lovitură de bîtă.
— Hei, tu, ieşi cu binişorul!
— Îl omoară! Îl omoară pe Zîkov! Tania ţîşni ca o pasăre pe fereastră şi porni săgeată prin curte.
— Stai! Stai! o somau ostaşii alergînd după ea şi trăgînd în aer.
Cocoşul ţipa şi se avînta vultureşte, raţele şi găinile zvîrîiau încolo şi încoace.
Deodată, unul din ostaşi căzu pe spate şi rămase nemişcat. Baia răsună iar de rîsul lui Zîkov.
Năpîrstoc zbieră ca un apucat:
— Înapoi! Nu umblaţi pe aici, mă, că vă împuşcă pe toţi!
Tatiana a fost prinsă şi trîntită la pămînt. În timp ce o tîrau de acolo, ea se zbătea, ţipa şi-şi blestema fratele.
Acesta îşi încleştă şi mai tare fălcile. Era alb ca varul, trupul îi era zguduit de fiori, iar în ochi lui mari se zbuciuma o mare amărăciune şi o suferinţă năprasnică.
Neînţelegînd ce se petrece, cîinii lătrau nebuneşte, dînd în acelaşi timp şi din coadă, dar căutătura le era cruntă şi rînjetul sălbatic.
Din pădure ieşi în goană Terioha Tolstolobov. Se opri, îşi aruncă privirea în dreapta şi în stînga şi, dumirindu-se numaidecît, se repezi spre baie:
— Aţi venit după Zîkov? Omorîţi-l pe ocnaş! Daţi-i foc! Că pentru el muierea mea şi-a pus ştreangul de gît... Vai şi amar!...

Se clătina, de parc-ar fi fost beat. Era înspăimîntător la vedere, ca ieşit din minţi.
— Adă paie şi găteje! Ce căscaţi gura? răcnea el clănţănind sălbatic.
Tînărul îşi ţinea inima cu dinţii, să nu urle de durere. Sta întins cu o pernă sub cap şi gemea încetişor.
— Te-a străpuns glontele, tovarăşe Migunov... spuse un ostaş măruntel, oacheş, cu mustăcioară neagră, înfăşîndu-i mijlocul şi pîntecele. Da poate trece.
Faşa se îmbibă îndată de sînge. Rana, bortelită de un glonţ pentru urşi, era mare şi cu marginile sfîşiate.
Ostaşii alergau şi trebăluiau cu tot zorul, aduceau din casă cîrpe şi pînză, pe care le tăiau şi le rupeau fîşii pentru bandaj.
— Tovarăşe Suslov — ochii tînărului căutară şi găsiră un ostaş înalt, cu chipul bronzat şi o bărbuţă scurtă, albă. În caz... de ceva, preiei dumneata comanda... Ce, tot nu vrea să iasă? Daţi foc băii.
— Dă-i foc!
— Pune-i foc!... Care are, mă, scăpărătoare?
— Stai! Mă predau! strigă Zîkov.
— Stai, că se predă! Zîkov se predă!...
— Hei, Zîkov! Aruncă armele.
— Ţine! Şi mai ţine. Aruncă puşca, apoi pistolul. — Asta-i tot. Deschide uşa să ies.
— Minţi, mai ai şi un cuţit, hîrîi Năpîrstoc. Scuipă şi înjură scîrnav. L-am văzut eu!
— N-am nimic, atîta a fost...
— Dă foc!

— Na, na ! Lama unui cuțit mare scăpără în golul ferestrei ca știuca în soare.
— Unde-i Tatiana ? Chemați-o încoace.
— Ieși ! Aruncă și ghiuleaua !
Ghiuleaua bufni de pămînt.
— Ieși !
— Deschide ușa, să mă îmbrac ! Doar n-o să ies în pielea goală !
— Ehe ! clipi cocoșatul și-și suflă cu furie o nară. Nu se prinde, frate Zîkove ! Cînd o să te vezi în tindă, dracu mai pune mîna pe tine. Ieși pe fereastră !
De o parte și de alta a ferestruicii așteptau, lipiți de zid, Năpîrstoc și un ostaș spătos, fiecare cu un arcan în mîinile pregătite să arunce.
— Ieși !... Ieși de acolo, ieși-ți-ar ochii ! răcniră într-un glas cocoșatul și Terioha. Dacă nu, te pîrjolim de viu.
— Poți să dai foc, că nu ies gol. Unde-i Tatiana ?
— Hai, băieți, să-l frigem pe toate părțile !
Îndată paiele începură să pălălăiască, și vălătuci de fum gros, galben, năvăliră în baie.
— Mă predau, spuse Zîkov cu un glas stins și nevolnic. În pătratul ferestrei apăru capul său buhos, apoi umerii ce se zgîrceau și se zdreleau de toc. Un arcan vîjîi scurt și vreo zece ostași îl duseră pe ortoman la Migunov, cum ai duce un cal de căpăstru. Gemea pămîntul sub călcătura-i de mii de puduri, ostașii păreau niște copii pe lîngă el.
Năpîrstoc, împăunîndu-se și chicotind bălos, se ținea mai la o parte, din prudență.

— Ei, ticălosule, hî, hî, hî, o să mai arunci în copci oameni de treabă ? Mutra lui, ciuruită parcă de alice, se scălîmbăia săgetată de schimonoseli. Clipea din ochi și mereu își trecea limba peste buzoaiele-i dăbălăzate, acoperite cu spumă. Vorba aceea : pițigoiul se fălea că mării foc îi va da ; foc el mării nu i-a dat, pîn la urmă s-o'necat.
— Avem pierderi ? întrebă Migunov cu un glas slab, întretăiat.
— Aliohin a fost ucis.
Privirea tulbure a lui Migunov urcă fără grabă de la genunchii goi ai lui Zîkov pe pîntecul lui, pe piept, dar pînă la cap nu ajunse : capul era undeva sus, mai sus de brazi, și cînd ridica ochii într-acolo, privirea i se încețoșa.
— La moarte prin împușcare. Se va executa imediat, rosti el ridicînd și lăsînd să cadă la loc degetele mîinii întinse de-a lungul trupului.
— Pentru ce ? întrebă Zîkov. Părea liniștit, dar glasul îi era sugrumat, chipul întunecat de încordare și ochii cenușii băteau în negru. Eu v-am ajutat.
— Ha-ha ! izbucni în cor tineretul. Halal ajutor ! Ce de lume ai măcelărit la oraș ! L-ai rănit pe comandantul nostru. Ne-ai ucis un camarad.
— Anarhie ! Tîlhărie ! Puterea Sovietică nu îngăduie așa ceva... rosti tăios Suslov. Mai ai ceva de spus ?
— La oraș am făcut ce faceți și voi. Am citit cu ochii mei la gazetă cum îi jupuiți pe oameni de vii.
— Minciuni, gazetele alea publică tot felul de născociri. Aia de le scriu sînt niște contrarevolu-

ționari ! Noi n-am făcut niciodată vreun rău oamenilor pașnici.

— Să fie împușcat pe loc, repetă Migunov, deschizînd ochii, și se ridică repede într-un cot : apă...

Ochii lui cînd se aprindeau, cînd se stingeau ca o lampă în care gazul e pe isprăvite. Bău cu lăcomie un gît de apă de izvor.

În timp ce-l duceau de acolo, Zîkov striga :

— Să nu crezi, țîngăule, că o să-ți cerșesc îndurare ! Ori c-o să mă-ntorc de la adevăr ! Se opri și toți stătură pironiți locului. Trase de capetele frînghiei, și ostașii, suflînd greu și dîrînd pămîntul cu călcîiele, lunecară pînă la el. Rîseră.

— Asta da, harmăsar !...

— Dar ia spune, rogu-te, reluă Zîkov, pironindu-și privirea în pieptul și în ochii tulburi ai lui Migunov. Voi credeți în Dumnezeu, în Domnul nostru Isus Cristos ? În glasul lui răsuna un ultim strigăt înăbușit de suferință.

Migunov scutură din cap.

— Nu.

Zîkov șovăi pe picioare și un fior îi trecu peste față ca o boare ce încrețește oglinda unui lac. Tuși ca să-și ascundă tulburarea și rosti cu glas ferm :

— Dacă-i așa, împușcați-mă...

Își recăpătă deodată sîngele rece, chipul i se lumină, un zîmbet îi miji pe buze și eliberarea de cele pămîntești îi însenină privirea.

— Ia-o spre curmătură, spre curmătură ! strigau brazii, oamenii, pietrele.

Zîkov porni cu pasul hotărît și apăsat, dar mai întoarse o dată capul și, fără să se oprească, grăi de la inimă lui Migunov :

— Iartă-mă, frățioare... Ți-am greșit... Mă auzi ? îi strigă el. Dar pe nevastă-mea Tatiana, pentru numele lui Cristos, s-o lăsați în pace ! Poate din pricina ei mor, dar sufletul mi-e împăcat. Ei, s-a sfîrșit. Pe alții ai știut să-i... Arată că știi și tu... Rămîneți cu bine, soare, lună și stele, rămîi cu bine, gliișoară mumă.

Și din nou auzi strigînd oamenii, brazii, cerul și pietrele.

Năpîrstoc și Terioha Tolstolobov își agitau pumnii, hohoteau, de vuia văzduhul, își băteau joc de el, îl scuipau. În tot acest timp, Zîkov nu i-a aruncat nici o privire lui Terioha.

Migunov gemu, se chirci pe o rînă și plescăi din buze — gura îi era uscată și amară.

— Apă...

Lîngă el, în genunchi sau ghemuiți pe vine — patru ostași, printre care și Suslov, care avea o bărbuță albă ascuțită și purta ochelari cu lentile rotunde. Lukeria, smiorcăind și cu gura strîmbată a plîns, se foia într-una, intrînd în casă și întorcîndu-se lîngă muribund, aducînd ba apă sfințită, ba un ștergar, ba o sticluță cu niște leacuri. Uite acum aduse o icoană neagră în veșmînt strălucitor, i-o așeză la căpătîi și se închină.

Bubui o salvă. Lukeria tresări din tot corpul, scoase un țipăt și, astupîndu-și urechile, fugi în casă.

Migunov deschise ochii :

— Drapelul ro... tovarășe Suslov...

Glasul lui era din ce în ce mai slab, colțurile gurii îi zvîcneau, răsuflarea îi era scurtă și fierbinte, ochii mari ca ai soră-sii priveau în gol.

— Acolo, în oraş... transmiteţi... sărut drapelul roşu... mor... pe fetişcană s-o împuşcaţi...

— Dar ţi-e soră, tovarăşe... exclamă Suslov, înălţînd din sprîncene. Ochelarii îi jucau pe nas. Ea zicea că...

Migunov înghiţi o gură de aer.

— Să fie executată.

Şi ochii i se făcură de sticlă.

Tatiana stătea la marginea prăpastiei ca într-un nor. Nu-şi simţea trupul, nu simţea pămîntul de sub picioare şi nici teamă.

Cineva urlă, de se cutremură cerul :

— Ho-ho !... Acuşica o să te duci de-a dura după cavalerul tău, să faceţi nuntă.

Mişcîndu-se ca într-un vis, Tatiana întoarse capul şi privi. Curmătura era adîncă, pietrele ascuţite. Între colţii lor cenuşii se oprise ceva galben, mare : Zîkov ! Într-o clipită, ochii i se dilatară şi se îngustară. Totul părea că pluteşte, se leagănă.

Opt arme, opt degete arătătoare întinse spre pieptul ei.

— Foc !!

Traseră însă în gol : Tatiana nu mai era acolo. Gloanţele se pierdură în taiga.

Năpîrstoc smulse de la cineva un topor şi, hotind drăceşte, începu să coboare, ager ca un rîs, în prăpastia unde zăceau cele două cadavre. Îl prinseră însă de cingătoare şi-l traseră înapoi. Ochii injectaţi se rostogoleau în orbite. Îşi smulse căciula, îşi sterse cu poala faţa năduşită şi-i întinse mîna lui Suslov :

— Pentru buna isprăvenie a treburilor... Dar cine o slimuit totul ? Năpîrstoc săracu ! Că fără mine nu-l găseaţi pe Zîkov cît îi hăul...

Suslov îşi trase cu silă mîinile la spate.

— N-o fi rost de niscaiva recompensă ? întrebă cocoşatul, lăbărţîndu-şi gura într-un zîmbet slugarnic şi slinos.

Suslov se dădu doi paşi înapoi şi rosti tare, răspicat :

— Pentru actele de sîngeroasă, stupidă, cruzime, săvîrşite în oraşul devastat, fostul partizan Năpîrstoc...

Acesta zîmbea fericit şi se uita triumfător la ostaşii care încremeniseră cu ochii îngheţaţi şi nu asculta ce spune tovarăşul Suslov. Numai ultimele cuvinte îi străpunseră ca o săgeată urechile :

— ...prin împuşcare.

— Hî, hî, hî, rîse nătîng Năpîrstoc, neînţelegînd ce se întîmplă, dar privirea-i alergă smucită de la unul la altul, pînă se prăbuşi ca într-o prăpastie în gura tovarăşului Suslov. Această gură se deschise ca să comande scurt :

— Executarea !

Într-o clipă Năpîrstoc se lungi cu un arşin, apoi se făcu şi mai mic decît era. O salvă — şi trupul pocit sări din piatră în piatră, în moarte.

Era o seară plăcută şi liniştită. Fetele au adus vacile şi oile de la păscut ; şi ograda s-a umplut de zgomote şi glasuri.

Deasupra mormîntului proaspăt al celor doi ostaşi roşii, săpat la rădăcina unei zade, răsună ultima salvă în memoria şi preamărirea celor căzuţi. S-au cîntat psalmi şi stihuri revoluţionare. Tovarăşul Suslov a rostit o cuvîntare.

Terioha Tolstolobov și un ostaș roșu au plecat călări în pădure, au scos-o pe Stepanida din laț și au adus-o acasă. Terioha o culcă în camera unde dormise Tania, aprinse candelă și luminări și și-a petrecut noaptea bînd și oftînd, cu gîndul să se ducă dimineață după popă. Dar dis-de-dimineață i-au poruncit să călăuzească detașamentul pînă ce-o ieși la drum.

Niște ostași ciopliră în grabă o cruce mare, din lemn, pe care Suslov scrise cele cuvenite. Crucea de culoare deschisă se vedea chiar și noaptea. Aninară de cruce o coroană de cetină.

Noaptea a fost rece, ca în septembrie, luminată de secera lunii...

Dimineața negura a învăluit totul. Terioha era dus cu detașamentul. Lukeria și fetele plecaseră în pădure : se temeau de morți.

Și iar s-a lăsat noaptea, o noapte neagră, fără lună, fără stele.

În prăpastie zăceau grămadă toți trei : kerjakul, ocnașul și fata negustorului. În casă, era întinsă Stepanida, întunecată și înspăimîntătoare la chip. Iar undeva prin preajmă, cu un cuțit ruginit între umeri și cu botul în mușchi, zăcea ursacul.

Ferma era pustie.

1923

Întîmplate pe Ciuia

Ca de-o lungă plesnitură de harapnic e şerpuit Altaiul de apele Ciuiei. Rîul sfînt îşi are obîrşia în munţii ce se înalţă în zare, albiţi de zăpezi veşnice. Sînt Alpii Ciuieni, piatra de mormînt a pămîntului.

Întîi, rîul curge pe loc şes unde nu-s nici păduri şi nici păşuni grase. Acolo însă, cerul e mai aproape, stelele mai strălucitoare, aerul mai curat şi mai limpede.

În vremuri de demult toată valea aceea zăcea sub apă pînă în creştetul munţilor. Veacuri după veacuri un lac îşi clipocise aici unda azurie. Era străjuit jur împrejur de paraleii de piatră, Alpii Ciuieni ai Altaiului, ce stăteau strînşi zid, umăr la umăr. Dar vană le-a fost paza şi zadarnică veghea: lacul i-a amăgit, cu undă molcomă i-a stropit, pînă i-a învăluit somn de plumb. Atunci apa a rupt zăgazul de stîncă, a străpuns munţii şi a puhoit.

S-a umplut Altaiul de tunet şi larmă. Era numai cutremur, cădeau grindină bolovanii. Talazul năprasnic duduia, gemea, prăvălea stînca şi gonea înainte în torente turbate.

Era Ciuia, odrasla zăpezilor, prinsa munţilor, care, odată izbăvită, pornise iureş printre munţii Altaiului ce se dădeau, speriaţi, la o parte.

Şi lacul a secat, iar timpul a aşternut pe vatra lui nisipoasa Cîmpie ciuiană.

Aşa s-a dus din vechi vorba acestui ţinut.

În Cîmpia ciuiană zace o mică aşezare rusă Koş-Agaci. E atît de prizărită, de nici nu se bagă de seamă din munţii ce-închipuie un brîu de piatră în jur.

Prin Koş-Agaci trece Tractul ciuian, un drumeag ce uneşte oraşul siberian Biisk de oraşul mongol Kobdo.

Şi ar putea fi pardosit cu aur şi argint, dintr-un cap în altul cu cît bănet au agonisit aici neguţătorii ruşi jecmănindu-i pe altaieni şi pe mongoli.

Şi ar putea fi stropit tot cu lacrimile ce au curs din ochii înguşti ai nomazilor pe jumătate sălbatici şi cu sufletul curat, obidiţi şi năpăstuiţi de crîncenul şi nesăţiosul jefuitor rus.

Aşa spune despre negustori istoria mai apropiată de zilele noastre.

Lărmuind furtunatic, şuşuind ca mătasea, îşi mînă apele Ciuia...

Hei, Ciuie, undă rece ! Mai zăboveşte locului ! Încotro goneşti, săltînd peste bolovani ? Ho, Ciuie, opreşte ! Zi-ne şi nouă cîteva din întîmplările petrecute odinioară şi azi pe malurile tale.

1. *Oglinjoara*

Era o oglinjoară mică, rotundă, o oglinjoară de un pitac.

Negustorul avea vreo duzină. Asta s-a petrecut demult şi înaintea lui nimeni nu mai adusese oglinzi în cîmpia aceea îndepărtată, pitită printre munţi.

Îşi zice negustorul :

„Ce-o să-i mai păcălesc pe calmuci cu oglinzile astea. Nu-i păcat : calmucul nu-i om, e lighioană ; că are suflet de cîine — ghemotoc de abur. Animal, ce să mai vorbim."

Se duce negustorul în ospeţie la calmucul Argamai pe care el îl numea prieten, ceea ce nu-l împiedica să-l jecmănească ori de cîte ori avea prilejul.

A ajuns seara. Trupeşul Argamai şedea singur lîngă foc şi, tot muşcînd dintr-un ciolan de berbec, dîrlîia un cîntecel. În cîntecul acela spunea că mîine în zori va porni cu sălaşul înspre culmile înzăpezite, unde sînt locuri cu iarbă grasă care prieşte şi place atît de mult vitelor.

Negustorul îi dădu bineţe :

— *Ezen !*

— *Ezen, ezen* ! răspunse Argamai ascuţindu-şi privirea să vadă cine a venit.

— Aha-ha ! exclamă el cu bucurie... Ian te uită, prietenul !

Calmucul se ridică, îşi pofti oaspetele să se aşeze în locul lui şi începu să trebăluiască prin jurul vetrei.

Înteţi focul, puse în ceaun o halcă de berbec şi aşeză de ceai, cum îl fac calmucii : cu lapte, sare şi orz prăjit.

— Muieri ioc... Unu-i bolnav, altul plecat musafir la tat-su.

— *Araki* ai ?

— *Bar, bar...* sări gazda și-i puse dinainte un burdușel cu rachiu de casă, făcut din lapte.

Stau, taifăsuiesc. Foculețul arde vesel. Băutura caldă și plăcută la gust ațîță sîngele, se urcă la cap, dezleagă limbile.

Calmucul rîde, negustorul rîde și el, îl bate prietenește pe umăr și-l ia cu tămîieli :

— N-are nimeni cai mîndri ca ai tăi. Și nici tauri ca ai tăi. Oile tale sînt cele mai de soi. Ești bogat. Și ai nevastă frumoasă.

Se ospătează cu carne de berbec, bea *araki* și turuie într-una.

Vorbele negustorului îl ung la inimă pe Argamai. Rîde de plăcere și nu se lasă nici el mai prejos :

— Tu cel mai bun este. Cel mai credincios este... Prieten...

Negustorul își aduse aminte de oglinjoare.

Gîndește : „S-ar cuveni să-i dăruiesc. Un pitac — nu-i mare pagubă."

Scoate, i-o arată :

— Ia, privește-te !

Celălalt se uită lung și întreabă cu ochii țaglă la oglindă :

— Cine-i ăsta ?

— Tu...

— Ei aș ?! E *șaitanul*[1] *!*

— Ba tu ești...

Argamai tace, se mai uită o dată cu luare-aminte, apoi, neîncrezător, ridică ochii la oaspetele său :

— De ce minți ?!... Cojoc al meu, dar bot nu al meu — n-am văzut niciodată !

[1] Duhul rău (în mitologia musulmană)

Negustorul zîmbește mulțumit, iar calmucul se foiește pe pătura de pîslă, ca pe jăratec. Mîinile lui încleștate pe gemulețul fermecat tremură : de cînd se știa nu mai văzuse minunăție ca asta.

— Ia pune-ți pălăria... Vezi ? Tu ești !...

Se privește calmucul în oglindă — da, e pălăria lui, se uită la păr — da, e coada lui, cu panglicuță, și negul de pe nas e al lui — uite, îl pipăie...

— Ha-ha-ha !... Vinde... Fă pomană la mine, vinde !

Negustorul e fericit că poate să facă o bucurie prietenului său :

— Păi, eu ți-l...

— Fă pomană la mine, vinde... Îți dau cît vrei...

Și atunci, sufletul negustorului fu năpădit de ticăloasă lăcomie.

— Nu se poate, spune el cu un ușor tremur în glas.

— Ia un taur... Arătat asta la copii, la muieri... Ha-ha-ha ! Să vadă la bot...

— Nu se poate, repetă ferm negustorul, făcîndu-se că vrea să-i ia oglinda.

Argamai nu i-o dă...

— Doi taur... Trei taur... Buni !...

— Ce tot vorbești ? Mă costă pe mine mai scump... Am adus-o tocmai de la Moscova... Ai auzit, nu ?

Argamai, copilul acela mare, stă gata să plîngă :

— Ia patru taur... Te rog, prieten, ia !...

— Bun... Hai să-i prindem, sare lacom negustorul.

Rîzînd ca un mare pişicher ce se crede, Argamai piteşte bine oglinjoara şi trage cu ochiul la celălalt să nu i se pară cumva că i-a dat-o prea ieftin şi să se răzgîndească...

Îi spune cu glas subţire, dezmierdător:

— Tu cel mai bun este... Cel mai credincios este... Prieten...

Noaptea tîrziu se întorcea negustorul în tabăra lui. Bălăbănindu-şi în şa trupul muiat de băutură, vorbea de unul singur, tare voios:

— D-aia trebuie să-l luminezi, că-i calmuc. D-aia, că-i os de tătar.

2. Ceasul

A fost odată un prăvăliaş cu vorbă mieroasă şi cu nişte ochişori de şoarece. Şi viclean, de ţi-l potcovea şi pe necuratul.

Ce mai, hoţ fără pereche!

Şi vine într-o zi la el bătrînul kirghiz Iusup. L-a poftit să stea jos, au vorbit de una, de alta, kirghizul a cumpărat cîte ceva.

Prăvăliaşului tocmai îi sosise nişte marfă din Rusia.

— Ia-ţi un ceas!

A luat kirghizul ceasul în mînă şi l-a cercetat pe toate feţele, ţocăind uimit din limbă:

— Viu... Batut...

— Cumpără-l!...

Iusup oftă. L-ar cumpăra el — nu pentru sine, ci pentru feciorul-său, o mîndreţe de flăcău. Ce l-ar mai cumpăra!

— L-aş lua, dar nu-i bani... Cum am, cumpăr.

Că lui Iusup nu-i plăcea să facă datorii.

Atunci prăvăliaşul l-a cinstit cu votcă — o stacană plină:

— Bea!

Religia mahomedană opreşte cu străşnicie pe credincioşi să bea votcă. Dar Iusup socoate că nu-i mare păcat să golească un păhărel cu un om de ispravă.

Votca era a dracului de tare. Îi arse gura şi-i învălui cugetul într-o ceaţă trandafirie.

Îi mai turnă o stacană:

— Bea sănătos!

Om de omenie prăvăliaşul ăsta!

Iusup şi-a luat rămas bun, a încălecat pe cămilă şi s-a dus.

În stepă era tăcere. Numai greierii ţîrîiau neîntrerupt prin ierburi. Pe cerul palid, palide stele — lebede albe. De după crestele înzăpezite se ridica încet luna.

Bătrînul Iusup e cherchelit. Zîmbeşte într-una, sporovăieşte cu cămila, apoi începe să îngîne cu glas legănat:

— Uite luna se iţeşte... Alla-alla... Un ochi rotund şi ager ca al slăvitului Alla... Calea-mi luminează mie şi cămilei...

Merge el cît merge... E linişte în stepă... Din faţă se aude grabnic tropotit de copite... E unul de-al nostru!...

Un călăreţ trece în goană şi-i strigă ceva, dar Iusup nu aude. Se uită la cer şi-i clipeşte lunii,

printre lacrimile aninate de gene. Ochiul lunii se îngustează și devine mai luminos.

Iusup cîntă :

— Lună, lună... Lună de aur... Mi-e tare bine. Am fost sărac, dar am băut rachiu și m-am făcut bogat... Sînt bătrîn precum pietrele negre de pe fundul rîului... Știi, o să iau ceasul acela... Pe care l-a adus urusul... O să-l cumpăr... Ceasule, ceasule... Alelei, ceasule... Parcă-i viu...

Rîde tare, din toată inima.

Și i se înfiripă în minte gînduri argintii ca și cesuletele acelea rotunde și strălucitoare pe care le văzuse la prăvăliaș. Oricîte ar fi acolo, cinci, zece, multe, Iusup o să le cumpere pe toate ca să le dea în dar alor săi : și nevestei bătrîne, și celei tinere, și fiică-sii... Trei o să-i agațe feciorului său, care-i un călăreț fără pereche, și o să-și pună și el vreo zece... Ha-ha... Să ticăie acolo, învîrtindu-și acele. O să fie grozav... Și cămilei o să-i dăruiască un ceas, și taurului... Că nu-i strică nici lui unul... Ha-ha-ha...

Deodată aude : stepa prinde să geamă... Răsună pămîntul, duduie pămîntul sub copite de cai întinși galopului.

„Ai noștri", gîndește Iusup.

Prăvăliașul parcă-i turnase foc în vine, și Iusup e strașnic de vesel.

„Să mă opresc și să schimb cu ei două-trei vorbe."

L-au ajuns. Negustorul ! Și niște oameni cu el.

— Știi, prietene, s-a pierdut ceasul... Acela pe care l-ai avut în mînă...

„S-a pierdut — s-a pierdut... Ce mare lucru... Ha-ha !... Dar ce-l privește asta pe el, pe Iusup ?"

— Nu l-am luat eu, rostește el zîmbind cu toată fața-i de bronz. Să mă arunce Allah din șa cînd o să trec pe buza prăpastiei dacă l-am luat...

— Știu că nu l-ai luat tu. Dar ați fost mulți în prăvălie și de aia umblu cu martori și-i caut pe toți.

— Caută, te rog, caută !

Lovi ușurel cămila cu bățul ca să se lase în genunchi, descălecă și, clătinîndu-se pe picioarele-i crăcănate de băutură, se apropie de prăvăliaș ca și cum s-ar fi bucurat că poate să facă orice i s-ar cere. Ochii lui negri și limpezi priveau deschis. Chipul îi era blajin, încrezător, numai smocul de barbă îi tremura.

— Te rog, caută-mă. Nu l-am luat...

S-au apucat să-l perchiziționeze și cînd i-au descheiat halatul...

— Vai, Alla, Alla !...

I-au găsit ceasul în sîn. Kirghizul încremeni cu gura căscată și ochii holbați. Își puse mîinile în cap și strigă cu un glas gîtuit, icnit :

— Ai — ai — ai ! Nu l-am luat eu...

Prăvăliașul răcni de răsună stepa :

— Legați-l, băieți ! La pușcărie cu el !

Luna se dădu de-a dura și se prăbuși, stelele se scuturară lăsînd dîre argintii pe cerul înnegrit deodată, stepa i se cutremură sub picioare.

Iusup căzu în genunchi, își strîmbă de durere gura bătrînă și începu să scheaune sfîșietor. Orbit de lacrimi, nu știa încotro să se tîrască, pe cine să roage, unde e blîndul său prieten, prăvăliașul.

— Ai, nu trebuie pușcărie... Pentru Dumnezeu, nu face asta... Pentru Dumnezeu... Ce vrei dau la tine...

Prăvăliaşul i-a luat cămila, i-a poruncit să-i aducă în zori trei armăsari roibi, cei mai mîndri, cu cozile şi coamele albe şi a purces biruitor spre casă.

3. *Dangaua*

Negustorul Nepravednîi, ţăran de obîrşie, fusese în tinereţe mînaci — aducea din Mongolia turme de oi cumpărate de scăunaşul la care era în slujbă.

— Îs deştept... se lăuda el. O să mă înavuţesc negreşit.

Şi, pe bună dreptate. În scurt timp s-a umplut de bani şi s-a ajuns. Lumea zicea despre el :

— Asta-i în stare de orice. S-a lepădat de cruce, iar omenia şi-a călcat-o în picioare.

Atunci, ce s-a gîndit el ? Să se mute la Kobdo, să-şi continue acolo afacerile.

Zis şi făcut. A venit la Kobdo, a deschis o prăvălie, şi-a întins hulpav mîinile hrăpăreţe şi şi-a căscat larg botul de ştiucă.

Dar nu-i cădea decît plevuşcă, nisetrii nimereau în cîrlige la alţi negustori. A început să-l roadă zavistia.

— Ce, astea-s afaceri ? ar fi zis el o dată la un club din Irkutsk într-o adunare de comercianţi. Să-i crăpi vreunuia ţeasta cu resteul şi să-i iei capitalul, asta mai zic şi eu trebşoară.

Negustorii s-au indignat.

— Auzi, ticălosul !!

Şi, fără multă vorbă, i-au făcut vînt pe scară.

Cam tot pe atunci s-a statornicit în oraşul Kobdo din Mongolia şi un oarecare Raptan, mongol blînd şi liniştit, negustor şi el. Bătrînul Raptan mergea pe optzeci de ani, avea trei feciori şi doi nepoţi. Laolaltă negustoreau, laolaltă ţineau casa.

Raptan era om cumsecade şi făcea negustorie cinstită.

Bătrînul a prins drag de Nepravednîi — ba îi făcea el o vizită, ba îl poftea la dînsul.

Nepravednîi făcea pe mironositul şi se purta foarte cuviincios cu mongolul şi cu ai lui. Au devenit prieteni la toartă.

Într-o zi, Raptan îi spune bunului său prieten :

— Am o piatră pe inimă. Eu am fugit din China, că eram dator vîndut creditorilor. Cînd a bîntuit acolo „Marele pumn“ [1] mi-au pustiit trei magazine. De-aia am şi venit încoace. Acum, m-am mai pus pe picioare.

S-a scurs un an, încă unul, trecură zece. Anii l-au încovoiat pe bătrînul mongol, nu mai vede bine, nu mai aude bine. Zi şi noapte se roagă Celui-de-sus, gătindu-se de moarte.

Dar pe bunul său prieten, negustorul rus Nepravednîi, nu l-a uitat : îi face cîte o vizită şi

[1] Referire la Societatea secretă a ţăranilor şi meşteşugarilor din China, apărută la începutul sec. al XIX-lea, pentru a lupta împotriva dinastiei manciuriene. Numită iniţial *I-he-ciuan* (Societatea pumnilor dreptăţii şi armoniei), îşi schimbă denumirea la sfîrşitul sec. al XIX-lea în *I-he-tuan* (Societatea dreptăţii şi armoniei) ; aceasta a organizat între 1899 şi 1901 o puternică răscoală populară în nordul Chinei.

adesea îl pofteşte la dînsul, îl ospătează, îi dăruieşte ba niscai vaci, ba un buiestraş murg, ba o bucată-două de mătase chinezească pentru nevastă.

Bătrînul trăieşte liniştit, vechii creditori i-au pierdut urma, că multe bălării au năpădit potecile pe care le cutreierase altădată.

Năpasta s-a năpustit din senin, abătută din China. Într-o zi se înfăţişă la Raptan un mongol şi-i zise :

— Jale mare, Raptane, un slujbaş al stăpînirii chineze, unul cu ochelari, te caută peste tot ca să te pună să plăteşti datoria. Poate chiar mîine te înhaţă şi-ţi ia tot. Vezi ce faci, Raptane !

La început Raptan n-a putut pricepe despre ce era vorba şi l-a pus pe vestitor să-i mai înşire totul de două ori, de la cap la coadă. Cînd, în sfîrşit, a înţeles, i s-au tăiat picioarele şi s-a lăsat moale pe duşumea. Parcă avea nisip negru în ochi şi sloiuri de gheaţă în capul pieptului.

— Nu datorez nimănuia nimic. Drept e că am luat marfă pe datorie de la trei toptangii, dar „Marele pumn“ mi-a răşluit totul. Acu' pe rebeli să-i silească la plată, să ceară de la stăpînire. Eu nu datorez nimic.

Negru de supărare, se duse şontîc-şontîc, în toiag, pînă la prietenul său, negustorul Nepravednîi.

A venit şi i-a spus cu glas stins, de moşneag :

— Prietenul meu bun şi de inimă, tu care eşti deschis la minte şi cunoşti toate legile şi rînduielile, învaţă-mă ce să fac. Scapă-mă.

A mai dat să adauge ceva, dar cuvintele se pierdură în tremurul buzelor, şi ochii i se umplură de lacrimi. Faţa îi era încremenită, fără urmă de

viaţă. Din ochii lui negri, scufundaţi în găvane, picau lacrimi, dar chipul îi rămînea împietrit. Capul îi căzuse în piept.

S-a înspăimîntat negustorul, şi o milă adîncă i-a cuprins inima.

Atunci a glăsuit el, negustorul :

— De scăpat, e simplu ! O să ia ei pe dracu...

Bătrînul ridică fruntea :

— Păi, cum s-ar putea face, prietene ?

Negustorul porni a se preumbla prin odaie, netezindu-şi barba roşcovană şi cumpănind ceva în minte :

— Cîte vite ai, una peste alta ?

— Cămile vreo sută, vite albe vreo două mii, cai o mie şi ceva, oi nu mai ştiu prea bine... Am uitat.

Negustorul se lăsă pe un scaun, alintîndu-şi lanţul ce-i atîrna pe pîntecul îndestulat. Pe frunte i-au apărut broboane de sudoare : e cald.

— Floare la ureche ! izbucni el bătîndu-l pe umăr şi scăpărînd amnarele ochilor. Ascultă colea !

Mongolul căscă gura şi-şi împreună mîinile cu pioşenie, să nu scape o vorbă din înţelepciunea cerească ce se va revărsa printre buzele negustorului.

— Du-te numaidecît şi spune să însemne toate vitele tale cu dangaua mea. Trimit eu oamenii mei să vă dea o mînă de ajutor. Pînă dimineaţa aţi mîntuit treaba.

— Aşa, aşa... încuviinţa mongolul, dînd din cap.

— O să spui că nu-s vitele tale. Că-s ale mele...

— Aşa, aşa...

— Cu marfa cum stai ?

— Am de vreo două sute de mii, în bani de argint.

— Şi marfa tot aşa, o să spui că-i a mea... Mîine, stau eu în prăvălie în locul tău. Ştii, de ochii lumii. Tu-mi tragi o poliţă de două sute de mii, în bani de argint, pricepi? Slujbaşul o să înghită mîncarea asta nesărată — e o vorbă a noastră, rusească — şi o să plece aşa cum a venit... Şi pe urmă eu îţi dau totul înapoi. Bizuie-te pe mine...

Bătrînul se ridică, proptindu-se în toiag, şi se înclină adînc în faţa negustorului:

— Nu ne îndoim de tine... Avem credinţă în tine, prietene, Van Vanîci...

Au trecut două zile chinuitor de lungi.

Cînd eşti bătrîn, vremea parcă zboară: zi după zi, săptămînă după săptămînă — şi nici nu bagi de seamă cînd s-a dus anul.

Dar bătrînului mongol aceste două zile i s-au părut o veşnicie. Era mereu încordat, cu sufletul la gură, de parcă ar fi păşit pe o prăjină aruncată peste o prăpastie ameţitoare: prăjina subţire se îndoaie şi, în fiece clipă, el se poate prăvăli în gol... El, care şi pe pămînt abia îşi mai tîrăşte gioanatele...

E înspăimîntat de moarte bătrînul.

Viaţa lui şi-a schimbat-o cu totul: trăieşte acum în cîmp şi, laolaltă cu ciobanii lui, îşi păzeşte vitele însemnate cu dangaua negustorului.

Iar negustorul s-a mutat în magazinul bătrînului, face alişveriş şi aşteaptă să vină slujbaşul acela chinez, cu ochelari. Iar cei trei feciori ai lui Raptan, sfioşi şi încleştaţi de nenorocirea ce se abătuse peste ei, ca iepurele în fălcile capcanei, şedeau sub ascultarea lui, chipurile — băieţi de prăvălie.

A treia zi — buf! — s-a rupt prăjina.

Bătrînul mongol gemu de spaimă şi începu să tremure vargă cînd în faţa lui se ivi din senin, ca lupul în calea oii, slujbaşul acela îmbrăcat cu o bluză galbenă.

— Cunoaştem că tu eşti numitul Raptan, negustor de prin părţile Kalganului, că datorezi o mare sumă de bani şi eşti rău platnic. Luînd în consideraţie că eşti om bogat, judecata a hotărît să fii silit să-ţi plăteşti datoriile.

Atunci sufletul mongolului se îndreptă mîndru şi prinse aripi.

Şi grăi mongolul cu glas răspicat:

— Da, sînt mongolul Raptan, om bătrîn şi de bună-credinţă. Bogat am fost odată. Acum sînt gol ca oaia tunsă.

— Cu-u-um? făcu ameninţător slujbaşul. Dar turma asta a cui e?

— E turma stăpînului, a negustorului rus... E dangaua lui, vino de te uită. Ale lui sînt toate vitele. Eu nu-s decît păstor.

Se minunează slujbaşul, îşi muşcă de ciudă buzele subţiri, îşi smulge ochelarii de pe nas, iar şi-i pune, tuşeşte şi, furios, face stînga împrejur atît de iute, încît şuviţele mătăsoase ale părului împletit îl plesnesc pe bătrînul mongol peste faţă.

Slujbaşul s-a dus glonţ la magazin, a trecut şi pe-acasă pe la negustorul Nepravednîi.

Zadarnic.

Negustorul l-a ospătat pe cinste — cu trei feluri de ciorbe și cu orez dichisit în trei feluri: cu unt, cu lapte de migdale, cu coacăze negre.

L-a omenit cu trei lichioruri de fructe aromate, gătite în casă, pe care însăși nevasta le-a adus din beci. Deși erau reci lichiorurile, un focșor zglobiu tot aprinseră în inima chinezească a portărelului. Chinezul plînge, chinezul rîde. I se rupe inima că trebuie să-și ia rămas bun de la negustorul acesta rus, că-i om tare cumsecade. Scîncește chinezul, se vaită. I-au căzut ochelarii de pe nas. Cînd s-a aplecat să-i ridice a bufnit și el în cap: s-au spart sticlele.

Negustorul tălmăcea cu el într-o mongolă curată. Îl vorbea de rău pe Raptan: „Auzi, găinarul!" Pînă și pe el, pe negustorul rus l-a pungășit bătrînul șarlatan: i-a dat o poliță de două sute de mii în ruble de argint, iar în prăvălie n-are marfă nici de-o sută.

Îi vîrî chinezului polița sub nas și-i strigă îndeRîs nevestii-sii pe rusește:

— Dă-i, Mavro, pocitaniei friptură de picior de cîine, că o halește și pe aia...

Așa a plecat chinezul cu mîna goală. Ba și-a prăpădit și ochelarii.

Trecură o lună, două, un an.

Negustorul îl înfitila mereu pe Raptan.

— Să nu crezi că te-a lăsat în pace. Chinezul e șiret! Cum vede ceva, haț, și-ți ia tot... Să mai treacă un timp... Pînă una-alta, tu paște-mi turma. Eu o să văd de prăvălie...

— E turma mea, prietene.

— Bine, bine, mai vedem noi...

Dar feciorii și nepoții au început să cîrtească.

— Du-te și vorbește cu negustorul. Acum nu mai e nici o primejdie. Mulțumește-i cum se cuvine prietenului și spune-i să nu se mai ostenească, să nu ne mai poarte de grijă...

S-a gătit bătrînul cu un halat nou din mătase albastră, și-a pus pe nas niște ochelari cu sticle mari, rotunde, a luat cu el două vaze scumpe și o casetă de fildeș pe care a umplut-o cu galbeni și arginți și, însoțit de feciorul său mai mare, s-a dus.

Și din nou i s-a părut bătrînului mongol că pășește pe o prăjină subțire și lunecoasă aruncată peste o prăpastie sub un cer întunecat de un nor uriaș, galben, din care se aude bubuind tunetul: „Cum ajunge Raptan deasupra hăului, îl trăsnesc".

Zice mongolul către feciorul său:

— Of, nu mi-e bine. Ia-mă de braț, să nu cad.

Cu chiu, cu vai, au ajuns.

După ce-și mai trase sufletul, bătrînul se înfățișă grav negustorului:

— Noi vrem să-i mulțămim prietenului nostru. Ți-am adus daruri. Primește-le, prietene, și fii binecuvîntat tu și toată casa ta.

Cu aceste cuvinte bătrînul și feciorul său îi căzură la picioare.

Negustorul luă darurile, și zise:

— Mulțumesc...

Și le dădu nevestei sale care s-a și dus să le închidă într-un sipet mare, ferecat cu trei lacăte.

— Iar acum, prietene, îngăduie să-ți aduc aminte de polița mea. Ai uitat... Nu face nimic, că doar ai atîtea pe cap. Nu-i de mirare. Noi te rugăm să ne-o dai înapoi...

Cum s-a mai zborşit şi ce s-a mai burzuluit sufletul hirsut al negustorului... A holbat nişte ochi fioroşi, a tras aer în piept cît a încăput şi, repezindu-şi braţul înspre uşă, a răcnit :

— Afară !! Afară !! Totul e al meu — şi vitele, şi magazinul ! Am protestat poliţa ! Totul e al meu !! Marş de aici !!

Clipind des, bătrînul mongol se retrase repede cîţiva paşi şi dădu să strige ceva, dar pesemne că i se împlinise sorocul — braţele-i bătură aerul şi se prăbuşi. Şi dus a fost bătrînul.

Copiii şi nepoţii lui Raptan au rămas orfani de părinte şi de bunic.

Cînd unul, cînd altul, veneau la negustorul Nepravednîi. Acum el nu-i mai primea în casă, stătea cu ei de vorbă în prag.

— Noi ne-am zis, prietene, că, pesemne, ai voit să faci o glumă. Sîntem ruinaţi, prietene. N-avem ce mînca... Sîntem oameni cu neveste, cu copii, avem o mamă bătrînă de-ngrijit... Ai milă, prietene.

Dar negustorul nici gînd să se lase înduplecat, inima îi e de piatră.

Pînă le-a ajuns cuţitul la os : toată familia bătrînului Raptan, cu mic, cu mare a năvălit grămadă în curte şi au stîrnit o hărmălaie, ca păsările cînd se pregătesc să se călătorească : muierile boceau, ţîncii urlau. Numai bărbaţii stau încruntaţi şi aşteptau în tăcere.

Negustorul a ieşit la ei.

Toţi au izbucnit deodată :

— Ai o piatră în loc de inimă. Ai un şarpe veninos sub coaste. Ne-ai prădat. Ne-ai prădat. Ne-ai prădat... Nu plecăm de aici... Omoară-ne !

I s-a muiat inima negustorului.

— Bine, dragii mei. Mi-e milă de voi. O să vă dau de lucru... Ai mai tineri să-mi păstorească turmele — dau simbrie bună... Iar voi trei o să fiţi, ca să zic aşa, cărăuşii mei : o să vă trimit cu marfă în Rusia.

Au mai umblat ei după dreptate, ia-o de unde nu-i. Nu le-au făcut dreptate nici judecătorii, nici consulul căruia i-au înaintat o preasmerită jalbă.

Multă vreme s-au mai căinat mongolii.

Iar negustorul a trăit în belşug pînă la adînci bătrîneţe. Avea bănet, să-l vînturi cu lopata, afacerile îi mergeau în plin.

Îi plăcea uneori să se laude.

— Am treizeci de cămile. Ei bine, dacă lichidez toate afacerile şi fac bani tot avutul meu, apoi bănetul acela n-o să-l pot căra în Rusia nici măcar cu cămilele aiestea, toatele cîte sînt... Iată cum m-a ajutat Dumnezeu, împăratul ceresc, tatăl nostru.

4. *Saci vii*

Pînă nu de mult, Kobdo a fost oraş chinezesc. Chinezii făceau aici negoţ în stil mare cu mongolii şi aveau la Kobdo magazine arătoase. Erau aici şi negustori ruşi.

Iată însă că între negustorii chinezi şi mongoli s-a iscat o vrajbă aprigă — n-or fi împărţit cu dreptate ceva — şi gata războiul : mongolii se nă-

pusteau asupra chinezilor, îi prădau și le ardeau mărfurile.

Grele vremuri pentru negustorii chinezi.

Au căutat scăpare la prietenii lor, negustorii ruși : vă dăm mărfurile noastre pe nimica toată. Ascundeți-ne, ocrotiți-ne.

Ce s-au mai bucurat rușii !

Pe străzile învolburate de fumul pîrjolurilor, sîngele curgea șiroaie, pocneau detunături, izbucneau țipete sfîșietoare : iadul pe pămînt.

Pe negustorul rus însă priveliștea-l încînta : își căsca bine buzunarele, gătindu-se să și le umple și, cîrîind corbește, își rotea ochii după stîrv.

Într-o noapte, la un negustor rus veni cu sufletul la gură un chinez. Bîțîind de frică și plîngînd fără încetare, omul îi căzu la picioare și începu să se tîrască pe jos, pupîndu-i cizmele de iuft. Se căznea să îngaime ceva, dar îi pierise graiul.

Negustorul însă pricepe și fără vorbe. Om blajin negustorul.

Chinezul acela e bunul său prieten, milionarul Ceanbo.

Îl ridică în picioare, îl ajută să se așeze într-un fotoliu, îi aduce un pahar cu apă, îi dă o țigară.

— Ce-ai pătimit, prietene ?

Tocmai în clipa aceea bubui undeva în stradă un tun. Ceanbo, negustorul chinez, milionarul, sări în sus, mai-mai să atingă tavanul.

— E jale, prietene... Să mergem la mine, te rog, Dumnezeu o să te răsplătească... Scapă-ne, te implor...

— Să mergem, făcu negustorul. oftînd din adînc.

Că era om bun, cinstit și de chinezi, și de mongoli.

Se închină cu evlavie la icoane și strigă nevesti-sii :

— Binecuvîntează !

Pe tînăra lui nevastă o podidiră lacrimile.

— Doamne ajută, spuse negustorul și, urmat de chinez, ieși cu pași repezi.

Nevasta — după el :

— Steopa ! Nu te duce... Să rămînă Ceanbo la noi...

— Tacă-ți gura, toanto, o repezi negustorul. Stai dracului acasă și ai grijă de copii. N-o să ni se întîmple nimic...

Ceanbo, care înțelege puțin rusește, mai prinde inimă, se uită la negustor ca la un sfînt și iar îi cade în genunchi și-i pupă cizmele. Apoi strigă negustoresei :

— Să'l mîna, coana male...

Și amîndoi aleargă mai departe.

Era întuneric beznă. Numai la dreapta cerul era luminat de vîlvătaia unui pîrjol : ardea cula. Se auzeau împușcături răzlețe, iar undeva departe zărvăiau glasurile și strigătele unei gloate de soldați chinezi.

— Sînt mulți ai voștri ? întrebă negustorul în șoaptă.

— Mulți.

— Dar cine bate ?

— Mă tem c-o să ne căsăpească pe toți...

Chinezul mergea înainte, ținîndu-l pe celălalt de mînecă. Se poticniră de ceva în întuneric și căzură amîndoi.

— Leşurile alor noştri, şuşoti chinezul şi începu iar să scîncească şi să jelească. Negustorul îşi făcu cruce. Porniră mai departe. Zgomotele se înteţeau. Mirosea a pîrjol, a praf de puşcă.

Dădură peste o haită întreagă de cîini. Cîţiva urlau, alţi le ţineau hangul, clănţăneau din dinţi, se hărtăneau, se încleştau rostogolindu-se, ghemuri nevăzute, pe întuneric, la picioarele celor doi.

— Aici, spuse chinezul.

Portiţa care se deschidea în zidul de ceamur dădea într-o curte uriaşă. Locuinţa, depozitele şi prăvăliile chinezului se aflau în fund.

Deodată, chinezul încremeni locului. Negustorul se opri şi el. Ascultară, cu răsuflarea tăiată : în beznă se desluşea un horcăit.

Chinezul ţipă ca un nebun :

— L-au ucis... l-au ucis pe fratele meu...

Ba nu !... Un glas cunoscut cheamă :

— Ceanbo ! Ceanbo !... vino repede...

Ceanbo se repezi într-acolo şi-l prinse în braţe pe fratele său, încă tînăr de tot. Acela îi povesti cu glas sugrumat de groază :

— Doi ne-au atacat. Vînzătorul şi cu mine le-am ţinut piept cu puştile. Pe vînzător l-au căsăpit... Auzi cum horcăie ! Mi-e frică, Ceanbo ! Au plecat, dar au spus c-or să se întoarcă şi că atunci o să fie vai de noi...

— Nu-ţi fie frică, căută să-l liniştească negustorul, cu toate că şi lui îi clănţăneau dinţii în gură. Cît sînt eu aici n-au să vă facă nici un rău.

Intrară cîteşitrei în casă, aprinseră un felinar.

— Cît sînt eu aici, fiţi fără grijă, repetă negustorul. Mongolii ne-au spus aşa nouă, ruşilor : care se teme — să iasă din oraş. Care nu — să stea liniştit locului : ruşii n-o să păţească nimic.

Nici n-a apucat bine să rostească vorbele astea, că pe stradă izbucni vuiet, undeva, aproape, răpăiră focuri de arme.

— Vin !!

Fraţii începură să se zbuciume, neştiind ce să facă, unde să se ascundă.

— Duceţi-vă în prăvălie şi vîrîţi-vă undeva sub mărfuri... Mai ştii, ceasul rău...

Dar chinezilor le era frică să rămînă singuri în magazin.

— Atunci ştiţi ce ? Băgaţi-vă în saci. Aveţi saci goi, nu ?

— Avem.

Cît ai bate din palme, aduseră doi saci mari, se băgară înăuntru, negustorul legă bine sacii la gură şi-i propti într-un colţ.

— Staţi binişor acolo şi nu mişcaţi, o vorbă să nu suflaţi. O să le spun că sînt sacii mei cu nişte păr de cămilă !

Dar în cugetul negustorului se şi strecurase lăcomia.

„Nu, nu"... se răzvrăti el împotriva ispitei.

Vuietul năprasnic se apropie. E la cîţiva paşi. Se desluşesc răcnete.

Negustorul apucă felinarul şi ieşi în uşă :

— Hei, ce vreţi ?! strigă el mongolilor ce năvăliseră în curte.

Erau mulţi. Cu făclii în mîini. Nişte fiare aţîţate, bete de sînge. Mulţimea lărmuitoare se năpusti puhoi spre casă.

— Ce vreţi ?! Staţi !! strigă negustorul dinadins ruseşte.

Ei vin buluc, agită cuțite mari, scăpărătoare, arme gata să scuipe plumb, bețe ridicate să izbească.

— Ești rus ? strigă unul din ei, oprindu-se ochi în ochi cu negustorul.

— Da ce, ești chior ? răspunse sever negustorul în mongolă. Nu-i mai era frică de loc.

— Păi, nu se vede... E întuneric... Unde-i Ceanbo ?

— Nu-i.

— Minți.

— Eu mint ?!! se înfurie negustorul. Să nu care cumva să dați foc la marfă că-i a mea. Am cumpărat-o toată... Eu !! Un rus !!

S-au oprit.

— Că acuși îi strig pe cazaci. Pe soldații ruși !

— N-o să-ți facem nimic. Și nici de marfa ta n-o să ne atingem. Noi îi curățăm pe chinezi... Sîntem în război cu ei... Unde-i Ceanbo și fratele său ?

Dau buzna în casă. Negustorul — după ei.

„Lasă-i să-i omoare", îl ispitește hulpăvia.

Negustorul gîfîie, fruntea i se înmoaie în sudori reci, inima-i zvîcnește... Tace.

Mulțimea scotocește prin toate ungherele, caută în toate lăzile, dar nimeni nu ia în seamă sacii.

„Dă-i pe mîna lor și totul va fi al tău", stăruie în el un glas.

— Al meu !

Nici el nu știe dacă a strigat aceste cuvinte ori n-a fost decît un gînd străfulgerat prin mintea-i învălmășită.

„Războiul îngăduie orice, șterge orice..."

Suflînd greu, rostește cu negru glas mișelesc :

— Nu-i aici nici Ceanbo, nici fratele său. Ați priceput ?

Chinezii, care înlemniseră în sacii lor, se roagă lui Dumnezeu, îl preamăresc în gînd pe prietenul lor rus și se bucură cu bucuria lor de pe urmă.

— Nici Ceanbo, nici fratele său nu-s aici, repetă negustorul. Cine știe unde-or fi acuma. Ați înțeles ?!

Zicînd aceasta, făcu semn cu ochiul mongolilor și-i vîndu pe cei doi chinezi cu o mișcare hotărîtă, fără ca brațul să-i șovăie.

Două hangere scapără, două lame se împurpurară de sînge... S-a zis cu cei doi frați.

Dar negustorul ?

De cum au plecat mongolii, negustorul s-a apucat să care la el cu cămilele marfa chinezilor. A cărat toată noaptea și toată ziua și toată săptămîna.

Tăcea, nu vorbea cu nimeni, arăta numai cu mîna — fă asta, fă aia. Iar cînd a isprăvit de cărat, s-a așternut pe beție.

5. *Gnus*

A fost odată un negustor poreclit Gnus [1].

Avea fața turtită, barba lată, nasul în vînt, ochii cît cepele, uitătura sfruntată, trup mătăhă-

[1] Strechea.

los și glas de tunet: cînd răcnea odată, săreau caii speriați în lături. Așa se înfățișa negustorul Gnus.

Negustor — negustor, dar zăcea în el o vînjoșie sălbatecă, de hălăduitor al stepei. I s-ar fi potrivit să vînture stepa pe gonaci focoși și să-i prade pe cărăușii ce treceau cu marfă, pe slujbașii stăpînirii, pe negustori.

La drept vorbind, asta și făcea.

Mare-i grădina Domnului! Avea omul munți de aur, dar cînd și cînd nu se dădea în lături să tîlhărească la adăpostul nopții împreună cu vitejii lui prieteni, kirghizi sau cum se spunea prin părțile de acolo, să tragă o *baranta*[1]. Pesemne că prea-i fierbea sîngele în vine. Pînă la urmă, și-a înjghebat o bandă de haidamaci și s-a apucat să hăituiască cu ei munții. Era Gnus viteaz, dar era și hapsîn, ceva de speriat. Avea cîteva prăvălii și tot omul îi era datornic.

Datoriile le strîngea în natură: pretindea de la cîte un calmuc douăzeci de viței pentru un fleac de douăzeci de tablete de ceai presat, agonisite de acesta pe veresie, cu o rublă bucata, dar nu se oprea aici.

— Las vițeii la tine, prietene, îi spunea el omului. Unde să-i pasc, că eu n-am pămînt.

Paște calmucul vițeii ăia un an, doi, trei. Ferească Dumnezeu să piardă ori să vîndă unul: sînt vițeii negustorului, însemnați cu dangaua lui Gnus.

[1] Atac tîlhăresc, la care se foloseau însă, în loc de arme, vătraie, măciuci și gîrbace.

Abia după trei ani trimite Gnus un om de-ai lui și-i aduce douăzeci de tăurași.

Iar calmucul, în mintea lui copilărească, judecă așa:

„Totu-i după dreptate... Vițelul a păscut, Dumnezeu l-a crescut și acu-i taur..."

O dată, un mongol îi rămăsese dator o rublă. Cumpărase de la Gnus o pipă grozavă. Că mongolul fără pipă e ca o femeiușcă nurlie fără sulimanuri. Dar mongolul era om sărac și n-avea nici un fel de avere.

Gnus îi spune:

— Pentru rubla asta îmi dai de azi într-un an cinci pielicele de marmotă: știi, dobîndă.

Mongolii știu foarte bine ce-i aia dobîndă: au învățat-o pe pielea lor de cînd au de-a face cu negustorii. Din pricina dobînzii ăsteia, lua-o-ar dracu, sînt cu toții — și sărăntocii, și mijlocașii — înglodați în datorii și robiți pe vecie.

S-a nimerit ca la împlinirea sorocului mongolul să nu aibă destule pielicele: mai vînduse din ele ca să plătească dările și să-și hrănească familia, că a fost an de foamete. I-a dat numai două.

— La anu îmi mai dai două oi și trei pielicele: știi, dobînda.

Mongolul știe foarte bine ce-i aia dobîndă. Oftează din greu, dar asta e și n-ai ce face.

Anul al doilea a fost pentru mongol și mai rău. Așa că i-a dus negustorului numai o singură oaie.

— Acum va trebui să-mi dai un tăuraș de un an și cinci oi. Că s-a scumpit transportul. De aia și dobînda e mai mare.

Data următoare i-a pretins cinci tauri; apoi cinci cămile. Și o cămilă e în jur de o sută de ruble. Iată unde au ajuns lucrurile.

Mongolul n-ar fi scăpat de datoria asta nici într-o sută de ani, dar l-a strîns moartea mai devreme. L-a omorît dobînda cu zile.

Și cînd te gîndești, ce cumpărase el? O pipă, un flecuștet acolo.

Dar toate astea-s floare la ureche.

Dați dracului kirghizii, dar nici cu Gnus nu mi-e rușine: cînd pornea la tîlhărie, se îmbrăca în straie kirghize. Avea un *malahai* de catifea cu zagara de vulpe și-și tăiase din partea de jos, dinspre rădăcină, a unui mesteacăn, un *ciatpor* — un fel de ghioagă bobosată la capăt, cu care dacă-l miruiai pe careva i se făcea țeasta zob, ca un harbuz copt. Și ce cal călărește Gnus — diavol, nu alta. Cu vîntul nu mai zic — ce-i pentru el vîntul! — dar și cu săgeata șuierătoare se ia la întrecere.

Iată-l, așadar, pe Gnus haraminbașă și nimeni nu bănuiește nimic. O știau numai nopțile negre, stepa fără hotar și munții. Și nefericiții aceia... Dar ei n-o să sufle o vorbă: jalba lor mută o duc cu ei pe lumea cealaltă.

A pus Gnus la cale jefuirea unei caravane cu argint: se transporta în Mongolia mult argint în lingouri — acolo argintul e la mare preț.

Gnus pîndea caravana de departe și tot tîrcolind, a trecut pe urmele ei granița Mongoliei. Aici — stepă și iar stepă, nici o așezare cît vezi cu ochii, așa că poți să strigi și să te vaieți cît vrei, numai

stepa îți va primi cu milă jelania, dar nu te va ocroti...

Merge caravana prin stepă și nu-și bănuiește năpasta. Năpasta o paște, o urmărește pas cu pas, ținînd, furișat, poala muntelui, topindu-se, sură, în cenușiul stîncii.

Caravana înaintează cu pas întins, dar nici soarele nu stă pe loc, se rostogolește la vale, acușiacuși o să se lase pe crestele vinețiii. În stepă nu-i apă și vor să mîie de noapte pe malul unei gîrle. Caravana zorește: pînă la gîrla aceea mai sînt zece verste.

La căderea întunericului, se auzi murmurul gureș al apei. S-au bucurat și oamenii, s-au bucurat și caii: odihna.

Dar nici n-apucară să dezhame, că a năvălit ca o vijelie banda... Cît ai clipi, surugii-s arcăniți — s-au și apucat să-i lege de mîini — escorta e covîrșită — că trei, atîți erau. Unul a încercat să se împotrivească...

Și ar fi făptuit tîlharii cumplita nelegiuire, dar cineva le-a stricat socotelile: s-or fi întîmplat pe acolo niște cazaci care duceau poșta de la Kobdo la Koș-Agaci, ori poate vreun negustor care îl cunoștea pe Gnus. Oricare ar fi fost pricina, Gnus chiui deodată și toată ceata galopă într-o întinsoare spre munți.

„N-a ținut", gîndește înciudat Gnus, mușcîndu-și buzele pînă la sînge și pintenîndu-și calul clăbucit. Sudui și amenință cu pumnul luminița aurie care prinse a licări sfielnic pe malul gîrlei.

Dar asta n-a fost nimic. A aflat cîrmuirea și a făcut strigarea:

— Fraților! Care se bagă să-i prindă pe tîlhari? Care voiește să ia răsplata? Să facă un pas înainte.

Și-au băgat capul în treaba asta douăzeci și cinci de cazaci, dedați la vitejii nesăbuite. S-au echipat ei cu cele de trebuință și cum s-a crăpat de ziuă au pornit la drum în cîntece căzăcești, cadențate de tamburină. Caii aleargă sprinten, stepa-i ca-n palmă, dinspre munți adie o răcoare plăcută...

Au ajuns la poalele munților. Se uită într-o rîpă — nimeni. Iscodesc prin valea gîrlei — nici urmă. Merg mai departe. Au amuțit tamburina și cîntecul, nu-și vorbesc, călătoresc în tăcere: să nu-i audă vrăjmașii și să fugă.

Au mers toată ziua fără popas. Cazacii au obosit și li-e gîndul la pesmeți; caii fornăie ușor: și lor li-e foame.

S-au oprit pentru mas.

Se apropia furtuna. Întunericul potopi stepa și ascunse munții. În depărtare jucau fulgere mute: scăpărau undeva după creste răsărite brusc din noapte, fîlfîiau mărunt peste piscuri și se stingeau fără zgomot.

— Se gătește de ploaie, spuseră cazacii și ridicară în grabă corturile.

— O să fie furtună, ziseră la un timp cazacii. Au mîncat și au băut ceai din ăla presat și, de cum au pus capul jos, au adormit tun.

Se apropie furtuna.

Două furtuni se abăteau asupra cazacilor. Una cu ploaie zdravănă străfulgerată de trăsnete. Și una neagră, pornită din inima ticăloasă a lui Gnus.

Fii cu ochii în patru, cazace care stai de veghe, ia bine seama! Teme-te de furtuna cea neagră!

Cazacul de veghe, Piotr Baikalov, se teme de furtuna cerească: în pruncie l-a surzit trăsnetul. Baikalov șoptește o rugăciune, mîngîie arma cu mîna tremurătoare, se gîndește să-l scoale pe comandant. Dar comandantul e afurisit și al dracului, și lui Baikalov îi e frică de el. Dar și de furtună îi e frică. Nu știe ce să facă.

Furtuna se apropie repede, ducînd în bot un vînt ce-i mătură cale slobodă în stepă.

Baikalov e chiar la ușa cortului, dar nu cutează să intre. Se uită cu teamă la cer, să nu-l pălească de acolo vreo săgeată bubuitoare. De cîte ori cerul se învăpăiază, cazacul tresare și se închină:

— Doamne, apără, Doamne, apără, Doamne, apără.

Tunetul bubuie surd și se risipește, grindină în munți.

Întuneric. Vîntul șușuie în iarbă, flutură în plesnete pînza cortului. Începe să picure.

Amăgitoare e noaptea de smoală. Nimic nu se vede, nimic nu se aude, decît foșnetul ierbii uscate.

Hei, cazace, ia aminte!... Cînd scapără fulgerul, cască bine ochii!

Camarazii lui trag la aghioase, comandantul sforăie cel mai vîrtos și bodogănește ceva în somn. Și aude cazacul: două urgii se apropie. Pe a doua, cea neagră, o aude cu inima ce i se strînge de grea presimțire.

Se închină cazacul.

— Păzește-mă, Doamne... Nu-ș' ce mă apasă...

Pleasna de aur a unui fulger zimțează cerul de la un capăt la altul, se face lumină ca ziua, trăs-

netul cade undeva pe-aproape, Baikalov o zbughește în cort și-și trage mantaua peste cap.

Măi cazace, măi cazace...

Stepa se umple de foșnet... Doar foșnet...

Au ploaia o udă, au piatra o bate?

Nici ploaie... Nici piatră...

Foșnetul vine. Foșnetul crește. E moartea ce șficuie șesul.

Amîndouă urgiile lovesc deodată. Răzbubuie urgia de foc... Cu șuier și chiot drăcesc se prăvale, lavină ucigătoare, urgia cea neagră: trei mii de cai sălbatici, în goana nebună, iau în copite cazacii adormiți.

...Numai mîzgă îi făcu pe cazaci Gnus, inimă de fiară.

Ca de o lungă plesnitură de harapnic e șerpuit Altaiul de apele Ciuiei, rîul sfînt. Gonește cu vuiet și clocot pe coastele repezi, zburlindu-și căruntele plete, aprig stîncile roade, cu mînia-i pe om străşnicește. Stai, Ciuie, oprește!... Privește... O rumenă zare la răsărit se arată... Se face ziuă, se face ziuă, noaptea s-a sfîrșit... Nu mai e mult și undele tale se vor porni a zice alte cîntece și alte întîmplări petrecute aievea, în care lumina se va împleti cu bucuria. Fie ca trecutul pe totdeauna să piară, să nu mai umbrească ziua ce vine. Hei, Ciuie, domolește-ți furia, nu mai roade, aprigă, stîncile. Mai multă îndurare, Ciuie, rîu sfînt!

1913

Vanka Pui-de-lele

1

Taigaua moțăie — fără de hotar, mohorîtă, plină de tainice spaime.

În depărtare mai năzărea cîte o rază de soare rătăcită pe după creste, dar prin văgăuni întunericul se și trezise. Ieși de-a bușilea, neauzit, din bîrlogurile lui și se întinse pe mușchiul cărunt și jilav, așteptînd nerăbdător stingerea norilor acelora de sidef. Se așternuse o liniște ciulită, pînditoare.

„Uhu-hu... Oho-ho !"

Taigaua tresări și încremeni într-o așteptare încordată. Sus, norii păleau încet, întunericul se ridica domol, legănînd taigaua, cufundînd-o în lumea visurilor. Moțăia taigaua. Stelele licăreau încă firav și șovăielnic cînd bezna se ridică talaz spre cerul întunecat, potopind taigaua pînă-n margini.

Taigaua a adormit.

*

Cineva umblă prin noapte. Rîde ușurel, abia auzit. Pe un dîmb arde un foc mare. Lîngă foc — doi inși.

Focul trosnește pașnic. Flăcările jucăușe, voioase, par niște limbi roșii ce lipăie întunericul.

Moş Grigori, care merge pe optzeci, oftează şi se trage mai la căldură : cu anii, sîngele a ruginit şi s-a răcit. Faţa lui îmbrăţişată de o barbă albă, stufoasă, e cam boccie, dar ochii blînzi vorbesc despre dezvăluirea cine ştie căror taine pe cît de simple, pe atît de măreţe. Sprîncenele-i stufoase sînt mereu încruntate, dar un zîmbet fericit îi stăruie pe buze. În ochii lui e cerul, dar sufletul său mai cutreieră încă pămîntul.

Domol la vorbă, cu glasul gros şi răguşit, în tot ce povesteşte aruncă o sămînţă de haz. Şugubăţ moşneagul.

Soţul lui e nepoţelul Timşa, un băieţel cuminte, de şase ani, ghemuit alături.

Şi mai sînt acolo doi cîini : Ţigăncuşa şi Credinciosu. Ţigăncuşa, tinerică şi neagră ca smoala, se tot gudură pe lîngă Credinciosu, care însă n-o bagă de fel în seamă. Cu burta pe pămînt, cu botul pe labe, îşi ţinteşte ochii deştepţi drept în faţa moşului... Cînd acesta e vesel, rîde, se înveseleşte şi cîinele, dar cum se întunecă bătrînul, îl auzi şi pe Credinciosu oftînd.

Timşa are părul bălai, tăiat rotund, un năsuc ascuţit şi doi ochişori cenuşii, isteţi. Cînd rîde, pleoapele aproape că i se închid, lăsînd doar o linie îngustă înflorată la colţuri de zbîrcituri mărunte ca nişte raze, întocmai ca la bunicu-său. E cam palid şi firav. Şade cu genunchii la gură şi se tot uită la moşu-său : aşteaptă ceva. Bătrînul îl mîngîie pe cap cu mîna lui mare, bătucită, şi spune cu duioşie :

— Mă, tu nu te mai saturi de basme...

Băieţelul se gudură şi se aşază mai bine, gătindu-se de ascultare.

— Spune-mi, bunicule, aia cu tigrul...

— He-he-he... Pă aia o vrei... Fie...

Moşul împinge în foc un ciot încărcat de răşină, flăcările tăbărăsc hulpave pe proaspăta merinde şi se apucă s-o răzuie cu cuţitele lor tăioase.

— Despre tigru, ai ?... Bu-un...

Moşul ştie o sumedenie de pătăranii hazlii, cam grosolane, dar de loc crude, de o frumuseţe pe care o au numai poveştile născute în taiga : că doar aici şi-a făcut tot veacul. Dar acum zăboveşte dinadins, trăgînd cu coada ochiului spre nepoţel, care, încordat ca o strună, arde de nerăbdare şi e numai urechi.

— Să tot fie de atunci vo cincizeci de ani, dacă nu mai mult. S-o abătut prin părţile noastre un tigru din Mongolia. Trei plăşi s-au adunat, măi flăcăiaş, ca să-l alunge. Bu-un. Îl împresurăm noi pe diavolu ista, iară el s-apucă să se zbînţuie în crugul acela, hîţ încolo, hîţ încoace...

— Să se zbînţuie ?

— Ihî... Ziceai că-i trăsnetu. Unuia i-a ars o coadă peste bot, de i-o strămutat căpriorii... Că are o putere !... A mai a dracului fiară...

Timşa ascultă cu gura căscată şi cu ochii holbaţi de uimire. Moşul mustăceşte şi-i zice înainte cu basul lui hîrîit.

Cînd în focul povestirii bătrînul începe să le înflorească prea peste măsură, spaima de pe faţa copilului se topeşte într-un zîmbet poznaş şi, pufnind în mînecă, exclamă :

— Asta-i chiar prea gogonată !

Moșul se oprește la jumătatea cuvîntului și se uită chiondorîș la băiat. Apoi îi îndeasă șapca peste ochi și îi umflă rîsul pe amîndoi.

La dreapta lor clipocește un pîrîu gureș de taiga, cînd scîncind încetișor, cînd părînd că îngînă pe cineva. Și cu toate că noaptea se lăsase de mult, nu se prindea somnul de el.

Dinspre hățișuri se ridică deodată un cîntec... O voce înaltă, numai lacrimi și dor, își spunea stelelor aleanul. Era Vanka Pui-de-lele, hoinarul care se luase în ajun după moșneag ca un cîine ușarnic.

Trosnetul uscăturilor și foșnetul ramurilor se auzeau tot mai aproape: Vanka Pui-de-lele își croia drum prin hățiș. Iată-l ivit dintre arbori, ca un înotător ce iese fără veste la fața apei. Nu merge ca toți oamenii, ci țopăie zorit, proptindu-se într-un toiag gros. Flăcările i se plecară în întîmpinare și în lumina lor tremurată se vedea că Vanka trage piciorul drept...

— Da bine le mai zici, mă flăcăule, spuse Grigori... Mai-mai să-mi dea lacrimile...

— La asta sîntem meșteri, răspunse Vanka, îngustîndu-și pleoapele din pricina luminii și-i întinse moșului o căldărușă.

— Închină-te și pune-o pe crăcană. Din plevușca asta iese o ciorbă pe cinste...

Cu toate că fața vagabondului era cam lătăreață și ciupită de vărsat, pe întreg chipul său se citea bunătatea. Uneori, în ochii aceia cenușii și triști scapără un fel de veselie voinicească și un zîmbet îi înflorește pe buze. Dar asta numai o clipită: tristețea ofilește zîmbetul, stinge strălucirea ochilor și-i îndurerează chipul.

— Șezi colea, sărmane, șezi și te hodinește, făptură nevinovată, că-i fi ostenit, spune moșul cu blîndețe.

Țigăncușa se apropie dintr-un salt și începu să se gudure la picioarele lui. Credinciosu veni și el, îl mirosi și, dumirindu-se pesemne că-i om bun, se culcă la loc.

Vanka are niște picioare ca două cioturi uscate, vîrîte în *brodni* — încălțări cu jambiere legate sub genunchi, și niște mîini — adică un fel de mîini! — două palme fără degete, numai pe cea dreaptă mai rămăsese, popîndău stingher, policarul, dar și ăla fără unghie. La cotul brațului stîng are o fașă legată cu sfoară.

— Te-a mai lăsat mîna? se interesă bătrînul.

Vanka îi aruncă o căutătură amărîtă și răspunse în silă:

— Păi ce... asta-i mînă? Putregai... Geaba atîrnă, mai rău mă-ncurcă. Cheutoarea cotului s-o ros di tăt... Numai vinele mai ține... și sforile. Dacă-i scot șleaurile astea și dau cu ea de un copac, zboară dracului cît colo. Vai de lume...

Vanka își potrivi cămașa albastră, înflorită cu alb, și se scărpină cu mîna boantă pe gîtul lung și slăbănog.

— De cinci ani o tîrîi așa... Mai întîi la spitalul din Smolenskoe, mi-au hîrșit nouă dește, așa, pe neadormite. Mă uitam cum le taie, de s-o minunat și doftorul: „Te ții bine, cumetre — că așa-mi zicea dumnealui, cumetre — ești grozav de răbdător". Iar eu de colo: „Dacă tot îs aici, tăiați și brațul". „Nu, zice, brațul o să se facă bine! Mai stai la noi". Am mai zăcut ce-am mai zăcut la spitalul ăla, de mă miram și eu că mă mai ține,

că buba era doar atîtica, de parcă m-aş fi înţepat cu un vîrf de sulă. Şi numai ce vine într-o zi doftorul şi-mi zice : „Mă cumetre, s-o dus braţul tău, nu se mai face bine..." Mă rog de el : „Fă-ţi pomană, dom' doftor şi taie-l". „Nu pot, zice, îi pereaţie grea... Faci ce faci şi te duci la oraş." La ora-a-ş ! Auzi-l ! Ha-ha-ha... Păi de unde oraş în taiga ? Sucit om şi doftoru ăla !... Ies eu din spital şi drept în taiga mă opresc. Cad în genunchi şi mă pun pe bocit : „Îndură-te, mămucă, de-un biet orfan, de Vanka Pui-de-lele ! Dă-mi, mămucă, de-ale gurii şi adăpost !" Mă rog eu aşa, lacrimile curg şiroaie. Mă prăbuşesc cu nasul în licheni şi urlu, urlu... Şi-n clipă mi se năzare că mi-ar şopti cineva vorbe mîngîioase şi de alin... Nu văz nimic, pricepi, moşule, dar simt că stă cineva lîngă mine şi mă ogoaie. Nu mă-ncumet să-mi dezlipesc fruntea de ţărînă. Îmi clocoteşte pieptul de bucurie ca apele primăverii. M-am înseninat tot pe dinăuntru şi am săltat capul de-o palmă... Mă uit — la rădăcina unui cedru stă pup o veveriţă şi mă priveşte cu ochişorii ei mici, şuierînd încetişor. M-a umflat un rîs, moşule ! Tot rîzînd, mă apuc s-o dojenesc : „Mă veverico, aşa şi pe dincolo, mă frumuşico". Ea mă pironeşte cu mărgeluşele ei micuţe şi şuieră înainte... Şi s-au topit în mine, moşule, toată amărăciunea, şi toate cele pămînteşti...

— Meşter mai eşti la vorbă, Vaniuha...

— Eh, moşule, moşule... Ce folos de cap deştept la om prost... Da-n taiga înveţi multe...

— Înveţi... se îndoieşte Grigori. De la cine, de la urs ?

— Şi de la dînsul. Uite, eu, taică, cum trăiam înainte ? Mă abăteam pe la vreo fermă, mă rugam să mă miluiască cu ceva pîine şi ceai şi — valea !... Ori poposeam o vreme pe malul vreunui pîrîu şi, trai, neneacă : toată ziulica cîntam şi împleteam la vîrşe... Ce dracu să-ţi mai trebuiască ?! Da, înainte traiul mi-era vesel şi n-aveam habar. Cît despre vorbă, în taiga vorbeşti cu cine se nimereşte : te întîlneşti cu un om — cu dînsul ; vezi o veveriţă pe o rămurea — cu veveriţa... Sau de n-ai cu cine, vorbeşti cu copacii. Nici nu ştii ce bine poate să te asculte şi să te priceapă un copac. Sau vorbeşti cu un nor... Ori cu luna. Îi strigi : „Ei, lună, maică !" Te propteşti în cîrpă şi sari în sus, îi faci semne cu mîna şi zbieri cît te ţine gura...

Vanka amuţi şi se aşternu din nou tăcerea. Numai focul mai îndruga de-ale lui. Licărind sperios şi sfielnic deasupra rariştei, stelele străjuiau noaptea. Spre stelele acelea îndepărtate se avîntară gîndurile lui Vanka. Dar moşul îl readuse repede pe pămînt.

— Să treci şi pe la ferma noastră, flăcăiaş, să-ţi grijească baba mea braţul... Îi doftoroaie în toată legea !... Că leacuri sînt fel şi fel... Ascultă ce-am pătimit eu odată. Era pe acilea o fată frumoasă coz, numai că avea un picior de lemn. Fata ţinea un han lîngă nişte mine. Ei, iaca-şa, cu piciorul ăla de lemn, era ea cam rea de muscă. Şi se pomeneşte fata aceea într-o zi cu trei bărbaţi — nu zici că s-o brodit să pice toţi deodată. Acu, ea vorbea cu cîteşitrei. Ce te faci, fetico, că-i de rău ! Aşa văzînd ea — ţuşti în tindă, ia de pe o policioară nişte stricnină de-o ţinea să puie la lupi şi o dă pe gît ! Eu, pe vremea aia, eram rîndaş la

han. Ei, o dă ea pe gît și numai ce auzim : buf ! Năvălim în tindă — ian-te uită ! Zace jos, cît e de lungă, neagră la față, hîrîie, și piciorul ăla de lemn i se tot învîrte, uite așa.

— Se învîrte ?

— Se învîrte... Și acum mă apucă groaza...

— Huîm ! A dracului ! mormăi ursuz Vanka.

— Bu-un... S-a nimerit să avem pe prichici niște unt topit. I-am descleștat fetii fălcile, i-am băgat între dinți o cheie zdravănă de la magazie și ne-am apucat să-i turnăm untul pe gît. Turnăm cît turnăm, d-aci o ridicăm în două picioare și o zgîlțîim bine... Și ia o luăm de la-nceput..., dă-i și dă-i... Cînd s-o mîntuit untul, o culcarăm p-o scîndură ș-o băgarăm în cuptorul încins. Și ce să vezi ? O înviat nebuna și-o prins față... I s-o găsit leacu... Asta-i... Darămite să dregi un braț ! Floare la ureche !

Moșul tuși înfundat și se uită pe sub sprîncene la Vanka.

— Șugubăț mai ești, moșule, trăi-te-ar Dumnezeu, și bun la inimă !

— Eu ?... Oho... Mă pricep oarecum la d-astea... Află, băiete, că pe cînd munceam în ortăcie și le ziceam tovarășilor mei cîte una cu haz, se prăpădeau ăia de rîs. Și unde se rîde, e mai puțină rîcă, mai puțină răutate... Stai să-ți mai spui una, mai ceva ca aia cu stricnina... Eram paznic la o spițerie. Într-o noapte, n-am treabă și hai să gust din doftorii, că știi, îs cîte unele dulci cum îi mierea. Dar nu băgai de seamă și în loc de doftorie înghit o lingură de vitrion... Acu, dacă vrei, poți să mă crezi, dacă nu — nu, uite, pe crucea mea îți spun c-a început să-mi iasă fum pe nas și pe gură ca la necuratu !...

Vanka piti un zîmbet în colțul gurii, se foi pe locul lui și rosti cu un glas curat și sonor :

— Vesel îți mai e harahteru, moșule !

2

Moșul dă tîrcoale focului — ba mai pune găteje, ba potrivește ceaunașul pe crăcan — și gîndește : alaltăieri, feciorașul l-a trimis pe el, care-i atît de bătrîn — putea foarte bine să se repeadă singur ! — la ferma vecină, cale de cincizeci de verste, să aducă un doftor de cai, că nu știe ce are mînzocul. L-o luat cu el pe Timșa... Să-i mai ție de urît. S-au așezat în lotcă și, cu Dumnezeu înainte. N-au mers cine știe cît ș-o început să amurgească — în taiga ziua-i scurtă. În lumina soarelui ce scăpăta îndărătul pădurii, văzură pe mal un om care viersuia cu un glas, de-ți rupea inima. Lîngă el tremura o dîrîșoară de fum. Veniră mai aproape. „Cine ești ?" — „Un om, ce să fiu..." — „Dacă erai buturugă, nu vorbeai... De unde vii ?" — „Îs hoinar și-mi zice Vanka Pui-de-lele. Ia-mă cu matale, moșule, fă-ți pomană... Mi-e dor de oameni, de grai omenesc..." Depănînd aceste gînduri, bătrînul se învîrte în jurul focului și se uită cu duioșie la vagabond.

— Povestește, frățioare, rogu-te, de nu-i prea mîhnicoasă amintirea, cum de te-ai betegit așa ?

Vanka nu răspunse îndată. Își scoase căciula, se scărpină furios cu singurul său deget în chica cîrlionțată, oftă și cătă spre bătrîn cu o privire chinuită.

— Să spun ?

— Spune, pînă o hierbe ciorba...

— Sînt vo cinci ani de cînd am degerat și vo treizeci, mai puțin trei, de cînd am venit pe lume... Să-ți spun, moșule dragă, toată povestea vieții mele. Numai să nu te mîhnești, că nu-i o poveste prea veselă...

Vanka se așeză mai bine, tuși și purcese cu glas domol :

— M-a făcut o fată din popor cu o cătană. Ai mei nu erau luați cu cununie. Pe sărmana mămuca am dus-o la groapă mai an. Tata mai trăiește. Da să lăsăm asta. Am crescut nu ca ăia, legitimii, ci așa, pricepi matale... Că bitangu-i ca oaia rîioasă... Dar ce-i drept, e drept : am fost un ștrengar fără pereche și mă țineam numai de blestemății, de mi se dusese buhul... Zi Vanka Pui-de-lele, și pace ! Dacă cineva îi spărgea geamurile popii sau îl altoia pe cîte unul cu bîta de după colț, apoi se știa a cui era isprava... Cînd m-am făcut mai mărișor, am început a mă lega de fete, dar nu cu deșuchituri, ci mai mult ca să rîd : încleștam dinții, mă repezeam la vreuna, și jap ! peste ureche. Mă stricam de rîs, de parcă intra nichipercea în mine și mă gîdila cu coada pe dinăuntru... Nu-mi era milă de nimeni... Dar cel mai mult îl uram pe tata... Mă, ce bestie, mă, ce lepră taicămeu... Plîngea ocna după el...

Ochii lui Vanka scăpărară scîntei, glasul i se frînse.

— Ticălosul ista a băgat-o pe mămuca în mormînt ! Nu mai zic cîtă bătaie am mîncat eu de la el. Și nu numai bătaie : mă flămînzea, mă arunca afară în ger, numai în cămașă... Uite-te aici, mi-e țeasta crăpată în trei locuri... Iar mămuca... mămuca...

Vanka își întoarse ochii, smiorcăind, și, țintindu-i în pămînt, zise :

— Acum nu te mai doare nimica... Odihneș-te-te în pace...

Ridică mîna să se închine și rămase cu ea în aer :

— Uite... Cu ce să-mi fac cruce ? Cu pumnul ? Cu ciotul ?

— Tatălui nostru îi e totuna de-ți faci cruce cu mîna ori cu piciorul... Sufletul să-ți fie curat.

— Sufletul ?! tresări Vanka. Taman aicea-i buba, că sufletul meu...

Timșa se hîrjonea cu cîinii : toți trei se rostogoleau ghem, lîngă foc. Apoi Timșa s-a întins pe burtă, scheunînd ca un cîine speriat, iar Țigăncușa și Credinciosu mîrîiau cu o prefăcută furie și-l atacau, smucindu-l de jacheta mamă-sii cu care era îmbrăcat.

— Zi-i înainte, îl îndemnă Grigori pe Vanka. Cît despre felul tău, mă tem că ești cam abraș la hire...

— Abraș eu ? Da de unde... Numai să nu mă zădăre. Că așa cum mă vezi, beteag de mîini și de picioare... sînt om blînd...

Căzu pe gînduri. Deodată, o amintire îi însenină chipul. Zîmbi și-și îndreptă umerii :

— Da ce mai armonică am avut — prima-ntîi ; mămuca, Dumnezeu s-o hodinească, a strîns bănuț de bănuț, am mai pus și eu ceva la o parte din simbria mea de cioban și așa am putut s-o cumpăr. Cîntam tare frumos !

Glasu-i prinse tărie.

— Cînd m-apucam, moșule, să zic din armonica aia, ehe ! De sărbători treceam cu băieții pe uliță și-i fierbeam întinzînd cît foalele — zi-i, mă-ă-ă, zi-i !... Fetișcanele și lelițele, ce să mai zic, că și babele ieșeau din cotruțe, ca gîndacii de prin crăpături, și-și lipeau nasurile de geam, să-l mai audă o dată cîntînd pe Vanka Pui-de-lele înainte de le-o suna ceasul... Uite așa ! Nu crezi ? Zău c-așa e... A venit la noi odată un domn mare de la Petersburg, injiner, să caute niște mineral. Știi ce mi-a zîs ? Hai, Ivane, în capitală c-o să iasă din tine un muzicant vestit... Ai niște dește de aur. Doar țîrucă de școală îți mai trebuie. Niște dește fără de preț, ehei...

— Și tot așa, reluă Vanka după o scurtă tăcere, am ținut-o într-o brambureală pînă m-am făcut mare. Iar cînd m-am făcut mare, m-am tocmit surugiu la poștă. Frumos era cînd porneai la drum într-o noapte de vară... „Diii, șoimulenilor, că dau tîlharii !“ și mi se-așterneau cîmpului căișorii, că drumul era ca-n palmă. Vîntul îți șuiera în urechi și nu vedeai nimic, de parcă te-ai fi prăvălit într-o prăpastie... Ridicai ochii la stele — veneau de-a rostogolul după tine !... Aveam eu în comună la noi o drăguță, Duniușka, fata cîrciumarului...

Vanka se posomorî, oftă și, scurmînd pămîntul cu cîrja, spuse în șoaptă :

— Mai bine să nu răscolesc... n-are rost...

Moșul tuși, își scutură capul pletos și spuse sfredelindu-l cu privirea pe vagabond :

— Ia zi, Vaniuha, nu cumva ai stat tu an-iarnă la alde Petrovan Bezdenejnîh ?

— Eu... Da de ce ?

— Așa... Zicea Petrovan că te vedea mereu cătrănit... Urmă fără să aștepte răspunsul : Nu-i bine, flăcăiaș, să te lași biruit de suferință... Fii tare, mă... Cîte nu se întîmplă în viață... Dar asta ți-am spus-o numai așa, că veni vorba. Tu zi-i mai departe, cum ți-a degerat mîna...

— Uite cum s-a întîmplat. Era cam după Pocroavă — nici toamnă, nici iarnă... Jupînul care ținea stația era dus la tîrg și am rămas singur. Bu-un... Diabi venisem de la drum. Înghețasem bocnă. Intru în magazia unde țineam hamurile și mă sui pe cuptor să mă încălzesc. Afară — noapte de smoală și dă să viscolească. Viscol după moină, pricepi matale. Și numai ce dă buzna pe ușă vătășelul : „Înhamă la iuțeală, zice, c-a adus dracu un popă... Și strigă popa ăla să vie în clipă surugiul... Are cu el o muiere...“ Eu știam, popa-i crai și că se ține cu una. Zicea că îi e rudă — neam de la Adam... Ce să-i faci ! N-ai încotro. Vrei, nu vrei, trebuie să te duci... Așa cum eram, cu *brodni* plini de glod, am suit scara și am intrat în casă. Că doar nu era să trimit vorbă c-am venit și d-aci să mai stau s-aștept !... Și apoi, ce avea să-mi facă ? Zi-i țopîrlan, și pace... Așa că sui eu scara și intru într-o odaie mare ! — și mă închin la icoane. Popa era singur. Era un popă voinic, rumen la față

și se uita așa sirios la mine... Oamenii, ca să spui drept, nu-l prea aveau la inimă... Că era aprig, și-i jecmănea. Lua și de la vii, și de la morți...

— Popa trăiește pe moale, îl întrerupse bătrînul. Ia de la om cînd se naște, ia și cînd își dă duhul. Hî, hî...

— Că bine zici, zîmbi Vanka. Și așa... Bat eu niște cruci mari și-i dau binețe popii. „Să trăiești, părinte." — „Adă caii." — „Nu se poate", zic. El: „Bă, fecior de cățea." Iară eu: „Nu-s fecior de cățea, zic, că-s al dumitale, că ne ești la toți părinte sufletesc... Iară dacă părintele sufletesc scornește una ca asta, ce să mai zică taică-meu ăl bun? Nu mai are decît să-mi crape capul cu oiștea." Dur încoace, dur încolo, mă încuie deodată popa cu niște vorbe năzdrăvane, de nu le mai pricep de fel. O fi ceva de rău! „Bine, zic, dacă matale stărui să plecăm zor-nevoie, gătesc eu caii, dară vă spui pe șleau că e primejdie să ne prăpădim făr' de rost pe drum." — „Asta nu-i treaba ta." — „Bun, dacă-i așa, acușica mă întorc cu caii... Numai să mă atingi matale cu o țigară." S-o îmbunat el, o zîmbit și mi-o dat o țigară. Bu-un... Aduc eu caii, cei mai strașnici, o troică... Iese popa încotoșmănat cu o blană de raton și înfășurat cu un brîu lat din gît pînă-n burtă. Eu, știi și matale: cojoc țărănesc cu lacrimi argăsit, cu sudalme înflorit și niște mănuși bocnă — ăsta mi-era tot ichipamentu'...

— Eh, icni moșul... ca la oaste...

— „Îhîhî... Cam așa"... Zice popa către mine: „Ia dă-te la o parte". Mă dau eu mai la o parte, da trag cu coada ochiului și-l văd cum o culcă pe cucoana în fundul săniei, apoi se culcă și el și se

învelește cu pătura. „Gata, strigă, suie, surugiu!" Zic eu în gînd o rugăciune mai scurticică și pornim... Țiu minte ca acum... Viscolul se potolise și mai bătea un vîntuleț blînd. Dar de cum am ieșit din comună, vijelia s-a iscat iar și a început să prindă puteri. Am mers noi vo cinci verste și numai ce se pornește prăpădu!... Împrejur — muget și vuiet! Zic în gîndu meu: Ne-am dus pe copcă! Lîngă mine, pe capră, mai era un pîrlit de sătean, adimistratorul școlii din nu știu ce comună. Îmbrăcat ca și mine, într-un cojoc de castor țigănesc, căptușit cu vînt. Dîrdîim amîndoi, ce ne facem? Vijelia se pornește și mai nărăvașe. În lapte totu parcă plutește. Nu mai văd nici capetele cailor. P-ormă, orbiți de zăpadă, caii au stat. Eu: „Dii! Nii!" Geaba. „Șoimușorilor, hoții!" strig. Au pornit ca din praștie! Adimistratorul și cu mine venim de-a berbeleacu drept peste popă și preuteasa lui, ne zbatem acolo, încercăm să opăcim caii: „Ptru!" eu, „Ptru" el. Popa scoate barba de sub pătură și se apucă să mă blagoslovească. Eu i-o-ntorc... El mie una, eu lui zece. Ca omul la mînie... Caii gonesc, sania saltă prin hîrtoape. Eu mă țin bine și mă căznesc să mă tîrăsc spre capră agățat cu unghiile. Pă adimistratoru însă îl scutură, de zici că-i un sac de făină: ba vine în cap, ba îl încovrigă, de se pomenește cu călcîiele în barbă... Să mori de rîs... Și viscolul se învîrtejește, frige, șficuie peste bot cu zăpadă, te pătrunde, îți taie răsuflarea... Numai ce zărim o luminiță. Hai într-acolo peste cîmp. Dar luminița a pierit parcă înghițită de careva... Mergem noi cît mergem... După socoteala mea trebuia să ajungem la niște case, dar nu se vede nimic. Să știi

că am rătăcit drumul... În ies-timp vijelia s-a încrîncenat așa cum mai rău nici nu se poate : urla în jur pe toate glasurile. Ceva de speriat... Adimistratorul și cu mine ne dăm jos să cătăm drumul. Legăm hățul de sanie și ținuți de el bîjbîim în toate părțile. Altminteri, era destul să te depărtezi vro douăzeci de pași și să nu mai știi veni îndărăt. Ne-am învîrtit noi așa cît ne-am învîrtit : de drum nici pomeneală. „Părinte, ne-am rătăcit..." „Asta-i bună... Caută, caută"... „Du-te matale de caută, că ai șubă, și eu m-oi vîrî nițeluș sub pătură în locul dumitale..."

— Sub pătură ? H-he... făcu moșul clipind șmecher.

— Și de ce nu ?... Ei, cu vorbele astea i-am închis gura și n-a mai zis nici cîrc. Atunci, s-a lăsat și un pui de ger. Gerul începuse să mi se-nfigă-n oase. Eu în gîndul meu : gata, s-a zis cu noi, că putere nu mai avem să îndurăm... Cît ce mi-a trecut ăst gînd prin minte, hop înaintea noastră că răsare un stog. Cotim într-acolo. Cu chiu, cu vai deterăm zăpada la o parte, ne făcurăm un locșor în fîn și ne așezarăm la dos. Prăpădul se năpustește, se opintește, mai-mai să dărîme stogul. Eram așa de istovit, că de cum m-am chircit acolo, în fîn, n-am mai știut de nimica. Cît am stat așa nu mai știu, da cînd am ridicat ochii, dindărătul pădurii, taman răsărea lună nouă și pe cer s-au aprins cîteva steluțe. P-ormă... Iacă numai că aud cîntec de privighetoare, cîmpul înverzește de ierburi și tufișuri de la care vine o căldurică molcuță. Ei, comedie ! Mă ridic în picioare și mă uit în jur. Așa-i ! Noapte de vară, cîntec de privighetoare, mirozna de fîn. Parcă mai acu fuse vijelie... Da popa unde-o fi pierit ? Stau și zîmbesc de unul singur... Ian te uită cine calcă pe pajiște ! E Dunia ! Și luna îi luminează calea. O strig : „Duniușka, dragostea mea, floricica mea de pădure, iată-mă-s ! Vino să-ți spui ce-am visat : se făcea că popa... că popa..." De bucurie nu pot lega două vorbe, și pace. Iară ea — și parcă nici nu-i ea, ci altcineva, o străină — rîde către mine de departe, îmi face semn să mă apropii și strigă cu glăscior dulce : „Scoală, scoală odată, hei, surugiule !" și simt că mă bate pe umăr : „Hei, surugiule, trebuie s-o luăm din loc". Deschid ochii — popa ! Se uită așa de crunt la mine. „Ce, mă, ai adormit ? Să mergem ! Vijelia a stat și se zăresc niște lumini : o fi Pazuhino"... Cojocul mi se scorțoșase de ger, obielele mi se lipiseră de picioare, de mi le-am scos pe urmă cu piele cu tot, mîinile înțepenite mă dureau, mănușile parcă erau de tablă... Iar popa, fir-ar să fie, aburea nu alta și botul îi era ca focul.

Vijelia, slavă Domnului, se mai potolise, dară eu, eu nu mai simțeam nimic. Nici nu știu cum am ajuns în sat. Atîta știu că deștele degerate mi se făcuseră ca niște bețe, sunau a lemn. Adimistratorul și cu mine ne-am suit pe cuptor. De proști... Aud cum îl strigă popa pe gazdă și-l trimite după votcă. Bun ! Cît te-ai șterge la ochi, a și venit votca. Popa își toarnă o stacană lui și una mie : „Hei, surugiule, bea..." Mi-am făcut cruce și am băut. El — iar una lui, una mie : „Mai bea". L-am golit și p-al doilea... scoate popa pormonelul : „Asta-i plata pentru cursă, zice, și bașca, zice, două ruble pentru tine, zice, c-ai degerat..." Eu : „Mulțăm frumos, părinte, două ruble bacșiș e ceva, nu-

mai că matale m-ai îngropat de viu. Dumnezeu să te răsplătească". El: „Las' că te faci tu bine, fătul meu..." Lîngă mine, dîrdîie pe cuptor adimistratorul. Pe el popa nu l-a cinstit. Mie mi s-a urcat băutura la cap. Mă dau jos, ies năuc din odaie — mîinile mă dureau, de parcă le-aş fi ţinut în uncrop, ori parcă mi-ar fi răzuit carnea de pe os cu cuţitul... Îi arunc gazdei o rublă — adă votcă! Mi se rupea inima de mila adimistratorului ăluia. I-am turnat stăpînului casei, i-am turnat şi adimistratorului, am tras şi eu că nu mai puteam răbda... P-ormă am căzut şi nu mai ştiu ce-a fost... Adimistratorul şi-a dat duhul peste patru zile, iară eu, uite cum m-am pirficţionat. S-o zis cu Vanka Pui-de-lele, s-o zis cu deştele lui de aur... Şi-aşa, taică, îmi tîrăsc eu amarul prin lume...

— Ce să-i faci, drăguţă, grăi de la inimă moşul. Că şi cîinele, legat strîns de cănuţ, chelălăie, dar aleargă. Aşa şi omul cînd îl strînge viaţa în chingi... Asta-i, frăţioare...

Vanka îi aruncă o privire.

— Nu ştiu ce am că de la o vreme mă muncesc gîndurile. Nopţile, somnul fuge de mine... Mă tot sucesc, mă tot răsucesc, ca ursul în bîrlog, apoi mă aşed în capul oaselor şi mă gîndesc... La viaţă, la Duniaşa... la toate...

Adăugă oftînd:

— Mare lucru şi viaţa asta, moşule.

— Da, flăcăiaş, nu-i lucru de şagă.

— Pentru unii mumă, pentru alţii ciumă... Vin eu odată la popă — asta după ce mă apucasem de acu să hoinăresc cu daiboju — „să trăiţi, părinţele!" El: „Da tu cine eşti?" Îi arăt mîinile mele pocite: „Ia uită-te acilea! Acum mă recunoşti?"

„Nu." „Dar de viscolul acela îţi mai aduci aminte? Fă-ţi pomană şi tocmeşte-mă paracliser sau ce vrei matale..." Popa s-a înfuriat, a trecut în camera ailaltă şi mi-a adus trei pitaci de aramă. „Na!..." — „N-ai frică de Dumnezeu, părinte, ce faci?"... El: „Şterge-o, du-te cu Domnul... C-acuşi strig rîndaşul. Efim! Efime-e-e." Pe mine m-o înecat plînsul şi n-am mai putut scoate o vorbă. Frumos m-a primit, n-am ce zice... Deie Domnul... Cum vine asta, moşule? După ce că din vina lui am ajuns beteag, tot el să se mînie pe mine? Se poate să nu-ţi fie milă de un schilod! Şi oare nu sînt om ca şi el? Nu sîntem făcuţi din aceeaşi plămadă?...

— Află, frate Vanea, că din lemnul aceluiaşi copac se fac şi lopeţi şi icoane. La icoană te rogi Domnului, iar cu lopata aduni gunoiul... Aşa şi oamenii, drăguţă, unui făcut aşa, altul — în alt fel... Aia, frate-miu, trec stăpîni prin viaţă, iară noi, ce sîntem noi? Gloată...

— Păi, asta-i drept? Spune şi matale.

— Dreptatea, Vanka, e pe lumea ailaltă. Vorba ceea: Şapte verste-s pînă-n cer, da-s pline de hopuri. Aiasta vrea să însemne că aşa-i e dat omului, să se tîrască-n ţărînă cît îi e sorocul. Ţi-a venit sorocul, culcă-te şi dă-ţi duhul.

— Soro-oc? tărăgănă ironic vagabondul şi se înfurie din senin: Şi dacă nu vreau să ţiu seamă de nici un soroc!? Eu singur îmi hotărăsc sorocul! Aşa să ştii! Dacă vreau, rămîn aici, de nu, mă arunc în vîltoare şi am terminat... I-auzi!... Soroc!

Moşul îl ţinti o vreme, cumpăni ceva în minte, apoi răspunse:

— N-ai cum să fugi de viață. Tot te prinde ea.

Vanka rămase dus în gîndurile lui. Și i se păru deodată că taigaua știe și simte totul și poate să dea un răspuns înțelept la orice întrebare, numai să ai urechi de auzit, numai să fii în stare să-i tălmăcești șopotitul.

— Dar Dunka ? Cu Dunka cum a rămas ? ridică celalt glasul.

— Ai ? tresări vagabondul și-și mută alene asupra moșului privirea încă aburită.

— Cu Dunka, drăguța ta... ce s-a ales ?

— Vai, nu mă întreba, se întristă Vanka. Pe cînd zăceam încă la spital îmi povesteau oamenii că puțin a lipsit și-și pierdea mințile. Iar cînd mi-au dat drumul și m-a văzut mergînd în cîrje și cu mîinile astea boante, a înlemnit, sărăcuța. Am căzut unul în brațele altuia și ne-am pus pe bocit, de s-a speriat tot satul... „Bietul meu orfan, îngăima ea, bietul meu orfan." P-ormă a trimis unul pețitori...

Vanka încheie abia auzit :

— Iară ea s-a aruncat într-o copcă.

Rostise cuvintele astea încet de tot, dar i se păru că taigaua le-a auzit și i-a răspuns ca un ecou, tot în șoaptă : „S-a aruncat într-o copcă..." Și-l mai îngînă încă un glas, dinspre pîrîu.

Lui Vanka i se făcu frică.

— Auzi, moșule ?

— Nu auz nimic. Ce este ?

Vagabondul se așeză în patru labe, trase cu urechea, apoi se ridică brusc și sprijinindu-se-n toiag, țupăi iute spre apă.

— Încotro ? strigă după el bătrînul.

Țigăncușa și Timșa dorm îmbrățișați lîngă foc. Cățelușa zvîcnește din picioare și scheaună jalnic în răstimpuri : o fi visînd ceva. Moșul o mîngîie cu duioșie, vorbind de unul singur :

— Nu-i bine cu Vaniuha ăsta... Zău așa... Cît se mai canonește, sărmanul.

3

Moșul se ridică oftînd, își freacă șalele înțepenite și, frînt de mijloc, se întinde spre ceaunaș.

— Uite c-o fiert și ciorba...

Și începe să dîrlăie cu glas de muiere bătrînă, imitînd viersul prelung al cavalului :

Fumătorii or duhăni-i-i,
Bețivii s-or bețivi-i-i,
Iar mîncăii or hali-i-i...

Nepotul se trezește și amîndoi se așază să mănînce.

Moșul îl strigă pe Vanka. Vine și li se alătură. Chipu-i e liniștit, dar ceva se ascunde în adîncul ochilor lui obosiți.

Moșul scoase din traistă o lingură de lemn hîrbuită și, clipind vesel către Vanka, îi spuse cu același glas șăgalnic :

— Sare lumea la fiertură, da ce, moșul n-are gură ? Hai și noi. Da tu ce caști gura, mă Timșa ?

la peştele... I-a-ntîia, are şi-n coadă carne de la piept...

Din ciorbă ieşeau aburi. Moşul înfuleca, de-i trozneau fălcile. Rumega concentrat şi lacom. Timşa clefăia de zor, ştergîndu-şi mereu nasul cu mîna şi zîmbind fericit, ştia el de ce. Iar Vanka, mereu abătut şi mohorît, mînca fără poftă, în silă.

Moşul îl iscodi cu coada ochiului şi deodată un zîmbet îi înflori obrazul: puse jos lingura tacticos, pipăi traista, scoase din ea o sticlă şi, ridicînd-o deasupra capului, hîrîi fericit:

— Votcă verde, ţărănească, să n-o lăsăm să se acrească! Vanka, bei? Ii grrozavă! La noi în taiga o fac babele din pîine... Adică ce-ţi spun eu, de parcă n-ai ştii şi tu... Ia, cinsteşte un păhărel.

Vagabondul tresări ca trezit din somn, ridică spre bătrîn sprîncenele-i alburii şi înghiţi în sec.

— Mulţam, moş Grigori. Nu beau.

Moşul nu-l crede şi rîde.

— Asta să i-o spui lu' mutu... Pe mine nu mă duci... Uite cum îţi saltă nodul gîtului! Bea, cu tine vorbesc!...

Fîstîcit, Vanka se scărpină după ureche, apoi îşi zvîcni umerii şi întinse o mînă boantă, tremurătoare spre păhărelul făcut din coajă de mesteacăn:

— Pentru bunătatea dumitale, moşule! Ai dăruit mîngîiere unui biet nenorocit.

— Hai noroc!

Vanka plescăi din buze, scuipă furios, scutură din cap, suflă:

— Uf! Dată dracului!... Înainte, e drept, cam trăgeam la măsea, să mai uit de necaz. Dar de acu, aliluia!

Flăcările pălălăiau voios, în jur se învolbura întunericul, iar cedrii seculari — voinicii taigalei — se buluciră gravi în jurul focului, întinzîndu-şi lăboaiele spre căldură şi lumină.

Ciorba era pe terminate. Hărnicind cu lingura, moşul zicea mereu la ghiduşii şi la znoave ca să-şi înveselească soţii. Timşa rîdea cristalin, zbînţuindu-se şi vărsînd ciorba din lingură, dar Vanka tot trist era.

Cîinii se foiau, chelălăind şi lătrînd scurt, rugător, cu bună-cuviinţă, iar bătrînul clefăia cu gura-i ştirbă şi, sugînd oasele cu poftă, turna la gogoşi.

— Mă culc eu, da uit să mă închin. Nici nu mă fură bine somnul, că hop! sare pe mine un drăcuşor, ducă-se pe pustii...

— Unu adevărat? căscă ochii Timşa. Ma-a-a-re?

— Acu la ce să te mint: nu cred să fi avut mai mult de-o şchioapă — Eu — haţ! îl prind pe afurisitul şi-l strîng o dată zdravăn — Mi-a încăput în pumn — numai coarnele-i ieşeau afară şi i se vedea creştetul! Bu-u-un! Ia să găsim noi ceva să-i dăm la cap jigodiei...

Timşa s-a descălţat şi, suflînd şi icnind bătrîneşte, s-a vîrît sub cojoc. Stătea culcat, cu ochii la foc, scuipa ţîşnit printre dinţi şi făcea zîmbre privind conurile de cedru ce se coceau în spuză.

Într-un timp, Vanka, trîntit şi el alături, se răsuci pe partea cealaltă şi se tîrî spre sticlă:

— Moşule, hei, moşule... Se mai poate?

— Ia d-acolo, ce mai...

Vanka strînse bine sticla între bonturi, lăsîndu-și capul cîrlionțat pe spate, și cu înghițituri lacome, o goli toată. În ochi i se aprinse o lumină sfruntătoare, fața i se făcu palidă și rea.

Moșul îl privi ca pe o ciudățenie și vru să zîmbească, dar nu putu.

Vanka înghiți un sughiț de plîns, clătină din cap a deznădejde și, amenințînd bezna, începu să țipe, suduind într-una :

— Ce zici de buturii ăștia, moșule ? își întinse el pumnii lipsiți de degete. Da de șteapul ăsta ? și-și arătă brațul mort. Trebuie să înțelegi, frățioare... Trebuie să-ți dai seama... Ha-ha ! Eu — ce !... Zic bogdaproste și nu mă vaiet... Că, slavă Domnului, trăiesc boierește : am o casă a mai prima, șase bețe ș-o prăjină !

Fără să-și ia de la Vanka privirea uimită, moșul se apucă să grijească de foc.

Iar Vanka sări în picioare, cît p-aci să vină în nas, și, repezind în sus mîna-i mutilată, urlă cu ochii la cer :

— Blestemaților !... Schingiuitorilor !! Mă-ă-ă, voi, de acolo !! unde-i Dumnezeul vostru, mă-ă-ă ?!

De spaimă, moșul fu cît pe ce să scape gamela cu ceai. Își îndreptă umerii și grăi :

— Vino-ți în fire, omule. Adună-te !

Vagabondul tăcu brusc, de parcă i-ar fi plesnit ceva în gît și abia mai trăgîndu-și sufletul, se lăsă, scălîmb, la pămînt.

Credinciosu veni lîngă el, îl privi drept în ochi, îi mirosi mîinile betege și se apucă să i le lingă.

Vanka oftă din adînc. Într-un tîrziu grăi opintit :

— Spune-mi cinstit, moșule, ca la spovedanie, matale crezi în Dumnezeu, în sfînta dreptate ?

Moșul se scărpină în ceafă și, punînd vreascuri pe foc, răspunse domol :

— Altaianul nu se închină, da are jitnița plină, iar rusul cu rugăciunile, n-are de nici unele... Așa merge o vorbă pe la noi, prin taiga. Da acu ascultă vorbea mea : eu îs mereu cu Domnul în inimă. Și pe tine te povățuiesc. Priceput-ai ? Așa...

Vanka tăcu bătînd iute din gene, apoi vorbi șoptit, parcă numai pentru sine :

— Bu-un. Și de vreme ce crezi în el, însemnează că după matale este un Dumnezeu.

— Mă nătărăule... Ba încă ești de o sută de ori mai nătărău dacă poți să rostești asemenea vorbe... Ești burdușit cu prostie pînă peste cap... strecură printre dinți moșul.

— Bu-un. Adicătelea, este, încheie Vanka. Dar unde-i ? Vezi, asta-i. Dacă nici eu nu m-am rugat ! Dacă nici eu nu m-am tîrît de-a bușilea înaintea lui ! M-am dus pe jos pînă la Irkutsk la arhiereul Innokenti. Cu picioarele astea ale mele, nu-i de colea ! Me-ergi cîteodată noaptea, pe ger, ridici capul și te uiți la luna și la stelele care-și poartă crugul pe cer... „Doamne, șoptești, sfinte Doamne, îndreaptă-ți privirea spre Vanka și trimite-i tămăduire. Ce te coastă ? Nu-l lăsa să se prăpădească. Că mi s-o uscat sufletul, Doamne, și-i ros de rele ca de jigodie cînele... Și plîngi, și te tăvălești în zăpadă... Că de felul meu îs plîngăreț... Țîșnesc lacrimile din mine, de zici ce-i aia. Apoi te ridici, îți ștergi mutra și te uiți la cer. Acolo toate-s cum au fost și mai-nainte, numai luna parcă îți rînjește drept în față... Și

păcatul tot îţi apasă sufletul, ca un bolovan, încheie el încet lăsînd fruntea în pămînt.

— Păcat? Tu — păcătos? Potoleşte-te...

Vanka chicoti prefăcut şi începu să turuie repede, repede:

— Eu, moşule, am păcate, patruzeci de saci, măi frate. Unul cînd am vrut să-l vînd, s-au risipit pe pămînt: care la crîşmă-a zburat, altele, proştii le-au luat, dar au nimerit în cale drept la fermă la matale. Hi-hi-hi. Făcu o pauză şi adăugă: Poate că nici nu sînt păcate pe lume. Matale ştii, moşule, cîte feluri de păcate sînt?

— Cum să nu, se însufleţi bătrînul, se trase mai aproape şi, îndoindu-şi, pe rînd, degetele noduroase, bucheri cu glas monoton: neascultarea, lenevia, preacurvia, lăcomia, trufia — fiica satanei, ura şi păcatul ăl de moarte: hula împotriva sfîntului duh...

— Ha-ha-ha... Gro-o-zav... Le-ai înşirat ca la carte... Da dacă îi faci de petrecanie unui ticălos, ăsta-i păcat, ori ba? Spune?! Dacă-i crăpi ţeasta cu boxul ori cu o rangă...

În glasul lui Vanka se simţea băutura.

— Taci, zăludule, fi-ţi-ar...

— Hî-hî-haa... hîrîi vagabondul. Asta nu-ţi mai place, ai? Chiar de-i unu care n-a făcut decît rău în viaţa lui şi care-i de tot atîta folos ca o viperă?

— Cum adică nu-i de folos? Moară neferecată...

— Uite, eu. Aduc eu vreun folos cuiva? Am eu vrun rost pe lumea asta?... Are nevoie lumea de mine ca de o gaură în pod... Ar trebui să mă strivească taman ca pe un gîndac. D-aia stau şi mă gîndesc în mintea mea că dacă îmi face vrunul felul, o să i se ierte patruzeci de păcate ca atunci cînd omori un păianjen din ăi mari.

— Da sucit mai eşti, Doamne iartă-mă. Ascultă, bă firoscosule, nu-ţi mai frămînta păduchemiţa aia de cap şi bea mai bine nişte ceai, să-ţi mai încălzeşti sufletul.

Au băut ceai fără zahăr, din căni de lemn. Moşul fărîmase în cana lui pesmeţi din pîine de grîu şi, sorbind cu vîrful buzelor, îl dăscălea pe celălalt.

— Cînd o să vină moartea să te ia, o să afli şi tu cîte păcate sînt. Bea ceai...

— Moartea, ai?! se înviora schilodul. Da ce, crezi că mi-e frică de ea? Şi aou să vie, că nu-mi pasă. Pe Vanka nu-l sperii cu d-ald-astea. Află, moşule, că am vrut să mă înec — m-au scos; m-am spînzurat în pădure — a plesnit funia... Şi matale îmi vorbeşti de moarte!

— Ei, Vanka, Vanka... Nu te grăbi să pleci pe lumea ailaltă...

— Da cum să trăiesc pe asta, nu te-ai întrebat? Ce să mă fac?

— Numai o viaţă are omu, mă Vanea...

— Ei şi?!

— O să-ţi pară rău...

— Eu tot nu mai am zile. Îmi spune mie inima c-o să mă curăţ curînd — poate oi îngheţa undeva ori poate oi crăpa altcum. Şi-mi pasă, uite, ca de stuchitu ista... ptiu! Nu mă tem de moarte nici atîtica — adăugă Vanka, punîndu-şi unicul său deget pe toiag, aproape de capăt.

— Fugi că minţi, se îndoi bătrînul.

— Mint pe dracu...

— Nu te cred, flăcăiaş...

— Poate că matale trăiești bine, d-aia...
— Trăiesc bine ăi cu burțile pline, îi taie vorba moșul. Iară tu trebuie să trăiești și Domnului să-i mulțămești. Că de bine, de rău, s-o găsi în lumea asta o pîine acolo și pentru tine. Se poate ? !...
— Dar mîna ?
— Tai-o de tot și ai isprăvit.
— Da sufletu meu schilod și înghețat ?
— Suflet ! Mulți ar vrea să-l aibă așa curat cum îl ai tu... Așa să știi...
— Nu-ți fie cu bănat, moșule, da ia spune, ești cumva-ntr-o doagă ori te faci ? izbucni Vanka și-l îmbrînci pe bătrîn în piept. Eram chipeș, cu părul numai inele, de se topeau fetele după mine... Iar amu... Au poate ai șuguit, bătrîne ?
Vanka se ridică cît era de înalt și rosti răspicat, punctîndu-și spusa cu lovituri de toiag în trunchiul ce zăcea alături.
— Nu vreau să fac de pomană umbră pămîntului !... Priceput-ai ?
În loc de răspuns, bătrînul îl îmbie :
— Mai bea, că-i ceai destul...
— Mulțam...
— Bea fără codeală. Ceaiul îi bucuria burții... Ascultă de mine...
Fața stricată de vărsat a beteagului se umplu de dojană. Se lăsă pe pămînt și spuse :
— Sufletul mi-e dornic de slobozire, iară matale îmi vorbești de burtă...
— Iar începi, fi-ți-ar să-ți fie... Un surîs trist încălzi ochii moșului pe care timpul îi vîrîse în fundul găvanelor. Atunci eu ce să mai zic ?... C-am strîns pîn-acu un veleat jumate și aș mai trăi vo

trei... Zău așa... Îs dat dracului, Doamne, iartă-mă...
Ca să-l mai înveselească pe Vanka, scoase din sîn tabachera și spuse cu un glas de măscărici o șolticărie de-a lui :
— O priză de tabac pentru moș Masalov, calicul calicilor, sărăntocul sărăntocilor ! Și la ce, mă rog, îi trebuiește să tragă tabac pe nas ? Ca să suie fără gîfîială, să coboare fără poticneală ! Unu, doi, trei ! Clipi către Timșa care moțăie sub blană, priză, strănută zdravăn și-și ură singur noroc și sănătate.
Pe fața lui Vanka flutură un surîs palid...
— Ce inimă bună ai, moșule.
Bătrînul surîde, și-l înfășoară pe Timșa în șubă.
— Închină-te și dormi...
Dar lui Timșa nu-i mai e somn : vrea să asculte ce vorbesc ăi mari. Dar ei tac și atunci Timșa leagă el vorbă cu bunicu-său :
— Spune, bunicule, e drept că moartea umblă pe pămînt ?
Nici un răspuns. Stăruie :
— Pentru ce umblă, rogu-te ?
— Pentru că nu ți-a cerut voie ție, d-aia...
Moșul își umple iar nările cu tutun, strănută, de rupe pămîntul și spune :
— Necuratului în bot !
— Da necuratu cine-i, bunicule, dracul ?
— Dormi și-o să vezi...
— Adevărat ?
— Dacă-ți spui...
S-a lăsat răcoare. Negura de apă își despletea fuioarele pletelor cărunte, încercînd să se agațe de trunchiurile arborilor și de tufișurile de păducel,

ca să se înalțe în văzduh, dar întunericul o strivea de pămînt. Mai la dreapta, se zărea prin rariște cornul argintiu al lunii ce-și revărsa văpaia molcomă, albăstruie, asupra taigalei cufundată în beznă.

Focul abia mai arde. De voie, de nevoie bătrînul se scoală, pune pe foc niște cetină și se culcă. Vagabondul, încovrigat pe locul lui, tace — o fi dormind. Credinciosu e lîngă el.

Timșa suflă zgomotos sub șubă : se joacă cu Țigăncușa. Deodată scoate capul afară :

— Dăunăzi, văzui la fermă un vîrcolac... Eram cu băieții... Era ma-a-re !

— O fi...

— Zău... se prefăcuse într-un ogar... O ba-a-ală de ogar...

— Vorba ta, îl ia în zeflemea bunicul și cășcă cu poftă.

Timșa înghite un nod, ochișorii îi scapără, totuși povestește mai departe cu un glas ce se vrea cît mai convingător :

— Atunci am apucat un ciolan ma-a-a-re și cînd l-am pocnit o dată pe ogar cu ciolanul ăla...

— Ia nu mai tăia piroane acolo...

— Să se facă așa ăla care minte ! se apără Timșa ieșind de sub șubă. Fața i se lungise de frică și, speriindu-se de propriul lui glas, hîrîi : s-a făcut ogarul zzz-ob, de i-au mers petecele !

Pe bătrîn îl umflă un hohot de rîs gros, tunător. Timșa se fîstîci și, zîmbind vinovat, se vîrî iute sub blană cu cap cu tot.

— Cînd te-oi scoate de acolo de chică și ți-oi da nădragii jos... îl amenință moșul, chicotind în barbă. Auzi-l, la ce scorneli îl duce capul !... Măgaru !

Nu trece mult și moșul începe a mîna porcii la jir. Nepoțelul tremură cît tremură sub șubă și adoarme și el.

4

...Focul s-a stins. Luna a pierit. Stelele și-au schimbat locul. Încremenită sub vălul gros al întunericului, taigaua doarme. Este ceasul marii tăceri : nici un foșnet, nici un sunet, de parcă o dată cu luna a pierit și viața.

— Doamne, Dumnezeule... se aude o șoaptă abia deslușită.

E Vanka. Se foiește în întuneric, smiorcăie, amuțește.

— Hei, moșule, dormi ?

Bătrînul e obosit și doarme dus.

— Of, Doamne, Doamne, ce să mă fac...

Se tîrăște foșnind spre locul unde e culcat bătrînul.

— Unde ești ? Grigori, trezește-te ! Hei !

— Cine-i ? Timșa ?

— Nu, moșule, eu.

— Vanka, tu ?

— Îhî... Moșule, mi-e frică ! bîiguie el cu glas tremurat, lăcrimos. Am hotărît să-mi fac seama, moșule !

— Bine, mă parşivule, se aude şoapta furioasă a moşului, bine, mă pui-de-lele ce eşti. Se poate să-şi facă omul moarte cu mîna lui? Ptiu, păcătosule! Piei dracului de-aci să nu te mai văz!

Se lăsă tăcere. Din nou întunericul înghiţise toate sunetele.

— ...Mi-i tare greu... Sînt mereu cu gîndul pe jeratec. Sufletul ţipă în mine: ce faci, frate! Îndoiala aiasta afurisită îmi roade inima, cum roade cîinele ciolanul. Nici să răsuflu nu mă lasă. Da acu, ori capul de piatră, ori piatra de cap. Nu mai pot să îndur.

Moşul tace. Te pomeneşti că l-a toropit somnul?! Dar nu. Inima lui bătrînă, care trecuse prin atîtea, sîngera cuprinsă de milă.

— Ai bunătatea de-mi spune deschis, fără ocolişuri, şopteşte vagabondul: Mai sînt eu bun la ceva? Încurc locul de pomană! Cine are nevoie de mine?

— Cum cine? Chiar tu.

— Nici eu... şopteşte el stins. Am trăit, m-am bucurat de toate încîntările vieţii, dar oamenii m-au zvîrlit într-o groapă... În groapa aceea mi-am pierdut lumina ochilor, mi-am frînt mîinile şi picioarele, m-am hîrbuit tot pe dinăuntru. Să ies din groapa aia nu mai am cum, iar moartea a uitat de mine... Nu vrea să mă strîngă... Ce să mă fac? Unde să mă duc? Şi-ţi mai spui o dată, taică: nu voi să fac degeaba umbră pămîntului!

— Rabdă. Rabdă, flăcăule. Aia e.

— Rabdă! Da dacă şi răbdarea mi-a ruginit, nu mai ţine?...

Bătrînul tace — nu află răspuns.

— Vezi? Taci. Eu de cînd m-aş fi dus, dar taigaua mă ţine aici. Îmi zice: trăieşte... rosti visător vagabondul, apoi deodată se mişcă smucit şi strigă, de parcă ar fi străşnicit pe cineva. Da să ştii, moşule, că eu tot mă duc! Hotărît, mă duc... Orice ai zice matale...

Moşul nu zice nimic — nu dovedeşte să-şi adune gîndurile.

— Plec... Ce mai!... Mă duc... Poţi să zici ce vrei...

Atunci moşul grăi cu amărăciune şi mustrare părintească în glasu-i uşor zeflemist:

— Eşti crud încă, domnişorule. Nu cunoşti viaţa... E-eh, încă nu te-au ciugulit corbii de viu...

— Mi-e frică de blestemata aia. De aia cu coasa.

— Păi parcă ziceai adineauri... se bucură moşul.

— Atunci făceam pe grozavul. Da acu... Moş Grigori, dumitale îţi vine să crezi c-o să-ţi iei vreodată rămas bun de la viaţă?... Chiar nu ţi-e frică de loc?

Bătrînul cască, mormăie o rugăciune şi răspunde pe-ndelete, apăsînd limpede, fiecare cuvînt:

— De ce să-mi fie frică?... Află, Vanka frăţioare, că omul sărac moare uşor. Strînge tare din pleoape — şi gata... Aia e... Moartea vine singură, nu scapă nimeni de ea. Dar ca s-o chemi, e păcat, taică...

Clipele trec. Tac amîndoi... Numai Timşa rîde subţire în vis sub şubă şi în depărtare se aude o buhă.

Moşul scapără un chibrit şi aprinde focul. Umbrele încă adormite dănţuie bezmetic izbindu-se orbeşte de orice întîlnesc în cale. Vînzoleala lor

năucă zgîlţîie nasul cocîrjat al bătrînului, îi lăţeşte şi-i turteşte faţa făcînd-o să semene cu o lopată sau, dimpotrivă, o strînge ghem zîmbăreaţă ori i-o strîmbă fioros, aprinzîndu-i în ochii încrucişaţi o spaimă nebună.

Încovoiat, de parcă l-ar fi deşelat un buştean, Vanka şade nemişcat, cu capul în piept... Trăieşte ? Deodată răbufneşte focul, dar n-are putere destulă şi se domoleşte către somn.

Moşul se culcă, face cruci mari spre întunericul din jur, oftează.

Vanka tace, numai umerii i se cutremură şi capul începe să i se bîţîie. Din piept îi izbucneşte vaiet şi plîns înăbuşit.

— Ce ai, Vanka ? întrebă cu îngrijorare moşul.

Vanka îşi ţine inima cu dinţii, dar pesemne că nu mai poate să se stăpînească şi începe să urle ca scos din minţi, scuipînd şi scrîşnind lupeşte din măsele. Focul se stinge, sus se porneşte un vînt uleţ şi în urletul acesta de fiară se împleteşte foşnetul blînd al taigalei.

— Vanka ! strigă moşul.

— U-u-u-u... U-u-u-u...

Vîntul se înteţeşte, taigaua se umple de freamăt şi şoapte. Urletul lui de apucat răscolea bezna, umplînd-o de spaime nelămurite şi sfredelind chinuitor inima moşului...

— Ce dracu, mă, ai căpiat ? ! ! se sperie moşul. Parcă ai fi vîrcolac !... Mă bagi în boale !...

Vagabondul îşi muşcă buzele pînă la sînge şi tăcu brusc.

Iar taigaua mormăia, legănîndu-şi creştetul : din cine ştie ce pricină s-a luat la harţă cu vîntul.

Mînios, vîntul păruieşte arborii întîlniţi în cale şi grăbeşte mai departe, în adînc, să trezească taigaua toată. Freamătă taigaua. Plouă încet, strop cu strop.

— Grigori... chemă, hotărît, Vanka, după o scurtă tăcere.

— Ce-i, drăguţă ? răspunse blînd moşul, cuprins de o presimţire rea. Ia fă-te mai încoa... că, iacă, ţi-năbuşă glasul taigaua... Aşa-a. Ei, s-aud.

În întuneric, abia şoptit :

— Vreau să mă spovedesc dumitale ca în faţa lui Dumnezeu... Cred că... Nu mai pot... Parcă s-a rupt ceva în mine...

Tăcu. Oftă. Oftă şi bătrînul...

— Popa ăla... Îţi aduci aminte ? Eu i-am pus foc... Eu... Da matale ce credeai ?

— Nu-i nimic, drăguţă... spuse moşul şi mai blînd. Aşa-i trebuieşte hapsînului.

— Iar pe Duniuşka... pe Duniuşka... eu... am omorît-o...

— Cu-u-u-um ?

— Eu... Eu... Să n-aibă altul parte de ea... Am ademenit-o la gîrlă şi i-am dat brînci într-o copcă. Uhuhu !!! U-u-u-u !...

Glasul aspru şi poruncitor al bătrînului acoperi urletele lui Vanka :

— Mă, tu, suflet blestemat !... Ucigaşule ! La silă cu tine !

— Iertare... Pentru numele lui Cristos.

— Lipseşte din ochii mei !!

— Îndură-te, moşule, ai milă !

— Milă ! Milă ! Îţi arăt eu milă, haramin proclet ce eşti !

Vanka fuge în salturi cum fuge o broască de un cocostîrc.

— Şi tu ? Şi tu, moşule ? ! La fel ca popa ? !

Ca un uragan izbucni vîntul, smulgînd cetina de mătase. Tăciunii aţîţaţi scînteiară, luminînd poiana într-o fulgerare. Vui taigaua, zbuciumîndu-şi creştetul. Undeva în noapte un copac trosni şi se prăbuşi cu geamăt.

•

Plouă domol. Furtuna s-a dus valvîrtej mai departe, doar vîntul mai rătăceşte sfielnic printre cetini.

La poalele unui brad lipit de trunchi zace într-o rînă schilavul. Dinţii îi clănţăne ca de friguri. Îi pare că se înăbuşă : jalea şi spaima îi încolăcesc gîtul ca un şarpe. Ţine ochii deschişi : gîndeşte. Şi nu ştie dacă e nălucire ori visează crîmpeie din viaţa lui — dar nu aceea care-i întunecase zilele ca un nour de plumb, nu aia, pe care o simte ca pe un bolovan atîrnat de gît, ci alta, o viaţă luminoasă şi plină de bucurii ce i-ar fi fost hărăzită de nu l-ar fi întîmpinat pacostea. Se vede aşa cum era — voinic, cu sînge fierbinte şi bujori în obraji. Îşi înhamă roibii la troică — ai lui, căişorii lui, nu ai altuia — cu valtrap înflorat şi ţarţamuri, îi pune hăţaşului zurgălăi de argint. Lîngă el se învîrte un bondocel de-i zice „tătuţă, tătuţă" ! Din casă iese Dunia, rumenă, trupeşă. Vine lîngă el, îl îmbrăţişează, toată numai zîmbet şi, privindu-l drept în ochi, îl alintă : „Vulturaşul meu, floricica mea de pădure".

Vanka e chircit lîngă trunchi ; nu doarme, ţine ochii deschişi.

— Vanka, îl strigă duios moşul.

— Ce-i ?

— Mă Vanka, de tine mi-au dat lacrimile...

Răsuflarea vagabondului se înteţi, de parc-ar fi avut ziceri în guşă, dar gura-i rămîne mută.

Moşul geme, se răsuceşte pe ceea parte :

— Tu... Tu n-ai ucis, Vanka... Îmi spune mie inima că tu nu eşti ucigaş. De ce să iei în cîrcă o vină născocită ?

Glasul lui Vanka sfîrtecă tenebrele.

— Aşa m-a-ndemnat cugetul meu.

— Cugetul ? Lasă, frate, Cel-de-sus o să se îndure de tine şi o să te ierte. Şi toate păcatele tale o să le treacă în sama ălora, de ţi-au făcut osîndă. Pricepi ?... Iară la iarnă, o să găseşti la mine adăpost... C-ai pătimit destul şi El le vede pe toate... Aia e, drăguţă... Hai, nu-ţi fie teamă... O să stai la mine, la căldurică.

Vanka se răstoarnă cu faţa la pămînt şi, cuprinzîndu-şi capul cu mîinile, scînceşte ca pruncii. E atît de tulburat, că nici nu pricepe ce-i spune bătrînul.

— Tu m-auzi, băiete ?

El scînceşte, scînceşte şi nu răspunde.

Moşul adoarme şi trezia se împleteşte cu visul.

În baltă ţipă bîtlanul, de parcă cineva ar zgîria un geam cu o cioarsă, cerul plînge îndărăptind pămîntului lacrimile sale, taigaua lărmuie şi tot mai slab se aude scîncetul lui Vanka.

În urmă se aşterne tăcerea...

Trece un ceas. Încă unul. Oaspetele tîrziu, vîntul, s-a-ndestulat de guleai și-a poposit ostenit în matca taigalei. Iar clipesc blînd în tării stelele spălate cu lacrimi.

Dar ce se aude ? ! E Vanka. Geme, se perpelește... S-o fi furișat spaimele pînă la căpătîiul lui, alungînd visele cu care îl legănase taigaua.

...Întuneric. Focul s-a stins și s-a scrumit. Tăcere. Parcă moartea ar fi atins lumina și șopotele toate.

...Credinciosu hămăi scurt, moțăind încă, apoi izbucni în lătrături zbuciumate, se repezi, se întoarse mîrîind, se aruncă încolo și încoace, punctînd întunericul cu boabele de jar ale ochilor. Pe urmă se puse pe-un urlet prelung, ascuțit, jalnic.

Taigaua mai era cuprinsă de-ntuneric, dar cerul începuse a albi și se lăsa frig umed. Noaptea era pe sfîrșite.

Moșul se trezi și chemă cu strigăt :

— Vaniuha ! Vaniuha-a !...

Nici un răspuns.

1914

CUPRINS

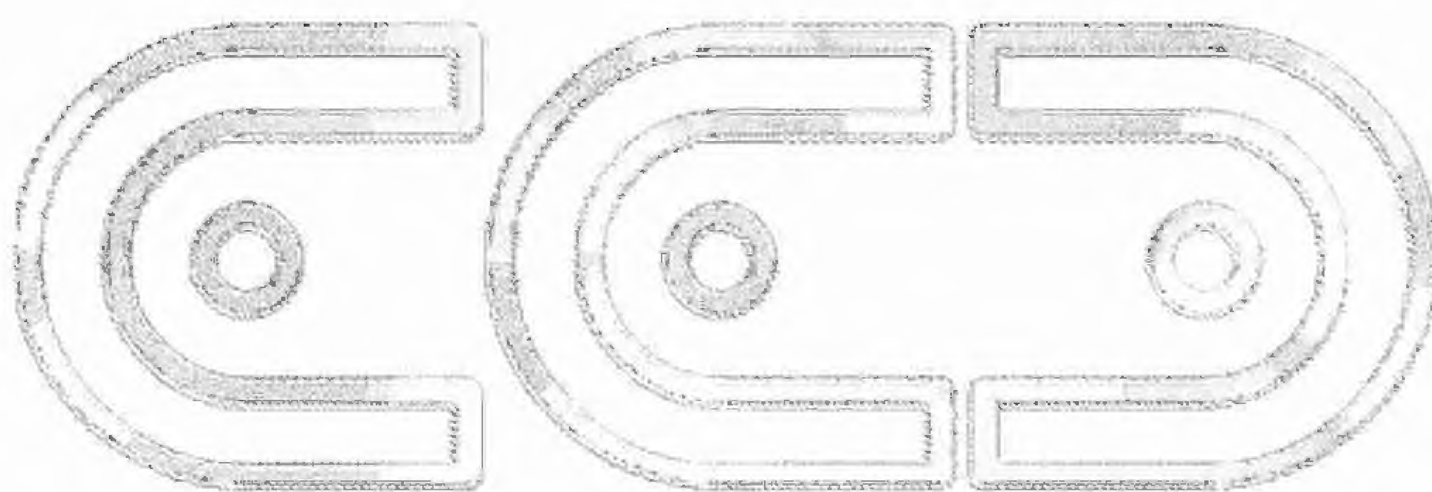

TIPARUL EXECUTAT LA:

INTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ „13 DECEMBRIE 1918"

Coli de tipar: 9,25; comanda nr. 136

Scanare și prelucrare digitală

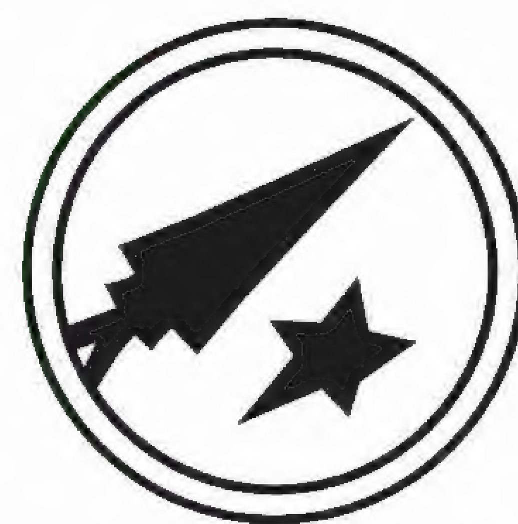

de

Anonim

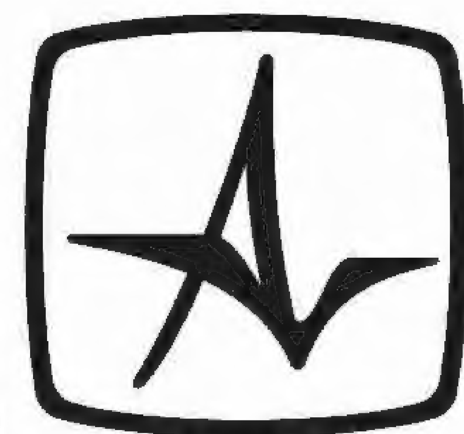

și

CAT Graur

Antwerpen

2023